

महापरित्राण

महापरित्राण

(नेपाली भाषामा अर्थ सहित)

अनुवादक

भिक्षु सरणंकर

१

महापरित्राण

Printed and Donated by :

Dhamma Aid Asia

www.dhammaaid.org

First Edition : 2000 Copies

B.E. 2551

N.E. 1132

B.S. 2068

Free Distribution

Editor : Bhikkhu Sudharsan

Translated : Bhikkhu Saranankar

Typing : Bhikkhu Piyadassi

Bhikkhu Narada

Design : Bhikkhu Assaji

Distribution by : Anandakuti Vihar, Swayambhu
theravadanepal.net

महापरित्राण

परित्राणको अर्थ चारैतिरबाट आउने भय, डर, विघ्न, बाधा हटाउनु हो । धेरै सुत्रहरूको समुहलाई महापरित्राण भनिन्छ । महापरित्राणमा, परित्राणमा भन्दा धेरै सुत्रहरू पाठ गर्ने, लामो लामो सुत्रहरू पाठ गर्ने, धेरै भिक्षुहरू धर्ममण्डपमा बसेर चार भाणवर अटुट रूपमा पाठ गरिन्छ ।

१. सरणागमन

बुद्ध, धर्म, संघको सरणागमनले महापरित्राणको पाठ सुरुहुन्छ । जुन सुकै बौद्ध कार्य त्रिशरणबाट शुरु हुने भै यो महापरित्राण पाठ पनि सरणागमनबाट शुरु भएको छ । यो अति नै राम्रो पुरानो शिष्ट परम्परा हो । उपासक उपासिकाहरूले, मिथ्या दृष्टिबाट सम्यक दृष्टिमा आउनेहरूले, बुद्धलाई दुःख दिनु वा तर्क गर्न आउनेहरूले पनि यथार्थ बुझ्नेपछि यसरी नै त्रिशरण जाने गर्दछ । महापरित्राण ग्रन्थमा आउने वसल सुत्र र पराभव सुत्रबाट उक्त कुरा प्रष्ट हुन्छ । बुद्ध शासनमा प्रवृत्त हुने, श्रामणेर हुनेहरूले पनि सर्वप्रथम त्रिसरण ग्रहण गर्दछ । त्रिशरण शुद्धताको लागी मकारान्त र नकारान्त दुबै तरिकाले उच्चारण गराउदछ । तथागतको आ ज्ञा अनुसार सारिपुत्र महास्थविरले राहुल कुमारको प्रवृत्त्या पनि त्रिशरण ग्रहणबाट भएको थियो ।

२. दससिक्खापदानि

प्राणीहिंसा देखी जातरूप रजत आदि दस शिक्षा नै यसको विषयवस्तु हो । कुनै कुनै विशेष दिनमा उपासक उपासिकहरूले पनि यी शिल ग्रहण गर्दछ । श्रामणेरहरूले अनिवार्य नै पालन गर्नुपर्दछ ।

३. दस श्रामणेर पञ्च

यसमा आउने दसवटा प्रश्नलाई खुद्दक पाठमा कुमार पञ्च भनी उल्लेख गरिएको छ । यो सुत्रमा प्रश्नोत्तर क्रमबाट बुद्धको उपदेश वर्णन गरिएको छ ।

४. द्दतिसाकार

यस सुत्रमा मानिस शरीरभित्र हुने असुभलाई देखाउने कोशिस गरेका छ । चालिस प्रकारमा भावनामा असुभ भावना पनि एक हो । मज्झिम निकायको महाराहुलोवाद सुत्रमा यस असुभ लक्षण वारे प्रष्टरूपमा वर्णन गरिएको छ । पटिसम्भिदा मग्गमा यसलाई अनभिज्ञ धर्मको रूपमा देखाएको छ ।

५. पच्चवेत्सणा

आहार, बस्त्र, बासस्थान र औषधि मानिसहरूलाई नभई नहुने वस्तुहुन् । तर यसको परिभोग गर्दा श्रमणहरूको मनस्थिति र गृहस्थहरूको मनस्थितिभन्दा धेरै फरक हुन्छ । भिक्षुहरूले यस वस्तु दाताहरूको श्रद्धाको कारण पाउने भएकोले यसको प्रयोग गर्दा भिक्षुहरूको मन संयमी हुन्छ । यो मज्झिम निकायको मूल पण्णासकको सब्बासव सुत्रवाट लिइएको हो ।

६. दसधम्म सुत्र

यसमा दस प्रकारमा धर्म देखाएको छ । तथागतले भिक्षुहरूलाई प्रतिदिन यस दस धर्मलाई स्मरण गरी बस्नको लागी उपदेश दिनु भयो । अंगुत्तर निकायको एकादस निपातको अक्कोस वग्गमा यो सुत्र पब्बजित अभिण्ह सुत्रको नामले राखेको पाइन्छ ।

७. महामंगल सुत्र

मंगल के हो ? भन्ने विषयमा सबैको विचार भिन्ना भिन्न भएको कारणले गर्दा १२ वर्षसम्म चर्चा परिचर्चा चलेको थियो । तर पनि सबैको विचारलाई एकरूपतामा ल्याउन सकेन । कोहि दिट्ठि मांगलिकमा, कोहि सुत्त मांगलिकमा, कोहि मुत्त मांगलिकमा अल्फेर बसे । निष्कर्षका भगवान बुद्धले ब्यवहारिक फल र चारित्रिक फल दिने ३८ प्रकारका

महापरिजाण

मंगल देशना गर्नुभयो । यो सुत्र सुत्त निपातको चूल्ल वग्गमा पनि छ ।

८.रतन सुत्र

यस सुत्रमा बुद्ध, धर्म र संघको गुण राम्रोसंग देखाएको छ । यस त्रिरत्नको आनुभावले स्वस्ति होस् भनी कामना पनि गरेको पनि देखाएको छ । वैशाली भन्ने ठाँउमा अनिकाल हुदां धेरै जना अकालले मर्न थाल्यो । रोग र शोक संगै अमनुष्य भय पनि उत्पन्न भयो । निदान कथामा देखाए भैं बुद्धवाट सिकेर आयुष्मान आनन्दले यस सुत्र पाठ गर्दा ती विघ्नहरू हटेर गयो । यो सुत्र सुत्तनिपातको चुल्लवग्गमा छ ।

९.करणीय मेत सुत्र

भगवान बुद्धले सिकाउनु भएको सबै प्राणी प्रति राख्नुपर्ने मैत्री उपदेश यस सुत्रमा छ । निदान कथा अनुसार ५०० जना भिक्षुहरू जंगलमा ध्यान बस्न जाँदा अमनुष्य त्रास उत्पन्न भयो । तथागतले ती भिक्षुहरूलाई विना हतियार गएको कारणले यस्तो भएको भनी तिनीहरू प्रति मैत्री राख्नुपर्ने उपदेश दिनु भै मैत्रीरूपी हतियार दिई पठाउनु भयो । त्यस मैत्रीरूपी हतियारको कारणले त्रास भय रहित भै ध्यान भावना गर्नुभयो तसर्थ यो सुत्र भूत प्रेतबाट हुने भय त्रास हटाउन मानसिक सुख शान्तिको लागि शक्तिको लागि पाठ गर्ने गर्दछ । यो सुत्र सुत्तनिपातको उरग्ग वग्गमा छ ।

१०.खन्ध परित्त

यो सुत्र विषालु सर्पहरूबाट बच्नको लागि पाठ गरिन्छ । निदान कथा अनुसार तथागत जेतवन विहारमा बस्नुहुदां एक जना भिक्षुलाई सर्पले टोकेको सन्दर्भमा सर्पहरूप्रति मैत्री चित्त राख्नको लागि देशना गरिएको हो । यो सुत्र, विनय पिटकको चुल्लवग्ग पालीको खुद्दकवत्थुखन्धकको अहिराजपरित्त नामले उल्लेख भएको पाइन्छ । त्यस्तै अंगुत्तर निकायको चतुक्क निपातको पुञ्जाभिसन्दवग्गको अहिराजसुत्त नामले उल्लेख भएको पाइन्छ ।

११.मेत सुत्त

यस सुत्रमा मैत्री गर्नाले प्राप्त गर्न सक्ने आनिशंस ११ वटाको बारेमा देशना गरेको छ । यो सुत्र पटिसम्भिदामग्ग पालीमा मेत्ता कथा नामले उल्लेख भएको पाइन्छ ।

मेत्तानिसंस सुत्त

तेमिय बोधिसत्त्वले बताउनु भएको मैत्री भावनालाई तथागतले फेरी एक पटक आज्ञा गर्नुभयो । त्यहि मैत्री भावनाको आनिशंस यस सुत्रको विषयवस्तु हो । यो सुत्र मुगपक्ख जातकबाट लिइएको हो ।

मोर सुत्त

यस सुत्रमा बोधिसत्त्व एक जन्ममा मयूर भएर जन्म लिएको बेला त्रिरत्न गुण स्मरण गरी वनमा निर्विघ्न भै बसेको कथा उल्लेख गरेको छ । त्यसकारण सम्भाव्य दुर्घटनाबाट बच्नको लागि यो सुत्र पाठ गर्ने गरिन्छ । यस सुत्रको निदान गाथामा यस सुत्रलाई ब्रम्हमंत भनी उल्लेख गरेको छ । यसमा आउने निदान वाहेक बाकी सबै मोर जातकमा भैं छ ।

चन्द परित्र

चन्दिमा देवपुत्रलाई राहुले समातेको वेला तथागतको शरणमा गएको तथ्य यस सुत्रमा देखाएको छ । बुद्ध शरणमा गए राहु आदिबाट बच्नसकिन्छ । यो सुत्र संयुक्त निकायको सगाथक वग्गबाट लिइएको हो ।

सूरिय परित्त

सुर्य देवपुत्रलाई राहुले समातेको वेला तथागतको शरणमा गएको तथ्य यस सुत्रमा देखाएको छ । बुद्ध शरणमा गए राहु आदिबाट बच्न सकिन्छ । यो सुत्र संयुक्त निकायको सगाथक वग्गबाट लिइएको हो ।

घजग्ग परित्त

भय त्रासबाट बच्नको लागि यो सुत्र पाठ गरिन्छ । देव असुरहरूको संग्राम हुदा देवताहरूको भय हटाउनको लागि देवेन्द्र प्रजापति आदि देवताहरूको रथको फन्डा हेरेको खण्डमा ती देवताहरूको भय हट्नेछ भनी यस सुत्रमा देखाएको छ । तर ती देवताहरू अवीतरागी अवीतदोषि अवीतमोहि भएको कारणले गर्दा त्यस्तो नहुन पनि सक्दछ ।

महापरित्राण

तर रूख मुनी, जंगलमा, शुन्यागारमा एकलै बस्ने भिक्षुहरूलाई भय त्रास उत्पन्न भएको खण्डमा बुद्ध, धर्म र संघ गुण स्मरण गरेको खण्डमा अवश्य नै भय हराएर जानेछ । किनकी तथागत वीतरागी वीतदोषि वीतमोहि भएको कारणले गर्दा हो । यसप्रकारले यस सुत्रले शक्ति प्राप्त हुने, आरक्षा प्राप्त हुने तथ्य वर्णन गरेको छ । यो सुत्र संयुक्त निकायको सगाथक वग्गमा छ ।

महाकस्सपत्थेर बोज्झङ्ग सुत

रोग, ब्याधि निको पार्नको लागि यो सुत्र पाठ गर्ने गरिन्छ । बुद्धकालीन समयमा महाकाश्यप महास्थविर विरामी हुदा तथागतले यो सुत्र पाठ गरी वहाँको रोग शान्त गराइदिनु भएको थियो । यो सुत्र संयुक्त निकायमा बोज्झङ्ग संयुक्तमा पठमगिलान सुत्रको नामले उल्लेख भएको पाइन्छ ।

महामोग्गलान बोज्झङ्ग सुत

यो महाकाश्यप सुत्र जस्तै नै हो । यसमा विरामी ब्यक्ति मात्र फरक छ । यो सुत्र पनि रोग ब्याधि शान्त पार्नको लागि पाठ गरिन्छ । यो सुत्र पनि संयुक्त निकायमा दुतिय गिलान सुत्र को नामले उल्लेख भएको पाइन्छ ।

महाचुत्थेर बोज्झङ्ग सुत

तथागत विरामी हुदां चुन्द स्थविरले यो सुत्र पाठ गरी वहाँको रोग निको पार्नुभएको कुरा निदान कथामा उल्लेख छ । तसर्थ यो सुत्र पनि रोग ब्याधि निको पार्नको लागि पाठ गरिन्छ । यो सुत्र पनि संयुक्त निकायमा ततिय गिलान सुत्तको नामले उल्लेख भएको छ ।

गिरिमानन्द सुत

यो सुत्र पनि रोग ब्याधि शान्त पार्नको लागि पाठ गरिन्छ । निदान कथा अनुसार गिरिमानन्दमा बस्ने भिक्षुहरू रोगी विरामी भएको कुरा आयुष्मान आनन्दले तथागतलाई खबर गरेपछि तथागतले आयुष्मान आनन्दलाई यस सुत्रमा आउने दश संज्ञा आज्ञागर्नुभयो । आयुष्मान आनन्द तथागतबाट ती दश संज्ञा सिकेर गई गिरिमानन्दवासी भिक्षुहरूको रोग शान्त पार्नुभयो । यो सुत्र अंगुत्तर निकायको दसक निपातमा गिरिमानन्द सुत्तको नामले उल्लेखित छ ।

इसिगिलि सुत

तथागत इसिगिलि पर्वतमा बस्नुभएको बेला त्यस पर्वतको वरिपरि भएका वेभार पर्वत, वेपुल्ल पर्वत आदि पर्वत र इसिगिलि पर्वतमा पहिला बस्नु भएको अरिड्ड उपरिड्ड आदि प्रत्येक बुद्धहरूको बारेमा देशना गर्नुभयो । वहाँहरूलाई वन्दना गर्नुपर्ने देशना गर्नुभयो । यो सुत्र मज्झिम निकायमा उपरिपन्नासकमा छ ।

धम्मचवत्कप्पवतन सुत

तथागतको बुद्धत्व प्राप्ति पछिको प्रथम धर्मदेशना हो । चार आर्यसत्यले युक्त यो सुत्र पञ्चवर्गिय भिक्षुहरूलाई देशना गर्नुभएको सुत्र हो । यहि सुत्र सुनेर सर्वप्रथम आयुष्मान कोण्डन्यले धर्मचक्षु प्राप्त गर्नुभएको थियो । तसर्थ गम्भिर धर्मले युक्त भएकोले यो सुत्रको महत्व धेरै छ । यो सुत्र संयुक्त निकायको महावग्गको सच्च सयुक्तमा छ ।

महासमय सुत

तथागत कपिलबस्तुको महावनमा वास गर्नुभएको समयमा यो सुत्र देशना गर्नुभएको हो । यस सुत्रमा देवताहरूको वर्णन अन्तर्गत छ । देवताहरूले तथागतको दर्शन गर्नु आएको कुरा अन्तर्गत छ । जो ब्यक्ति बुद्धको शरणमा जान्छ उ दुर्गतिमा जानेछैन भन्ने देव बचन पनि यस सुत्रमा अन्तर्गत गरिएको छ । यो सुत्र दीघनिकायमा छ ।

आलवक सुत

यो सुत्रमा तथागतको र आलवक यक्षको प्रश्नोत्तरक्रम देखाएको छ । सत्य धर्म त्याग र धैर्य भएको खण्डमा शोक रहित हुने धर्मदेशना यसमा अन्तर्गत छ । यो सुत्र संयुक्त निकायको सगाथ वग्गमा र सुत्त निपातको उरग वग्गमा छ ।

कसीभारद्वाज सुत

यो तथागत मगधको दक्षिण गिरिको एकनाल ब्राम्हण गाउँमा बस्नुभएको वेला कसिभारद्वाजको कारणले देशना

महापरित्राण

गर्नुभएको सुत्र हो । यसमा तथागतले धार्मिक तरिकाले गर्ने खेतिको बारेमा देखाएको छ । अमृतरूपी खेतीको देशना अन्तर्गत भएको यो सुत्र संयुक्त निकायको सगाथ वग्गको ब्राम्हण संयुक्तमा र सुत्त निपातको उरग्ग वग्गमा छ ।

पराभव सुत्त

तथागत श्रावस्तीमा बस्नुभएको बेला यो सुत्र देशना गर्नु भएको हो । यसमा परिहानीको लक्षण देखाउनु भएको छ । यस सुत्रले समाजमा गर्नुपर्ने कर्तव्यको अनुभूति गराउँदछ । यो सुत्र सुत्त निपातको उरग्ग वग्गमा छ ।

वसल सुत्त

यो सुत्र तथागत बुद्ध श्रावस्तिको जेतवन विहारमा बस्नुहुदां अगिगक भारद्वजको कारणले देशना गर्नुभएको हो । यज्ञको लागि तयारी गरिरहेको ब्राम्हण सामु तथागत जानुहुदां मुण्डक त्यहि बस, वसल त्यहि बस, नीच त्यहि बस, भनी ब्राम्हण कथित कुरालाई लिएर यो सुत्र देशना गर्नुभएको हो । यसमा कसलाई नीच, चण्डाल, वसल भनिन्छ भनी देशना गर्नुभएको छ । चण्डालहरूको लक्षण देखाउनुभएको छ । यो सुत्र सुत्तनिपातको उरगवग्गमा छ ।

सच्चतिमंग सुत्त

यो सुत्र तथागत बुद्ध वाराणसी मृगदावनमा बस्नुहुदां देशना गर्नुभएको हो । यो सुत्र गम्भिर सुत्र हो । यसमा शुरुमा तथागतले देशना गर्नुभएको धर्मदेशनालाई पुन धर्मसेनापति सारिपुत्रलले ब्याख्या गरी देशना गर्नुभएको छ । यो सुत्र मज्झिम निकायको उपरिपण्णासकमा छ ।

आटानाटिय सुत्त

यो सुत्र वैश्रवण महाराजले तथागतलाई प्रार्थना गरेको सुत्र हो । कोहि अमनुष्यहरू तथागत र तथागतका श्रावकहरूको कारणले दुःखी भएकाहरू छन् । तिनीहरूले अनेकौ तरिकाले दुःख दिन खोज्दछ त्यसकारण त्यसबाट बच्नकोलागी यस सुत्रको प्रयोग गर्नको लागि तथागतसंग वैश्रवण महाराजले प्रार्थना गरेको कुरा यसमा देखाएको छ । यस सुत्रको प्रयोगले अमनुष्यहरूबाट बच्न सकिन्छ । अमुष्यहरू आवेस हुने आदिवाट बच्नको लागि पनि यस सुत्रको प्रयोग गरिन्छ । यस सुत्रलाई तथागतले अनुमोदन गर्नुभएको थियो ।

Dhamma.Digital

दुइ शब्द

तथागत देशित सुत्रहरूबाट महाफल प्राप्त हुने सुत्रहरू संग्रह गरी सम्पादन गरिएको महापरित्राण ग्रन्थ, हाम्रो देशमा सर्वप्रथम बि.सं २०३८ सालमा मुद्रित भएको थियो । स्व. भिक्षु सुदर्शन महास्थविरद्वारा सम्पादित यस ग्रन्थ त्यस पश्चात पनि फेरी फेरी मुद्रित भयो । तर ती सबै नेवारी भाषा(नेपाल भाषा)मा मात्र प्रकाशन गरिएको थियो । नेपालमा थेरवाद बुद्धधर्मको विकासमा नेवारी समुदायको अभिन्न भूमिका रहेकोमा दुइ मत छैन । तर आज समयले फड्को मार्न थालेको धेरै भैसकेको छ । थेरवाद बुद्धधर्म आज आएर नेवार समुदायमा मात्र सिमित नभएर नेपालको धेरै ठाँउमा फैलिसकेको छ ।

महापरित्राण ग्रन्थको महत्व जान्ने धेरै उपासक उपासिकाहरू मध्ये हाल नेवारी भाषा नजान्नेहरू पनि धेरै छन् । उनीहरूले पनि महापरित्राणको अर्थ बुझोस् र धर्म ज्ञान बढाउन सकोस् भन्ने अभिलाषका साथ यो पुस्तक नेपाली भाषामा अनुवाद गर्ने कोशिस गरेको हो ।

अनुवादको लागि भिक्षु सुदर्शन महास्थविरले सम्पादन गरिएको महापरित्राण ग्रन्थको आधार लिएको भएता पनि अनुवादको क्रममा कतिपय ठाँउमा पाली र अर्थमा एकरूपता नभएको जस्तो देखिन आएकोले कारणले गर्दा श्री लंकाको महापरित्राण ग्रन्थको र अड्डकथा ग्रन्थहरूको पनि सहयोग लिइ एकरूपता कायम गर्न कोशिस गरेको छु । मेरो ज्ञानले भ्याएसम्म ती ग्रन्थहरू हेरी यसमा पाली भाषाका साथै नेपालीमा अर्थ पनि सकभर मिलाउने कोशिस गरेको छु ।

यस ग्रन्थको लागि पाली टाइप गरि सहयोग गरिदिनु भएका मित्र भिक्षु पियदस्सीलाई, र सामुहिक परित्राणको नेपाली अर्थ टाइप गरिदिनु भएका भिक्षु नारदलाई साधुवाद छ । नेपाली अनुवादमा पुफ हेरीदिनु भएका पूज्य गुरुवर भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविर प्रति पनि साधुवाद व्यक्त गर्न चाहन्छु । त्यस्तै कभर पेज डिजाइनका साथै सेटिङ्ग मिलाईदिनु भएका मित्र भिक्षु अस्सजी प्रति पनि साधुवाद छ । यस ग्रन्थ प्रकाशनार्थ सम्पूर्ण खर्च ब्यहोरिदिनु भएकोमा Dhamma aid asia संस्थालाई र यो सहयोग उपलब्ध गराउनको लागि प्रमुख भूमिका निर्वाह गरिदिनुभएका मलेसियाका दाता श्री Lee yu ban लाई पनि साधुवाद दिन चाहन्छु ।

यो मेरो पहिलो प्रयास भएकोले कहि कतै त्रुटी हुन पुगेको भए क्षमा प्रार्थी हुदै गल्ति औल्याइदिनु हुन पनि तपाइ समक्ष अनुरोध गर्दछु ।

अन्तमा यस पुस्तक तपाइको हातमा पुग्दासम्म प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्षरूपले सहयोग गर्नुहुने सबैलाई कृतज्ञता ज्ञापन गर्दै साधुवाद व्यक्त गर्दछु । सबैको मंगल होस् ।

भिक्षु सरणंकर

आनन्द कुटी विहार

महापरित्राण
विषय सूची

विषय	पृष्ठ	विषय	पृष्ठ
क. महापरित्राण	३	१. आवाहन गाथा	८५
ख. दुइ शब्द	७	२. तिरतन गुण	८५
१. सरणागमनं	११	३. महामङ्गल सुत्त	८५
२. दससिक्खापदानि	११	४. रतन सुत्त	८५
३. सामणेर पञ्चो	११	५. करणीय मेत्त सुत्त	८५
४. द्वतिसाकारो	११	६. अट्टवीसति बुद्ध गाथा	८५
५. पच्चवेक्खणा	१२	७. जिनपंजर गाथा	८७
६. दसधम्म सुत्तं	१२	८. महाजयमङ्गल गाथा	८९
७. महामंगल सुत्त	१३	९. जयमङ्गल गाथा	८९
८. रतन सुत्त	१५	१०. आवाहन सुत्त	९२
९. करणीय मेत्त सुत्त	१७	११. पुब्बह सुत्त	९३
१०. खन्ध परित्त	१९	महापरित्राणको अर्थ	
११. मेत्त सुत्त	२०	१. शरणागमन	९६
१२. मेत्तानिसंस सुत्त	२१	२. दश शिक्षापद	९६
१३. मोर परित्त	२२	३. श्रामणेर प्रश्न	९६
१४. चन्द परित्त	२३	४. द्वैतिशाकार	९६
१५. सूरिय परित्त	२३	५. प्रत्यवेक्षणा	९७
१६. धजग्ग परित्त	२५	६. दशधर्म सुत्र	९७
१७. महाकस्सपत्थेर बोज्झङ्ग सुत्त	२७	७. महामङ्गल सुत्र	९८
१८. महामोग्गलानत्थेर बोज्झङ्ग सुत्त	२८	८. रतन सुत्र	९९
१९. महाचुन्दत्थेर बोज्झङ्ग सुत्त	२९	९. करणीय मैत्री सुत्र	१०१
२०. गिरिमानन्द सुत्त	३०	१०. स्कन्ध सुत्र	१०२
२१. इसिगिलि सुत्त	३४	११. मैत्री सुत्र	१०२
२२. धम्मचक्कपवत्तन सुत्त	३६	१२. मैत्री आनिसंस सुत्र	१०३
२३. महासमय सुत्त	४२	१३. मयुर सुत्र	१०४
२४. आलवक सुत्त	५०	१४. चन्द्र परित्राण	१०४
२५. कसीभारद्वाज सुत्त	५२	१५. सुर्य परित्राण	१०५
२६. पराभव सुत्त	५५	१६. ध्वज सुत्र	१०५
२७. वसल सुत्त	५८	१७. महाकाश्यप स्थविर बोध्यङ्ग सुत्र	१०५
२८. सच्चविभङ्ग सुत्त	६१	१८. महामौद्गल्यानब स्थविर बोध्यङ्ग सुत्र	१०८
२९. आटानाटिय सुत्त	६६	१९. महाचुन्द स्थविर बोध्यङ्ग सुत्र	१०९
३०. आटानाटिय सुत्त	७५	२०. गिरिमानन्द सुत्र	११०
महापरित्राण पाठ गर्नु अगाडी पाठ गर्नुपर्ने सुत्रहरू ८५			

महापरित्राण

<u>विषय</u>	<u>पृष्ठ</u>	<u>विषय</u>	<u>पृष्ठ</u>
२१. इसिगिलि(ऋषिगिरि सुत्र)	११२	२९. आटानाटिय सुत्र	१३०
२२. धर्मचक्र प्रवर्तन सुत्र	११४	३०. आटानाटिय सुत्र	१३५
२३. महासमय सुत्र	११८	महापरित्राण पाठ गर्नु अगाडी पाठ गर्नु पर्ने सुत्रको अर्थ	
२४. आलवक सुत्र	१२१	१. आह्वान सुत्र	१३८
२५. कसीभारद्वाज सुत्र	१२३	२. पूर्वाण्ह सुत्र	१३८
२६. पराभव सुत्र	१२४	३. सिवली सुत्र	१४०
२७. वृसल सुत्र	१२५	४. जलनन्दन सुत्र	१४२
२८. सत्यविभङ्ग सुत्र	१२७		

महापरित्राण पाठ प्रार्थना गाथा

विपत्ति पटिवहाय, सब्बसम्पत्ति सिद्धिया ।
सब्ब दुक्ख विनासाय, परित्तं ब्रूथ मंगलं ॥
विपत्ति पटिवहाय, सब्बसम्पत्ति सिद्धिया ।
सब्ब भय विनासाय, परित्तं ब्रूथ मंगलं ॥
विपत्ति पटिवहाय, सब्बसम्पत्ति सिद्धिया ।
सब्ब रोग विनासाय, परित्तं ब्रूथ मंगलं ॥

Dhamma.Digital

महापरित्राण

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासबुद्धस्स

सरणागमनं

बुद्धं सरणं गच्छामि । धम्मं सरणं गच्छामि । संघं सरणं गच्छामि । दुतियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि । दुतियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि । दुतियम्पि संघं सरणं गच्छामि । ततियम्पि बुद्धं सरणं गच्छामि । ततियम्पि धम्मं सरणं गच्छामि । ततियम्पि संघं सरणं गच्छामि ।

सरणागमनं निड्डितं

दस सिक्खापदानि

पाणातिपाता वेरमणी सिक्खापदं, अदिन्नादाना वेरमणी सिक्खापदं, अब्रम्हचरिया वेरमणी सिक्खापदं, मुसावादा वेरमणी सिक्खापदं, सुरामेरय मज्जपमादड्डाना वेरमणी सिक्खापदं, विकाल भोजना वेरमणी सिक्खापदं, नच्चगीतवादित विसूकदस्सना वेरमणी सिक्खापदं, मालागन्धविलेपनधारणमण्डन विभूसनड्डाना वेरमणी सिक्खापदं, उच्चासयन महासयना वेरमणी सिक्खापदं, जातरूप रजतपटिग्गहणा वेरमणी सिक्खापदं ।

दस सिक्खापदानि निड्डितं

सामणेर पज्जो

एक नाम किं ? सब्बे सत्ता आहारड्डितिका । द्वे नाम किं ? नामञ्च रूपञ्च । तीणि नाम किं ? तिस्सो वेदना । चत्तारि नाम किं ? चत्तारि अरियसच्चानि । पञ्च नाम किं ? पञ्चुपादानकखन्धा । छ नाम किं ? छ अज्झत्तिकानि आयतनानि । सत्त नाम किं ? सत्त बोज्झङ्गा । अट्ठ नाम किं ? अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो । नव नाम किं ? नव सत्तावासा । दस नाम किं ? दसहङ्गेहि समन्नागता अरहाति वुच्चतीति ।

सामणेर पज्जो निड्डितं

द्वत्तिसाकारो

अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो मंसं नहारू अट्ठि अट्ठिमिज्जा^१ वक्कं हदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं, अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं^२ पित्तं, सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो, अस्सु वसा खेलो सिङ्घानिका लसिका मुत्तं मत्थके मत्थलुङ्गन्ति ।

द्वत्तिसाकारो निड्डितं

१. अट्ठिमिज्जं ब २. करीसं मत्थलुङ्गं ब

पच्चवेक्खणा

पटिसङ्घायोनिसो चीवरं पटिसेवामि, यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, ङंस मकस वातातप सिरिसप सम्फस्सानं पटिघाताय, यावदेव हिरिकोपीणं पटिच्छादनत्थं ।

पटिसंखायोनिसो पिण्डपातं पटिसेवामि, नेव दवाय न मदाय न मण्डनाय न विभूसनाय, यावदेव इमस्स कायस्स ठितिया यापनाय, विहिसूपरतिया ब्रम्हचरियानुग्गहाय, इति पुराणञ्च वेदनं पटिहङ्गामि, नवञ्च वेदनं न उप्पादेस्सामि, यात्रा च मे भविस्सति अनवज्जता च फासुविहारोचाति ।

पटिसङ्घायोनिसो सेनासनं पटिसेवामि, यावदेव सीतस्स पटिघाताय, उण्हस्स पटिघाताय, ङंस मकस वातातप सिरिसप सम्फस्सानं पटिघाताय, यावदेव उतुपरिस्सय विनोदनं पटिसल्लानारामत्थं ।

पटिसङ्घायोनिसो गिलानपच्चय भेसज्ज परिक्खारं पटिसेवामि, यावदेव उप्पन्नानं वेय्याबाधिकानं वेदनानं पटिघाताय, अब्यापज्फ परमतायाति ।

पच्चवेक्खणा निड्डितं

दसधम्म सुत्तं

भिक्षूनं गुणसंयुत्तं, यं देसेसि महामुनि ।

यं सुत्वा पटिपज्जन्तो, सब्ब दुक्खा पमुच्चति ।

सब्बलोक हितत्थाय, परित्तं तं भणामहे ॥

एवं मे सुत्तं एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि भिक्षवोति, भदन्तेति ते भिक्षू भगवतो पच्चस्सोसुं भगवा एतदवोच । दस इमे भिक्षवे धम्मा पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बा । कतमे दस ?

१) वेवण्णियम्हि अज्भूपगतोति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं ।

२) परपटिबद्धा मे जीविकाति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं ।

३) अञ्जो मे आकप्पो करणीयोति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं ।

४) कच्चि नु खो मे अत्ता सीलतो न उपवदतीति, पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं ।

महापरित्राण

५) कच्चि नु खो मं अनुविच्च विञ्जू सब्रम्हचारी सीलतो न उपवदन्तीति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं ।

६) सब्बेहि मे पियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावोति, पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं ।

७) कम्मस्सकोम्हि कम्मदायादो, कम्मयोनि कम्मबन्धु कम्मपटिसरणो, यं कम्मं करिस्सामि कल्याणं वा, पापकं वा, तस्स दायादो भविस्सामीति पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं ।

८) कथम्भूतस्स मे रत्तिं दिवा वीतिपतन्तीति, पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं ।

९) कच्चि नु खोहं सुञ्जागारे अभिरमामीति, पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं ।

१०) अत्थि नु खो मे उत्तरि मनुस्सधम्मा, अलमरियत्राणदस्सनं विसेसो अधिगतो, सोहं पच्छिमे काले सब्रम्हचारीहि पुट्टो न मंकु भविस्सामीति, पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बं । इमे खो भिक्खवे दस धम्मा, पब्बजितेन अभिण्हं पच्चवेक्खितब्बाति । इदमवोच भगवा अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुन्ति ।

दसधम्म सुत्तं निद्धितं

महामंगल सुत्त

यं मङ्गलं द्वादसहि^१ चिन्तयिसु सदेवका ।

सोत्थानं नाधिगच्छन्ति अट्टतिसञ्च मङ्गलं ॥

देसितं देवदेवेन सब्बपाप विनासनं ।

सब्बलोक हितत्थाय मंगलं तं भणामहे ॥

एवं मे सुत्तं एकं समयं भगवा, सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा, केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा, येन भगवा तेनुपसङ्गमि उपसङ्गमित्वा, भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्टासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता, भगवन्तं गाथाय अज्झभासि ।

बहू देवा मनुस्सा च, मङ्गलानि अचिन्तयुं ।

आकङ्कमाना सोत्थानं, ब्रूहि मङ्गलमुत्तमं ॥१॥

१. द्वादससु ए.

महापरित्राण

असेवना च बालानं, पण्डितानञ्च सेवना ।
पूजा च पूजनीयानं, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥२॥

पतिरूप देसवासो च, पुब्बे च कतपुञ्जता ।
अत्तसम्मापणिधि^१ च, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥३॥

बाहुसच्चञ्च सिप्पञ्च, विनयो च सुसिक्खितो ।
सुभासिता च या वाचा, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥४॥

माता पितु उपद्धानं, पुत्तदारस्स सङ्गहो ।
अनाकुला च कम्मन्ता, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥५॥

दानञ्च धम्मचरिया च, जातकानञ्च सङ्गहो ।
अनवज्जानि कम्मनि, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥६॥

आरती विरति^२ पापा, मज्जपाना च संञ्जमो^३ ।
अप्पमादो च धम्मेसु, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥७॥

गारवो च निवातो च, सन्तुट्ठि च कतञ्जुता ।
कालेन धम्मसवन^४, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥८॥

खन्ती च सोवचस्सता, समणानञ्च दस्सनं ।
कालेन धम्मसाकच्छा, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥९॥

तपो च ब्रम्हचरियञ्च, अरियसच्चान दस्सनं ।
निब्बान सच्छिकिरिया च, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥१०॥

१. अत्तसम्मापणिधी ब. २. आरती विरती ब. ३. संयमो ४. धम्मसवणं ब.

महापरित्राण

फुड्डस्स लोकधम्महि, चित्तं यस्स न कम्पति ।
असोकं विरजं खेमं, एतं मङ्गलमुत्तमं ॥११॥

एतादिसानि कत्वान, सब्बत्थ मपराजिता ।
सब्बत्थ सोत्थिं गच्छन्ति, तं तेसं मङ्गलमुत्तमन्ति ॥१२॥

मंगल सुत्तं निद्धितं

रतन सुत्त

पणिधानतो पट्टाय तथागतस्स दस पारमि, दस उपपारमि, दस परमत्थ पारमियोति । समतिंस पारमियो पञ्चमहा परिच्चागे, लोकत्थ चरियं जातत्थचरियं बुद्धत्थ चरियन्ति, तिस्सो चरियायो पच्छिमभवे गम्भवोक्कन्तिं, जातिं अभिनिक्खमनं पधानचरियं बोधि पल्लङ्गे मारविजयं सब्बञ्जुतञ्जाणपटिवेधं धम्मचक्कप्पवत्तनं नव लोकुत्तर धम्मेति सब्बेपि मे बुद्ध गुणे आवज्जेत्वा वेसालिया तोसु पाकारन्तेसु तियाम रत्तिं परित्तं करोन्तो आयस्मा आनन्दत्थेरो विय कारञ्ज चित्तं उपट्टपेत्वा ।

कोटिसतसहस्सेसु चक्कवालेसु देवता ।
यस्साणं पटिग्गण्हन्ति^१, यञ्च वेसालियं पुरे ।
रोगामनुस्स दुब्बिक्ख, सम्भूतं तिविधं भयं ।
खिप्पमन्तरधापेसि, परित्तं तं भणामहे ॥

यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मनि वा यानिव अन्तलिक्खे ।
सब्बेव भूता सुमना भवन्तु, अथोपि सक्कच्च सुणन्तु भासितं ॥१॥

तस्मा हि भूता निसामेथ सब्बे, मेत्तं करोथ मानुसिया पजाय ।
दिवा च रत्तो च हरन्ति ये बलिं, तस्माहि ने रक्खथ अप्पमत्ता ॥२॥

यं किञ्चि वित्तं इध वा हुरं वा, सग्गेसु वा यं रतनं पणीतं ।
ननो समं अत्थि तथागतेन, इदम्पि बुद्धे रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥३॥

१. पटिग्गण्हन्ति ब.

महापरिज्राण

खयं विरागं अमतं पणीतं, यदज्झगा सक्कमुनी समाहितो ।
न तेन धम्मेन समत्थि किञ्चि, इदम्पि धम्मे रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥४॥

यं बुद्धसेट्ठो परिवण्णयी सुचिं, समाधिमानन्तरिकञ्जमाहु ।
समाधिना तेन समो न विज्जति, इदम्पि धम्मे रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥५॥

ये पुग्गला अट्टसतं पसत्था, चत्तारि एतानि युगानि होन्ति ।
ते दक्खिण्येया सुगतस्स सावका, एतेसु दिन्नानि महप्फलानि ।
इदम्पि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥६॥

ये सुप्पयुत्ता मनसा दल्हेन^१, निक्कामिनो गोतमसासनम्हि ।
ते पत्तिपत्ता अमतं विगह्य, लद्धा मुधा निब्बुतिं भुञ्जमाना ।
इदम्पि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥७॥

यथिन्दखीलो पठविसितो^२ सिया, चतुब्धि वातेहि असम्पकम्पियो ।
तथूपमं सप्पुरिसं वदामि, यो अरियसच्चानि अवेच्च पस्सति ।
इदम्पि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥८॥

ये अरियसच्चानि विभावयन्ति, गम्भीर पञ्जेन सुदेसितानि ।
किञ्चापि ते होन्ति भुसप्पमत्ता^३, न ते भवं अट्टमं आदियन्ति^४ ।
इदम्पि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥९॥

सहावस्स दस्सनसम्पदाय, तयस्सु धम्मा जहिता भवन्ति ।
सक्कायदिट्ठि विचिकिच्छित्तञ्च, सीलब्बतं वापि यदत्थि किञ्चि ।
चतूहपायेहि च^५ विप्पमुत्तो, छचाभिठानानि अभब्बो कातुं ।
इदम्पि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१०॥

१. दलेन ब. २. पठविसितो ब. ३. भुसपमत्ता ब. ४. अट्टमआदियन्ति ब. ५. स ब.

महापरिज्राण

किञ्चापि सो कम्म^१ करोति पापकं, कायेन वाचा उदचेतसा वा ।
अभब्बो सो^२ तस्स पटिच्छादाय, अभब्बता दिट्ठपदस्स वुत्ता ।
इदम्पि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥११॥

वनप्पगुम्बे यथा^३ फुस्सितग्गे, गिम्हानमासे पठमस्मिं गिम्हे ।
तथूपमं धम्मवरं अदेसयि, निब्बानगामिं परमं हिताय ।
इदम्पि बुद्धे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१२॥

वरो वरञ्जू वरदो वराहरो, अनुत्तरो धम्मवरं अदेसयि ।
इदम्पि बुद्धे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१३॥

खीणं पुराणं नवं नत्थि^४ सम्भवं, विरत्तचित्ता आयतिके^५ भवस्मिं ।
ते खीणबीजा अविरुल्लिहच्छन्दा^६, निब्बन्ति धीरा यथायं पदीपो ।
इदम्पि संघे रतनं पणीतं, एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१४॥

यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
तथागतं देवमनुस्स पूजितं, बुद्धं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१५॥

यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
तथागतं देवमनुस्स पूजितं, धम्मं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१६॥

यानीध भूतानि समागतानि, भुम्मानि वा यानि व अन्तलिक्खे ।
तथागतं देवमनुस्स पूजितं, संघं नमस्साम सुवत्थि होतु ॥१७॥

रतन सुत्त निट्ठितं

करणीयमेत सुत्त

यस्सानुभावतो यक्खा, नेव दस्सेन्ति भिसनं^७ ।
यम्हि^८ चे वानुयुञ्जन्तो, रत्तिं दिवमतन्दितो ।
सुखं सुपति सुत्तो च पापं किञ्चि न पस्सति ।
एवमादि गुणोपेतं^९ परित्तं तं भणामहे ॥

१. कम्म ब. २. अभब्बसो ब. ३. यथ ब. ४. नवनत्थि ब. ५. चित्ता यतिके ब. ६. अविरुल्लिहच्छन्दा ब. ७. भीसनं ब. ८. यत्ति ब.

९. गुणोपेतं ब.

महापरिजाण

करणीयमत्थकुसलेन यं तं सन्तं^१ पदं अभिसमेच्च ।
सक्को उजू च सूहुजु च^२ सुवचो चस्स मुदु अनतिमानी ॥१॥

सन्तुस्सको च सुभरो च अप्पकिच्चो च सल्लहुकवुत्ति ।
सन्तिन्द्रियो च निपको च अप्पगब्भो कुलेसु अननुगिद्धो^३ ॥२॥

न च खुद्दं समाचरे^४ किञ्चि येन विञ्जू परे उपवदेय्युं ।
सुखिनो वा^५ खेमिनो होन्तु सब्बे सत्ता^६ भवन्तु सुखितत्ता ॥३॥

ये केचि पाण भूतत्थि तसा वा थावरा वा अनवसेसा^७ ।
दीघा वा येव महन्ता वा^८ मज्झिमा रस्सका अणुकथूला ॥४॥

दिट्ठा वा येव अदिट्ठा ये च^९ दूरे वसन्ति अविदूरे ।
भूता वा सम्भवेसी वा^{१०} सब्बे सत्ता^{११} भवन्तु सुखितत्ता ॥५॥

न परो परं निकुब्बेथ नातिमज्जेथ कत्थचि नं कञ्चि^{१२} ।
ब्यारोसना पटिघसज्जा नाज्जमज्जस्स दुक्खमिच्छेय्य ॥६॥

माता यथा नियं पुत्तं, आयुसा^{१३} एक पुत्तमनुरक्खे ।
एवम्पि सब्भूतेसु मानसं भावये अपरिमाणं ॥७॥

मेत्तञ्च सब्बलोकस्मिं मानसं भावये अपरिमाणं ।
उद्धं अधो च तिरियञ्च असम्बाधं अवेरं असपत्तं^{१४} ॥८॥

तिट्ठं चरं निसिन्नो वा^{१५} सयानो वा^{१६} याव तस्स विगतमिद्धो ।
एतं सति अधिडेय्य ब्रह्ममेतं विहारं इधमाहु^{१७} ॥९॥

दिट्ठिञ्च अनुपगम्म सीलवा दस्सनेन सम्पन्नो ।
कामेसु विनेय्य^{१८} गेधं, नहि जातु गब्भसेय्य पुनरेतीति ॥१०॥

करणीयमेत्त सुत्तं निहितं

१. यन्त सन्तं ब. २. सुहुजू च ब. ३. कुलेस्व ननुगिद्धो ब. ४. नचखुद्दमाचरे ब. ५. सुखिनोव ब. ६. सब्बसत्ता ब. ७. थावरावानवसेसा
ब. ८. येवमहन्त वा ब. ९. येव ब. १०. सम्भवेसीव ब. ११. सब्ब सत्ता ब. १२. न किञ्चि ब. १३. पुत्तमायुसा ब. १४. अवेरमसपत्तं ब.
१५. निसिन्नोव ब. १६. सयानो ब. १७. विहारमिधमाहु ब. १८. विनय ब.

महापरित्राण

खण्ड परितं

सब्बासिविसजातीनं^१ दिब्बमन्तागदं विय ।
यं नासेसि विसं धोरं, सेसं चापि परिस्सयं ।
आणाखेत्तम्हि सब्बत्थ, सब्बदा सब्बपाणिनं ।
सब्बसोपि विनासेति^२, परित्तं तं भणामहे ॥

एवं मे सुतं एकं समयं भगवा, सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन, सावत्थियं अञ्जतरो भिक्खू अहिना दट्ठो कालकतो होति । अथ खो सब्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु । उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खु भगवन्तं एतदवोचुं । इध भन्ते सावत्थियं अञ्जतरो भिक्खु अहिना दट्ठो कालकतोति ।

नह नून सो भिक्खवे भिक्खु चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन चित्तेन फरि । सचे हि सो भिक्खवे भिक्खु चत्तारि अहिराजकुलानि, मेत्तेन चित्तेन फरेय्य, नहि सो भिक्खवे भिक्खु अहिना दट्ठो कालं करेय्य । कतमानि चत्तारि अहिराजकुलानि ? विरूपक्खं अहिराजकुलं, एरापथं अहिराजकुलं, छब्बापुत्तं अहिराजकुलं, कण्हागोतमकं अहिराजकुलं । नह नून सो भिक्खवे भिक्खु, इमानि चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन चित्तेन फरि, सचे हि सो भिक्खवे भिक्खु इमानि चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन चित्तेन फरेय्य, नहि सो भिक्खवे भिक्खु, अहिना दट्ठो कालं करेय्य । अनुजानामि भिक्खवे इमानि चत्तारि अहिराजकुलानि मेत्तेन चित्तेन फरितुं अत्तगुत्तिया अत्तरक्खाय अत्तपरित्तायाति । इदमवोच भगवा इदं वत्वा सुगतो अथापरं एतदवोच सत्थाः-

विरूपक्खेहि मे मेत्तं, मेत्तं एरापथेहि मे ।
छब्बापुत्तेहि मे मेत्तं, मेत्तं कण्हागोतमकेहि च ॥१॥

अपादकेहि मे मेत्तं, मेत्तं द्विपादकेहि मे
चतुप्पदेहि मे मेत्तं, मेत्तं बहुप्पदेहि मे ॥२॥

१. सब्बासीविसजातीनं ब. २. निवारेति ब.

महापरिज्राण

मा मं अपादको हिंसि मा मं हिंसि द्विपादको ।
मा मं चतुष्पदो हिंसि मा मं हिंसि बहुष्पदो ॥३॥

सब्बे सत्ता सब्बे पाणा, सब्बे भूता च केवला ।
सब्बे भद्रानि पस्सन्तु मा कञ्चि^१ पापमागमा ॥४॥

अप्पमाणो बुद्धो, अप्पमाणो धम्मो, अप्पमाणा सङ्घो, पमाणवन्तानि सिरिसपानि^२
अहिविच्छिका सतपदी उण्णनाभि^३ सरबू मूसिका, कता^४ मे रक्खा कता मे परिता^५
पटिक्कमन्तु भूतानि सोहं नमो भगवतो नमो सत्तन्तं सम्मासम्बुद्धानन्ति ।

खन्ध परित्तं निद्धितं

मेत्त सुत्तं

अग्गिक्खन्धोपमं सुत्वा, जातसंवेगभिक्षुनं ।
अस्सादत्थाय देसेसि, यं परित्तं महामुनि ।
सब्बलोकहितत्थाय, परित्तं तं भणामहे ॥

एवं मे सुत्तं एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स
आरामे । तत्र खो भगवा भिक्षू आमन्तेसि भिक्षवोति, भदन्तेति ते भिक्षू भगवतो
पच्चस्सोसुं भगवा एतदवोच । मेत्ताय भिक्षवे चेतो विमुत्तिया, आसेविताय भाविताय
बहुलीकताय, यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमारद्धाय, एकादसानिसंसा
पाटिकङ्का । कत मे एकादस ?

सुखं सुपति । सुखं पटिबुज्झति । न पापकं सुपिनं पस्सति । मनुस्सानं पियो
होति । अमनुस्सानं पियो होति । देवता रक्खन्ति । नास्स अग्गि वा विसं वा सत्थं वा
खमति । तुवटं चित्तं समाधियति । मुखवण्णो विप्पसीदति । असम्मूल्हो कालं करोति ।
उत्तरि अप्पटिविज्झन्तो ब्रम्हलोकूपगो होति । मेत्ताय भिक्षवे चेतो विमुत्तिया आसेविताय
भाविताय बहुलीकताय यानीकताय वत्थुकताय अनुद्धिताय परिचिताय सुसमासद्धाय,
इमे एकादसानिसंसा पाटिकङ्काति ।

इदमवोच भगवा अत्तमना ते भिक्षू भगवतो भासितं अभिनन्दुन्ति ।

मेत्त सुत्तं निद्धितं

१. किञ्चि ब. २. सरिसपानि ब. ३. उण्णनाभी ब. ४. कतं ब. ५. परित्तं

महापरित्राण

मेतानिसंसं

पूरेन्तो बोधिसम्भारे, नाथो तेमिय जातियं ।
मेतानिसंसं यं आह, सुनन्दं नाम सारथिं ।
सब्लोकहितत्थाय, परित्तं तं भणाम हे ॥

पहूतभक्खो भवति, विप्पवुत्थो सका घरा ।
बहू नं उपजीवन्ति, यो मित्तानं न दूभति ॥१॥

यं यं जनपदं याति, निगमे राजधानियो ।
सब्लत्थ पूजितो होति, यो मित्तानं न दूभति ॥२॥

नास्स चोरा पसहन्ति, नातिमज्जेति खत्तियो ।
सब्बे अमित्ते तरति, यो मित्तानं न दूभति ॥३॥

अक्कुद्धो सघरं एति, सभाय पटिनन्दितो ।
जातीनं उत्तमो होति, यो मित्तानं न दूभति ॥४॥

सक्कत्वा सक्कतो होति, गरू होति सगारवो ।
वण्णकित्ति भतो होति, यो मित्तानं न दूभति ॥५॥

पूजको लभते पूजं, वन्दको पटिवन्दनं ।
यसो कित्तिञ्च पप्पोति, यो मित्तानं न दूभति ॥६॥

अग्गि यथा पज्जलति, देवता व विरोचति ।
सिरिया अजहितो होति, यो मित्तानं न दूभति ॥७॥

गावो तस्स पजायन्ति, खेत्ते वुत्तं विरूहति ।
पुत्तानं फलमस्नाति, यो मित्तानं न दूभति ॥८॥

महापरिज्राण

दरितो पब्बतातो वा, रूक्खातो पतितो नरो ।
चुतो पतिट्ठं लभति, यो मित्तानं न दूभति ॥९॥

विरूल्ह मूलसन्तानं, निग्रोधमिव मालुतो ।
अमित्ता नप्पसहन्ति, यो मित्तानं न दूभति ॥१०॥

मेत्तानिसंसं निट्ठितं

मोर परित्तं

पूरेन्तो^१ बोधिसम्भारे, निब्बत्तो^२ मोरयोनिं ।
येन संविहितारक्खं, महासत्तं वनेचरा ।
चिरस्सं वायमन्तापि, नेव सक्खिंसु गण्हितुं ।
ब्रम्हमन्तन्ति अक्खातं, परित्तं तं भणामहे ॥

उदेतयं चक्खुमा^३ एकराजा हरिस्सवणो पठविप्पभासो ।
तं तं नमस्सामि हरिस्सवणं पठविप्पभासं, तयज्ज गुत्ता^४ विहरेमु
दिवसं ॥१॥

ये ब्राम्हणा वेदगू सब्बधम्मे, ते मे नमो ते च मं पालयन्तु ।
नमत्थु बुद्धानं नमत्थु बोधिया, नमो विमुत्तानं नमो विमुत्तिया ।
इमं सो परित्तं कत्वा मोरो चरति एसना ॥२॥

अपेतयं चक्खुमा^५ एकराजा हरिस्सवणो पठविप्पभासो ।
तं तं नमस्सामि हरिस्सवणं पठविप्पभासं, तयज्ज गुत्ता^६ विहरेमु
रत्तिं ॥३॥

ये ब्राम्हणा वेदगू सब्बधम्मे ते मे नमो ते च मं पालयन्तु ।
नमत्थु बुद्धानं^७ नमत्थु बोधिया, नमो विमुत्तानं^८ नमो विमुत्तिया ।
इमं सो परित्तं कत्वा मोरो वासमकप्पयीति ॥४॥

मोर परित्तं निट्ठितं

१. पूरेन्तं ब. २. निब्बत्तं ब. ३. चक्खुम ब. ४. तयज्जगुत्ता ब. ५. चक्खुम ब. ६. तयज्जगुत्ता ब. ७. बुद्धान ब. ८. नमोविमुत्तान ब.

महापरित्राण

चन्द परित्तं

राहुना गहितो चन्दो, मुत्तो यस्सानुभावतो ।

सब्बवेरि भयं नासं, परित्तं तं भणामहे ॥

एवं मे सुतं एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन, चन्दिमा देवपुत्तो राहुना असुरिन्देन गहितो होति । अथ खो चन्दिमा देवपुत्तो भगवन्तं अनुस्सरमानो, तायं वेलायं इमं गाथं अभासि ।

नमो ते बुद्धवीरत्थु विप्पमुत्तोसि सब्बधि ।

सम्बाधपटिपन्नोस्मि तस्स मे सरणं भवाति ॥१॥

अथ खो भगवा चन्दिमं देवपुत्तं आरब्भ राहुं असुरिन्दं गाथाय अज्झभासि ।

तथागतं अरहन्तं चन्दिमा सरणं गतो ।

राहु चन्दं पमुञ्चस्सु बुद्धा लोकानुकम्पकाति ॥२॥

अथ खो राहु असुरिन्दो, चन्दिमं देवपुत्तं मुञ्चित्वा तरमानरूपो, येन वेपचित्ति असुरिन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा संविग्गो लोमहट्टजातो एकमन्तं अट्ठासि, एकमन्तं ठितं खो राहुं असुरिन्दं वेपचित्ति असुरिन्दो गाथाय अज्झभासि ।

किन्नु सन्तरमानो व राहु चन्दं पमुञ्चसि ।

संविग्गरूपो आगम्म किन्नु भीतोव तिड्डीसीति ॥३॥

सत्तधामे फले मुद्धा जिवन्तो न सुखं लभे

बुद्धगाथाभि गीतोम्हि नो चे मुञ्चेय्य चन्दिमन्ति ॥४॥

चन्द परित्तं निड्डित्तं

सुरिय परित्तं

सुरियो राहुगहितो, मुत्तो यस्सानुभावतो ।

सब्बवेरिभयं नासं, परित्तं तं भणामहे ॥

महापरित्राण

एवं मे सुतं एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन, सुरियो देवपुत्तो राहुना असुरिन्देन गहितो होति । अथ खो सुरियो देवपुत्तो भगवन्तं अनुस्सरमानो, तायं वेलायं इमं गाथं अभासि ।

नमो ते बुद्धवीरत्थु विप्पमुत्तोसि सब्धी ।
सम्बाधपटिपन्नोस्मि तस्स मे सरणं भवाति ॥१॥
अथ खो भगवा सुरियं देवपुत्तं आरब्ध राहुं असुरिन्दं गाथाय अज्झभासि ।

तथागतं अरहन्तं, सुरियो सरणं गतो ।
राहु सुरियं पमुञ्चस्सु, बुद्धा लोकानुकम्पकाति ॥२॥

यो अन्धकारे तमसी पभंकरो, वेरोचनो मण्डली उग्गतेजो ।
मा राहु गिली चरं अन्तलिक्खे, पजं मम राहु पमुञ्च सुरियन्ति ॥३॥

अथ खो राहु असुरिन्दो, सुरियं देवपुत्तं मुञ्चित्वा तरमानरूपो येन वेपचित्ति असुरिन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा, संविग्गो लोमहट्टजातो एकमन्तं अट्ठासि, एकमन्तं ठितं खो राहुं असुरिन्दं वेपचित्ति असुरिन्दो गाथाय अज्झभासि ।

किन्नु सन्तरमानोव राहु सुरियं पमुञ्चसि ।
संविग्गरूपो आगम्म किन्नु भीतोव तिट्ठसीति ॥४॥

सत्तधा मे फले मुद्धा जीवन्तो न सुखं लभे ।
बुद्धगाथाभि गीतोम्हि नो चे मुञ्चेय्य सुरियन्ति ॥५॥

सुरिय परित्तं निट्ठितं

धजग्ग परित्तं

यस्सानुसरणेनापि, अन्तलिक्खेपि पाणिनो ।
पतिट्ठमधिगच्छन्ति, भूमियं विय सब्बथा ॥
सब्बूपद्दवजालम्हा, यक्खचोरादि सम्भवा^१ ।
गणना न च मुत्तानं, परित्तं तं भणामहे ॥

एवं मे सुतं एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तत्र खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि भिक्खवोति भदन्तेति ते भिक्खू भगवतो पच्चसोसुं भगवा एतदवोच । भूतपुब्बं भिक्खवे देवासुरसङ्गामो समुपबूल्लो^२ अहोसि । अथ खो भिक्खवे सक्को देवानमिन्दो देवे तावतिंसे आमन्तेसि सचे मारिसा देवानं सङ्गामगतानं उप्पज्जेय्य भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा ममेव तस्मिं समये धजग्गं उल्लोकेय्याथ । ममं हि वो धजग्गं उल्लोकयतं यं भविस्सति भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा सो पहीयिस्सति ।

नो चे मे धजग्गं उल्लोकेय्याथ । अथ पजापतिस्स देवराजस्स धजग्गं उल्लोकेय्याथ । पजापतिस्स हि वो देवराजस्स धजग्गं उल्लोकयतं यं भविस्सति भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा सो पहीयिस्सति^३ । नो चे पजापतिस्स देवराजस्स धजग्गं उल्लोकेय्याथ । अथ वरुणस्स देवराजस्स धजग्गं उल्लोकेय्याथ । वरुणस्स हि वो देवराजस्स धजग्गं उल्लोकयतं यं भविस्सति भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा सो पहीयिस्सति ।

नो चे वरुणस्स देवराजस्स धजग्गं उल्लोकेय्याथ । अथ ईसानस्स देवराजस्स धजग्गं उल्लोकेय्याथ । ईसानस्स हि वो देवराजस्स धजग्गं उल्लोकयतं यं भविस्सति भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा सो पहीयिस्सतीति । तं खो पन भिक्खवे सक्कस्स वा देवानमिन्दस्स धजग्गं उल्लोकयतं, पजापतिस्स वा देवराजस्स धजग्गं उल्लोकयतं, वरुणस्स वा देवराजस्स धजग्गं उल्लोकयतं, ईसानस्स वा देवराजस्स धजग्गं उल्लोकयतं, यं भविस्सति भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा सो पहीयेथापि नोपि पहीयेथ^४ । तं किस्सहेतु ?

सक्को^५ भिक्खवे देवानमिन्दो अवीतरागो, अवीतदोसो, अवीतमोहो, भीरुच्छम्भि^६ उत्तरीसी पलायी^७ । अहञ्च खो भिक्खवे एवं वदामि । सचे तुम्हाकं भिक्खवे अरञ्जगतानं वा रूक्खमूलगतानं वा, सुञ्जगारगतानं वा उपज्जेय्य भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा

१. यक्खचोरादिसम्भवा ब. २. समुपबूल्लो ब. ३. पहीयिस्सतीति ब. ४. नोपहीयेथापि ब. ५. सक्कोहि ६. भीरुच्छम्भी ब. ७. पलायीति ब.

महापरिजाण

ममेव तस्मिं समये अनुस्सरेय्याथ, इतिपि सो भगवा अरहं, सम्मसम्बुद्धो, विज्जाचरण सम्पन्नो, सुगतो ,लोकविदू ,अनुत्तरो, पुरिसदम्मसारथी, सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो, भगवाति ।

ममं हि वो भिक्खवे अनुस्सरतं, यं भविस्सति भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा सो पहीयिस्सति । नो चे मं अनुस्सरेय्याथ, अथ धम्मं अनुस्सरेय्याथ । स्वाक्खातो भगवता धम्मो, सन्दिड्डिको, अकालिको, एहिपस्सिको, ओपनेय्यिको पच्चत्तं वेदितब्बो विज्जूही ति ।

धम्मं हि वो भिक्खवे अनुस्सरतं, यं भविस्सति भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा, सो पहीयिस्सति । नो चे धम्मं अनुस्सरेय्याथ, अथ संघं अनुस्सरेय्याथ । सुपतिपन्नो भगवतो सावक संघो, उजुपटिपन्नो भगवतो सावक संघो, जायपटिपन्नो भगवतो सावक संघो, सामीचिपटिपन्नो भगवतो सावक संघो, यदिदं चत्तारि पुरिसयुगानि अट्टपुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावक संघो, आहुनेय्यो, पाहुनेय्यो, दक्खिणेय्यो, अज्जलिकरणीयो^१, अनुत्तरं पुज्जकखेत्तं लोकस्साति ।

संघं हि वो भिक्खवे अनुस्सरतं, यं भविस्सति भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो वा, सो पहीयिस्सति । तं किस्स हेतु ? तथागतो भिक्खवे^२ अरहं सम्मासम्बुद्धो, वीतरागो, वीतदोसो, वीतमोहो, अभीरू, अच्छम्भी^३, अनुत्तासि अपलायी ति ।

इदमवोच भगवा इदं वत्तान सुगतो अथापरं एतदवोच सत्था ।

अरज्जे रूक्खमूले वा, सुज्जागारेव भिक्खवो ।
अनुस्सरेथ सम्बुद्धं भयं तुम्हाकं नो सिया ॥१॥

नो चे बुद्धं सरेय्याथ लोकजेड्डं नरासभं ।
अथ धम्मं सरेय्याथ, निय्यानिकं सुदेसितं ॥२॥

नो चे धम्मं सरेय्याथ निय्यानिकं सुदेसितं ।
अथ संघं सरेय्याथ पुज्जकखेत्तं अनुत्तरं ॥३॥

एवं बुद्धं सरन्तानं धम्मं संघञ्च भिक्खवो ।
भयं वा छम्भितत्तं वा लोमहंसो न हेस्सती ॥४॥

धजग्ग सुत्तं निड्डितं
पठमकभाणवारं निड्डितं

१. अज्जलीकरणीयो ब. २. तथागतोहि भिक्खवे ब. ३. अच्छम्ही ब.

महाकस्सपत्थेर बोज्झङ्ग परित्तं

यं महाकस्सपत्थेरो, परित्तं मुनि सन्तिका ।

सुत्वा तस्मिं खणेयेव, अहोसि निरूपदवो ।

बोज्झङ्गबल संयुत्तं, परित्तं तं भणामहे ॥

एवं मे सुतं, एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेलुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन आयस्मा महाकस्सपो पिप्फलिगुहायं विहरति, आबाधिको होति दुक्खितो बाल्हगिलनो । अथ खो भगवा सायण्हसमयं पतिसल्लाना वुद्धितो येनायस्मा महाकस्सपो तेनुपसङ्गमि । उपसङ्गमित्वा पञ्जत्ते आसने निसीदि निसज्ज खो भगवा, आयस्मन्तं महाकस्सपं एतदवोच ।

कच्चि ? ते कस्सप ! खमनीयं कच्चि ? यापनीयं कच्चि ? दुक्खा वेदना, पटिक्कमन्ति नो अभिक्कमन्ति पटिक्कमोसानं पञ्जायति नो अभिक्कमोति ? न मे भन्ते खमनीयं न यापनीयं बाल्हा मे दुक्खा वेदना, अभिक्कमन्ति नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमोति ।

सत्ति मे कस्सप ! बोज्झङ्गा मया सम्मदक्खाता भाविता बहुलीकता, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय^१ संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्तिसम्बोज्झङ्गो खो कस्सप ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । धम्मविचय सम्बोज्झङ्गो खो कस्सप ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । विरियसम्बोज्झङ्गो खो कस्सप ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । पीतिसम्बोज्झङ्गो खो कस्सप ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । पस्सद्विसम्बोज्झङ्गो खो कस्सप ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । समाधिसम्बोज्झङ्गो खो कस्सप ! मया सम्मदक्खाता भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । उपेक्खासम्बोज्झङ्गो खो कस्सप ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

इमे खो कस्सप ! सत्तिसम्बोज्झङ्गा, मया सम्मदक्खाता भाविता बहुलीकता अभिञ्जाय

१. निब्बानाय

सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्तीति ।

तग्ध भगव^१ बोज्झङ्गा, तग्ध सुगत बोज्झङ्गाति । इदमोवच भगवा अत्तमनो आयस्मा महाकस्सपो, भगवतो भासितं अभिनन्दि । उट्ठाहिचायस्मा महाकस्सपो तम्हा आबाधा, तथा पहीनो चायस्मतो महाकस्सपस्स सो आबाधो अहोसीति ।

महाकस्सपत्थेर बोज्झङ्ग निट्ठित

महामोग्गल्लानत्थेर बोज्झङ्ग परित्तं

मोग्गलानोपि थेरो यं, परित्तं मुनि सन्तिका ।

सुत्वा तस्मिं खणेयेव, अहोसि निरूपदवो ।

बोज्झङ्गबलसंयुत्तं, परित्तं तं भणामहे ॥

एवं मे सुतं, एकं समयं भगवा, राजगहे विहरति वेलुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन आयस्मा महामोग्गलानो गिज्झकूटे पब्बते विहरति आबाधिको दुक्खितो बाल्हगिलनो ।

अथ खो भगवा सयण्हसमयं पटिसल्लाना वुट्ठितो येनायस्मा महामोग्गल्लानो तेनुपसङ्गमि । उपसङ्गमित्वा पञ्चत्ते आसने निसीदि । निसज्ज खो भगवा आयस्मन्तं महामोग्गल्लानं एतदवोच ।

कच्चि ? ते मोग्गल्लान ! खमनीयं कच्चि ? यापनीयं कच्चि ? दुक्खा वेदना, पटिक्कमन्ति नो अभिक्कमन्ति, पटिक्कमोसानं पञ्जायति नो अभिक्कमोति ? न मे भन्ते, खमनीयं न यापनीयं बाल्हा मे दुक्खा वेदना, अभिक्कमन्ति नो पटिक्कमन्ति, अभिक्कमोसानं पञ्जायति, नो पटिक्कमोति ।

सत्ति मे मोग्गल्लान ! बोज्झङ्गा मया सम्मदक्खाता भाविता बहुलीकता, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्तिसम्बोज्झङ्गो खो मोग्गल्लान ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । धम्मविचय सम्बोज्झङ्गो खो मोग्गल्लान ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । विरियसम्बोज्झङ्गो खो मोग्गल्लान ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । पीतिसम्बोज्झङ्गो खो

१. भगवा

महापरित्राण

मोग्गल्लान ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । पस्सद्धिसम्बोज्झो खो मोग्गल्लान ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । समाधिसम्बोज्झो खो मोग्गल्लान ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । उपेक्खा सम्बोज्झो खो मोग्गल्लान ! मया सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । इमे खो मोग्गल्लान ! सत्तसम्बोज्झो मया सम्मदक्खाता भाविता बहुलीकता अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्तीति ।

तग्ध भगव^१ बोज्झो तग्ध सुगत बोज्झाति । इदमवोच च भगवा अत्तमनो आयस्मा महामोग्गल्लानो, भगवतो भासितं अभिनन्दि । उट्ठाहि चायस्मा महामोग्गल्लानो तम्हा आबाधा, तथा पहीनो चायस्मतो महामोग्गल्लानस्स सो आबाधो अहोसीति ।

महामोग्गल्लानत्थेर बोज्झं निट्ठितं

महा चुन्दत्थेरबोज्झो परित्तं

भगवा लोकनाथो^१यं, चुन्दत्थेरस्स सन्तिका ।
सुत्वा तस्मिं खणेयेव, अहोसि निरूपदवो ।
बोज्झबलसंयुत्तं, परित्तं तं भणामहे ॥

एवं मे सुत्तं, एकं समयं भगवा राजगहे विहरति वेलुवने कलन्दकनिवापे । तेन खो पन समयेन, भगवा आबाधिको होति दुक्खितो बाल्हगिलनो । अथ खो आयस्मा महाचुन्दो सायण्हसमयं पतिसल्लाना वुट्ठितो येन भगवा तेनुपसङ्गमि । उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं महाचुन्दं भगवा एतदवोच । पटिभन्तु तं चुन्द बोज्झाति ।

सत्ति मे भन्ते ! बोज्झो, भगवता सम्मदक्खाता भाविता बहुलीकता, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्ति । कतमे सत्त ? सत्तिसम्बोज्झो खो भन्ते ! भगवता सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । धम्मविचय सम्बोज्झो खो भन्ते ! भगवता सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय

१.भगवा

महापरिज्राण

निब्बानाय संवत्तति । विरियसम्बोज्झङ्गो खो भन्ते ! भगवता सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । पीतिसम्बोज्झङ्गो खो भन्ते ! भगवता सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । पस्सद्धिसम्बोज्झङ्गो खो भन्ते ! भगवता सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । समाधिसम्बोज्झङ्गो खो भन्ते ! भगवता सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति । उपेक्खासम्बोज्झङ्गो खो भन्ते ! भगवता सम्मदक्खातो भावितो बहुलीकतो, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तति ।

इमे खो भन्ते ! सत्तसम्बोज्झङ्गा भगवता सम्मदक्खाता भाविता बहुलीकता, अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बानाय संवत्तन्तीति ।

तग्ध चुन्द बोज्झङ्गा, तग्ध चुन्द बोज्झङ्गाति । इदमवोचायस्मा महाचुन्दो, समनुज्जो सत्था अहोसि । उट्ठाहि च भगवा तम्हा आबाधा, तथा पहीनो च भगवतो सो आबाधो अहोसीति ।

महाचुन्दत्थेर बोज्झङ्गं निट्ठितं

गिरिमानन्द सुत्तं

थेरोयं गिरिमानन्दो, आनन्दत्थेर सन्तिका ।

सुत्वा तस्मिं खणेयेव, अहोसि निरूपदवो ।

दससञ्जुपसंसुत्तं, परित्तं तं भगामहे ॥

एवं मे सुत्तं, एकं समयं भगवा सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । तेन खो पन समयेन, आयस्मा गिरिमानन्दो आबाधिको होति दुक्खितो बाल्हगिलानो । अथ खो आयस्मा आनन्दो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि ।

एकमन्तं निसिन्नो खो आयस्मा आनन्दो भगवन्तं एतदवोच । आयस्मा भन्ते गिरिमानन्दो, आबाधिको होति दुक्खितो बाल्हगिलानो । साधु भन्ते भगवा येनायस्मा गिरिमानन्दो तेनुपसङ्कमतु अनुकम्पं उपदायाति ।

सचे खो त्वं आनन्द ! गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो, उपसङ्कमित्वा दस सञ्जा भासेय्यासि, ठानं खो पनेतं विज्जति यं गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो, दस सञ्जा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिप्पस्सम्भेय्य ।

कतमे दस^१ ? अनिच्चसञ्जा, अनत्तसञ्जा, असुभसञ्जा, आदीनवसञ्जा, पहानसञ्जा, विरागसञ्जा, निरोधसञ्जा, सब्बलोके अनभिरतसञ्जा, सब्ब सङ्घारेसु अनिच्चसञ्जा, आनापानस्सति ।

कतमा चानन्द अनिच्चसञ्जा ? इधानन्द भिक्खु अरञ्जगतो वा रूक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इतिपटिसञ्चिक्खति । रूपं अनिच्चं वेदना अनिच्चा, सञ्जा अनिच्चा, सङ्घारा अनिच्चा, विञ्जाणं अनिच्चन्ति । इति इमेसु पञ्चसूपादानक्खन्धेसु अनिच्चानुपस्सी विहरति । अयं बुच्चतानन्द अनिच्चसञ्जा ।

कतमा चानन्द अनत्तसञ्जा ? इधानन्द भिक्खु अरञ्जगतो वा रूक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इतिपटिसञ्चिक्खति । चक्खुं^२ अनत्ता, रूपं अनत्ता, सोतं अनत्ता, सद्दा अनत्ता, घानं अनत्ता, गन्धा अनत्ता, जिह्वा अनत्ता, रसा अनत्ता, कायो अनत्ता, फोड्डब्बा अनत्ता, मनो अनत्ता, धम्मा अनत्ताति । इति इमेसु छसु अज्भतिक बाहिरेसु आयतनेसु अनत्तानुपस्सी विहरति । अयं बुच्चतानन्द अनत्तसञ्जा ।

कतमा चानन्द असुभसञ्जा ? इधानन्द भिक्खु इममेव कायं उद्धं पादतला अधो केसमत्थका तचपरियन्तं पूरं नानप्पकारस्स असुचिनो पच्चवेक्खति । अत्थि इमस्मिं काये केसा लोमा नखा दन्ता तचो मंसं नहारु^३ अट्ठी अट्ठीमिञ्जं^४ वक्कं हदयं यकनं किलोमकं पिहकं पप्फासं अन्तं अन्तगुणं उदरियं करीसं^५ पित्तं सेम्हं पुब्बो लोहितं सेदो मेदो अस्सु वसा खेलो सिङ्घानिका लसिका मुत्तन्ति । इति इमस्मिं काये असुभानुपस्सी विहरति । अयं बुच्चतानन्द असुभसञ्जा ।

कतमा चानन्द आदीनवसञ्जा ? इधानन्द भिक्खु अरञ्जगतो वा रूक्खमूलगतो वा सुञ्जागारगतो वा इतिपटिसञ्चिक्खति । बहु दुक्खो खो अयं कायो, बहु आदीनवो । इति इमस्मिं काये विविधा आबाधा उप्पज्जन्ति । सेय्यथीदं ? चक्खु रोगो, सोतरोगो, घानरोगो, जिह्वारोगो, कायरोगो, सीसरोगो, कण्णरोगो, मुखरोगो, दन्तरोगो^६, कासो, सासो, पिनासो, डहो, जरो, कुच्छिरोगो, मुच्छा, पक्खन्दिका, सूला, विसूचिका, कुट्टं,

१. कतमा ब. २. चक्खु ब. ३. नहारु ब. ४. अट्ठिमिञ्जा ब. ५. करीस ६. दन्तरोगो ओट्टरोगो

गण्डो, किलासो, सोसो, अपमारो, दद्दु, कण्डु, कच्छु, रखसा^१, वितच्छिका, लोहितपित्तं, मधुमेहो, अंसा पिलका, भगन्दला, पित्तसमुद्धाना आबाधा, सेम्हसमुद्धाना आबाधा, वातसमुद्धाना आबाधा, सन्निपातिका आबाधा, उतुपरिणामजा आबाधा, विसमपरिहाजर जा आबाधा, ओपक्कमिका आबाधा, कम्मविपाकजा आबाधा, सीतं उण्हं जिघज्छा, पिपासा, उच्चारो, पस्सावोति । इति इमस्मिं काये आदीनवानुपस्सी विहरति । अयं वुच्चतानन्द आदीनवसज्जा ।

कतमाचानन्द पहानसज्जा ? इधानन्द भिक्खु उप्पन्नं कामवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । उप्पन्नं व्यापादवितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । उप्पन्नं विहिंसावितक्कं नाधिवासेति पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । उप्पन्नुप्पन्ने पापके अकुसले धम्मे नाधिवासेति पजहति विनोदेति ब्यन्तीकरोति अनभावं गमेति । अयं वुच्चतानन्द पहानसज्जा ।

कतमा चानन्द विरागसज्जा ? इधानन्द भिक्खु अरज्जगतो वा रूक्खमूलगतो वा सुज्जागारगतो वा इति पटिसंज्चिक्खति । एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्गारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हक्खयो विरागो निरोधो निब्बानन्ति । अयं वुच्चतानन्द विरागसज्जा ।

कतमा चानन्द निरोधसज्जा ? इधानन्द भिक्खु अरज्जगतो वा रूक्खमूलगतो वा सुज्जागारगतो वा इति पटिसंज्चिक्खति । एतं सन्तं एतं पणीतं यदिदं सब्बसङ्गारसमथो सब्बूपधिपटिनिस्सग्गो तण्हक्खयो विरागो निरोधो निब्बानन्ति । अयं वुच्चतानन्द निरोधसज्जा ।

कतमा चानन्द सब्बलोके अनभिरतसज्जा ? इधानन्द भिक्खु ये लोके उपायुपादाना^२ चेतसो अधिद्धानाभिनिवेसानुसया ते पजहन्तो विरमति न उपाधियन्तो^३ । अयं वुच्चतानन्द सब्बलोके अनभिरतसज्जा ।

कतमा चानन्द सब्बसङ्गारेसु अनिच्चसज्जा^४ ? इधानन्द भिक्खु सब्बसङ्गारेहि^५ अट्टीयति हरायति जिगुच्छति । अयं वुच्चतानन्द सब्बसङ्गारेसु अनिच्चसज्जा ।

कतमा चानन्द आनापानसति ? इधानन्द भिक्खू अरज्जगतो वा रूक्खमूलगतो वा

१. नखसा ब. २. उपादाना ब. ३. विहरति अनुपादियन्तो ४. अनिच्छा सज्जा ब. ५. सब्बसङ्गारेसु

सुञ्जागारगतो वा निसीदति पल्लङ्कं आभुजित्वा उजुं कायं पणिधाय परिमुखं सति उपट्टपेत्वा ।

सो सतोव अस्ससति, सतो पस्ससति । दीधं वा अस्ससन्तो दीधं अस्ससामीति पजानाति, दीधं वा पस्ससन्तो दीधं पस्ससामीति पजानाति । रस्सं वा अस्ससन्तो रस्सं अस्ससामीति पजानाति । रस्सं वा पस्ससन्तो रस्सं पस्ससामीति पजानाति । सब्बकायपटिसंवेदी अस्ससिस्सामीति सिक्खति । सब्बकायपटिसंवेदी पस्ससिस्सामीति सिक्खति । पस्सम्भयं कायसङ्खारं अस्ससिस्सामीति सिक्खति । पस्सम्भयं काय सङ्खारं पस्ससिस्सामीति सिक्खति । पीतिपटिसंवेदी अस्ससिस्सामीति सिक्खति । पीतिपटिसंवेदी पस्ससिस्सामीति सिक्खति । सुखपटिसंवेदी अस्ससिस्सामीति सिक्खति । सुखपटिसंवेदी पस्ससिस्सामीति सिक्खति । चित्तसंखारपटिसंवेदी अस्ससिस्सामीति सिक्खति । चित्तसंखारपटिसंवेदी पस्ससिस्सामीति सिक्खति । पस्सम्भयं चित्तसंखारं अस्ससिस्सामीति सिक्खति । पस्सम्भयं चित्तसंखारं पस्ससिस्सामीति सिक्खति । चित्तपटिसंवेदी अस्ससिस्सामीति सिक्खति । चित्तपटिसंवेदी पस्ससिस्सामीति सिक्खति, अभिप्पमोदयं चित्तं अस्ससिस्सामीति सिक्खति, अभिप्पमोदयं चित्तं पस्ससिस्सामीति सिक्खति । समादहं चित्तं अस्ससिस्सामीति सिक्खति । समादहं चित्तं पस्ससिस्सामीति सिक्खति । विमोचयं चित्तं अस्ससिस्सामीति सिक्खति, विमोचयं चित्तं पस्ससिस्सामीति सिक्खति । अनिच्चानुपस्सी अस्ससिस्सामीति सिक्खति, अनिच्चानुपस्सी पस्ससिस्सामीति सिक्खति । विरागानुपस्सी अस्ससिस्सामीति सिक्खति, विरागानुपस्सी पस्ससिस्सामीति सिक्खति । निरोधानुपस्सी अस्ससिस्सामीति सिक्खति, निरोधानुपस्सी पस्ससिस्सामीति सिक्खति । पटिनिस्सग्गानुपस्सी अस्ससिस्सामीति सिक्खति, पटिनिस्सग्गानुपस्सी पस्ससिस्सामीति सिक्खति । अयं वुच्चतानन्द आनापानसति ।

सचे खो त्वं आनन्द गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो उपसङ्गमित्वा इमा दस सञ्जा भासेय्यासि, ठानं खो पनेतं विज्जति, यं गिरिमानन्दस्स भिक्खुनो इमा दस सञ्जा सुत्वा सो आबाधो ठानसो पटिपस्सम्भेय्याति ।

अथ खो आयस्मा आनन्दो भगवतो सन्तिके इमा दस सञ्जा उग्गहेत्वा येनायस्मा गिरिमानन्दो तेनुपसङ्गमि, उपसङ्गमित्वा आयस्मतो गिरिमानन्दस्स इमा दस सञ्जा

अभासि । अथ खो आयस्मतो गिरिमानन्दस्स इमा दस सज्जा सुत्वा सो आबाधो
ठानसो पटिप्पस्सम्भि । वुड्ढाहि चायस्मा^१ गिरिमानन्दो तम्हा आबाधा तथा पहीनो च
पनायस्मतो गिरिमानन्दस्स सो आबाधो अहोसीति ।

गिरिमानन्दसुत्तं निड्ढितं

इसिगिलिसुत्तं

पच्चेकबुद्धो नामानि, देसेन्तोयं अदेसयि ।

अनन्तवलसंयुत्तं, परित्तं तं भणामहे ॥

एवं मे सुत्तं, एकं समयं भगवा, राजगहे विहरति इसिगिलिस्मिं पब्बते । तत्र खो
भगवा भिक्खू आमन्तेसि भिक्खवोति । भदन्तेति ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं भगवा
एतदवोच । पस्सथ नो तुम्हे भिक्खवे, एतं वेभारं पब्बतन्ति ? एवं भन्ते । एतस्स पि खो
भिक्खवे, वेभारस्स पब्बतस्स अज्जाव समज्जा अहोसि अज्जा पज्जति । पस्सथ नो
तुम्हे भिक्खवे, एतं पण्डवं पब्बतन्ति ? एवं भन्ते । एतस्स पि खो भिक्खवे, पण्डवस्स
पब्बतस्स अज्जाव समज्जा अहोसि अज्जा पज्जति । पस्सथ नो तुम्हे भिक्खवे, एतं
वेपुल्लं पब्बतन्ति ? एवं भन्ते । एतस्स पि खो भिक्खवे, वेपुल्लस्स पब्बतस्स अज्जाव
समज्जा अहोसि अज्जा पज्जति । पस्सथ नो तुम्हे भिक्खवे, एतं गिज्झकूटं पब्बतन्ति
? एवं भन्ते । एतस्सपि खो भिक्खवे, गिज्झकूटस्स पब्बतस्स अज्जाव समज्जा अहोसि
अज्जा पज्जति । पस्सथ नो तुम्हे भिक्खवे, इमं इसिगिलिं पब्बतन्ति ? एवं भन्ते, इमस्स
पि खो भिक्खवे^२, इसिगिलिस्स पब्बतस्स एसाव समज्जा अहोसि एसा पज्जति ।

भूतपुब्बं भिक्खवे पच्च पच्चेकबुद्धसतानि इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासिनो
अहेसुं । ते इमं पब्बतं पविसन्ता दिस्सन्ति पविट्ठा न दिस्सन्ति । तमेनं मनुस्सा दिस्वा
एवमाहंसु, अयं पब्बतो इमे इसीगिलीति, इसिगिलि इसिगिलीत्वेव समज्जा
उदपादि । आचिक्खिस्सामि भिक्खवे पच्चेकबुद्धानं नामानि, कित्तयिस्सामि भिक्खवे
पच्चेकबुद्धानं नामानि । देसिस्सामि भिक्खवे पच्चेकबुद्धानं नामानि, तं सुणाथ साधुकं
मनसिकरोथ भासिस्सामीति । एवं भन्तेति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं, भगवा
एतदवोच । अरिड्ढ नाम भिक्खवे पच्चेक सम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी

१. वुड्ढाहि चायस्मा ब. २. इमस्स खो भिक्खवे

अहोसि । उपरिद्धो नाम भिक्खवे पच्चेक सम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । तगरसिखी नाम भिक्खवे पच्चेक सम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । यसस्सी नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । सुदस्सनो नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । पियदस्सी नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । गन्धारो नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । पिण्डोलो नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । उपासभो नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । नीथो^१ नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । तथो नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । सुतवा नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसि । भावित्तो नाम भिक्खवे पच्चेकसम्बुद्धो इमस्मिं इसिगिलिस्मिं पब्बते चिरनिवासी अहोसीति ।

ये सत्तसारा अनीघा^२ निरासा, पच्चेकमेवज्झगमुं सुबोधिं^३ ।
तेसं विसल्लानं^४ नरुत्तमानं, नामानि मे कित्तयतो सुणाथ ॥१॥

अरिद्धो उपरिद्धो तगरसिखी यसस्सी, सुदस्सनो पियदस्सी च बुद्धो^५ ।
गन्धारो पिण्डोलो उपासभो च, नीथो तथो सुतवा भावित्तो ॥२॥

सुम्भो सुभो मेथुलो अड्डमो च , अथस्सु मेघो अनीघो सुदाठो ।
पच्चेकबुद्धा भवनेत्तिखीणा, हिंगू च हिंगो च महानुभावा ॥३॥

द्वे जालिनो मुनिनो अड्डको च, अथ कोसल्लो बुद्धो अथो सुबाहु ।
उपनेमिसो नेमिसो सन्तचित्तो, सच्चो तथो विरजो पण्डितो च ॥४॥

कालूपकाला विजितो जितो च, अङ्गो च पङ्गो च गुत्तिजितो^६ च ।
पस्सी जही उपधिं दुक्खमूलं^७, अपराजितो मारबलं अजेसि ॥५॥

१. नीतो ब. २. अनिघा ३. पच्चेकमेवज्झगमुं बोधि ४. विसल्लान ५. सुसम्बुद्धो ६. गुत्तिजितो, गुत्तिच्छित्तो ७. पस्सि जहि उपधि दुक्खमूलं ब.

महापरित्राण

सत्था पवत्ता सरभङ्गो लोमहंसो, उच्चङ्गमायो असितो अनासवो ।
मनोमयो मानच्छिदो च बन्धुमा, तदाधिमुत्तो विमलो च केतुमा ॥६॥

केतुम्बरागो^१ च मातङ्गो अरियो,अथच्चुतो अच्चुतगामब्यामको ।
सुमङ्गलो दब्बिलो सुप्पतिट्ठितो^२, असय्हो खेमाभिरतो च सोरतो ॥७॥

दुरन्नयो सङ्घो अथोपि उच्चयो^३, अपरो मुनी^४ सय्हो अनोमनिक्कमो ।
आनन्दो नन्दो उपनन्दो द्वादस भारद्वाजो अन्तिमदेहधारी ॥८॥

बोधी^५ महानामो अथोपि उत्तरो, केसी सिखी सुन्दरो भारद्वाजो ।
तिस्सूपतिस्सा भवबन्धनच्छिदा, उपसीदरी^६ तण्हच्छिदो च सीदरी^७ ॥९॥

बुद्धो अहु मङ्गलो वीतरागो, उसभच्छिदा जालिनिं दुक्खमूलं ।
सन्तं पदं अज्झगमुपनीतो^८,उपसथो सुन्दरो सच्चनामो ॥१०॥

जेतो जयन्तो पदुमो उप्पलो च, पदुमुत्तरो रक्खितो पब्बतो च ।
मानत्थद्धो सोभितो वीतरागो कण्हो च बुद्धो सुविमुत्तचित्तो ॥११॥

एते च अज्जे च महानुभावा पच्चेकबुद्धा भवनेत्तिखीणा ।
ते सब्बसङ्गातिगते महेसी परिनिब्बुते वन्दथ अप्पमेय्येति^९ ॥१२॥

इसिगलिसुत्तं निट्ठितं ।
दुतियकभाणवारं निट्ठितं ।

धम्मचवकप्पवतन सुतं

एवं मे सुतं, एकं समयं भगवा वाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदाये । तत्र खो
भगवा पञ्चवग्गिये भिक्खू आमन्तेसि ।

१. केतुम्बरागो ब. २. सुपतिट्ठितो ब. ३. उज्जयो ब. ४. मुनि ब. ५. बोधि ब. ६. उपसिखि ब. ७. सीखरि ब. ८. अज्झगमोपनीतो
ब. ९. अप्पमेय्य ब.

द्वे मे भिक्खवे अन्ता पब्बजितेन न सेवितब्बा^१ । यो चायं कामेसु कामसुखल्लिकानुयोगो हीनो गम्मो पोथुज्जनिको अनरियो अनत्थसंहितो । यो चायं अत्तकिलमथानुयोगो दुक्खो अनरियो अनत्थसंहितो । एते ते^२ भिक्खवे ! उभो अन्ते अनुपगम्म मज्झिमा पटिपदा तथागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी जाणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बाणाय संवत्तति ।

कतमा च सा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तथागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी जाणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बाणाय संवत्तन्ति ? अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, सेय्यथिदं ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि । अयं खो सा भिक्खवे मज्झिमा पटिपदा तथागतेन अभिसम्बुद्धा चक्खुकरणी जाणकरणी उपसमाय अभिञ्जाय सम्बोधाय निब्बाणाय संवत्तति ।

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खं अरियसच्चं । जातिपि दुक्खा जरापि दुक्खा, व्याधिपि दुक्खो मरणमपि दुक्खं अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो पियेहि विप्पयोगो दुक्खो यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं । सङ्घित्तेन पञ्चुपादानक्खन्धा दुक्खा ।

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खसमुदयं अरियसच्चं । यायं तण्हा पोनोभविका^३ नन्दिरागसहगता तत्रतत्राभिनन्दिनी । सेय्यथीदं, कामतण्हा, भवतण्हा, विभवतण्हा ।

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खनिरोधं अरियसच्चं । यो तस्सायेव^४ तण्हाय असेसविरागनिरोधो चागो पटिनिस्सग्गो मुत्ति अनालयो ।

इदं खो पन भिक्खवे दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं । अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो, सेय्यथीदं ? सम्मादिट्ठि, सम्मासङ्कप्पो, सम्मावाचा, सम्माकम्मन्तो, सम्माआजीवो, सम्मावायामो, सम्मासति, सम्मासमाधि ।

इदं दुक्खं अरियसच्चन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि । तं खो पनिदं दुक्खं अरियसच्चं परिञ्जेय्यन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि । तं खो पनिदं दुक्खं अरियसच्चं परिञ्जातन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेसु चक्खुं उदपादि

१. सेवितब्बा । कतमे द्वे ब. २. एते ते खो ब. ३. पोनोभविका ब. ४. तस्सावयेव

जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि ।

इदं दुक्खसमुदयं अरियसच्चन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि । तं खो पनिदं दुक्खसमुदयं अरियसच्चं, पहातब्बन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि । तं खो पनिदं दुक्खसमुदयं अरियसच्चं, पहीनन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि ।

इदं दुक्खनिरोधं अरियसच्चन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि । तं खो पनिदं दुक्खनिरोध अरियसच्चं, सच्छिकातन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि । तं खो पनिदं दुक्खनिरोधं अरियसच्चं, सच्छिकतब्बन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि ।

इदं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि । तं खो पनिदं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं भावेतब्बन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि । तं खो पनिदं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा अरियसच्चं भावितन्ति मे भिक्खवे पुब्बे अननुस्सुतेसु धम्मेषु चक्खुं उदपादि जाणं उदपादि पञ्जा उदपादि विज्जा उदपादि आलोको उदपादि ।

यावकीवञ्च मे भिक्खवे इमेसु चतूसु अरियसच्चेसु एवं तिपरिवट्टं द्वादसाकारं यथाभूतं जाणदस्सनं न सुविसुद्धं अहोसि । नेव तावाहं भिक्खवे सदेवके लोके समारके सब्रह्मके सस्समण - ब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धोति पच्चञ्जासिं । जाणञ्च पन मे दस्सनं उदपादि । अकुप्पा मे चेताविमुत्ति । अयमन्तिमा जाति । नत्थिदानि पुनब्भवोति ।

यतो च खो मे भिक्खवे इमेसु चतूसु^१ अरियसच्चेसु एवं तिपरिवट्टं द्वादसाकारं यथाभूतं जाणदस्सनं सुविसुद्धं अहोसि । अथाहं भिक्खवे सदेवके लोके समारके सब्रम्हके सस्समणब्राम्हणिया पजाय सदेवमनुस्साय अनुत्तरं सम्मासम्बोधिं अभिसम्बुद्धोति पच्चज्जासिं । जाणञ्च पन मे दस्सनं उदपादि । अकुप्पा मे चेतोविमुत्ति^२ । अयमन्तिमा जाति नत्थिदानि पुनब्बभवोति ।

इदमवोच भगवा अत्तमाना पञ्चवग्गिया भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुन्ति ।

इमस्मिञ्च पन वेय्याकरणस्मिं भञ्जमाने आयस्मतो कोण्डञ्जस्स विरजं वीतमलं धम्मचक्खुं उदपादि । यं किञ्चि समुदयधम्मं सब्बं तं निरोधधम्मन्ति ।

पवत्तिते च पन भगवता^३ धम्मचक्के भुम्मा देवा सहमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

भुम्मानं देवानं सहं सुत्वा चातुम्महारजिका देवा सहमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

चातुम्महाराजिकानं देवानं सहं सुत्वा तावत्तिसा देवा सहमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

तावत्तिसानं देवानं सहं सुत्वा यामा देवा सहमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

यामानं देवानं सहं सुत्वा तुसिता देवा सहमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

तुसितानं देवानं सहं सुत्वा निम्माणरति देवा सहमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

१. चतूसु २. विमुत्ति ब. ३. भगवा ब.

वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

सुभकिण्णकानं देवानं सद्दं सुत्वा वेहप्फला देवा सद्दमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

वेहप्फलानं देवानं सद्दं सुत्वा अविहा देवा सद्दमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

अविहानं देवानं सद्दं सुत्वा अतप्पा देवा सद्दमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

अतप्पानं देवानं सद्दं सुत्वा सुदस्सा देवा सद्दमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

सुदस्सानं देवानं सद्दं सुत्वा सुदस्सी देवा सद्दमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

सुदस्सीनं देवानं सद्दं सुत्वा अकनिट्ठका देवा सद्दमनुस्सावेसुं । एतं भगवता वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राम्हणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिन्ति ।

इतिह तेन खणेन^१ तेन मुहुत्तेन याव ब्रह्मलोका सद्दो अब्भुग्गञ्छि । अयञ्च दस सहस्सी लोकधातु सङ्कम्पि सम्पकम्पि सम्पवेधि । अप्पमाणो च उलारो ओभासो लोके पातुरहोसि अतिककम्म देवानं देवानुभावन्ति ।

अथ खो भगवा इमं उदानं उदानेसि । अञ्जासि वत भो कोण्डञ्जो, अञ्जासि वत भो कोण्डञ्जोति । इति हिदं आयस्मतो कोण्डञ्जस्स अञ्जाकोण्डञ्जो त्वेव नामं अहोसीति ।

धम्मचक्कपवत्तनसुत्तं निट्ठितं

१. तेन खणेन, तेन लयेन ब.

महासमय सुतं

एवं मे सुतं एकं समयं भगवा, सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं महावने महता भिक्खूसङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि सब्बेहेव अरहन्तेहि । दसहि च लोकधातूहि देवता येभूय्येन सन्निपतिता होन्ति भगवन्तं दस्सनाय भिक्खूसङ्घञ्च । अथ खो चतुन्नं सुद्धावासकायिकानं देवानं^१ एतदहोसि । अयं खो भगवा सक्केसु विहरति कपिलवत्थुस्मिं महावने महता भिक्खूसङ्घेन सद्धिं पञ्चमत्तेहि भिक्खुसतेहि सब्बेहेव अरहन्तेहि । दसहि च लोकधातूहि देवता येभूय्येन सन्निपतिता होन्ति भगवन्तं दस्सनाय भिक्खूसङ्घञ्च । यन्नून येन मयम्पि । भगवा तेनुपसङ्कमेय्याम उपसङ्कमित्वा भगवतो सन्तिके पच्चेकगाथं भासेय्यामाति ।

अथ खो ता देवता सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो सम्मिज्जितं^२ वा बाहं पसारेय्य पसारितं वा बाहं सम्मिज्जेय्य^३, एवमेवं^४ सुद्धावासेसु देवेसु अन्तरहिता भगवतो पुरतो पातुरहसुं^५ । अथ खो ता देवता भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अडुंसु एकमन्तं ठिता खो वा एका देवता भगवतो सन्तिके इमं गाथं अभासि ।

महासमयो पवनस्मिं, देवकाया समागता ।

आगतम्ह इमं धम्मसमयं दक्खिताये अपराजितसङ्गन्ति ॥१॥

अथ खो अपरा देवता भगवतो सन्तिके इमं गाथं अभासि ।

तत्र भिक्खवो समादहंसु, चित्तं अत्तनो उजुकमकंसु ।

सारथीव नेत्तानि गहेत्वा इन्द्रियानि रक्खन्ति पण्डिताति ॥२॥

अथ खो अपरा देवता भगवतो सन्तिके इमं गाथं अभासि ।

छेत्वा खिलं^६ छेत्वा पलिघं, इन्दखीलं ऊहच्चमनेजा ।

ते चरन्ति सुद्धा विमला, चक्खुमता सुदन्ता सुसुनागाति ॥३॥

अथ खो अपरा देवता भगवतो सन्तिके इमं गाथं अभासि ।

१. देवतानं ब. २. सम्मिज्जित ब. ३. सम्मिज्जेय्य ब. ४. एवमेव ब. ५. पातुरहेसुं ब. ६. खील ब.

महापरित्राण

ये केचि बुद्धं सरणं गतासे, न ते गमिस्सन्ति अपायं^१ ।
पहाय मानुसं देहं देवकायं परिपूरेस्सन्तीति ॥४॥

अथ खो भगवा भिक्खू आमन्तेसि । येभ्य्येन भिक्खवे दससु लोकधातूसु देवता
सन्निपतिता^२ तथागतं दस्सनाय भिक्खुसङ्घञ्च ।

ये पि ते भिक्खवो अहेसुं अतीतमद्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा तेसम्पि भगवन्तानं
एतपरमायेव^३ देवता सन्निपतिता अहेसुं सेय्यथापि मय्हं एतरहि ।

ये पि ते भिक्खवो भविस्सन्ति अनागतमद्धानं अरहन्तो सम्मासम्बुद्धा तेसम्पि
भगवन्तानं एतपरमायेव देवता सन्निपतिता भविस्सन्ति सेय्यथापि मय्हं एतरहि
आचिक्खिस्सामि भिक्खवे देवकायानं नामानि, कित्तयिस्सामि भिक्खवे देवकायानं नामानि,
देसिस्सामि भिक्खवो देवकायानं नामानि, तं सुणाथ साधुकं मनसिकरोथ भासिस्सामीति ।
एवं भन्तेति खो ते भिक्खू भगवतो पच्चस्सोसुं, भगवा एतदवोच ।

सिलोकमनुकस्सामि, यत्थ भुम्मा तदस्सिता ।
ये सिता गिरिगम्भारं पहितत्ता समाहिता ॥५॥

पुथुसीहाव सल्लीणा^४, लोमहंसाभिसम्भुनो ।
ओदातामनसा सुद्धा, विप्पसन्नमनाविला ॥६॥

भीय्यो पञ्चसते जत्वा, वने कापिलवत्थवे ।
ततो आमन्तयी सत्था, सावके सासने रते ॥७॥

देवकाया अभिक्कन्ता, ते विजानाथ भिक्खवो ।
ते च आतप्पमकरू, सुत्वा बुद्धस्स सासनं ॥८॥

तेसं पातुरहु जाणं अमनुस्सानदस्सनं ।
अप्पेके सतमद्दक्खुं, सहस्सं अथ सत्ततिं^५ ॥९॥

१. अपायभूमिब. २. सन्निपतिता होन्ति ब. ३. एतं परमायेव ब. ४. सल्लीना ब. ५. सत्तरि ब.

महापरिज्राण

सतं एके सहस्सानं, अमनुस्सानमद्दसुं ।
अप्पेकेनन्तमद्दखुं दिसा सब्बा फुठा अहु^१ ॥१०॥

तञ्च सब्बं अभिञ्जाय, ववक्खित्त्वान चक्खुमा ।
ततो आमन्तयी सत्था, सावके सासने रते ॥११॥

देवकाया अभिक्कन्ता ते^२ विजानाथ भिक्खवो ।
ये वोहं कित्तयिस्सामि गिराहि अनुपुब्बसो ॥१२॥

सत्त सहस्सा ते यक्खा, भुम्मा कापिलवत्थुवा ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं भिक्खूनं समितिं वनं ॥१३॥

छ सहस्सा हेमवता, यक्खा नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥१४॥

सातागिरा तिसहस्सा, यक्खा नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥१५॥

इच्चेत सोलससहस्सा, यक्खा नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं भिक्खूनं समितिं वनं ॥१६॥

वेस्सामित्ता पञ्चसता, यक्खा नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥१७॥

१. फुटा अहु ब. २. व ब.

महापरित्राण

कुम्भीरो राजगहिको, वेपुल्लस्स निवेसनं ।
भिय्यो नं सतसहस्सं, यक्खानं पयिरूपासति ।
कुम्भीरो राजगहिको, सोपाग^१ समितिं वनं ॥१८॥

पुरिमञ्च दिसं राजा, धतरट्ठो तं पसासति ।
गन्धब्बानं आधिपति^२ महाराजा यसस्सि सो ॥१९॥

पुत्तापि तस्स बहवो, इन्दनामा महब्बला ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥२०॥

दक्खिणं च दिसं राजा, विरूल्हो तं पसासति ।
कुम्भण्डानं आधिपति, महाराजा यसस्सि सो ॥२१॥

पुत्तापि तस्स बहवो, इन्दनामा महब्बला ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥२२॥

पच्छिमञ्च दिसं राजा, विरूपक्खो तं पसासति ।
नागानं^३ आधिपति, महाराजा यसस्सि सो ॥२३॥

पुत्तापि तस्स बहवो इन्दनामा महब्बला ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥२४॥

उत्तरञ्च दिसं राजा, कुवेरो तं पसासति ।
यक्खानं^४ आधिपति, महाराजा यसस्सि सो ॥२५॥

१. सोपागा ब. २. अधिपति ब. ३. नागानञ्च ब. ४. यक्खानञ्च

महापरित्राण

पुत्रापि तस्स बहवो, इन्दनामा महब्बला ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥२६॥

पुरिमं दिसं धतरट्ठो दक्खिणेन विरूल्हको ।
पच्छिमेन विरूपक्खो, कुवेरो उत्तरं दिसं ॥२७॥

चत्तारो ते महाराजा, समन्ता चतुरो दिसा ।
ददल्लमाना^१ अट्टंसु, वने कापिलवत्थवे ॥२८॥

तेसं मायाविनो दासा, आगुं^२ वञ्चनिका सठा ।
माया कुटेण्डु वेटेण्डु^३, विटुच्च विटुडो^४ सह ॥२९॥

चन्दनो कामसेट्ठो च, किन्नुघन्डु^५ निघण्डु च ।
पणादो ओपमञ्जो च, देवसूतो च मातली^६ ॥३०॥

चित्तसेनो च गन्धब्बो, नलो राजा जनेसभो ।
आगुं^७ पञ्चसिखो चेव, तिम्बरु सुरियवच्चसा^८ ॥३१॥

एते चञ्जे च राजानो, गन्धब्बा सहरागुभिं^९ ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥३२॥

अथागु नाभसा^{१०} नागा, वेसाला सह तच्छका ।
कम्बलस्सतरा आगुं, पायागा सह जातिभि ॥३३॥

यामुना धतरट्ठा च, आगुं नागा यसस्सिनो ।
एरावणो महानागो, सोपाग समितिं वनं ॥३४॥

१. ददल्लमाना ब. २. आगु ब. ३. विटेण्डु ब. ४. विटुटो ब. ५. किन्निघन्डु ब. ६. मातलि ७. आगा ब. ८. वच्चसा ब. ९. सहर
जुभि ब. १०. नागसा ब.

महापरित्राण

ये नागराजे सहसा हरन्ति, दिब्बा दिजा पक्खि विसुद्ध चक्खु ।
वेहासया^१ ते वनमज्झपत्ता, चित्रा सुपण्णा इति तेसं नामानि^२ ॥३५॥

अभयं तदा नागराजानमासि सुपण्णतो खेममकासि बुद्धो ।
सण्हाहि वाचाहि उपह्वयन्ता नागा सुपण्णा सरणमगंसु^३ बुद्धं ।
जिता वजिरहत्थेन, समुद्धं असुरासिता ।
भातरो वासवस्सेते इद्धिमन्तो यसस्सिनो ॥३६॥

कालकज्जा महाभिसा^४ असुरा दानवेघसा ।
वेपचित्ति सुचित्ति च, पहारादो नमुची सह ॥३७॥

सतं च बलिपुत्तानं सब्बे वेरोचनामका ।
सन्नय्हित्वा बलिं सेनं^५ राहुलभद्धमुपागमुं ।
समयोदानि भदन्ते भिक्खूनं समितिं वनं ॥३८॥

आपो च देवा पठवी च^६ तेजो वायो तदागमुं ।
वरुणा वारुणा देवा, सोमो च यससा सह ।
मेत्ता करुणा कायिका, आगु^७ देवा यसस्सिनो ॥३९॥

दसेते दसधा काया, सब्बे नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥४०॥

वेण्हू देवा^८ सहली^९ च, असमा च दुवे यमा ।
चन्दस्सूपनिसा देवा, चन्दमागु पुरक्खत्वा ॥४१॥

सुरियस्सुपनिसा देवा, सुरियमागु पुरक्खत्वा ।
नक्खत्तानि पुरक्खत्वा आगुं मन्दवलाहका ।
वसूनं वासवो सेट्ठे, सक्कोपाग^{१०} पुरिन्ददो ॥४२॥

१. वेहायसा ब २. तेसं नामं ब ३. सरणमगंसु ब ४. महाभिस्सा ब ५. बलिसेन ब ६. पथवी ब ७. आगु ब ८. वेण्डुदेवा ब ९. सहलि ब १०. सक्कोपाग ब

महापरित्राण

दसेते दसधा काया सब्बे नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥४३॥

अथागु सहभू देवा, जलमग्गिसिखारिव ।
अरिड्डका च रोजा च, उमापुप्फनिभासिनो ॥४४॥

वरुणा सह धम्मा च अच्चुता च अनेजका ।
सूल्य्यरुचिरा आगुं, आगुं वासवनेसिनो ॥४५॥

दसेते दसधा काया, सब्बे नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥४६॥

समाना महासमाना, मानुसा मानुसुत्तमा ।
खिड्डा पदोसिका^१ आगुं, आगुं मनोपदोसिका^२ ॥४७॥

अथागुं हरयो देवा ये च लोहितवासिनो ।
पारगा पहापारगा, आगुं देवा यसस्सिनो ॥४८॥

दसेते दसधा काया, सब्बे नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥४९॥

सुक्का करुम्हा^३ अरुणा, आगुं वेघनसा सह ।
ओदात गह्या पामोक्खा, आगुं देवा विचक्खणा ॥५०॥
सदा मत्ता हारगजा, मिस्सका च यसस्सिनो ।
थनयं आम पज्जुन्नो, यो दिसा अभिवस्सति ॥५१॥

१. खिड्डा पदोसिका ब. २. मनोपदोसिका ब. ३. करम्भा ब.

महापरित्राण

दसेते दसधा काया, सब्बे नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं भिक्खूनं समितिं वनं ॥५२॥

खेमिया तुसिता यामा, कड्डका च यसस्सिनो ।
लम्बीतका लामसेट्ठा, जोतिनामा^१ च आसवा ।
निम्मानरतिनो आगुं, अथागुं परनिम्मिता ॥५३॥

दसेते दसधा काया, सब्बे नानत्तवण्णिनो ।
इद्धिमन्तो जुतिमन्तो, वण्णवन्तो यसस्सिनो ।
मोदमाना अभिक्कामुं, भिक्खूनं समितिं वनं ॥५४॥

सट्ठेते देवनिकाया, सब्बे नानत्तवण्णिनो ।
नामन्वयेन आगच्छुं^२ ये चञ्जे सदिसा सह ॥५५॥

पवुत्थ जातिं अखिलं, ओघतिण्णमनासवं ।
दक्खे मोघतरं नागं, चन्दं व असितातिगं ॥५६॥

सुब्रह्मा परमत्तो च, पुत्ता इद्धिमतो सह ।
सनङ्कुमारो तिस्सो च सोपाग समितिं वनं ॥५७॥
सहस्सं ब्रह्मलोकानं, महा ब्रह्माभितिट्ठति ।
उपपन्नो जुतिमन्तो, भिस्सा कायो यसस्सि सो ॥५८॥

दसेत्थ इस्सरा आगुं, पच्चेकवसवत्तिनो ।
तेसञ्च मज्झतो आग, हारितो परिवारितो ॥५९॥
ते च सब्बे अभिक्कन्ते सइन्दे देवे ब्रह्मके^१ ।
मारसेना अभिक्कामुं^२ पस्स कण्हस्स मन्दियं ॥६०॥

१. जातिनामा ब. २. आगच्छुं ब.

महापरित्राण

एथ गण्हथ बन्धथ, रागेन बद्धमत्थुवो ।
समन्ता परिवारेथ, मा वो मुञ्चत्थ कोचि नं^३ ॥६१॥

इति तत्थ महासेनो, कण्हसेनं अपेसयी^४ ।
पाणिना तलमाहच्च सरं कत्वानं भेरवं ॥६२॥

यथा पावुस्सको मेघो, थनयन्तो सविज्जुको ।
तदा सो पच्चुदावत्ति संकुद्धो असयं वसी^५ ॥६३॥

तच्च सब्बं अभिञ्जाय, ववक्खित्वान चक्खुमा ।
ततो आमन्तयी सत्था सावके सासने रते ॥६४॥

मारसेना अभिक्कन्ता, ते विजानाथ भिक्खवो ।
ते च आतप्पमकरुं, सुत्वा बुद्धस्स सासनं ॥६५॥

वीतरागेहि^६ पक्कामुं तेसं लोमं पि^७ इज्जयुं ।
सब्बे विजितसंगामा, भयातीता यसस्सिनो ।
मोदन्ति सह भूतेहि सावका ते जनेसुताति ॥६६॥

महासमयसुत्तं निद्धितं

आलवक सुत्तं

एवं मे सुत्तं एकं समयं भगवा, आलवियं विहरति आलवकस्स यक्खस्स भवने ।
अथ खो आलवको यक्खो येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवन्तं एतदवोच,
निक्खम समणाति । साधावुसोति भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोति
भगवा पाविसि ।

दुतियम्पि खो आलवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच— निक्खम समणाति । साधावुसोति
भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोति भगवा पाविसि ।

ततियम्पि खो आलवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच— निक्खम समणाति । साधावुसोति

१. सब्रम्हके ब. २. अभिक्कामि ब. ३. मा वो मुञ्चत्थ कोचि नं ब. ४. कण्हो सेनं अपेसयि ब. ५. संकुद्धो असथवंसे ब.
६. वीतरागेह ब. ७. लोमापि ब.

महापरित्राण

भगवा निक्खमि । पविस समणाति । साधावुसोति भगवा पाविसि ।
चतुत्थम्पि खो आलवको भगवन्तं एतदवोच - निक्खम समणाति ।
नख्वाहं तं आवुसो निक्खमिस्सामि । यं ते करणीयं तं करोहीति ।
पज्जहं तं समण पुच्छिस्सामि । सचे मे न ब्याकरिस्ससि चित्तं वा ते खिपिस्सामि,
हदयं वा ते फालेस्सामि, पादेसु वा गहेत्वा पारगङ्गायं खिपिस्सामीति ।
नख्वाहं^१ तं आवुसो पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रम्हके सस्समणब्राह्मणिया
पजाय सदेवमनुस्साय यो मे चित्तं वा खिप्पेय्य, हदयं वा फालेय्य, पादेसु वा गहेत्वा
पारगङ्गायं खिप्पेय्य । अपि च त्वं आवुसो पुच्छ यदा कङ्कसीति । अथ खो आलवको
यक्खो भगवन्तं गाथाय अज्झभासि -

किंसूध वित्तं पुरिसस्स सेट्ठं, किंसु सुचिण्णो^२ सुखमावहाति ।
किंसु हवे सादुतरं रसानं, कथं जीविं जीवितमाहु सेट्ठन्ति ॥ १ ॥

सद्धीध वित्तं पुरिसस्स सेट्ठं, धम्मो सुचिण्णो सुखमावहाति ।
सच्चं हवे सादुतरं रसानं, पज्जाजीविं जीवितमाहु सेट्ठन्ति ॥ २ ॥

कथं सु तरती^३ ओघं, कथं सु तरति अण्णवं ।
कथं सु दुक्खं अच्चेति, पज्जाय परिसुज्झति ॥ ३ ॥

सद्धाय तरती ओघं, अप्पमादेन अण्णवं ।
विरियेन दुक्खं अच्चेति, पज्जाय परिसुज्झति ॥ ४ ॥

कथं सु लभते पज्जा, कथं सु विन्दते धनं ।
कथं सु कित्तिं पप्पोति, कथं मित्तानि गन्थति ।
अस्मा लोका परं लोकं, कथं पेच्च न सोचति ॥ ५ ॥
सद्दहानो अरहतं, धम्मं निब्बानपत्तिया ।
सुस्सूसा^४ लभते पज्जा, अप्पमत्तो विचक्खणो ॥ ६ ॥

पतिरूपकारी धुरवा उट्ठाता विन्दते धनं ।
सच्चेन कित्तिं पप्पोति, ददं मित्तानि गन्थति ॥ ७ ॥

१. न ख्वाहं तं ब. २. सुचिण्णं ब ३. तरति ब. ४. सुस्सूसं ब.

महापरिज्राण

यस्सेते चतुरो धम्मा, सद्धस्स घरमेसिनो ।
सच्चं धम्मो धिति चागो, स वे पेच्च न सोचति ।
अस्मा लोका परं लोकं, स वे पेच्च न सोचति ॥ ८ ॥

इद्ध अज्जेपि पुच्छस्सु, पुथू समणब्राह्मणे ।
यदि सच्चा दमा चागा, खन्त्या भिय्यो न^१ विज्जति ॥ ९ ॥

कथन्नु दानि पुच्छेय्यं पुथू समणब्राह्मणे ।
सोहं अज्ज पजानामि, यो चत्थो^२ सम्परायिको ॥ १० ॥

अत्थाय वत मे बुद्धो, वासायालविं आगमि ।
सोहं अज्ज पजानामि, यत्थ दिन्नं महप्फलं ॥ ११ ॥

सो अहं विचरिस्सामि, गामा गामं पुरा पुरं ।
नमस्समानो सम्बुद्धं धम्मस्स च सुधम्मतन्ति ॥ १२ ॥

एवं वुत्ते^३ आलवको यक्खो भगवन्तं एतदवोच - अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम, सेय्यथापि भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य । पटिच्छन्नं वा विवरेय्य । मूल्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य । अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य, चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति ।

एवमेव भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एताहं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खु संघञ्च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु, अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतन्ति ।

आलवकसुत्तं निद्धितं

कसीभारद्वाज सुत्तं

एवं मे सुत्तं एकं समयं भगवा, मगधेसु विहरति दक्खिणागिरिस्मिं एकनालायं ब्राह्मणगामे । तेन खो पन समयेन कसीभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स पञ्चमत्तानि नङ्गलसतानि पयुत्तानि होन्ति वप्पकाले । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय येन कसीभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स कम्मन्तो तेनुपसंकमि । तेन खो पन समयेन,

१. भिय्योघ ब. २. अत्थो ब. ३. वत्वा ब.

कसीभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स परिवेसना वत्तति^१ ।

अथ खो भगवा येन परिवेसना तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा एकमन्तं अट्ठासि ।
अद्दसा खो कसीभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं पिण्डाय ठितं । दिस्वान भगवन्तं एतदवोच ।
अहं खो समण कसापि च वपामि च । कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामि । त्वम्पि समण
कसस्सु च वपस्सु च । कसित्वा च वपित्वा च भुञ्चस्सूति ।

अहम्पि खो ब्राह्मण कसामि च वपामि च । कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामीति ।

नखो पन मयं पस्साम भोतो गोतमस्स युगं वा नङ्गलं वा फालं वा पाचनं वा
बलिवद्दे वा । अथ च पन भवं गोतमो एवमाह - अहम्पि खो ब्राह्मण कसामि च वपामि
च । कसित्वा च वपित्वा च भुञ्जामीति ।

अथ खो कसीभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं गाथाय अञ्जभासि -
कस्सको पटिजानासि, न च पस्साम ते कसिं ।
कसिं नो पुच्छितो ब्रूहि, यथा जानेमु ते कसिं ॥ १ ॥

सद्धा बीजं तपो बुद्धि, पञ्जा मे युगनङ्गलं ।
हिरी ईसा मनो योत्तं सति मे फालपाचनं ॥ २ ॥

कायगुत्तो वचीगुत्तो, आहारे उदरे यतो ।
सच्चं करोमि निदानं, सोरच्चं मे पमोचनं ॥ ३ ॥

विरियं मे धुरधोरह्यं, योगक्खेमाधिवाहनं ।
गच्छति अनिवत्तन्तं, यत्थ गन्त्वा न सोचति ॥ ४ ॥

एवमेसा कसी कट्ठा, सो^२ होति अमतप्फला ।
एतं कसिं कसित्वान, सब्बदुक्खा पमुच्चतीति ॥ ५ ॥

अथ खो कसीभारद्वाजो ब्राह्मणो महतिया कंसपातिया पायासं वड्ढेत्वा भगवतो
उपनामेसि । भुञ्चतु भवं गोतमो पायासं । कस्सको भवं गोतमो । यं हि भवं गोतमो

१. पवत्तति ब २. सा

अमतफलं^१ कसिं कसतीति ।

गाथाभिगीतं मे अभोजनेय्यं^२, सम्पस्सतं ब्राह्मण नेस धम्मो ।
गाथाभिगीतं पनुदन्ति बुद्धा, धम्मे सती ब्राह्मणा वुत्तिरेसा ॥ ६ ॥

अज्जेन च केवलीनं^३ महेसिं, खीणासवं कुक्कुच्चवूपसन्तं ।
अन्नेन पानेन उपट्टहस्सु, खेतं हि तं पुज्जपेक्खस्स होतीति ॥ ७ ॥

अथ कस्स चाहं भो गोतम इमं पायासं दम्मीति ? न ख्वाहं तं ब्राह्मण पस्सामि सदेवके लोके समारके सब्रम्हके सस्समणब्राह्मणिया पजाय सदेवमनुस्साय यस्स सो पायासो भुत्तो सम्मा परिणामं गच्छेय्य, अज्जत्र तथागतस्स वा तथागतसावकस्स वा । तेन हि त्वं ब्राह्मण तं पायासं अप्पहरिते वा छड्ढेहि अप्पाणके वा उदके ओपिलापेहीति ।

अथ खो कसीभारद्धाजो ब्राह्मणो तं पायासं अप्पाणके उदके ओपिलापेसि । अथ खो सो पायासो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिटिचिटायति सन्धुपायति सम्पधूपायति । सेय्यथापि नाम फालो दिवससंततो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिटिचिटायति सन्धुपायति सम्पधूपायति । एवमेव सो पायासो उदके पक्खित्तो चिच्चिटायति चिटिचिटायति सन्धुपायति सम्पधूपायति ।

अथ खो कसीभारद्धाजो ब्राह्मणो संविग्गो लोमहट्टजाते येन भगवा तेनूपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवतो पादेसु सिरसा निपतित्वा भगवन्तं एतदवोच - अभिक्कन्तं भो गोतम, अभिक्कन्तं भो गोतम, सेय्यथापि भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य । पटिच्छन्नं वा विवरेय्य । मूलहस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य । अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्तीति^४ ।

एवमेवं भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मञ्च भिक्खूसङ्गञ्च । लभेय्याहं भोतो गोतमस्स सन्तिके पब्बज्जं लभेय्यं उपसम्पदन्ति ।

अलत्थ खो कसीभारद्धाजो ब्राह्मणो भगवतो सन्तिके पब्बज्जं अलत्थ उपसम्पदं ।

१. अमतफलं ब. २. अभोजनेय्य ब. ३. केवलिनं ब. ४. दक्खन्तीति ब.

महापरित्राण

अचिरूपसम्पन्नो खो पनायस्मा भारद्वाजो एको वूपकट्टो अप्पमत्तो आतापी पहित्तो विहरन्तो न चिरस्सेव यस्सत्थाय कुलपुत्ता सम्मदेव अगारस्मा अनगारियं पब्बजन्ति । तदनुत्तरं ब्रह्मचरियपरियोसानं दिट्ठेव धम्मे सयं अभिञ्जा सच्छिकत्वा उपसम्पज्ज विहासि । खीणा जाति । वुसितं ब्रह्मचरियं । कतं करणीयं । नापरं इत्थत्तायाति अब्भञ्जासि । अञ्जतरो च खो पनायस्मा भारद्वाजो अरहतं अहोसीति ।

कसीभारद्वाजसुत्तं निड्डितं ।

पराभव सुत्तं

एवं मे सुत्तं एकं समयं भगवा, सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो अञ्जतरा देवता अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं जेतवनं ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसंकमि । उपसंकमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं अट्ठासि । एकमन्तं ठिता खो सा देवता भगवन्तं गाथाय अज्झभासि ।

पराभवन्तं पुरिसं, मयं पुच्छाम गोतमं ।
भगवन्तं पुट्टुमागम्म, किं पराभवतो मुखं ॥ १ ॥

सुविजानो भवं होति, सुविजानो पराभवो ।
धम्मकामो भवं होति, धम्मदस्सी^१ पराभवो ॥ २ ॥

इति हेतं विजानाम, पठमो सो पराभवो ।
दुतियं भगवा ब्रूहि, किं पराभवतो मुखं ॥ ३ ॥

असन्तस्स पिया होन्ति, सन्ते न कुरुते पियं ।
असतं धम्मं रोचेति, तं पराभवतो मुखं ॥ ४ ॥

इति हेतं विजानाम, दुतियो सो पराभवो ।
ततियं भगवा ब्रूहि, किं पराभवतो मुखं ॥ ५ ॥

१. धम्मदेस्सी

महापरिज्राण

निद्दासीली सभासीली, अनुद्धाता च यो नरो ।
अलसो कोधपञ्जाणो, तं पराभवतो मुखं ॥ ६ ॥

इति हेतं विजानाम ततियो सो पराभवो ।
चतुत्थं भगवा ब्रूहि, तं पराभवतो मुखं ॥ ७ ॥

यो मातरं वा पितरं वा जिण्णकं गतयोब्बनं ।
पहूसन्तो न भरति, तं पराभवतो मुखं ॥ ८ ॥

इति हेतं विजानाम, चतुत्थो सो पराभवो ।
पञ्चमं भगवा ब्रूहि किं पराभवतो मुखं ॥ ९ ॥

यो ब्राह्मणं वा^१ समणं वा, अज्जं वा पि वनिब्बकं ।
मुसावादेन वञ्चेति, तं पराभवतो मुखं ॥ १० ॥

इति हेतं विजानाम, पञ्चमो सो पराभवो ।
छट्ठमं भगवा ब्रूहि, किं पराभवतो मुखं ॥ ११ ॥

पहूतवित्तो पुरिसो, सहिरज्जो सभोजनो ।
एको भुञ्जति सादूनि^२, तं पराभवतो मुखं ॥ १२ ॥

इति हेतं विजानाम, छट्ठमो सो पराभवो ।
सत्तमं भगवा ब्रूहि, किं पराभवते मुखं ॥ १३ ॥

जातित्थद्धो धनत्थद्धो, गोत्तत्थद्धो च यो नरो ।
सज्जातिं अतिमज्जेति, तं पराभवतो मुखं ॥ १४ ॥

१. ब्राह्मणं २. साधूनि ब.

महापरित्राण

इति हेतं विजानाम, सत्तमो सो पराभवो ।
अट्टमं भगवा ब्रूहि, किं पराभवतो मुखं ॥ १५ ॥

इत्थिधुत्तो सुराधुत्तो, अक्खधुत्तो च यो नरो ।
लद्धं लद्धं विनासेति, तं पराभवतो मुखं ॥ १६ ॥

इति हेतं विजानाम, अट्टमो सो पराभवो ।
नवमं भगवा ब्रूहि, किं पराभवतो मुखं ॥ १७ ॥

सेहि दारेहि असन्तुट्ठो, वेसियासु पदिस्सति^१ ।
दिस्सति^२ परदारेसु, तं पराभवतो मुखं ॥ १८ ॥

इति हेतं विजानाम, नवमो सो पराभवो ।
दसमं भगवा ब्रूहि, किं पराभवतो मुखं ॥ १९ ॥

अतीतयोब्बनो पोसो, आनेति तिम्बरुत्थनिं ।
तस्सा इस्सा न सुपति, तं पराभवतो मुखं ॥ २० ॥

इति हेतं विजानाम, दसमो सो पराभवो ।
एकादसमं भगवा ब्रूहि, किं पराभवतो मुखं ॥ २१ ॥

इत्थि^३ सोण्डिं विकिरणिं, पुरिसं वापि तादिसं ।
इस्सरियस्मिं ठपापेति^४, तं पराभवतो मुखं ॥ २२ ॥

इति हेतं विजानाम, एकादसमो सो पराभवो ।
द्वादसमं भगवा ब्रूहि, किं पराभवतो मुखं ॥ २३ ॥

१. पदुस्सति ब. २. दुस्सति ब. ३. इत्थिं ब. ४. ठपेति ब.

महापरिज्राण

अप्पभोगो महातण्हो, खत्तिये जायते कुले ।
सोध^१ रज्जं पत्थयति, तं पराभवतो मुखं ॥ २४ ॥

एते पराभवे लोके, पण्डितो समवेक्खिय ।
अरियो दस्सनसम्पन्नो, स लोकं भजते सिवन्ति ॥ २५ ॥

पराभवसुत्तं निद्धितं

वसल सुत्तं

एवं मे सुत्तं एकं समयं भगवा, सावत्थियं विहरति जेतवने अनाथपिण्डिकस्स आरामे । अथ खो भगवा पुब्बण्हसमयं निवासेत्वा पत्तचीवरमादाय सावत्थियं पिण्डाय पाविसि । तेन खो पन समयेन अग्गिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स निवेसने अग्गि पज्जलितो होति आहुति पग्गहिता । अथ खो भगवा सावत्थियं सपदानं पिण्डाय चरमानो येन अग्गिकभारद्वाजस्स ब्राह्मणस्स निवेसनं तेनुपसङ्गमि ।

अद्दसा खो अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं दूरतोव आगच्छन्तं दिस्वान भगवन्तं एतदवोच । तत्रेव मुण्डक, तत्रेव समणक, तत्रेव वसलक, तिट्ठाहीति ।

एवं वुत्ते भगवा अग्गिकभारद्वाजं ब्राह्मणं एतदवोच - जानासि पन त्वं ब्राह्मण, वसलं वा वसलकरणे वा धम्मेति । न ख्वाहं भो गोतम, जानामि वसलं वा वसलकरणे वा धम्मे^२ । साधु मे भवं गोतमो तथा धम्मं देसेतु यथाहं जानेय्यं वसलं वा वसलकरणे वा धम्मेति । तेन हि ब्राह्मण, सुणाहि साधुकं मनसि करोहि भासिस्सामीति । एवं भोति खो अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवतो पच्चस्सोसि । भगवा एतदवोच -

कोधनो उपनाही च पापमक्खी च यो नरो ।
विपन्नदिद्धि मायावी, तं जज्जा वसलो इति ॥ १ ॥

एकजं वा द्विजं वा पि, योध पाणानि^१ हिंसति^२ ।
यस्स पाणे दया नत्थि, तं जज्जा वसलो इति ॥ २ ॥

यो हन्ति परिरुन्धति, गामानि निगमानि च ।
निग्गाहको समज्जातो, तं जज्जा वसलो इति ॥ ३ ॥

१. सो च ब. २. धम्मेति ३. पाणं ४. विहिसति

महापरित्राण

गामे वा यदि वा रज्जे, यं परेसं ममायितं ।
थेय्या अदिन्नं आदियति^१, तं जज्जा वसलो इति ॥ ४ ॥

यो हवे इणमादाय, चुज्जमानो पलायति ।
न हि ते इणमत्थीति, तं जज्जा वसलो इति ॥ ५ ॥

यो वे किञ्चिक्खकम्यता, पन्थस्मिं वजन्तं जनं ।
हन्त्वा किञ्चिक्खमादेति, तं जज्जा वसलो इति ॥ ६ ॥

यो^२ अत्तहेतु परहेतु, धनहेतु च यो नरो ।
सक्खिपुट्टो मुसा ब्रुति, तं जज्जा वसलो इति ॥ ७ ॥
यो आतीनं सखीनं वा, दारेसु पटिदिस्सति ।
सहसा^३ सम्पियेन वा, तं जज्जा वसलो इति ॥ ८ ॥

यो मातरं वा पितरं वा, जिण्णकं गतयोब्बनं ।
पहूसन्ता^४ न भरति, तं जज्जा वसलो इति ॥ ९ ॥

यो मातरं वा पितरं वा, भातरं भगिनिं ससुं ।
हन्ति रोसेति वाचाय, तं जज्जा वसलो इति ॥ १० ॥
यो अत्थं पुच्छितो सन्तो, अनत्थमनुसासति ।
पटिच्छन्नेन मन्तेति, तं जज्जा वसलो इति ॥ ११ ॥

यो कत्वा पापकं कम्मं, मा मं जज्जाति इच्छति ।
यो पटिच्छन्नकम्मन्तो, तं जज्जा वसलो इति ॥ १२ ॥

यो वे परकुलं गन्त्वा, भुत्वान सुचिभोजनं ।
आगतं न पटिपूजेति^५, तं जज्जा वसलो इति ॥ १३ ॥

१. अदिन्नमादेति २. सि मा प य 'यो' छैन ३. साहसा ४. पहूसन्तो ५. नपटिपूजेति

महापरिज्राण

यो ब्राह्मणं वा समणं वा, अज्जं वापि वनिब्बकं^१ ।
मुसावादेन वज्जेति, तं जज्जा वसलो इति ॥ १४ ॥

यो ब्राह्मणं वा समणं वा, भत्तकाले उपड्डिते ।
रोसेति वाचा न च देति, तं जज्जा वसलो इति ॥ १५ ॥

असतं योध पब्रूति, मोहेन पलिगुण्ठितो ।
किञ्चिक्खं निजिगिसानो^२, तं जज्जा वसलो इति ॥ १६ ॥

यो चत्तानं^३ समुक्कंसे, परज्ज^४ मवजानति ।
निहीनो सेन मानेन, तं जज्जा वसलो इति ॥ १७ ॥

रोसको कदरियो च, पापिच्छो मच्छरी सठो ।
अहिरीको अनोत्तप्पी^५, तं जज्जा वसलो इति ॥ १८ ॥

यो बुद्धं परिभासति, अथवा तस्स सावकं ।
परिब्बाजं गहड्डं वा, तं जज्जा वसलो इति ॥ १९ ॥

यो वे अनरहा^६ सन्तो, अरहं पटिजानाति ।
चोरो सब्रम्हके लोके, एस खो वसलाधमो ॥ २० ॥

एते खो वसला वुत्ता, मया वो ये^७ पकासिता ।
न जच्चा वसलो होति, न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
कम्मना^८ वसलो होति, कम्मना होति ब्राह्मणो ॥ २१ ॥

तदमिना पि जानाथ, यथामेदं निदस्सनं ।
चण्डालपुत्तो सोपाको, मातङ्गो इति विस्सुतो ॥ २२ ॥

१. वनिब्बक २. निजिगीसानो ३. चित्तानं ४. परे च ५. अनोत्तापी ६. अनरहं ७. ये ते ८. कम्मना

महापरित्राण

सो यसं परमं पत्तो, मातङ्गो यं सुदुल्लभं ।
आगच्छुं^१ तस्सुपट्टानं, खत्तिया ब्राह्मणा बहू ॥ २३ ॥

सो देवयानमारूह्य^२, विरजं सो महापथं ।
कामरागं विराजेत्वा, ब्रह्मलोकूपगो अहु ।
न नं जाति निवारेसि, ब्रह्मलोकूपपत्तिया ॥ २४ ॥

अज्झयका कुले जात, ब्राह्मणा मन्तबन्धुनो^३ ।
ते च पापेसु कम्मेसु, अभिण्हमुपदिस्सरे ॥ २५ ॥

दिट्ठेवधम्मे गारहया, सम्पराये च दुग्गतिं ।
न ते जाति निवारेति, दुग्गच्चा^४ गरहाय वा ॥ २६ ॥

न जच्चा वसलो होति, न जच्चा होति ब्राह्मणो ।
कम्मना वसलो होति, कम्मना होति ब्राह्मणोति ॥ २७ ॥

एते वुत्ते अग्गिकभारद्वाजो ब्राह्मणो भगवन्तं एतदवोच -

अभिककन्तं भो गोतम, अभिककन्तं भो गोतम, सेय्यथापि भो गोतम, निक्कुज्जितं
वा उक्कुज्जेय्य । पटिच्छन्नं वा विवरेय्य । मुल्हस्स वा मग्गं आचिक्खेय्य । अन्धकारे
वा तेलपज्जोतं धारेय्य, चक्खुमन्तो रूपानि दक्खिन्तीति । एवमेवं भोता गोतमेन
अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एसाहं भगवन्तं गोतमं सरणं गच्छामि धम्मं च
भिक्षू सङ्गञ्च । उपासकं मं भवं गोतमो धारेतु, अज्जतग्गे पाणुपेतं सरणं गतन्ति ।

वसलसुत्तं निड्डितं

सच्चविमंग सुत्तं

एवं मे सुत्तं एकं समयं भगवा, वाराणसियं विहरति इसिपतने मिगदाये । तत्र खो
भगवा भिक्षू आमन्तेसि भिक्षवोति । भदन्तेति ते भिक्षू भगवतो पच्चस्सोसुं भगवा
एतदवोच ।

१. आगच्छुं २. देवयानं ३. अभिरूह्य ४. मन्तबन्धवा ५. दुग्गत्या

तथागतेन भिक्खवो अरहता सम्मासम्बुद्धेन वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं । यदिदं चतुन्नं अरियसच्चानं आचिक्खना देसना पञ्जपना^१ पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानीकम्मं^२ । कतमेसं चतुन्नं ? दुक्खस्स अरियसच्चस्स आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानीकम्मं । दुक्खस्समदुयस्स अरियसच्चस्स आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानीकम्मं । दुक्खस्सनिरोधस्स अरियसच्चस्स आचिक्खना देसन पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानीकम्मं । दुक्खनिरोधगामिनिया^३ पटिपदा^४ अरियसच्चस्स आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानीकम्मं । तथागतेन भिक्खवो अरहता सम्मासम्बुद्धेन वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं^५ समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं । यदिदं इमेसं चतुन्नं अरियसच्चानं आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानिकम्मं । सेवेथ भिक्खवे, सारिपुत्तमोग्गल्लाने, भजथ भिक्खवे, सारिपुत्तमोग्गल्लाने, पण्डिता भिक्खू अनुग्गाहका ब्रह्मचारीनं । सेय्यथापि भिक्खवे जनेत्ती^६ एवं सारिपुत्तो । सेय्यथापि जातस्स आपादेता एवं मोग्गल्लानो । सारिपुत्तो भिक्खवे, सोतापत्तिफले विनेति, मोग्गल्लानो उत्तमत्थे विनेति । सारिपुत्तो भिक्खवे, पहोति चत्तारि अरियसच्चानि वित्थारेण आचिक्खित्तुं देसेत्तुं पञ्जपेत्तुं पट्टपेत्तुं विवरित्तुं विभजित्तुं उत्तानिकात्तुन्ति^७ । इदमवोच भगवा इदं वत्वा सुगतो उट्ठायासना विहारं पाविसि ।

तत्र खो आयस्मा सारिपुत्तो अचिरपक्कन्तस्स भगवतो भिक्खू आमन्तेसि - आवुसो भिक्खवोति । आवुसोति खो ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स पच्चस्सोसुं । आयस्मा सारिपुत्तो एतदवोच - तथागतेन आवुसो अरहता सम्मासम्बुद्धेन वाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं । यदिदं चतुन्नं अरियसच्चानं आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानिकम्मं । कतमेसं चतुन्नं ? दुक्खस्स अरियसच्चस्स आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानिकम्मं । दुक्खस्समदुयस्स अरियसच्चस्स आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानिकम्मं । दुक्खस्सनिरोधस्स अरियसच्चस्स आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानिकम्मं । दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदा^८ अरियसच्चस्स

१. पञ्जाना २. उत्तानीकम्मं ३. दुक्खनिरोधगामिनिया ४. पटिपदाय ५. अप्पटिवत्तिय ६. जनेता ७. उत्तानीकात्तुन्ती ८. दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय

आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानिकम्मं । कतमञ्चावुसो दुक्खं अरियसच्चं ? जाति पि दुक्खा जरापि दुक्खा ब्याधि पि दुक्खो मरणम्पि दुक्खं सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा पि दुक्खा अप्पियेहि सम्पयोगो पि दुक्खो, पियेहि विप्पयोगो पि दुक्खो, यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं । सङ्घित्तेन पञ्चुपादानक्खन्धा दुक्खा । कतमा चावुसो जाति ? या तेसं तेसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये जाति सज्जाति ओक्कन्ति अभिनिब्बत्ति खन्धानं पातुभावो आयतनानं पटिलाभो अयं वुच्चतावुसो जाति । कतमा चावुसो जरा ? या तेसं तसं सत्तानं तम्हि तम्हि सत्तनिकाये जरा जीरणता खण्डिच्चं पालिच्चं वलित्तचता आयुनो संहानि इन्द्रियानं परिपाको अयं वुच्चतावुसो जरा । कतमञ्चावुसो मरणं ? यं^१ तेसं तसं सत्तानं तम्हा तम्हा सत्तनिकाया चुति चवनता भेदो अन्तरधानं मच्चु मरणं कालकिरिया^२ खन्धानं भेदो कलेवरस्स निक्खेपो^३ इदं वुच्चतावुसो मरणं । कतमा^४ चावुसो सोको ? यो खो आवुसो अञ्जतरञ्जतरेन व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन दुक्खधम्मेन फुट्टस्स सोको सोचना सोचितत्तं अन्तो सोको अन्तो परिसोको अयं वुच्चतावुसो सोको । कतमा चावुसो परिदेवो ? यो खो आवुसो अञ्जतरञ्जतरेन व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन दुक्खधम्मेन फुट्टस्स आदेवो परिदेवो आदेवना परिदेवना आदेवितत्तं परिदेवितत्तं अयं वुच्चतावुसो परिदेवो । कतमा चावुसो दुक्खं ? यं खो आवुसो कायिकं दुक्खं कायिकं असातं कायसम्फस्सजं दुक्खं असातं वेदयितं इदं वुच्चतावुसो दुक्खं । कतमं चावुसो दोमनस्सं ? यं खो आवुसो चेतसिकं दुक्खं असातं^५ मनोसम्फस्सजं दुक्खं असातं वेदयितं इदं वुच्चतावुसो दोमनस्सं । कतमा^६ चावुसो उपायासो ? यो खो आवुसो अञ्जतरञ्जतरेन व्यसनेन समन्नागतस्स अञ्जतरञ्जतरेन दुक्खधम्मेन फुट्टस्स आयासो उपायासो आयासितत्तं उपायासितत्तं अयं वुच्चतावुसो उपायासो । कतमो चावुसो अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो ? इध यस्स ते होन्ति अनिद्धा अकन्ता अमनापा रूपा सद्दा गन्धा रसा फोड्डब्बा धम्मा । ये वा पनस्स ते होन्ति अनत्थकामा अहितकामा अफासुसककामा अयोगक्खेमकामा । या तेहि सद्धिं सङ्गति समागमो समोधानं मिस्सीभावो । अयं वुच्चतावुसो अप्पियेहि सम्पयोगो दुक्खो । कतमो चावुसो पियेहि विप्पयोगो दुक्खो ? इध यस्स ते होन्ति इद्धा कन्ता मनापा रूपा सद्दा गन्धा रसा फोड्डब्बा धम्मा । ये वा पनस्स ते होन्ति अत्थकामा

१. या २. कालङ्किरिया ३. निक्खेपो जीवित्तिन्द्रियस्सुमच्छेदो ४. कतमो ५. चेतसिकं असातं ६. कतमो

हितकामा फासुककामा योगकखेमकामा माता वा पिता वा भाता वा भगिनी वा मिता वा अमच्चा वा जातिसालोहिता वा । या तेहि सद्धिं असङ्गति असमागमो असमोधानं अमिस्सीभावो । अयं वुच्चतावुसो पियेहि विप्पयोगो दुक्खो । कतमं चावुसो^१ यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं ? जातिधम्मानं आवुसो सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति, अहो वत मयं न जातिधम्मा अस्साम । न च वत नो जाति आगच्छेय्याति, न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं, इदम्पि यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं । जराधम्मानं आवुसो सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति । अहो वत मयं न जराधम्मा अस्साम । न च वत नो जरा अगच्छेय्याति । न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं । इदम्पि यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं । व्याधिधम्मानं आवुसो सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति । अहो वत मयं न व्याधिधम्मा अस्साम न च वत नो व्याधि आगच्छेय्याति । न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं । इदम्पि यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं । मरण धम्मानं आवुसो सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति । अहो वत मयं न मरणधम्मा अस्साम । न च वत नो मरणं आगच्छेय्याति । न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं । इदम्पि यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं । सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायसधम्मानं आवुसो सत्तानं एवं इच्छा उप्पज्जति । अहो वत मयं न सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा धम्मा अस्साम । न च वत नो सोकपरिदेवदुक्खदोमनस्सुपायासा आगच्छेय्युन्ति । न खो पनेतं इच्छाय पत्तब्बं । इदम्पि यम्पिच्छं न लभति तम्पि दुक्खं । कतमा चावुसो^२ सङ्घित्तेन पञ्चुपादानकखन्धा दुक्खा ? सेय्यथीदं रूपुपादानकखन्धो वेदनुपादानकखन्धो सञ्जुपादानकखन्धो सङ्खारुपादानकखन्धो विञ्जाणुपादानकखन्धो । इमे वुच्चतावुसो सङ्घित्तेन पञ्चुपादानकखन्धा दुक्खा । इदं वुच्चतावुसो दुक्खं अरियसच्चं ।

कतमञ्चावुसो दुक्खसमुदयं अरियसच्चं ? यायं तण्हा पोनोभविका^३ नन्दिरागसहगता^४ तत्रातत्राभिनन्दिनी । सेय्यथीदं - कामतण्हा भवतण्हा विभवतण्हाति । इदं वुच्चतावुसो दुक्खसमुदयं अरियसच्चं । कतमञ्चावुसो दुक्खनिरोधं अरियसच्चं ? यो तस्सा येव तण्हाय असेसविरागनिरोधो चागो पटिनिस्सग्गो मुत्ति अनालयो । इदं वुच्चतावुसो दुक्खनिरोधं अरियसच्चं । कतमञ्चावुसो दुक्खनिरोध गामिनी पटिपदा अरियसच्चं ? अयमेव अरियो अट्ठङ्गिको मग्गो । सेय्यथिदं ? सम्मादिट्ठि सम्मासङ्कप्पो सम्मावाचा सम्माकम्मन्तो सम्माआजीवो सम्मावायामो सम्मासति सम्मासमाधि । कतमा चावुसो

१. कतमं चावुसो २. कतमे चावुसो ३. पोनोभविका ४. नदीरागसहगता

सम्मादिद्धि ? यं खो आवुसो दुक्खे जाणं, दुक्खसमुदये जाणं, दुक्खनिरोधे जाणं, दुक्खनिरोधगामिनिया पटिपदाय जाणं, अयं वुच्चतावुसो सम्मादिद्धि । कतमो चावुसो सम्मासङ्कप्पो ? नेक्खम्मसङ्कप्पो अव्यापादसङ्कप्पो अविहिंसासङ्कप्पो । अयं वुच्चतावुसो सम्मासङ्कप्पो । कतमा चावुसो सम्मावाचा ? मुसावादा वेरमणी, पिसुणवाचा^१ वेरमणी, फरूसावाचा^२ वेरमणि, सम्फप्पलापा वेरमणी । अयं वुच्चतावुसो सम्मावाचा । कतमो चावुसो सम्माकम्मन्तो ? पाणातिपाता वेरमणी, अदिन्नादाना वेरमणी, कामेसु मिच्छाचारा वेरमणी । अयं वुच्चतावुसो सम्माकम्मन्तो । कतमो चावुसो सम्माआजीवो ? इध्वावुसो अरियसावको मिच्छा आजीवं पहाय सम्माआजीवेन जीविकं कप्पेति । अयं वुच्चतावुसो सम्माआजीवो । कतमो चावुसो सम्मावायामो ? इध्वावुसो भिक्खु अनुप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मनं अनुप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । उप्पन्नानं पापकानं अकुसलानं धम्मनं पहाणाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । अनुप्पन्नानं कुसलानं धम्मनं उप्पादाय छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । उप्पन्नानं कुसलानं धम्मनं ठितिया असम्मोसाय भिय्योभावाय^३ वेपुल्लाय भावनाय पारिपुरिया छन्दं जनेति वायमति विरियं आरभति चित्तं पग्गण्हाति पदहति । अयं वुच्चतावुसो सम्मावायामो । कतमा चावुसो सम्मासति ? इध्वावुसो भिक्खु काये कायानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं । वेदनासु वेदनानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं । चित्ते चित्तानुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं, धम्मेषु धम्मनुपस्सी विहरति आतापी सम्पजानो सतिमा विनेय्य लोके अभिज्झादोमनस्सं । अयं वुच्चतावुसो सम्मासति ।

कतमो चावुसो सम्मासमाधि ? इध्वावुसो भिक्खु विविच्चेव कामेहि विविच्च अकुसलेहि धम्मेहि सवितक्कं सविचारं विवेकजं पीतिसुखं पठमज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । वितक्कविचारानं वूपसमा अज्झत्तं सम्पसादनं चेतसो एकोदिभावं अवितक्कं अविचारं समाधिजं पीतिसुखं दुतियज्झानं उपसम्पज्जं विहरति । पीतिया च विरागा उपेक्खको च विहरति । सतो च सम्पजानो सुखं च कायेन पटिसंवेदेति । यं तं अरिया आचिक्खन्ति उपेक्खको सतिमा सुखविहारीति ततियज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । सुखस्स च

१. विसुणाय वाचाय २. फरूसाय वाचाय ३. भिय्यो भावाय

पहाना दुक्खस्स च पहाना पुब्बेव सोमनस्सदोमनस्सानं अत्थङ्गमा अदुक्खं असुखं उपेक्खासतिपारिसुद्धिं चतुत्थज्झानं उपसम्पज्ज विहरति । अयं वुच्चतावुसो सम्मासमाधि इदं वुच्चतावुसो दुक्खनिरोधगामिनीपटिपदा अरियसच्चं ।

तथागतेन आवुसो अरहता सम्मासम्बुद्धेन बाराणसियं इसिपतने मिगदाये अनुत्तरं धम्मचक्कं पवत्तितं अप्पटिवत्तियं^१ समणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेन वा ब्रह्मुना वा केनचि वा लोकस्मिं । यदिदं इमेसं चतुन्नं अरियसच्चानं आचिक्खना देसना पञ्जपना पट्टपना विवरणा विभजना उत्तानीकम्मन्ति ।

इदमवोचायस्मा सारिपुत्तो, अत्तमना ते भिक्खू आयस्मतो सारिपुत्तस्स भासितं अभिनन्दुन्ति ।

सच्चविभङ्ग सुत्त निद्धितं ।

आटानाटिय सुत्त

एवं मे सुत्तं एकं समयं भगवा, राजगहे विहरति गिज्झकूटे पब्बते । अथ खो चत्तारो महाराजा महतिया च यक्खसेनाय महतिया च गन्धब्बसेनाय महतिया च कुम्भण्डसेनाय महतिया च नागसेनाय चतुद्दिसं रक्खं ठपेत्वा चतुद्दिसं गुम्बं ठपेत्वा चतुद्दिसं ओवरणं ठपेत्वा अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूटं^२ ओभासेत्वा येन भगवा तेनुपसङ्गमिंसु । उपसङ्गमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु ।

ते पि खो यक्खा अप्पेकच्चे भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं^३ वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे येन भगवा तेनञ्जलिं पणामेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे नामगोत्तं सावेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे तुण्हीभूता एकमन्तं निसीदिंसु ।

एकमन्तं निसीन्नो खो वेस्सवणो महाराजा भगवन्तं एतदवोच । सन्ति हि भन्ते उलारा यक्खा भगवतो अप्पसन्ना । सन्ति हि भन्ते उलारा यक्खा भगवतो पसन्ना । सन्ति हि भन्ते मज्झिमा यक्खा भगवतो अप्पसन्ना । सन्ति हि भन्ते मज्झिमा यक्खा भगवतो पसन्ना । सन्ति हि भन्ते नीचा यक्खा भगवतो अप्पसन्ना । सन्ति हि भन्ते

१. अप्पटिवत्तियं २. गिज्झकूटं पब्बतं ३. साराणीयं

नीचा यक्खा भगवतो पसन्ना । येभुय्येन खो पन भन्ते यक्खा अप्पसन्ना येव भगवतो । तं किस्सहेतु ? भगवा हि भन्ते पाणातिपाता वेरमणिया^१ धम्मं देसेति । अदिन्नादाना वेरमणिया धम्मं देसेति । कामेसु मिच्छाचारा वेरमणिया धम्मं देसेति । मुसावादा वेरमणिया धम्मं देसेति । सुरामेरयमज्जपमादद्धाना वेरमणिया धम्मं देसेति । येभुय्येन खो पन भन्ते यक्खा अप्पटिविरता येव पाणातिपाता । अप्पटिविरता अदिन्नादाना । अप्पटिविरता कामेसुमिच्छाचारा । अप्पटिविरता मुसावादा । अप्पटिविरता सुरामेरयमज्जपमादद्धाना । तेसं तं होति अप्पियं अमनापं ।

सन्ति हि भन्ते भगवतो सावका अरञ्जे वनपत्थानि^२ पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति अप्पसद्धानि अप्पनिग्घोसानि विजनवतानि मनुस्सराहसेय्यकानि पटिसल्लानसारूप्पानि । तत्थ सन्ति उलारा यक्खा निवासिनो । ये इमस्मिं भगवतो पावचने अप्पसन्ना । तेसं पसादाय, उग्गण्हातु भन्ते भगवा आटानाटियं रक्खं भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं गुत्तिया रक्खाय अविहिंसाय फासुविहाराया^३ति । अधिवासेसि भगवा तुण्हीभावेन । अथ खो वेस्सवणो महाराजा भगवतो अधिवासनं विदित्वा तायं वेलायं इमं अटानाटियं रक्खं अभासि ।

विपस्सिस्स च^३ नमत्थु – चक्खुमन्तस्स सिरीमतो ।
सिखिस्सापि च^४ नमत्थु – सब्बभूतानुकम्पिनो ॥१॥

वेस्सभुस्स च^५ नमत्थु – न्हातकस्स^६ तपस्सिनो ।
नमत्थु ककुसन्धस्स – मारसेनापमद्दिनो ॥२॥

कोणागमनस्स च नमत्थु – ब्राह्मणस्स वुसीमतो ।
कस्सपस्स च^७ नमत्थु – विप्पमुत्तस्स सब्बधी^८ ॥३॥

अङ्गीरसस्स नमत्थु – सक्यपुत्तस्स सिरीमतो ।
यो इमं धम्मं देसेसि – सब्बदुक्खापनूदनं ॥४॥

१. वेरमणीया २. अरञ्जवनपत्थानि ३. विपस्सिस्स ४. सिखिस्सापि ५. वेस्सभुस ६. नहातकस्स ७. कस्सपस्स ८. सब्बधि

महापरित्राण

ये चापि निब्बुता लोके – यथाभूतं विपस्सिसुं ।
ते जना अपिसुणाथ – महन्ता वीतसारदा ॥५॥

हितं देवमनुस्सानं – यं नमस्सन्ति गोतमं ।
विज्जाचरणसम्मपन्नं – महन्तं वीतसारदं ॥६॥

यतो उग्गच्छती सूरियो^१ – आदिच्चो मण्डली महा ।
यस्स चुग्गच्छमानस्स – संवरी पि निरुज्झति ।
यस्स चुग्गते सूरिये – दिवसोति पवुच्चति ॥७॥

रहदो पि तत्थ गम्भीरो – समुद्धो सरितोदको ।
एवं तं^२ तत्थ जानन्ति – समुद्धो सरितोदको ॥८॥

इतो सा पुरिमा दिसा – इति नं आचिक्खती^३ जनो,
यं दिसं अभिपालेति – महाराजा यसस्सि सो ॥९॥

गन्धब्बानं आधिपतिं^४ – धतरद्धो इति नामसो ।
रमति नच्चगीतेहि – गन्धब्बेहि पुरक्खतो ॥१०॥
पुत्तापि तस्स बहवो – एकनामा^५ति मे सुतं ।
असीतिं^६ दस एको च – इन्दनामा महब्बहा ॥११॥

ते चापि बुद्धं दिस्वान – बुद्धं आदिच्चबन्धुनं ।
दूरतो^७व नमस्सन्ति – महन्तं वीतसारदं ।
नमो ते पुरिसाजञ्ज – नमो ते पुरिसुत्तमं ॥१२॥

१. सूरियो २. नं ३. आचिक्खति ४. अधिवति ५. असीति

महापरित्राण

कुसलेन समेक्खसि, अमनुस्सापि तं वन्दन्ति ।
सुतं नेतं अभिण्हसो, तस्मा एवं वदेमसे ।
जिनं वन्दथ गोतमं जिनं वन्दाम गोतमं ।
विज्जाचरण सम्पन्नं बुद्धं वन्दाम गोतमं ।
येन पेता पवुच्चन्ति – पिसुणा पिड्डिमंसिका ।
पाणातिपातिनो लुद्धा – चोरा नेकतिका जना ॥१३॥

इतो सा दक्खिणा दिसा – इति नं आचिक्खती जनो ।
यं दिसं अभिपालेति – महाराजा यसस्सि सो ॥१४॥

कुम्भण्डानं आधिपति^१ – विरूल्हो इति नामसो ।
रमति^२ नच्चगीतेहि – कुम्भण्डेहि पुरक्खतो ॥१५॥

पुत्तापि तस्स बहवो – एकनामाति मे सुतं ।
असीति^३ दस एको च – इन्दनामा महब्बला ॥१६॥

ते चापि बुद्धं दिस्वान – बुद्धं आदिच्चबन्धुनं ।
दूरतोव नमस्सन्ति – महन्तं वीतसारदं
नमो ते पुरिसाज्ज^४ – नमो ते पुरिसुत्तम ॥१७॥

कुसलेन समेक्खसि, अमनुस्सापि तं वन्दन्ति ।
सुतं नेतं अभिण्हसो, तस्मा एवं वदेमसे ।
जिनं वन्दथ गोतमं जिनं वन्दाम गोतमं ।
विज्जाचरणसम्पन्नं बुद्धं वन्दाम गोतमं ।
यत्थ चोग्गच्छति सुरियो – आदिच्चो मण्डली महा ।
यस्स चोग्गच्छमानस्स – दिवसोपि निरुज्झति ।
यस्स चोग्गते सूरिये – संवरीति पवुच्चति ॥१८॥

१. अधिपति २. रमती ३. असीति ४. पुरसाज्जो

महापरित्राण

रहदोपि तत्थ गम्भीरो – समुद्धो सरितोदको ।
एवं नं तत्थ जानन्ति – समुद्धो सरितोदको ॥१९॥

इतो सा पच्छिमा दिसा – इति नं आचिक्खती जनो ।
यं दिसं अभिपालेति – महाराजा यसस्सिसो ॥२०॥

नागानं च आधिपति – विरूपक्खो इति^१ नामसो ।
रमति नच्चगीतेहि – नागेहि पुरक्खतो ॥२१॥

पुत्तापि तस्स बहवो – एकनामा^२ति मे सुतं ।
असीति^३ दस एको च, इन्दनामा महब्बला ॥२२॥

ते चापि बुद्धं दिस्वान, बुद्धं आदिच्चबन्धुनं ।
दूरतो^४व नमस्सन्ति, महन्तं वीतसारदं ।
नमो ते पुरिसाजञ्ज, नमो ते पुरिसुत्तम ॥२३॥

कुसलेन समेक्खसि, अमनुस्सा^५पि तं वन्दन्ति ।
सुतं नेतं अभिण्हसो, तस्मा एवं वदेमसे ।
जिनं वन्दथ गोतमं जिनं वन्दाम गोतमं ।
विज्जाचरणसम्पन्नं बुद्धं वन्दाम गोतमं ।
येन उत्तरकुरुरम्मा^३, महानेरु सुदस्सनो ।
मनुस्सा तत्थ जायन्ति, अममा अपरिग्गहा ॥२४॥

न ते बीजं पवपन्ति, न पि नीयन्ति नङ्गला ।
अकड्डपाकिमं सालिं, परिभुञ्जन्ति मानुसा ॥२५॥

अकणं अथुसं सुद्धं, सुगन्धं तण्डुलप्फलं ।
तुण्डीकीरे^५ पचित्तवान, ततो भुञ्जन्ति भोजनं ॥२६॥

१. ति २. नागेहेव ३. असीति ४. कुरुरल्लो ५. तुण्डीखीरे

महापरित्राण

गाविं एकखुरं कत्वा, अनुयन्ति दिसोदिसं ।
पसुं एकखुरं कत्वा, अनुयन्ति दिसोदिसं ॥२७॥

इत्थि^१ वाहनं कत्वा, अनुयन्ति दिसोदिसं ।
पुरिस वाहनं^२ कत्वा, अनुयन्ति दिसोदिसं ॥२८॥

कुमारी^३ वाहनं कत्वा, अनुयन्ति दिसोदिसं ।
कुमार^४ वाहनं कत्वा, अनुयन्ति दिसोदिसं ॥२९॥

ते याने अभिरूहित्वा सब्बादिसा अनुपरियन्ति^५ ।
पचारा तस्स राजिनो ॥३०॥

हत्थियानं अस्सयानं, दिब्बं यानं उपट्ठितं ।
पासादा सिविका चेव, महाराजस्स यसस्सिनो ।
तस्स च नगरा अहु , अन्तलिक्खे सुमापिता ॥३१॥

आटानाटा कुसिनाटा परकुसिनाटा, नाटपुरिया^६ परकुसितनाटा ॥३२॥

उत्तरेण कपीवन्तो^७ , जनोघमपरेण च ।
नवनतियो^८ अम्बर अम्बरवतियो, आलकमन्दा नाम राजधानि ।
कुवेरस्स खो पन मारिस, महाराजस्स ।
विसाण नाम राजधानि^९ ।
तस्मा कुवेरो महाराजा वेस्सवणोति पवुच्चति ।

पच्चेसन्तो पकासेन्ति ततोला तत्तला ततोतला ।
ओजसि तेजसि ततोजसी सूरु राजा अरिद्धो नेमि ।
रहदोपि तत्थ धरणी नाम, यतो मेघा पवस्सन्ति

१. इत्थि २. पुरिसं वाहनं ३. कुमारी ४. कुमारं ५. अनुपरियायन्ति ६. नाटपुरिया, नाटपरिया ७. कसिवन्तो ८. नवनवुतियो
९. राजधानि

महापरिज्राण

वस्सायतो पतायन्ति सभापि तत्थ भगलवती^१ ।
नाम यत्थ यक्खा पयिरूपासन्ति ।
तत्थ निच्चफला रूक्खा, नानादिजगणायुता ।
मयूरकोञ्चाभिरूदा, कोकिलाभिहि वग्गुभि^२ ॥३३॥

जीवंजिवकसद्धेत्य, अथो ओट्टवचित्तका ।
कुक्कुत्थका^३ कुलीरका, वने पोक्खरसातका^४ ॥३४॥

सुकसालिकसद्धेत्य, दण्डमानवकानि च ।
सोभति सब्बकालं सा, कुवेरनलिनी सदा ॥३५॥

इतो सा उत्तरा दिसा, इति नं अचिक्खती^५ जनो ।
यं दिसं अभिपालेति, महाराजा यसस्सिसो^६ ॥३६॥

यक्खानं^७ आधिपति^८, कुवेरो इति नाम सो ।
रमति नच्चगीतेहि, यक्खेहि^९ पुरक्खतो ॥३७॥

पुत्तापि तस्स बहवो, एकनामाति मे सुतं ।
असीतिं दस एको च, इन्दनामा महब्बला ॥३८॥

ते चापि बुद्धं दिस्वान, बुद्धं आदिच्चबन्धुनं ।
दूरतोव नमस्सन्ति, महन्तं वीतसारदं ।
नमो ते पुरिसाजञ्ज, नमो ते पुरिसुत्तम ॥३९॥

कुसलेन समेक्खसि, अमनुस्सापि तं वन्दन्ति ।
सुतं नेतं अभिण्हसो, तस्मा एवं वदेमसे ।
जिनं वन्दथ गोतमं जिनं वन्दाम गोतमं ।
विज्जाचरण सम्पन्नं बुद्धं वन्दाम गोतमन्ति ॥४०॥

१. सालवती २. कोकिलादीहि वग्गुहि ३. कुक्कटका ४. पोक्खरसातिका ५. आचिक्खति ६. यसस्सिसो ७. यक्खानञ्च ८. अधिपति ९. यक्खेहेव

महापरित्राण

अयं खो सा मारिस, आटानाटिया रक्खा भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं, गुत्तिया रक्खाय अविहिंसाय फासुविहारायाति ।

यस्स कस्सचि मारिस, भिक्खुस्स वा भिक्खुनीया वा उपासकस्स वा उपासिकाय वा अयं आटानाटिया रक्खा सुग्गहिता भविस्सति समत्ता परियापुता । तज्चे अमनुस्सो यक्खो वा यक्खिनी वा, यक्खपोतको वा यक्खपोतिका वा यक्खमहामत्तो वा यक्खपारिसज्जो वा यक्खपचारो वा । गन्धब्बो वा गन्धब्बी वा गन्धब्बपोतको वा गन्धब्बपोतिका वा, गन्धब्बमहामत्तो वा गन्धब्बपारिसज्जो वा गन्धब्बपचारो वा । कुम्भण्डो वा कुम्भण्डी वा, कुम्भण्डपोतको वा, कुम्भण्डपोतिका वा कुम्भण्डमहामत्तो वा कुम्भण्डपारिसज्जो वा कुम्भण्डपचारो वा । नागो वा नागिनी वा, नागपोतको वा नागपोतिका वा नागमहामत्तो वा नागपारिसज्जो वा नागपचारो वा, पदुडुचित्तो । भिक्खुं वा भिक्खुनि वा उपासकं वा उपासिकं वा गच्छन्तं वा अनुगच्छेय्य, ठितं वा उपतिट्ठेय्य, निसिन्नं वा उपनिसीदेय्य, निपन्नं वा उपनिपज्जेय्य । न मे सो मारिस अमनुस्सो लभेय्य गामेसु वा निगमेसु वा सक्कारं वा गरूकारं वा । न मे सो मारिस अमनुस्सो लभेय्य आलकमन्दाय नाम राजधानिया वत्थुं वा वासं वा । न मे सो मारिस अमनुस्सो लभेय्य यक्खानं समितिं गन्तुं, अपिस्सु नं मारिस ! अमनुस्सा अनवहम्मि नं करेय्युं अविवहं ।

अपिस्सु नं मारिस अमनुस्सा अत्ताहि पि परिपुण्णाहि परिभासाहि परिभासेय्युं । अपिस्सु नं मारिस अमनुस्सा रिन्तम्मि पत्तं सीसे निक्कुजेय्युं । अपिस्सु नं मारिस अमनुस्सा सत्तधापिस्स मुद्धं फालेय्युं । सन्ति हि मारिस अमनुस्सा चण्डा रूद्धा रभसा । ते नेव महाराजानं आदियन्ति । न महाराजानं पुरिसकानं आदियन्ति । न महाराजानं पुरिसकानं पुरिसकानं आदियन्ति । ते खो ते मारिस अमनुस्सा, महाराजानं अवरूद्धा नाम वुच्चन्ति ।

सेय्यथापि मारिस रज्जो मागधस्स विजिते चोरा^१ । ते नेव रज्जो मागधस्स आदियन्ति । न रज्जो मागधस्स पुरिसकानं आदियन्ति । न रज्जो मागधस्स पुरिसकानं पुरिसकानं आदियन्ति । ते खो ते मारिस महाचोरा रज्जो मागधस्स अवरूद्धा नाम वुच्चन्ति । एवमेव खो मारिस सन्ति हि^२ अमनुस्सा चण्डा रूद्धा सभसा । ते नेव न

१. महाचोर २. सन्ति

महाराजानं आदियन्ति । न महाराजानं पुरिसकानं आदियन्ति । न महाराजानं पुरि
सकानं पुरिसकानं आदियन्ति । ते खो ते मारिस अमनुस्सा महाराजानं अवरुद्धा नाम
वुच्चन्ति । यो हि कोचि मारिस अमनुस्सो यक्खो वा यक्खिनी वा यक्खपोतको वा
यक्खपोतिका वा, यक्खमहामत्तो वा यक्खपारिसज्जो वा यक्खपचारो वा । गन्धब्बो वा
गन्धब्बी वा, गन्धब्बपोतको वा गन्धब्बपोतिका वा, गन्धब्ब महामत्तो वा गन्धब्बपारिसज्जो वा
गन्धब्बपचारो वा ।

कुम्भण्डो वा कुम्भण्डी वा कुम्भण्डपोतको वा कुम्भण्डपोतिका वा, कुम्भण्डमहामत्तो
वा कुम्भण्डपारिसज्जो वा कुम्भण्डपचारो वा । नागो वा नागिनी वा, नागपोतको वा
नागपोतिका वा, नागमहामत्तो वा नागपारिसज्जो वा नागपचारो वा पदुद्धचित्तो । भिक्खुं
वा भिक्खुनिं वा, उपासकं वा उपासिकं वा गच्छन्तं वा अनुगच्छेय्य, ठितं वा उपतिट्ठेय्य,
निसिन्नं वा उपनिसीदेय्य, निपन्नं वा उपनिपज्जेय्य । इमेसं यक्खानं महायक्खानं,
सेनापतीनं महासेनापतीनं, उज्झापेतब्बं विक्कन्दितब्बं विरवितब्बं । अयं यक्खो गण्हाति
। अयं यक्खो आविसति । अयं यक्खो हेठेति । अयं यक्खो विहेठेति । अयं यक्खो हिंसति
। अयं यक्खो विहिंसति । अयं यक्खो न मुञ्चतीति ।

कतमेसं यक्खानं महायक्खानं सेनापतीनं महासेनापतीनं ?

इन्दो सोमो वरुणो च – भारद्वाजो पजापती^१ ।

चन्दनो कामसेट्ठो च – किन्नुघण्डु निघण्डु च ॥४१॥

पणादो^२ ओपमञ्जो च – देवसुतो^३ त मातली^४ ।

चित्तसेनो च गन्धब्बो – नलो राजा जनेसभो ॥४२॥

सातागिरो हेमवतो – पुण्णको करतियो गुलो,

सीवको^५ मुचलित्तो च – वेस्सामित्तो युगन्धरो ॥४३॥

गोपालो सुप्पगेधो^६ च – हिरी नेन्ती च मन्दियो ।

पञ्चालचण्डो आलवको – पज्जुन्नो सुमनो सुमुखो

दधिमुखो मणी माणीचरो^७ दीघो – अथो सेरिस्सको^८ सहं^९ ॥४४॥

१. पजापति २. पनादो ३. देवसूतो ४. मातलि ५. सिवको ६. सुप्परोधो ७. माणिमाणिवरो ८. सेरीसको ९. सह

इमेसं यक्खानं महायक्खानं, सेनापतीनं महासेनापतीनं, उज्झापेतब्बं विक्कन्दितब्बं विरवितब्बं - अयं यक्खो गण्हाति । अयं यक्खो आविसति । अयं यक्खो हेठेति । अयं यक्खो विहेठेति । अयं यक्खो हिंसति, अयं यक्खो विहिंसति । अयं यक्खो न मुञ्चतीति ।

अयं खो सा^१ मारिस आटानाटिया रक्खा, भिक्खूनं भिक्खुनिनं, उपासकानं उपासिकानं, गुत्तिया रक्खाय अविहिंसाय फासुविहाराय । हन्द च दानि मयं मारिस गच्छाम, बहुकिच्चा मयं बहुकरणीयाति । यस्सदानि तुम्हे महाराजानो कालं मञ्जथा^२ति ।

अथ खो चत्तारो महाराजा उट्टायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु । ते पि खो यक्खा उट्टायासना अप्पेकच्चे भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु । अप्पेकच्चे भगवता सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं^३ वीतिसारेत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु । अप्पेकच्चे येन भगवा, तेनञ्जलिं पणामेत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु । अप्पेकच्चे नामगोत्तं सावेत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु । अप्पेकच्चे तुण्हीभूता तत्थेवन्तरधारिंसुति ।

आटानाटिय सुत्त (क) निद्धितं

आटानाटिय सुत्तं

अथ खो भगवा तस्सा रत्तिया अच्चयेन भिक्खू आमन्तेसि । इमं भिक्खवे रत्तिं चत्तारो महाराजा महतिया च यक्खसेनाय महतिया च गन्धब्बसेनाय महतिया च कुम्भण्डसेनाय महतिया च नागसेनाय चतुद्दिसं रक्खं ठपेत्वा चतुद्दिसं गुम्बं ठपेत्वा चतुद्दिसं ओवरणं ठपेत्वा अभिक्कन्ताय रत्तिया अभिक्कन्तवण्णा केवलकप्पं गिज्झकूटं^३ ओभासेत्वा येनाहं तेनुपसङ्गमिं, उपसङ्गमित्वा मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु ।

ते पि खो भिक्खवे, यक्खा, अप्पेकच्चे मं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे मम सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे येनाहं तेनञ्जलिं पणामेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे नामगोत्तं सावेत्वा एकमन्तं निसीदिंसु । अप्पेकच्चे तुण्हीभूता एकमन्तं निसीदिंसु । एकमन्तं निसीन्नो खो भिक्खवे, वेस्सवणो महाराजा मं एतदवोच । सन्ति हि भन्ते उलारा यक्खा भगवतो अप्पसन्ना । सन्ति हि भन्ते, उलारा यक्खा भगवतो पसन्ना ।

१. खो २. साराणीयं ३. गिज्झकूटं पब्बतं

सन्ति हि भन्ते मज्झिमा यक्खा भगवतो अप्पसन्ना । सन्ति हि भन्ते मज्झिमा यक्खा भगवतो पसन्ना । सन्ति हि भन्ते नीचा यक्खा भगवतो अप्पसन्ना । सन्ति हि भन्ते नीचा यक्खा भगवतो पसन्ना । येभुय्येन खो पन भन्ते, यक्खा अप्पसन्ना येव भगवतो । तं किस्सहेतु ? भगवा हि भन्ते पाणातिपाता वेरमणिया धम्मं देसेति । अदिन्नादाना वेरमणिया धम्मं देसेति । कामेसु मिच्छाचारा वेरमणिया धम्मं देसेति । मुसावादा वेरमणिया धम्मं देसेति । सुरामेरयमज्जपमादह्वाना वेरमणिया धम्मं देसेति । येभुय्येन खो पन भन्ते यक्खा अप्पटिविरता येव पाणातिपाता । अप्पटिविरता अदिन्नादाना । अप्पटिविरता कामेसुमिच्छाचारा । अप्पटिविरता मुसावादा । अप्पटिविरता सुरामेरयमज्जपमादह्वाना । तेसं तं होति अप्पियं अमनापं ।

सन्ति हि भन्ते, भगवतो सावका अरञ्जे वनपत्थानि पन्तानि सेनासनानि पटिसेवन्ति अप्पसद्धानि अप्पनिग्घोसानि विजनवातानि मनुस्सराहसेय्यकानि पटिसल्लानसारूप्पानि । तत्थ सन्ति उलारा यक्खा निवासिनो, ये इमस्मिं भगवतो पावचने अप्पसन्ना । तेसं पसादाय उग्गण्हातु भन्ते भगवा आटानाटियं रक्खं भिक्खूनं भिक्खुनिनं उपासकानं उपासिकानं गुत्तिया रक्खाय अविहिंसाय फासुविहारायाति । अधिवासेसिं खो अहं भिक्खवे तुण्हीभावेन । अथ खो भिक्खवे वेस्सवणो महाराजा मं^१ अधिवासनं विदित्वा तायं वेलायं इमं अटानाटियं रक्खं अभासि ।

विपस्सिस्स च नमत्थु – चक्खुमन्तस्स सिरीमतो ।

सिखिस्सपि च नमत्थु – सब्बभूतानुकम्पिनो ॥१॥

वेस्सभुस्स च नमत्थु – न्हातकस्स तपस्सिनो ।

नमत्थु ककुसन्धस्स – मारसेनापमद्दिनो ॥२॥

कोणागमनस्स नमत्थु – ब्राह्मणस्स वुसीमतो ।

कस्सपस्सच नमत्थु – विप्पमुत्तस्स सब्बधी ॥३॥

अङ्गीरसस्स नमत्थु – सक्यपुत्तस्स सिरीमतो ।

यो इमं धम्मं देसेसि – सब्बदुक्खापनूदनं ॥४॥

महापरित्राण

ये चापि निब्बुता लोके – यथाभूतं विपस्सिसुं ।
ते जना अपिसुणाथ – महन्ता वीतसारदं ॥५॥

हितं देवमनुस्सानं – यं नमस्सन्ति गोतमं ।
विज्जाचरणसम्मपन्नं – महन्तं वितसारदं ॥६॥

यतो उग्गच्छती सूरियो – आदिच्चो मण्डली महा ।
यस्स चुग्गच्छमानस्स – संवरीपि निरुज्झति ।
यस्स चुग्गते सूरिये – दिवसोति पवुच्चति ॥७॥

रहदोपि तत्थ गम्भीरो – समुद्धो सरितोदको ।
एवं नं तत्थ जानन्ति – समुद्धो सरितोदको ॥८॥

इतो सा पुरिमा दिसा – इति नं आचिक्खति जनो ।
यं दिसं अभिपालेति – महाराजा यसस्सि सो ॥९॥

गन्धब्बानं आधिपति – धतरद्धो इति नाम सो ।
रमति नच्चगीतेहि – गन्धब्बेहि पुरक्खतो ॥१०॥

पुत्तापि तस्स बहवो – एकनामाति मे सुतं ।
असीतिं दस एको च – इन्दनामा महब्बहा ॥११॥

ते चापि बुद्धं दिस्वान – बुद्धं आदिच्चबन्धुनं ।
दूरतोव नमस्सन्ति – महन्तं वीतसारदं ।
नमो ते पुरिसाज्ज – नमो ते पुरिसुत्तम ॥१२॥
कुसलेन समेक्खसि, अमनुस्सापि तं वन्दन्ति ।
सुतं नेतं अभिण्हसो, तस्मा एवं वदेमसे ॥

महापरित्राण

जिनं वन्दथ गोतमं जिनं वन्दाम गोतमं ।
विज्जाचरण सम्पन्नं बुद्धं वन्दाम गोतमं ॥
येन पेता पवुच्चन्ति – पिसुणा विड्ढिमंसिका,
पाणातिपातिनो लुद्धा – चोरा नेकतिका जना ॥१३॥

इतो सा दक्खिणा दिसा – इति नं आचिक्खति जनो ।
यं दिसं अभिपालेति – महाराजा यसस्सि सो ॥१४॥

कुम्भण्डानं आधिपति – विरुल्हो इति नाम सो ।
रमती नच्चगीतेहि – कुम्भण्डेहि पुरक्खतो ॥१५॥

पुत्तापि तस्स बहवो – एकनामाति मे सुतं ।
असीतिं दस एको च – इन्दनामा महब्बला ॥१६॥

ते चापि बुद्धं दिस्वान – बुद्धं आदिच्चबन्धुनं ।
दूरतोव नमस्सन्ति – महन्तं वीतसारदं ।
नमो ते पुरिसाजञ्ज – नमो ते पुरिसुत्तम ॥१७॥

कुसलेन समेक्खसि, अमनुस्सापि तं वन्दन्ति ।
सुतं नेतं अभिण्हसो, तस्मा एवं वदेमसे ॥
जिनं वन्दथ गोतमं जिनं वन्दाम गोतमं ।
विज्जाचरण सम्पन्नं बुद्धं वन्दाम गोतमं ।
यत्थ चोग्गच्छती सुरियो – आदिच्चो मण्डली महा ।
यस्स चोग्गच्छमानस – दिवसोपि निरुज्झति ।
यस्स चोग्गते सुरिये – संवरीति पवुच्चति ॥१८॥

रहदोपि तत्थ गम्भीरो – समुद्धो सरितोदको,

महापरित्राण

एवं नं तत्थ जानन्ति – समुद्धो सरितोदको ॥१९॥

इतो सा पच्छिमा दिसा – इति नं आचिक्खती जनो ।
यं दिसं अभिपालेति – महाराजा यसस्सि सो ॥२१॥

नागानं आधिपति – विरूपक्खो इति नाम सो ।
रमती नच्चगीतेहि – नागेहि पुरक्खतो ॥२१॥

पुत्तापि तस्स बहवो – एकनामाति मे सुतं ।
असीतिं दस एको च – इन्दनामा महब्बहा ॥२२॥

ते चापि बुद्धं दिस्वान – बुद्धं आदिच्चबन्धुनं ।
दूरतो'व नमस्सन्ति – महन्तं वीतसारदं ।
नमो ते पुरिसाजञ्ज – नमो ते पुरिसुत्तम ॥२३॥

कुसलेन समेक्खसि, अमनुस्सा'पि तं वन्दन्ति ।
सुतं नेतं अभिण्हसो, तस्मा एवं वदेमसे ।
जिनं वन्दथ गोतमं जिनं वन्दाम गोतमं ॥
विज्जाचरण सम्पन्नं बुद्धं वन्दाम गोतमं ।
येन उत्तरकुरुरम्मा – महानेरु सुदस्सनो ।
मनुस्सा तत्थ जायन्ति – अममा अपरिग्गहा ॥२४॥

न ते बीजं पवपन्ति – न पि नीयन्ति नङ्गला ।
अकड्डपाकिमं सालिं – परिभुज्जन्ति मानुसा ॥२५॥

अकणं अथुसं सुद्धं – सुगन्धं तण्डुलप्फलं ।
तुण्डिकीरे पचित्वान – ततो भुज्जन्ति भोजनं ॥२६॥

महापरित्राण

गाविं एकखुरं कत्वा – अनुयन्ति दिसोदिसं ।
पसुं एकखुरं कत्वा – अनुयन्ति दिसोदिसं ॥२७॥

इत्थि वाहनं कत्वा – अनुयन्ति दिसोदिसं ।
पुरिस वाहनं कत्वा – अनुयन्ति दिसोदिसं ॥२८॥

कुमारी वाहनं कत्वा – अनुयन्ति दिसोदिसं ।
कुमार वाहनं कत्वा – अनुयन्ति दिसोदिसं ॥२९॥
ते याने अभिरूहित्वा – सब्बादिसा अनुपरियन्ति ॥३०॥

पचारा तस्स राजिनो ।
हत्थियानं अस्सयानं – दिब्बं यानं उपड्डितं ।
पासादा सिविका चेव – महाराजस्स यस्सिनो ।
तस्स च नगरा अहु – अन्तलिव्खे सुमापिता ॥३१॥

आटानाटा कुसिनाटा परकुसिनाटा नाटपुरिसा परकुसितनाटा ॥३२॥

उत्तरेन कपीवन्तो जनोघमपरेन च ।
नवनतियो अम्बर अम्बरवतियो । आलकमन्दा नाम राजधानि ।
कुवेरस्स खो पन मारिस महाराजस्स ।
विसाणा नाम राजधानि
तस्मा कुवेरो महाराजा, वेस्सवणोति पवुच्चति ॥

पच्चेसन्तो पकासेन्ति ततोला तत्तला ततोतला ।
ओजसि तेजसि ततोजसि सूरु राजा अरिद्धो नेमि ।
रहदोपि तत्थ धरणि नाम, यतो मेघा पवस्सन्ति ।
वस्सायतो पतायन्ति, सभापि तत्थ भगलवती ।

महापरित्राण

नाम यत्थ यक्खा पयिरूपासन्ति ।
तत्थ निच्चफला रूक्खा – नाना दिजगणा युता ।
मयूरकोञ्चाभिरूदा – कोकिलाभिहि वग्गुभि ॥३३॥

जीवंजीवकसद्धेत्य – अथो ओड्डवचित्तका ।
कुकुत्थका कुलीरका – वने पोक्खरसातका ॥३४॥

सुकसालिकसद्धेत्य – दण्डमानवकानि च ।
सोभति सब्बकालं सा – कुवेरनलिनी सदा ॥३५॥

इतो सा उत्तरा दिसा – इति नं आचिक्खति जनो ।
यं दिसं अभिपालेति – महाराजा यसस्सिसो ॥३६॥

यक्खानं आधिपति – कुवेरो इति नाम सो ।
रमति नच्चगीतेहि – यक्खेहि पुरक्खतो ॥३७॥

पुत्तापि तस्स बहवो – एकनामाति मे सुतं ।
असीतिं दस एको च – इन्दनामा महब्बला ॥३९॥

ते चापि बुद्धं दिस्वान – बुद्धं आदिच्चबन्धुनं ।
दूरतोव नमस्सन्ति – महन्तं वीतसारदं ।
नमो ते पुरिसाजञ्ज – नमो ते पुरिसुत्तम ॥४०॥

कुसलेन समेक्खसि, अमनुस्सापि तं वन्दन्ति ।
सुतं नेतं अभिण्हसो, तस्मा एवं वदेमसे ।
जिनं वन्दथ गोतमं जिनं वन्दाम गोतमं ।
विज्जाचरण सम्पन्नं बुद्धं वन्दाम गोतमन्ति ॥४०॥

अयं खो सा मारिस, आटानाटिया रक्खा भिक्खूनं भिक्खुनिनं उपासकानं उपासिकानं, गुत्तिया रक्खाय अविहिसाय फासुविहारायाति ।

यस्स कस्सचि मारिस, भिक्खुस्स वा भिक्खुनिया वा उपासकस्स वा उपासिकाय वा अयं आटानाटिया रक्खा सुग्गहिता भविस्सति समत्ता परियापुता । तञ्चे अमनुस्सो यक्खो वा यक्खिनी वा, यक्खपोतको वा यक्खपोतिका वा, यक्खमहामत्तो वा यक्खपारिसज्जो वा यक्खपचारो वा ।

गन्धब्बो वा गन्धब्बी वा गन्धब्बपोतको वा गन्धब्बपोतिका वा गन्धब्बमहामत्तो वा गन्धब्बपारिसज्जो वा गन्धब्बपचारो वा । कुम्भण्डो वा कुम्भण्डी वा कुम्भण्डपोतको वा कुम्भण्डपोतिका वा कुम्भण्डमहामत्तो वा कुम्भण्डपारिसज्जो वा कुम्भण्डपचारो वा । नागो वा नागिनी वा नागपोतको वा नागपोतिका वा नागमहामत्तो वा नागपारिसज्जो वा नागपचारो वा, पदुड्ढचित्तो । भिक्खुं वा भिक्खुनि वा उपासकं वा उपासिकं वा गच्छन्तं वा अनुगच्छेय्य, ठितं वा उपतिट्ठेय्य, निसिन्नं वा उपनिसीदेय्य, निपन्नं वा उपनिपज्जेय्य । न मे सो मारिस अमनुस्सो लभेय्य गामेसु वा निगमेसु वा सक्कारं वा गरूकारं वा । न मे सो मारिस अमनुस्सो लभेय्य आलकमन्दाय राजधानिया वत्थुं वा वासं वा । न मे सो मारिस अमनुस्सो लभेय्य यक्खानं समितिं गन्तुं । अपिस्सु नं मारिस अमनुस्सा अनवय्हम्पि नं करेय्युं अविवय्हं ।

अपिस्सुनं मारिस अमनुस्सा अत्ताहि पि परिपुण्णाहि परिभासाहि परिभासेय्युं । अपिस्सुनं मारिस अमनुस्सा रित्तम्पि पत्तं सीसे निक्कुजेय्युं । अपिस्सु नं मारिस अमनुस्सा सत्तधापिस्स मुद्धं फलेय्युं ।

सन्ति हि मारिस अमनुस्सा चण्डा रूद्धा रभसा, ते नेव महाराजानं आदियन्ति । न महाराजानं पुरिसकानं आदियन्ति । न महाराजानं पुरिसकानं पुरिसकानं आदियन्ति । ते खो ते मारिस अमनुस्सा महाराजानं अवरूद्धा नाम वुच्चन्ति ।

सेय्यथापि मारिस रज्जो मागधस्स विजिते चोरा ते नेव रज्जो मागधस्स आदियन्ति । न रज्जो मागधस्स पुरिसकानं आदियन्ति । न रज्जो मागधस्स पुरिसकानं पुरिसकानं आदियन्ति । ते खो ते मारिस महाचोरा रज्जो मागधस्स अवरूद्धा नाम वुच्चन्ति । एवमेव खो मारिस सन्ति हि अमनुस्सा चण्डा रूद्धा रभसा । ते नेव महाराजानं आदियन्ति । न महाराजानं पुरिसकानं आदियन्ति । न महाराजानं पुरिसकानं पुरिसकानं

आदियन्ति । ते खो ते मारिस अमनुस्सा महाराजानं अवरुद्धा नाम वुच्चन्ति ।

यो हि कोचि मारिस अमनुस्सो यक्खो वा यक्खिनी वा यक्खपोतको वा यक्खपोतिका वा, यक्खमहामत्तो वा यक्खपारिसज्जो वा यक्खपचारो वा । गन्धब्बो वा गन्धब्बी वा, गन्धब्बपोतको वा गन्धब्बपोतिका वा, गन्धब्बमहामत्तो वा गन्धब्बपारिसज्जो वा गन्धब्बपचारो वा ।

कुम्भण्डो वा कुम्भण्डी वा कुम्भण्डपोतको वा कुम्भण्डपोति वा, कुम्भण्डमहामत्तो वा कुम्भण्ड पारिसज्जो वा कुम्भण्डपचारो वा ।

नागो वा नागिनी वा, नागपोतको वा नागपोतिका वा, नगमहामत्तो वा नाग पारिसज्जो वा नागपचारो वा पदुद्धचित्तो । भिक्खु वा भिक्खुनिं वा, उपासकं वा उपासिकं वा गच्छन्तं वा अनुगच्छेय्य, ठितं वा उपतिट्ठेय्य, निसिन्नं वा उपनिसीदेय्य, निपन्नं वा उपनिपज्जेय्य । इमेसं यक्खानं महायक्खानं, सेनापतीनं महासेनापतीनं, उज्झापेतब्बं विक्कन्दितब्बं विरवितब्बं - अयं यक्खो गण्हाति । अयं यक्खो आविसति । अयं यक्खो हेठेति । अयं यक्खो विहेठेति । अयं यक्खो हिंसति । अयं यक्खो विहिंसति । अयं यक्खो न मुञ्चतीति ।

कतमेसं यक्खानं महायक्खानं सेनापतीनं महासेनापतीनं ?

इन्दो सोमो वरुणो च - भारद्दजो पजापती ।

चन्दनो कामसेट्ठो च - किन्नुघण्डु निघण्डु च ॥४१॥

पणादो ओपमज्जो च - देवसुतो त मातली ।

चित्तसेनो च गन्धब्बो - नलो राजा जनेसभो ॥४२॥

सातागिरो हेमवतो - पुण्णको करतियो गुलो ।

सीवको मुचलिनतो च - वेस्सामित्तो युगन्धरो ॥४३॥

गोपालो सुप्पगेधो च - हिरी नेत्ति च मन्दियो ।

पञ्चालचण्डो आलवको - पज्जुन्नो सुमनो सुमुखो ।

दधीमुखो मणि माणि चरो दीघो - अथो सेरिस्सको सह ॥४४॥

इमेसं यक्खानं महायक्खानं, सेनापतीनं महासेनापतीनं, उज्झापेतब्बं विक्कन्दितब्बं विरवितब्बं - अयं यक्खो गण्हाति । अयं यक्खो आविसति । अयं यक्खो हेठेति । अयं यक्खो विहेठेति । अयं यक्खो हिंसति । अयं यक्खो विहिंसति । अयं यक्खो न मुञ्चतीति ।

अयं खो सा मारिस आटानाटिया रक्खा, भिक्खूनं भिक्खुनिनं, उपासकानं उपासिकानं, गुत्तिया रक्खाय अविहिंसाय फासुविहारायाति । हन्द च दानि मयं मारिस गच्छाम, बहुकिच्चा मयं बहुकरणियाति ।

यस्सदानि तुम्हे महाराजानो कालं मज्जथाति ।

अथ खो भिक्खवो चत्तारो महाराजा उट्टासयना मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु । तेपि खो भिक्खवो यक्खा उट्टायासना, अप्पेकच्चे मं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु । अप्पेकच्चे मम सद्धिं सम्मोदिंसु । सम्मोदनीयं कथं साराणीयं वीतिसारेत्वा तत्थेवन्तर धारिंसु । अप्पेकच्चे येनाहं तेनज्जलिं पणामेत्वा तत्थेवन्तर धारिंसु । अप्पेकच्चे नामगोत्तं सावेत्वा तत्थेवन्तरधारिंसु । अप्पेकच्चे तुण्हीभूता तत्थेवन्तरधारिंसु ।

उग्गण्हाथ भिक्खवे आटानाटियं रक्खं । परियापुणाथ भिक्खवे आटानाटियं रक्खं । धारेथ भिक्खवो आटानाटियं रक्खं । अत्थसंहिताय भिक्खवो आटानाटिया रक्खा, भिक्खूनं भिक्खुनीनं उपासकानं उपासिकानं गुत्तिया रक्खाय अविहिंसाय फासुविहारायाति ।

इदमवोच भगवा, अत्तमना ते भिक्खू भगवतो भासितं अभिनन्दुन्ति ।

आटानाटिय सुत्तं निद्धितं
चतुत्थभाणवारो निद्धितो ।

महापरित्राण

महापरित्राण पाठ गर्दा सबभन्दा पहिला र अन्तमा सामुहिक परित्राणको
लागी भिक्षुसंघवाट सज्भायना गरिने सुत्रहरू

१. आवाहन गाथा

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

समन्ता चक्कवालेसु, अत्रागच्छन्तु देवता ।
सद्धम्मं मुनिराजस्स, सुनन्तु सग्गमोक्खदं ।
परित्तस्सवन कालो अयं भदन्ता ॥

२. तिरतन गुण

नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मासम्बुद्धस्स

इतिपि सो भगवा अरहं सम्मासम्बुद्धो, विज्जाचरणसम्पन्नो, सुगतो, लोकविदू,
अनुत्तरो पुरिसदम्मसारथी सत्था देवमनुस्सानं बुद्धो भगवाति ।

स्वाक्खातो भगवता धम्मो सन्दिड्डिको, अकालिको, एहिपस्सिको, ओपनेय्यिको
पच्चत्तं वेदितब्बो विञ्जूहीति ।

सुपतिपन्नो भगवतो सावकसंघो, उजुपटिपन्नो भगवतो सावकसंघो, जायपटिपन्नो
भगवतो सावकसंघो, सामीचिपटिपन्नो भगवतो सावकसंघो, यदिदं चत्तारि पुरिस युगानि
अट्ट पुरिसपुग्गला, एस भगवतो सावकसंघो, आहुनेय्यो, पाहुनेय्यो, दक्खिण्यो, अञ्जलि
करणीयो, अनुत्तरं पुञ्जक्खेत्तं लोकस्सा ति ।

३. महामंगल सुत्तं पेज १३ हेर्नुहोस्

४. रतन सुत्तं पेज १५ हेर्नुहोस्

५. करणीय सुत्तं पेज १७ हेर्नुहोस्

महापरित्राण

अट्टीसति बुद्धगाथा

तण्हंकरो महावीरो मेधंकरो महायसो ।
सरणंकरो लोकहितो दीपंकरो जुतिन्धरो ॥१॥

कोण्डञ्जो जनपामोक्खो मंगलो पुरिसासभो ।
सुमनो सुमनो धीरो, रेवतो रतिवड्ढनो ॥२॥

सोभितो गुणसम्पन्नो अनोमदस्सी जनुत्तमो ।
पदुमो लोकपज्जोतो, नारदो वरसारथी ॥३॥

पदुमुत्तरो सत्तसारो, सुमेधो अग्गपुग्गलो ।
सुजातो सब्बलोकग्गो, पियदस्सी नरासभो ॥४॥

अत्थदस्सी कारुणिको, धम्मदस्सी तमोनुदो ।
सिद्धत्थो असमो लोके, तिस्सो वरद संवरो ॥५॥

फुस्सो वरद सम्बुद्धो, विपस्सी च अनुपमो ।
सिखी सब्बहितो सत्था, वेस्सभू सुखदायको ॥६॥

ककुसन्धो सत्थवाहो, कोणागमनो रणंजहो ।
कस्सपो सिरिसम्पन्नो, गोतमो सक्यपुंगवो ॥७॥

तेसं सच्चवेन सीलेन खन्तिमेत्ता बलेन च ।
तेपि त्वं^१ अनुरक्खन्तु, आरोग्येन सुखेनचाति ॥८॥

१. मं (आफ्नो लागी पाठ गर्न)

महापरित्राण

जिनपञ्जर गाथा

जयासनगता वीरा, जेत्वा मारं सवाहिणिं ।
चतुसच्चामतरसं, ये पिर्विसु नरासभा ॥१॥

तण्हंकरादयो बुद्धा, अट्टवीसति नायका ।
सब्बे पतिट्ठिता तुय्हं^१, मत्थके ते मुनिस्सरा ॥२॥

सिरे पतिट्ठिता बुद्धा, धम्मो च तव^२ लोचने ।
संघो पतिट्ठितो तुय्हं, उरे सब्बगुणाकरो ॥३॥

हदये अनुरुद्धो च, सारिपुत्तो च दक्खिणे ।
कोण्डञ्जो पिट्ठिभागस्मिं, मोग्गल्लनोसि वामके ॥४॥

दक्खिणे सवणे तुय्हं, आहु आनन्द राहुला ।
कस्सपो च महानामो, उभोसुं वाम सोतके ॥५॥

केसन्ते पिट्ठि भागस्मिं, सुरियो व पभंकरो ।
निसिन्नो सिरिसम्पन्नो, सोभितो मुनिपुङ्गवो ॥६॥

कुमार कस्सपो नामो, महेसी चित्रवादको ।
सो तुय्हं वदने निच्चं, पतिट्ठासि गुणाकरो ॥७॥

पुण्णो अंगुलिमालो च, उपाली नन्द सीवली ।
थेरा पञ्च इमे जाता, ललाटे तिलका तव ॥८॥

सेसासीति महाथेरा, विजिता जिनसावका ।
जलन्ता सील तेजेन, अङ्गमङ्गेषु सण्ठिता ॥९॥

१. मय्यं (आफ्नो लागी पाठ गर्न) २. मम (आफ्नो लागी पाठ गर्न)

महापरिज्राण

रतनं पुरतो आसि, दक्खिणे मेत्तसुत्तकं ।
धजगं पच्छतो आसि, वामे अंगुलिमालकं ॥१०॥

खन्धमोर परित्तञ्च, आटानाटिय सुत्तकं ।
आकासच्छदनं आसि, सेसापाकार सञ्जिता ॥११॥

जिनानाबल संयुत्ते, धम्मपाकारलंकते ।
वसतो ते^१ चतु किच्चेन, सदा सम्बुद्धपञ्जरे ॥१२॥

वातपित्तादि सञ्जाता, बाहिरज्झत्तुपद्दवा ।
असेसा विलयं यन्तु, अनन्तगुणतेजसा ॥१३॥

जिन,पञ्जरमज्झट्टं, विहरन्तं महीतले ।
सदा पालेन्तु त्वं सब्बे, ते महापुरिसा सभा ॥१४॥

इच्चेवमच्चन्त कतो सुरक्खो, जिनानुभावेन जितूपपद्दवो ।
बुद्धानुभावेन हतारिसंघो, चरासि^२ सद्धम्मनुभावपालितो ॥१५॥

इच्चेवमच्चन्त कतो सुरक्खो, जिनानुभावेन जितूपपद्दवो ।
धम्मनुभावेन हतारिसंघो, चरासि सद्धम्मनुभावपालितो ॥१६॥

इच्चेवमच्चन्त कतो सुरक्खो, जिनानुभावेन जितुपपद्दवो ।
संधानुभावेन हतारिसंघो, चरासि सद्धम्मनुभावपालितो ॥१७॥

सद्धम्मपाकारपरिक्खितोस्मिं^३ अट्टारिया अट्टदिसासु होन्ति ।
एत्थन्तरे अट्टनाथा भवन्ति, उद्धं वितानं च जिना ठिता ते ॥१८॥

१. ते (आफ्नो लागी पाठ गर्ने) २. चरामि (आफ्नो लागी पाठ गर्ने) ३. तोसि

महापरित्राण

भिन्दन्तो मारसेनं तव सिरसि ठितो बोधिमारुह्य सत्था ।
मोग्गल्लनोसि वामे वसति भुजतटे, दक्खिणे सारिपुत्तो ॥१९॥

धम्मो मज्झे उरस्मिं विहरति भवतो, मोक्खतो मोरयोनिं ।
सम्पत्तो बोधिसत्तो चरणयुगगतो, भानु लोकेक नाथो ॥२०॥

सब्बा व मंगलमुपद्दवदुन्निमित्तं, सब्बीतिरोग गहदोसमसेसनिन्दा ।
सब्बन्तरायभय दुस्सुपिनं अकन्तं बुद्धानुभावपवरेण पयातु नासं ॥२१॥

सब्बा व मंगलमुपद्दवदुन्निमित्तं सब्बीति रोग गहदोसमसेसनिन्दा ।
सब्बन्तराय भय दुस्सुपिनं अकन्तं, धम्मनुभावपवरेण पयातु नासं ॥२२॥

सब्बा व मंगलमुपद्दवदुन्निमित्तं, सब्बीतिरोग गहदोसमसेसनिन्दा ।
सब्बन्तराय भय दुस्सुपिनं अकन्तं, संघानुभाव पवरेण पयातु नासं ॥२३॥

महाजयमंगल गाथा

महाकारुणिको नाथो, हिताय सब्बपाणिनं ।
पूरेत्वा पारमी सब्बा, पत्तो सम्बोधिमुत्तमं ।
एतेन सच्चवज्जेण, होतु ते जयमंगलं ॥१॥

जयन्तो बोधिया मूले सक्याणं नन्दिवड्ढनो ।
एवं तुहयं जयो होतु जयस्सु जयमंगलं ॥२॥

सक्कत्वा बुद्धरतनं, ओसधं उत्तमं वरं ।
हितं देवमनुस्सानं, बुद्धतेजेण सोत्थिना ।
नस्सन्तुपद्दवा सब्बे, दुक्खा वूपसमेन्तु ते ॥३॥

महापरित्राण

सक्कत्वा धम्मरतनं, ओसधं उत्तमं वरं ।
परिलाहूपसमनं, धम्मतेजेन सोत्थिना ।
नस्सन्तुपद्दवा सब्बे, भया वूपसमेन्तु ते ॥४॥

सक्कत्वा संघरतनं, ओसधं उत्तमं वरं ।
आहुनेय्यं पाहुनेय्यं, संघ तेजेन सोत्थिना ।
नस्सन्तुपद्दवा सब्बे, रोगा वूपसमेन्तु ते ॥५॥

यं किञ्चि रतनं लोके, विज्जति विविधा पुथु ।
रतनं बुद्धसमं नत्थि, तस्मा सोत्थि भवन्तु ते ॥६॥

यं किञ्चि रतनं लोके, विज्जति विविधा पुथु ।
रतनं धम्मसमं नत्थि, तस्मा सोत्थि भवन्तु ते ॥७॥

यं किञ्चि रतनं लोके, विज्जति विविधा पुथु ।
रतनं संघसमं नत्थि, तस्मा सोत्थि भवन्तु ते ॥८॥

नत्थि मे सरणं अञ्जं, बुद्धो मे सरणं वरं ।
एतेन सच्चवज्जेन, होतु ते जयमंगलं ॥९॥

नत्थि मे सरणं अञ्जं, धम्मो मे सरणं वरं ।
एतेन सच्चवज्जेन, होतु ते जयमंगलं ॥१०॥

नत्थि मे सरणं अञ्जं, संघो मे सरणं वरं ।
एतेन सच्चवज्जेन, होतु ते जयमंगलं ॥११॥

जयमंगल गाथा

बाहुं सहस्समभिनिम्मितसायुधन्तं, गिरिमेखलं उदितघोरससेनमारं ।
दानादि धम्मविधिना जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा भवतु ते जयमंगलानि ॥१॥

मारातिरेकमभियुञ्जित - सब्बरत्तिं, घोरं, पनालवकमक्खमथद्धयक्खं ।
खन्ति सुदन्तविधिना जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा भवतु ते जयमंगलानि ॥२॥

नालागिरि गजवरं अतिमत्तभूतं, दावग्गिचक्कमसनीव सुदारुणन्तं ।
मेत्तम्बुसेकविधिना जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा भवतु ते जयमंगलानि ॥३॥

उक्खित्तखग्ग - मतिहत्थ सुदारुणन्तं, धावं तियोजनपथं - गुलिमालवन्तं ।
इद्धिभिसंखतमनो जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा भवतु ते जयमंगलानि ॥४॥

कत्वान कड्डमुदरं इव गब्भिनीया, चिञ्चाय दुड्डवचनं जनकायमज्जे ।
सन्तेन सोम विधिना जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा भवतु ते जयमंगलानि ॥५॥

सच्चं विहाय मतिसच्चकवादकेतुं, वादाभिरोपितमनं अतिअन्धभूतं ।
पञ्जापदीपजलितो जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा भवतु ते जयमंगलानि ॥६॥

नन्दोपनन्दभुजगं विवुधं महिद्धिं, पुत्तेन थेरभुजगेन दमापयन्तो ।
इद्धुपदेसविधिना जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा भवतु ते जयमंगलानि ॥७॥

दुग्गाहदिद्धिभुजगेन सुदुद्धत्थं, ब्रम्हं विसुद्धि जुतिमिद्धि बकाभिधानं ।
आणागदेन विधिना जितवा मुनिन्दो, तं तेजसा भवतु ते जयमंगलानि ॥८॥

एतापि बुद्ध जयमङ्गल अट्ट गाथा, यो वाचको दिनदिने सरते मतन्दी ।
हित्वान नेकविविधानि चुपह्वानि, मोक्खं सुखं अधिगमेय्य नरो सपञ्जो ॥९॥

महापरित्राण

आवाहन सूतं

ये सन्ता सन्त चित्ता तिसरण सरणा
एत्थ लोकन्तरे वा भुम्मा भुम्मा च देवा,
गुण - गण - गहण, ब्यावटा सब्ब कालं ।

एते आयन्तु देवा, वर - कनक - मये
मेरुराजे वसन्तो, सन्तो सन्तोस हेतुं,
मुनि - वर - वचन, सोतु मग्गं समग्गा ॥

सब्बेसु चक्कवालेसु, यक्खा देवा च ब्रम्हणो ।
यं अम्हेहि कतं पुञ्जं, सब्बसम्पतिसाधकं ।

सब्बे तं अनुमोदित्वा, समग्गा सासने रता ।
पमाद - रहिता होन्तु, आरक्खासु विसेसतो ॥

सासनस्स च लोकस्स, वुड्ढि भवतु सब्बदा ।
सासनम्पि च लोकञ्च, देवा रक्खन्तु सब्बदा ॥

सद्धि होन्तु सुखी सब्बे, परिवारेहि अत्तनो ।
अनीघा सुमना होन्तु, सह सब्बेहि जातिभि ॥

राजतो वा, चोरतो वा, मनुस्सतो वा, अमनुस्सतो वा, अग्गितो वा, उदकतो वा,
पिसाचतो वा, खाणुकतो वा, कण्टकतो वा, नक्खत्ततो वा, जनपदरोगतो वा, असद्धम्मतो
वा, असन्दिद्धितो वा, असप्पुरिसतो वा, चण्ड - हत्थि - अस्स - मिग - गोण - कुक्कुर
अहि - विच्छिका - मणिसप्प - दीपि - अच्छ - तरच्छ - सूकर - महिस - यक्ख -
रक्खसादिहि नाना भयतो वा, नाना रोगतो वा, नाना उपद्वतो वा, आरक्खं गण्हन्तु ।

महापरित्राण

पुब्बण्ह सुतं

यं दुन्निमित्तं अव-मङ्गलञ्च,
यो चामनापो सकुणस्स सद्दो ।
पापग्गहो दुस्सुपिनं अ-कन्तं,
बुद्धानुभावेन विनासमेन्तु ॥१॥

यं दुन्निमित्तं अव मङ्गलञ्च,
यो चामनापो सकुणस्स सद्दो ।
पापग्गहो दुस्सुपिनं अ-कन्तं,
धम्मानुभावेन विनासमेन्तु ॥२॥

यं दुन्निमित्तं अव मङ्गलञ्च,
यो चामनापो सकुणस्स सद्दो ।
पापग्गहो दुस्सुपिनं अ-कन्तं,
संघानुभावेन विनासमेन्तु ॥३॥

दुक्खप्पत्ता च निद्दुक्खा, भयप्पत्ता च निब्भया ।
सोकप्पत्ता च निस्सोका, होन्तु सब्बेपि पाणिनो ॥४॥

एत्तावता च अम्हेहि, सम्भतं पुञ्जसम्पदं ।
सब्बे देवा अनुमोदन्तु, सब्बसम्पत्तिसिद्धिया ॥५॥

दानं ददन्तु सद्दाय, सीलं रक्खन्तु सब्बदा ।
भावनाभिरता होन्तु, गच्छन्तु देवता गता ॥६॥

सब्बे बुद्धा बलप्पत्ता, पच्चेकानञ्च यं बलं ।
अरहन्तानञ्च तेजेन, रक्खं वन्दामि सब्बसो ॥७॥

महापरित्राण

यं किञ्चि वित्तं इध वा हुरं वा, सग्गेसु वा यं रतनं पणीतं ।
ननो समं अत्थि तथागतेन, इदम्पि बुद्धे रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥८॥

यं किञ्चि वित्तं इध वा हुरं वा, सग्गेसु वा यं रतनं पणीतं ।
ननो समं अत्थि तथागतेन, इदम्पि धम्मे रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥९॥

यं किञ्चि वित्तं इध वा हुरं वा, सग्गेसु वा यं रतनं पणीतं ।
ननो समं अत्थि तथागतेन इदम्पि संघे रतनं पणीतं ।
एतेन सच्चेन सुवत्थि होतु ॥१०॥

सब्बीतियो विवज्जन्तु सब्ब रोगो विनस्सतु ।
मा ते भवं त्वन्तरायो सुखीदीघायुको भव ॥११॥

भवतु सब्ब मंगलं रक्खन्तु सब्ब देवता ।
सब्ब बुद्धानुभावेन सदा सोत्थि भवन्तु ते ॥१२॥

भवतु सब्ब मंगलं रक्खन्तु सब्ब देवता ।
सब्ब धम्मानुभावेन सदा सोत्थि भवन्तु ते ॥१३॥

भवतु सब्ब मंगलं रक्खन्तु सब्ब देवता ।
सब्ब संघानुभावेन सदा सोत्थि भवन्तु ते ॥१४॥

नक्खत्तयक्खाभूतानं, पापग्गहनिवारणा ।
परित्तस्सानुभावेन, होन्तु तेसं उपद्दवे ॥१५॥

देवो वसतु कालेन, सस्ससम्पित्ति हेतु च ।
पीतो भवतु लोको च, राजा भवतु धम्मिको ॥१६॥

महापरित्राण

आकासद्वा च भूमद्वा, देवा नागा महिद्धिका ।
पुञ्जं तं अनुमोदित्वा, चिरं रक्खतु सासनं ॥१७॥

आकासद्वा च भूमद्वा, देवा नागा महिद्धिका ।
पुञ्जं तं अनुमोदित्वा, चिरं रक्खतु देसनं ॥१८॥

आकासद्वा च भूमद्वा, देवा नागा महिद्धिका ।
पुञ्जं तं अनुमोदित्वा, चिरं रक्खतु त्वं सदाति ॥१९॥

महापरित्राण

शरणागमन

- (म) बुद्धको शरणमा जान्छु ।
(म) धर्मको शरणमा जान्छु ।
(म)संघको शरणमा जान्छु ।
दोश्रोबार पनि (म) बुद्धको शरणमा जान्छु ।
दोश्रोबार पनि (म) धर्मको शरणमा जान्छु ।
दोश्रोबार पनि (म)संघको शरणमा जान्छु ।
तेश्रोबार पनि (म) बुद्धको शरणमा जान्छु ।
तेश्रोबार पनि (म) धर्मको शरणमा जान्छु ।
तेश्रोबार पनि (म)संघको शरणमा जान्छु ।

दस शिक्षा पद

१. (मैले) प्राणीघात नगर्ने शील (शिक्षा) राम्रोसंग पालन (ग्रहण) गर्दछु ।
२. (मैले) चोरी नगर्ने(नदिइकन नलिने) शील (शिक्षा) राम्रोसंग पालन (ग्रहण) गर्दछु ।
३. (मैले) ब्रम्हचर्यामा रहने शील (शिक्षा) राम्रोसंग पालन (ग्रहण) गर्दछु ।
४. (मैले) भुठ नबोल्ने शील (शिक्षा) राम्रोसंग पालन (ग्रहण) गर्दछु ।
५. (मैले) प्रमादका कारण भएका रक्सी, जाँड आदि नशालु पदार्थ सेवन नगर्ने शील (शिक्षा) राम्रोसंग पालन (ग्रहण) गर्दछु ।
६. (मैले) विकाल (कुबेला) भोजन नगर्ने शील (शिक्षा) राम्रोसंग पालन (ग्रहण) गर्दछु ।
७. (मैले) नाच, गान, वाद्यवादन र मेलातमासा नहेर्ने शील (शिक्षा) राम्रोसंग पालन (ग्रहण) गर्दछु ।
८. (मैले) माला, गन्ध, लेपन, नलागाउने एवं शरीर श्रृंगारको आभूषणवस्तु धारण नगर्ने शील (शिक्षा) राम्रोसंग पालन (ग्रहण) गर्दछु ।
९. (मैले) धेरै उच्च र महान शैय्यामा नसुत्ने नबस्ने शील (शिक्षा) राम्रोसंग पालन (ग्रहण) गर्दछु ।
१०. (मैले) सुन चाँदि पैसा आदि नछुने शील(शिक्षा) राम्रोसंग पालन(ग्रहण) गर्दछु ।

आमणेर प्रश्न

पहिलो नाम के हो ? सबै प्राणीहरू आहारमा निर्भर हुन्छ । दोस्रो के हो ? नाम र रूप हो । तेस्रो के हो ? तेस्रो वेदना हो । चौथौं के हो ? चार आर्यसत्य चौथौं नाम हो । पाँचौं के हो ? पाँच उपादान स्कन्ध पाँचौं नाम हो । छैठौं के हो ? छवटा आयतन छैठौं नाम हो । सातौं के हो ? सातवटा बोध्यङ्ग सातौं नाम हो । आठौं के हो ? आठवटा आर्य मार्ग आठौं नाम हो । नवौं के हो ? नौ वटा सत्तावास(जीवलोक) नवौं नाम हो । दशौं के हो ? दशवटा अंगले युक्त अरहन्त दशौं नाम हो ।

बतिस प्रकारका वस्तु

यो शरीरमा टाउकोको रौं, शरीरको रौं, नङ्ग, दाँत, छाला, मासु, नसा, हाड,सेतो मासी, मृगौला, मुटु, कलेजो, फिल्लि, फियो, फोक्सो,तुलो आन्द्रा, सानो आन्द्रा, पेट, लादी, गिदी, पित्त, खकार, पीप, रगत,

महापरित्राण

पसिना, चिल्लोपन, आँसु, बोसो, थुक गरी बत्तिस प्रकारका वस्तुहरू छन् ।

प्रत्यवेक्षण

मैले योग्यता अनुसार विचार गरेर चीवर लगाउँदछु । चीसोवाट बच्च, तातोबाट बच्च, टोक्न सक्ने, लामखुट्टे, भिँगा, हावा, घाम, विच्छि, उपिया सर्प आदि जीवहरूबाट रक्षा हुनको निम्ति र लज्जा ढाक्नको लागि यो चीवर वस्त्र सेवन गर्दछु ।

मैले योग्यतानुसार विचार गरेर पिण्डपात्र सेवन गर्छु । न खेलनको लागि, न अभिमानको लागि, न बलियो हुनको लागि, न राम्रो बन्नको लागि, (यो भोजन) मेरो यो शरीरलाई चिरस्थायी गर्नको लागि, सुखपूर्वक बिताउनको लागि, यो जीवन यात्रा निर्दोष पूर्वक सजिलोसंग बिताई विहार गर्नको लागि यो भोजन सेवन गर्दछु ।

मैले योग्यतानुसार विचार गरेर यो वासस्थान सेवन गर्दछु । चीसोबाट बच्च, तातोबाट बच्च, टोक्न सक्ने ढस्ने लामखुट्टे, भिँगा, हावा, घाम, विच्छि, कनसुलो, सर्प आदि जीवहरूबाट बच्नुको निम्ति र ऋतु आदिको तर्फबाट सुरक्षित भएर शान्तिपूर्वक विहार गर्नको लागि यो शयनासन सेवन गर्दछु ।

मैले योग्यतानुसार विचार गरेर औषधी सेवन गर्दछु । उत्पन्न भएको रोग व्याधि शान्त गरेर सुखपूर्वक दिन बिताउन यो रोगीहरूलाई चाहिने पथ्य वा औषधी सेवन गर्दछु ।

दसधम्मसूतको अर्थ

भिक्षुहरूको गुणसंयुक्त भैरहेको परित्राणलाई महामुनि भगवानले देशना गर्नुभयो । जुन सूत्र श्रवण गरेर तदनुसार आचरण गर्दा सम्पूर्ण दुःखबाट मुक्त हुन्छ, त्यो सूत्रलाई सम्पूर्ण लोकहरूको हितको निम्ति पाठ गर्दछौ ।

यस्तो मैले सुनेको छु - एक समय भगवान् बुद्ध श्रावस्तीको अनाथपिण्डिक महाजनले बनाइराखेको जेतवन महाविहारमा विहार गर्नुभएको थियो । त्यहाँ भगवान् बुद्धले भिक्षु हो ! भनी सम्बोधन गर्नुभयो - भगवान् ! भनी ती भिक्षुहरूले प्रतिउत्तर दिए । भगवान् बुद्धले यस्तो भन्नुभयो - भिक्षु हो ! प्रव्रजितहरूले यी दश धर्मलाई अखण्डरूपले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ (मनमा विचार गर्नुपर्छ) । ती दश के के हुन् ?

म अहिले विरूपतिर गइरहेको छु भनी प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥१॥

मेरो जीविका अहिले अरुको हातमा छ भनी प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥२॥

अहिले मेरो निम्ति अर्को प्रकारको भेष धारण गर्नुपर्ने भएको छ भनी प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥३॥

के मेरो शील आफ्नो मनले निन्दा गर्ने किसिमको त छैन ? भनिकन प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥४॥

मेरा विज्ञ सभ्रह्मचारी साथीहरूले मेरो शीलमा दोष देखेर तिनीहरूले निन्दा गर्ने किसिमको मेरो शील भएको छ वा छैन ? भनी प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥५॥

सम्पूर्ण मेरो प्रियजन मनमिलेका साथीहरूसँग नानाभाव विनाभाव भई छुट्टिएर अलग्ग भई जानुपर्दछ भनी प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥६॥

म आफ्नो कर्मको फल भोग गर्ने हुँ, कर्म नै मेरो सम्पत्ति हो, कर्म अनुसार नै मेरो जन्म हुने कर्मयोनी

महापरित्राण

हो, कर्म नै बन्धु हो, कर्म प्रतिशरण हो, जुन कर्म आफुले गर्छु असल होस् वा खराब, त्यो नै मेरो दायाद (अंशभाग) हुनेछ भनी प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥७॥

मेरो रात दिन कसरी बितेर गइराखेको छ भनी प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥८॥

मेरो मन शून्यागारमा रमाउने भएको छ कि छैन भनी प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥९॥

मैले मानवीय धर्मबाट अघि बढ्दै आर्यहरूले प्राप्त गर्नसकिने, प्राप्त गर्न योग्य विशेष ज्ञानदर्शन प्राप्त गरेको छ कि ? जुन ज्ञानमा अन्तिम अवस्थामा आफ्ना प्रव्रजित साथीहरूले प्रश्न गर्दा म चुप लागेर बस्न नपरोस् भनी प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण गर्नुपर्दछ ॥१०॥

भिक्षु हो ! यी दश धर्मलाई प्रव्रजितहरूले नित्य प्रत्यवेक्षण (मनले विचार) गर्नुपर्दछ । यसरी भगवान बुद्धले आज्ञा भएपछि भिक्षुहरूले 'साधु' भनी साधुवाद दिँदै अनुमोदन गरे ।

मंगलसूत्रको अर्थ

जुन मंगलको निम्ति देवता र मनुष्यहरूले कल्याणको चिन्तनगरी १२ वर्षसम्म छलफल गरेर पनि पत्तालगाउन सकेनन् । त्यसबेला सम्पूर्ण पापनाश हुने ३८ मंगल विधानलाई देवादिदेव भगवान् बुद्धले देशना गर्नुभयो । सोहि मंगल सबै लोकको हितको निम्ति भन्दछु ।

यस्तो मैले सुनेको छु - एक समय भगवान् श्रावस्तीमा अनाथपिण्डक महाजनले बनाएको जेतवनाराममा विहार गर्नुभएको थियो । त्यसबेला एक देवता रातको द्वितियप्रहरमा आफ्नो तेजले सारा जेतवन उज्यालो तुल्याई जहाँ भगवान् हुनुहुन्थ्यो, त्यहाँ आएर भगवानलाई अभिवादनगरी एकातिर उभिए । एकातिर उभिएका उनी देवताले भगवानसँग गाथा द्वारा सोधे-

कल्याणको आकांक्षा लिएर धेरै देवताहरू र मनुष्यहरूले मंगलको विषयमा विचार गरिसके । अब कृपया तपाईंले उत्तममंगल बताउनुहोस् ॥१॥

भगवान् भन्नुहुन्छ- मुख्रहरूको संगत नगर्नु, पण्डितहरूको संगतगर्नु र पूज्यहरूको पूजागर्नु - यी उत्तममंगल हुन् ॥२॥

अनुकूल स्थानमा बासगर्नु, पूर्वजन्मको पुण्य लाभी हुनु र आफुलाई सम्यक्मार्गमा लगाउनु - यी उत्तममंगल हुन् ॥३॥

बहुश्रुत हुनु, शिल्प सिक्नु, विनयी (नरमी) हुनु, सुशिक्षित हुनु, सुभाषण-मीठो वचन बोल्नु - यी उत्तममंगल हुन् ॥४॥

माता पिताको सेवागर्नु, पुत्र स्त्रीहरूको पालन पोषण गर्नु, आकुल व्याकुल नहुने कामगर्नु - यी उत्तममंगल हुन् ॥५॥

दान दिनु, धर्माचरण गर्नु, दाजु भाई बन्धुहरूको संग्रहगर्नु र निर्दोष (दोषरहित) काम गर्नु - यी उत्तममंगल हुन् ॥६॥

काय, वाक्, चित्तद्वारा पापलाई त्याग्नु, मद्यपान नगर्नु र धार्मिक कार्यहरूमा अप्रमादी तथा होशियारी हुनु - यी उत्तममंगल हुन् ॥७॥

गौरवगर्नु, नम्र स्वभाव हुनु, सन्तुष्ट हुनु, कृतज्ञ हुनु र बेलाबखतमा धर्मको श्रवणगर्नु - यी उत्तममंगल हुन् ॥८॥

सहनशील हुनु, आज्ञाकारी हुनु, श्रमणहरूको दर्शनगर्नु र बेलाबखतमा धर्मको छलफल गर्नु - यी

महापरित्राण

उत्तममंगल हुन् ॥९॥

तपस्यागर्नु, ब्रह्मचर्यको पालनगर्नु, आर्यसत्य धर्मको बोधगर्नु, निर्वाणलाई साक्षात्कार गर्नु - यी उत्तममंगल हुन् ॥१०॥

लाभ, अलाभ, यश, अयश, निन्दा, प्रशंसा, सुख र दुःख यी आठ प्रकारको लोकधर्मबाट चित्तकम्पा नहुनु, शोकरहित हुनु, राग, द्वेष, मोहरूपी रज नहुनु र निर्भय हुनु - यी उत्तममंगल हुन् ॥११॥

यस प्रकारको कर्म गरेर सबै ठाउँमा अपराजित (नहार्ने) भएर (मानिसहरू) कल्याण प्राप्त गर्छन् - सो उनीहरू (देव-मनुष्यहरू) को निम्ति उत्तममंगल हुन् ॥१२॥

रतनसूतको अर्थ

हे सत्पुरुषगण, उनी भगवान् बुद्धले सुमेध तपस्वीको जन्ममा दीपंकर तथागतसमक्ष बुद्धत्व प्रार्थना गरेको देखि आरम्भ गरेर तथागतको दशपारमिता, दशउपपारमिता, दशपरमार्थपारमिता जम्मागरी तीस पारमिता पूर्णगरी पाँच महात्यागगरी, लोकार्थ चर्या, ज्ञातीहरूलाई गर्नुपर्ने ज्ञात्यार्थ चर्या, र बुद्धार्थ चर्या पूर्णगरी बुद्ध भइने पछिल्लो जन्ममा माताको गर्भमा प्रवेश, जन्म, महाभिनिष्क्रमण, कठोर तपस्या, बोधिबृक्षको मूलमा मारविजय, सर्वज्ञताज्ञान लाभ, धर्मचक्र प्रवर्तन र नव लोकोत्तरधर्म प्रचार इत्यादि सबै प्रकारको भगवान् बुद्धको गुण स्मरणगरी वैशाली नगरको सबै तीन तह भएका पर्खालका बीचमा रातको तीनयाम (प्रहर) भर परित्राण पाठगर्ने आयुष्मान् आनन्द स्थविरको जस्तै करुणापूर्ण चित्त लिएर-

जुन रतन सूत परित्राणको ऋद्धि प्रभाव आणा-आदेशलाई शय हजार काटि चक्रवालको देवब्रह्माहरूद्वारा पालना भएको तथा जसको दुःख र भय चाँडै नै हटेर गएको थियो । हामी पनि त्यस परित्राणलाई पाठ गर्दछौं । पाठ गरौं ।

यस बखतमा यस पृथ्वीमा वा अन्तरीक्षमा जतिपनि भूत (अमनुष्य देवता) हरू उपस्थित छन्, उनीहरू सबैको चित्त प्रसन्न होउन् र म तथागतको यस उपदेशलाई ध्यानपूर्वक श्रवण गरून् ॥१॥

सबै भूत (अमनुष्य देवताहरू) म तथागतले उपदेश सुन्नको निमित्त प्रेरणा दिएर आइसकेकोले तिमीहरूले ध्यान पुन्याएर दत्तचित्तले श्रवण गर्नुपन्यो । तिमीहरू सबैले ती मनुष्य मात्रको प्रति दत्तचित्त भएर मैत्रीराखून् र अप्रमादी बनेर उनीहरूको रक्षागरून्, जसले रातोदिन तिमीहरू समक्ष पूजनीय वस्तुहरू ल्याई पूजा गर्दछन् ॥२॥

यस मनुष्य लोकमा र नाग गरुडादि परलोकमा जे जति सम्पत्ति छन्, फेरि देवलोक ब्रह्मलोकमा जुन प्रणीत रत्न छन्, ती कुनै रत्न पनि तथागत बुद्धरत्न समान श्रेष्ठ छैनन् । बुद्धमा यही उत्तम रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥३॥

आर्यमार्ग समाधिद्वारा समाहित चित्त शाक्य कुलोत्पन्न शाक्यमुनिले वासना क्लेशलाई क्षीण गरेर विराग अमृतरूप निर्वाणधर्म प्राप्तगर्नुभयो । त्यस धर्मको जोडा अरू कुनै धर्म छैन । धर्ममा यही उत्तम रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥४॥

श्रेष्ठोत्तम बुद्धले क्लेश रहितभई अतिपरिशुद्ध जुन आर्यमार्ग समाधिलाई विभिन्न प्रकारले उल्लेखगरी प्रशंसा गर्नुभएको छ । त्यस आर्यमार्ग समाधिलाई नै आफ्नो अनन्तरमा तुरून्त फल दिनसक्ने आन्तरिक समाधि भनी सबै तथागत बुद्धहरूले आज्ञा गरेका थिए । त्यस आर्यमार्ग समाधि समान अर्को कुनै समाधि छँदै छैन । धर्ममा यही उत्तम रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥५॥

महापरित्राण

बुद्धादि सत्पुरुषहरूद्वारा प्रशंसित जो ती आठ आर्यपुद्गलहरू छन्, ती आर्यपुद्गलहरू मार्ग फलद्वय समानरूपले जोड्दा चार जोडा हुन्छन् । तथागत सुगतका शिष्यश्रावक ती आर्यपुद्गलहरू असलदान सहीदान ग्रहनगर्न योग्य दाक्षिण्यहरू हुनुहुन्छन् । ती आर्यपुद्गलहरू प्रति दिइने दान प्रदानहरू महान फलदायी हुन्छन् । आर्यश्रावक संघमा यही उत्तम रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥६॥

दृढ स्थिर समाधिद्वारा प्रबल रूपले उद्योग एवं अभ्यासगरी गौतम तथागतको शासनमा क्लेशबाट उन्मुक्त भइसकेका अरहन्त आर्यहरू निर्वाणधातुमा आलम्बन ग्रहणगरी पुगिसक्नु भएपछि एक कौडी पनि व्ययगर्न नपर्नेगरी सजिलैसित लाभगरेर फलसमापत्ति शान्तधातु रस सेवन गरेर अरहन्त फलमा पुगिसक्नुभएका छन् । अरहन्त संघमा यही उत्तम रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥७॥

पृथ्वीमा धसेर स्थिर अति दृढ इन्द्रकील (स्तम्भ) लाई चारै दिशाबाट आउने हुरी बतासले चलमलाउन कम्पगर्न नसक्ने जस्तै जो त्यो श्रोतापन्न सत्पुरुषले आर्यसत्यलाई मार्गज्ञानले घुसेर जान्ने बुझ्ने गरिराखेको छ, त्यस श्रोतापन्न सत्पुरुषलाई त्यस इन्द्रकील स्तम्भसमान व्यक्तिको रूपमा म तथागतले भन्दछु । यो पनि संघमा रहेको प्रणीत रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥८॥

गम्भीर प्रज्ञावान् हुनुभएका सर्वज्ञ तथागतले सर्वोत्तम रूपमा उपदेशित आर्यसत्यलाई मार्गज्ञानद्वारा बोधगरी प्रकटरूपले जानिराख्नुभएका सत्तत्त्वचतुपरम श्रोतापन्न भइरहेता पनि आठौं जन्म ग्रहणगर्ने स्वभाव छैनन् । यो पनि संघमा रहेको प्रणीत रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥९॥

श्रोतापन्न पवित्र पुद्गलले श्रोतापत्ति मार्गज्ञानद्वारा सम्पन्न भइसकेपछि तुरुन्तै सत्कायदृष्टि, विचिकित्सा र शीलब्रत तीन धर्महरू सँगसँगै केही क्लेशहरूलाई पूर्णतः हटाइसकेको हुन्छ । त्यो श्रोतापन्न पवित्र व्यक्ति चार अपायबाट पनि प्रमुक्त भइसकेको हुन्छ । छ प्रकारका प्रबल पापकर्मबाट पनि मुक्त भइसकेको हुन्छ । यो पनि संघमा रहेको प्रणीत रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥१०॥

श्रोतापन्न व्यक्तिले शरीर, वचन र मनले नराम्रो पापकर्म केही गरेर उल्लंघन गरिएको छ भने पनि त्यस व्यक्तिले त्यस पापकर्मलाई लुकाएर राख्नसक्तैन । मार्गज्ञानद्वारा निर्वाण देखिसकेको आर्य श्रोतापन्न आफूले गरेको पापकर्म लुकाइराख्न अयोग्य भइसकेको कुरा तथागतले आज्ञा गर्नुभएको हो । यो पनि संघमा रहेको प्रणीत रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥११॥

गृष्म ऋतु मध्ये त्यस ऋतुको अधिल्लो भाग चैत्र महिनामा राम्ररी फुल फुलिरहेको शाखा प्रशाखाहरूले पूर्णतः धाकिएको घनाजंगल समान भएको निर्वाण प्राप्ति कारण उत्तम उपदेश पिटकलाई सर्वोच्च निर्वाण-धातु हित र अर्थको निमित्त तथागतले देशना गरी राखिसक्नुभएको छ । यो पनि बुद्धमा रहेको प्रणीत रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥१२॥

उत्तम मनोवृत्ति भएको भई धेरैजसो देव मनुष्यहरूद्वारा कामना गर्नयोग्य भई पवित्र पुद्गल हुनुभएको, सर्वोत्तम निर्वाणलाई जानी बुझी उत्तमधर्मलाई प्रदानगर्न जान्नुभएको पुरानो आचरण क्रम उत्तम मार्गलाई ल्याउन सक्नुभएको सर्वोत्तम तथागतले नानाविध धर्मदेशना गर्नसक्नुभएको छ । यो पनि बुद्धमा रहेको प्रणीत रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥१३॥

अरहन्त उत्तम आर्यहरूमा पहिलेको पुरानो अतीतकर्म पनि क्षीण भइसक्यो । उत्पन्न हुने नयाँ कर्म पनि

महापरित्राण

अभाव भइसक्यो, पछि उत्पन्न हुनसक्ने नयाँ जन्ममा आशक्तहुने चित्त पनि सकिसक्यो । वहाँ अरहन्त उत्तम आर्यहरू प्रतिसन्धि बीच पनि क्षीण भएका भइसके । निरन्तर नयाँ जन्म उत्पन्नहुनु वृद्धिहुनु प्रतिको आशक्ति छन्द पनि नरहेका भइसके । वहाँ अरहन्त प्रज्ञावान धीरहरू यो तेलको बत्ति शान्त भएर जानेजस्तै संचारचक्र घुमिरहने श्रृंखला टुटी जाति जम्मै थुपारेर निरोध र शान्त भइसक्यो । यो पनि अरहन्त संघमा रहेको प्रणीत रत्नत्व छन् । यो सत्यवचनको प्रभावद्वारा सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥१४॥

यस बखतमा यस पृथ्वीमा वा अन्तरीक्षमा जति पनि देवताहरू समागम भइसकेका छन् । ती सबै हामी देवताहरूले देव मनुष्य सबैद्वारा गौरव र पूजागर्न योग्यहुनुभएको तथागत कहलाइने भगवान् बुद्धलाई नमस्कार गर्दछौं । सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥१५॥

यस बखतमा यस पृथ्वीमा वा अन्तरीक्षमा जति पनि देवताहरू समागम भइसकेका छन् । ती सबै हामी देवताहरूले देव मनुष्य सबैद्वारा गौरव र पूजागर्न योग्यहुनुभएको तथागत कहलाइने भगवान् धर्मलाई नमस्कार गर्दछौं । सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥१५॥

यस बखतमा यस पृथ्वीमा वा अन्तरीक्षमा जति पनि देवताहरू समागम भइसकेका छन् । ती सबै हामी देवताहरूले देव मनुष्य सबैद्वारा गौरव र पूजागर्न योग्यहुनुभएको तथागत कहलाइने भगवान् संघलाई नमस्कार गर्दछौं । सत्वहरूको स्वस्ति एवं कल्याण होस् ॥१५॥

मेतसुतको अर्थ

हे सत्पुरुषहरू, मैत्रीसूत्र परित्राणको आनुभावद्वारा धेरै देवयक्षहरूले भयंकर आलम्बन देखाउनसकेका छैनन् । त्यस मैत्रीसूत्र परित्राणमा रातदिन निरन्तर अटूटरूपमा लागी उद्योग र अभ्यास गरिरहने व्यक्तिले सुखपूर्वक सयनगर्न पाउनेछ । निदाउनसक्ने छ । निदाइरहँदा दुःस्वप्न देख्नुपर्ने छैन । इत्यादि गुणानिशंसले परिपूर्ण मैत्रीसूत्र परित्राण पाठ गरौं ।

शान्त शीतल निर्वाणलाई प्रतिवेधगरी जान्न बुझ्न चाहने अर्थ र हितमा दक्षता भएको व्यक्तिले आचरणीय त्रिविध शिक्षा आचरणहरूको आचरण गर्नुपर्दछ । त्यो व्यक्ति समर्थ भएको हुनुपर्छ, सीधा सादा ऋजु भएको हुनुपर्छ, अति नै ऋजु भएको हुनुपर्छ, अनुशासनगर्न सजिलो, मृदु, कोमल स्वभाव भएको, निराभिमानी, सन्तोषी, भरण पोषण गर्न सजिलो, अल्पकृत्य, सरल वृत्ति भएको, शान्त दान्त इति य सम्पन्न, परिपक्व बुद्धिमान, जंगली असभ्य स्वभाव नभएको र कुलगृहस्थीप्रति ममता र आशक्ति नभएको हुनुपर्छ ।

धेरै अन्य प्रज्ञावान्हरूले निन्दा र उपहास गरिने दुश्चरित्र हीनकर्म जतिसुकै सानो भएपनि गर्नुहुँदैन । सत्वहरू शारीरिक सुख भएका होऊन्, भय उपद्रव दूरभई शान्त शीतल रमणीय होऊन्, मानसिकसुख भएकाहरू पनि होऊन् ।

सबै त्रसितहुने पृथग्जन शैक्षहरू त्रसित नहुने अरहन्त पुद्गलहरू, लामा शरीर भएका सत्वहरू, स्थूल, मध्यस्थ सानो शरीर भएका सत्वहरू, अणुमात्रका सत्वहरू, मोटाएका सत्वहरू, दृष्ट वा अदृष्ट सत्वहरू, दूरस्थ वा समीपस्थ सत्वहरू, पछि उत्पन्न नहुने, उत्पन्न भइसकेका, उत्पन्न भइरहेका अरहन्तहरू, भविष्यमा नयाँ जन्म लिनुपर्ने शैक्ष पृथग्जनहरू, संसारमा भएका यी सबै सत्वहरूको शरीर र मन दुबै सुखी होऊन् ।

एउटाले अर्कालाई छलकपट नगर्नु, जुनसुकै क्षेत्रमा भए पनि कसैलाई अपमान र अवहेलना नगर्नु, शरीर र वचनद्वारा कष्ट पुऱ्याई सास्तिगर्नु र द्वेषचित्तले परस्पर एउटाले अर्कालाई दुःखदिने इच्छा नगर्नु ।

जन्मदातु आमाले आफ्नो औरसपुत्र एकलौटो छोरोको प्राणको बाजिराखेर समेत सदैव रक्षागरिरहने

महापरित्राण

जस्तै नै सम्पूर्ण सत्वहरूप्रति प्रमाणरहित भएको मैत्रीचित्तको भाविता र बृद्धि गर्नुपर्छ ।

माथि अरूपभूमि तलको कामभूमि र माझको रूपभूमि सम्पूर्ण लोकमा प्रमाणरहित भएको मैत्रीचित्तलाई संकीर्णता नहुनेगरी दोष नामक आन्तरिकशत्रु नहुने गरी, वाह्यशत्रु पनि नहुने गरी भाविता र बृद्धि गर्नुपर्छ ।

उभिरहँदा, गइरहँदा, बसिरहँदा वा पल्टिरहँदा जबसम्म जागा रहिरहन्छन्, तबसम्म मैत्रीध्यान स्मृतिलाई दृढताका साथ धारण एवं अधिष्ठान गर्नुपर्छ । यो बुद्धशासनमा यस मैत्रीध्यान स्मृतिद्वारा बासगरिरहनुलाई ब्रह्मविहार (प्रणीत श्रेष्ठ विहार) भनी तथागतहरूले आज्ञा गरिराखिसक्नुभएका छन् ।

त्यस मैत्रीध्यान प्राप्तगरिसक्नुभएको योगले आत्मदृष्टि उपादान नरहने गरी लोकुत्तर शीलसम्पन्न श्रोतापत्तिमार्गज्ञानयुक्त भई वस्तु आलम्बन कामगुणमा क्लेशद्वारा आशक्त हुनुलाई बिल्कुल हटाइसकेर निस्सन्देह फेरि एकबार प्रतिसन्धि रहन नपर्ने भएको छ ।

खण्डसुतको अर्थ

यो लोकमा चार प्रकारका घोर विषधारी सर्पहरूको भयलाई यो परित्राणले दिव्यशक्ति भएको मन्त्रले जस्तै विनाश गर्दछ । फेरि एक लाख कोटी चक्रवालमा जुन आज्ञा चल्ने आणा-खेत छन्, त्यहाँको सबै प्राणीहरूको सम्पूर्ण भयलाई निवारण गर्न समर्थ भएको यो परित्राणलाई हे सज्जन हो ! हामीले पाठ गर्नुपर्ने ।

विरुपाक्ष नागराजाहरूलाई मेरो मैत्रीभाव रहोस् । एरापथ नागराजाहरूलाई पनि मेरो मैत्रीभाव रहोस् । छव्यापुत्र नागराजाहरूलाई पनि मेरो मैत्रीभाव रहोस् । कण्हागोतमक नागराजाहरूलाई पनि मेरो मैत्रीभाव रहोस् ॥१॥

खुट्टा नभएका प्राणीहरूलाई पनि मेरो मैत्रीभाव रहोस्, दुई खुट्टा मात्र भएका प्राणीहरूलाई पनि मेरो मैत्रीभाव रहोस्, चार खुट्टा मात्र भएका प्राणीहरूलाई पनि मेरो मैत्रीभाव रहोस्, धेरै खुट्टा भएका प्राणीहरूलाई पनि मेरो मैत्रीभाव रहोस् ॥२॥

पाउ नभएका प्राणीहरूले मलाई हिंसा नगरोस्, दुई पाउ मात्र भएका प्राणीहरूले पनि मलाई हिंसा नगरोस्, चार पाउ भएका प्राणीहरूले पनि मलाई हिंसा नगरोस्, धेरै पाउ भएका प्राणीहरूले पनि मलाई हिंसा नगरोस् ॥३॥

सबै सत्वहरू, सबै प्राणीहरू, सबै भूतहरू, सबै जीवधारीको असल दृष्टि भै असल महा उत्तम भएको देखिनुपर्ने देखियोस्, कसैको कुदृष्टि नहोस् ॥४॥

अप्रमाण छ बुद्धको गुण, अप्रमाण छ धर्मको गुण, अप्रमाण छ संघको गुण । सर्प, बिच्छे, कनसुल्लो, माकुरो, छेपारो, मुसा आदि घिस्रेर जाने प्राणी द्वेषदि क्लेशधारी हुनाले प्रमाण भएका भन्छन् । यिनीहरूलाई पनि रक्षा हुने काम गरी सकें, मैले परित्राण गरिसकें ॥५,६॥

अब यहाँ बिषधारीहरूले छोडेर जानुपर्ने । मैले उनी भगवान् बुद्धलाई नमस्कार गरें । विपस्वी आदि आदि सात सम्यक्सम्बुद्धलाई नमस्कार गरें ॥७॥

मैत्री सुत्र

अग्निस्कन्धोपम सुत्र सुनेर भिक्षुहरूलाई संवेग त्रास उत्पन्न भयो । अनी त्यस संवेगलाई हटाउनको लागि महामुनि बुद्धले यस सुत्र देशना गर्नुभएको थियो । सबै लोकका सत्वहरूको हितको निम्ति यस परित्राण

महापरित्राण

पाठ गदछौ ।

यस्तो मैले सुनेको छु - एक समय भगवान् श्रावस्तीमा अनाथपिण्डिक महाजनले बनाएको जेतवनाराममा विहार गर्नुभएको थियो । त्यहाँ भगवान बुद्धले भिक्षुहरूलाई "भिक्षुहरू !" भनी सम्बोधन गर्नुभयो । "भगवान"भनी ती भिक्षुहरूले भगवान बुद्धलाई जवाफ दिए । भगवान बुद्धले यस्तो आज्ञा गर्नुभयो । "भिक्षुहरू ! जुन मैत्री स्वरूप चित्तमा विमुक्ति छ, त्यसको अभ्यास गरी, भावना गरी,, त्यसलाई वृद्धि गरी, त्यसको विपुलता प्राप्त गरी, त्यसलाई वस्तु स्वरूपमा लिंदा, त्यसको अनुष्ठान गरी, त्यसलाई सम्यक तरिकाले जानी, त्यसलाई रात्ररी दृढताले अभ्यास गर्दा एघार प्रकारको आनिशंस प्राप्त हुन्छ । ती एघारवटा के के हुन् ?"

सुखपूर्वक निन्दा लाग्दछ । सुखपूर्वक निन्द्रा खुल्दछ । नराम्रो सपना देखिदैन । मानिसहरूको प्रिय हुन्छ । अमनुष्यहरूको प्रिय हुन्छ । देवताहरूले रक्षा गर्दछ । आगो, विष, शस्त्रले उसको शरीरलाई आघात पार्दैन । उसको चित्त एकाग्र हुन्छ । मुखको वर्ण प्रशन्न स्वभावको हुन्छ, स्मृतिपूर्वक मृत्यु हुन्छ, यदि अर्हत भएन भने उ ब्रम्हलोकगामी हुन्छ । भिक्षुहरू ! मैत्री स्वरूप चित्तमा जुन विमुक्ति छ, त्यसको अभ्यास गरी, भावना गरी,, त्यसलाई वृद्धि गरी, त्यसको विपुलता प्राप्त गरी, त्यसलाई वस्तु स्वरूपमा लिंदा, त्यसको अनुष्ठान गरी, त्यसलाई सम्यक तरिकाले जानी, त्यसलाई रात्ररी दृढताले अभ्यास गर्दा एघार प्रकारको आनिशंस प्राप्त हुन्छ ।" भगवान बुद्धले यसरी आज्ञा गर्नुभैसकेपछि भिक्षुहरू संतुष्ट भइ भगवान बुद्धको उपदेशलाई अभिनन्दन गर्नुभयो ।

मैत्री आनिशंस सूत्र

बोधिसत्व चर्या पूरा गरिरहनु भएको वेला तथागतले तेमिय भई जन्म लिनुभएको समयमा सुनन्द भन्ने सारथीलाई 'मित्रको आनिशंस' देशना गर्नुभएको थियो । उक्त परित्राण सबैको लोक हितको लागि पाठ गर्दछु ।

जसले मित्रद्रोह गर्दैन उसलाई आफ्नो घरमा वा परदेशमा जानेवेलामा खानपिनको अभाव हुदैन । उ (त्यो ब्यक्ति) धेरैजनाको जिविकाको लागि आश्रय पनि हुन्छ । ॥१॥

जसले मित्रद्रोह गर्दैन उ जुन जनपदमा गए पनि, निगममा गए पनि, राजधानिमा गएपनि उक्त सबै ठाउँमा पूजित नै हुन्छ । ॥२॥

जसले मित्रद्रोह गर्दैन, उसलाई चोरले जवरजस्त गर्न छैन । क्षत्रीय (राजा) हरूले उसलाई निर्धन बनाइ दुःख दिने छैन । उसले सबै अमित्रहरूलाई जित्न सक्दछ । ॥३॥

जसले मित्रद्रोह गर्दैन, शान्तपूर्वक आफ्नो घरमा फर्कन्छ । सभामा प्रशन्न हुन्छ । आफन्तहरूको माभ्रमा श्रेष्ठ हुने हुन्छ । ॥४॥

जसले मित्रद्रोह गर्दैन, उसले अरुलाई सत्कार गरी आफुपनि सत्कारी हुन्छ । अरुलाई गौरव गर्न जान्ने भएर आफुपनि गौरवान्वित हुन्छ । ॥५॥

जसले मित्रद्रोह गर्दैन, उसले अरुको पूजागरी आफुपनि पूजित हुन्छ । अरुलाई वन्दना गरी आफुपनि वन्दित हुन्छ । यश र किर्ति पनि प्राप्त गर्दछ । ॥६॥

जसले मित्रद्रोह गर्दैन, उ जसरी आगो प्रज्वलित हुन्छ , त्यसरी नै उ पनि प्रज्वलित हुन्छ । देवता जस्तै प्रकाशमान हुन्छ । श्री सम्पत्ति विमुख हुदैन ॥७॥

जसले मित्रद्रोह गर्दैन, उ खाल्टोमा खसेपनि, पर्वतवाट खसेपनि, रूखवाट खसेपनि घाउ हुनवाट

महापरित्राण

बच्चदछ । १८॥

जसले मित्रद्रोह गर्देन, मालुतो भन्ने लहरले निग्रोध भन्ने रूखलाई विगार्न नसकिने भै सत्रुले उसलाई भेडाउन सकिदैन, विगार्न सकिदैन ।

मयुर सुत्र

सर्वज्ञ ज्ञानका सम्भार, तिसौं पारमिता पूर्ण गर्नुभएको वेला वोधिसत्व मयुर भइ जन्म लिनुभयो । मयुर सुत्र(मोर सुत्र) 'राम्रोसंग सुरक्षागरी राखेको महासत्व मयुरलाई ब्याधाले लामो समयदेखी कोशिस गरेर पनि समात्न सकेन ।' त्यसकारण उक्त सुत्रलाई तथागतले ब्रम्हमंत्र वा उत्तम मन्त्र भनी देशना गर्नुभयो । त्यसकारण सज्जनहरू उक्त मोर सुत्रपाठलाई हामी पाठ गरौं ।

मानिसको आँखा समान सुवर्ण वर्ण, पृथ्वीलाई आफ्नो प्रकाश दिनुभएको यो सुर्य उदय भयो । त्यस सुवर्ण वर्ण र सुर्यलाई मैले नमस्कार गरें । आज दिनभर सुर्यको आधार लिएर विचरन गर्दछौं । हाम्रो दिन विपत्ति विना कटोस् ॥१॥

सर्वपापवाट विमुक्ति हुनुभएको बुद्धहरूले सबै धर्मलाई बुझ्नुभयो । वहाँहरूलाई मेरो नमस्कार छ । वहाँहरूले मेरो आरक्षा गरोस् । चार आर्यसत्यलाई बुझ्नुभएका पुद्गलहरूलाई मेरो नमस्कार छ । अर्हत मार्ग ज्ञान, सर्वज्ञ ज्ञानलाई मेरो नमस्कार छ । क्लेश रहित पुद्गलहरूलाई मेरो नमस्कार छ । अर्हत फललाई मेरो नमस्कार छ । त्यो मयुरले यो आरक्षाको कामना र परित्राण पाठ गरी आहारको खोजीमा जाने गर्दथ्यो ॥२॥

मानिसको आँखा समान सुवर्ण वर्ण, पृथ्वीलाई आफ्नो प्रकाश दिनुभएको यो सुर्य अस्ताउनु भयो । त्यस सुवर्ण वर्ण र सुर्यलाई मैले नमस्कार गरें । आज रातभर सुर्यले हाम्रो आरक्षा गरोस् । हाम्रो रात विपत्ति विना कटोस् ॥३॥

सर्वपापवाट विमुक्ति हुनुभएको बुद्धहरूले सबै धर्मलाई बुझ्नुभयो । वहाँहरूलाई मेरो नमस्कार छ । वहाँहरूले मेरो आरक्षा गरोस् । चार आर्यसत्यलाई बुझ्नुभएका पुद्गलहरूलाई मेरो नमस्कार छ । अर्हत मार्ग ज्ञान, सर्वज्ञ ज्ञानलाई मेरो नमस्कार छ । क्लेश रहित पुद्गलहरूलाई मेरो नमस्कार छ । अर्हत फललाई मेरो नमस्कार छ । त्यो मयुरले यो आरक्षाको कामना र परित्राण पाठ गरी सुत्ने गर्दथ्या ॥४॥

चन्द्र परित्राण

राहुद्वारा ग्रसित भएको चन्द्रमा जसको आनुभावले मुक्त भयो, ती सबै प्रकारका शत्रु भय नाश गर्ने परित्राण गरौं ।

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय तथागत बुद्ध श्रावस्तिको अनाथपिण्डक महाजनले वनाएको जेतवनमा वस्नुभएको थियो । त्यस समयमा चन्द्र देवपुत्रलाई असुरेन्द्र राहुले समात्यो । त्यस समयमा चन्द्र देवपुत्रले तथागतको अनुस्मरण गरी यी गाथाहरू भन्नुभयो ।

भो महाविर बुद्ध ! तपाइलाई मेरो नमस्कार छ । तपाईं सबै प्रकारवाट विमुक्त हुनुभएको ब्यक्ति हुनुहुन्छ । म तुलो विपत्तिमा फसें । त्यसकारण मलाई तपाईंले आफ्नो शरणमा लिइ दिनुहोस् ॥१॥

त्यसपछि महाविर बुद्ध भगवानले चन्द्र देवपुत्रको लागी असुरेन्द्र राहुलाई गाथाद्वारा यस्तो भन्नुभयो । अर्हत बुद्धको शरणमा चन्द्र आइसक्यो । राहु ! चन्द्रमालाई छोडीदेउ । किनभने बुद्ध सबै लोकको आनुकम्पिक हुनुहुन्छ ॥२॥

त्यसपछि असुरेन्द्र राहु चन्द्र देवपुत्रलाई छोडेर डराएर जहाँ वेपचित्ति असुरेन्द्र वसेको हो त्यहाँ गयो ।

महापरित्राण

फेरी संवेगले भरिपूर्ण चित्तले रौं नै ठाडो गरी एक छेउमा उभिएर वस्यो । एक छेउमा उभेर बसेको असुरेन्द्र राहुलाई वेपचित्ति असुरेन्द्रले गाथाद्वारा यस्तो भन्यो ।

किन यति धेरै डराएर बसेको ? राहु ! के तिमिले चन्द्रमालाई छोडीसक्यौ ? संवेगी भएर किन यति धेरै डराउदै यहाँ उभेर वसेको ? ॥३॥

तथागतले आज्ञा भैसकेपछि पनि यदि मैले चन्द्रमालाई नछोडेको भए मेरो टाउको सात टुक्रा हुनेथ्यो होला । मलाई जीवनभर कहिलेपनि सुख हुने छैन होला ॥४॥

सुर्य परित्राण

राहुद्वारा ग्रसित भएको सुर्य जसको आनुभावले मुक्त भयो, ती सबै प्रकारका शत्रु भय नाश गर्ने परित्राण गरौं ।

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय तथागत बुद्ध श्रावस्तिको अनाथपिण्डक महाजनले वनाएको जेतवनमा वस्नुभएको थियो । त्यस समयमा सुर्य देवपुत्रलाई असुरेन्द्र राहुले समात्यो । त्यस समयमा सुर्य देवपुत्रले तथागतको अनुस्मरण गरी यी गाथाहरू भन्नुभयो ।

भो महाविर बुद्ध ! तपाइलाई मेरो नमस्कार छ । तपाईं सबै प्रकारवाट विमुक्त हुनुभएको ब्यक्ति हुनुहुन्छ । म तुलो विपत्तिमा फसें । त्यसकारण मलाई तपाईंले आफ्नो शरणमा लिइ दिनुहोस् ॥१॥

त्यसपछि महाविर बुद्ध भगवानले सुर्य देवपुत्रको लागी असुरेन्द्र राहुलाई गाथाद्वारा यस्तो भन्नुभयो । अर्हत बुद्धको शरणमा सुर्य आइसक्यो । राहु ! सुर्य लाई छोडीदेउ । किनभने बुद्ध सबै लोकको आनुकम्पिक हो ॥२॥

जसले अन्धकारमा प्रकाश दिन्छ, त्यो ज्वाजल्यमान भएको, मण्डल भएको, उग्र तेज भएको, आकाशमा जाने सुर्यलाई हे राहु ! (तिमिले) ननिल । राहु ! मेरो छोरा सुर्यलाई छोडीदेउ ।

त्यसपछि असुरेन्द्र राहु सुर्य देवपुत्रलाई छोडेर डराएर जहाँ वेपचित्ति असुरेन्द्र वसेको हो त्यहाँ गयो । फेरी संवेगले भरिपूर्ण भएको चित्तले रौं नै ठाडो गरी एक छेउमा उभिएर वस्यो । एक छेउमा उभेर बसेको असुरेन्द्र राहुलाई वेपचित्ति असुरेन्द्रले गाथाद्वारा यस्तो भन्यो ।

किन यति धेरै डराएर बसेको ? राहु ! के तिमिले सुर्यलाई छोडीसक्यौ ? संवेगी भएर किन यति धेरै डराउदै यहाँ उभेर वसेको ? ॥३॥

तथागतले आज्ञा भैसकेपछि पनि यदि मैले सुर्यलाई नछोडेको भए मेरो टाउको सात टुक्रा हुनेथ्यो होला । मलाई जीवनभर कहिलेपनि सुख हुने छैन होला ।

धजग्गसुत्तको अर्थ

आकाशस्थित प्राणीहरूलाई पनि जुन सूत्रको स्मरणमात्रले पृथ्वीमा प्रतिष्ठा पाएजस्तै निर्भयपूर्वक प्रतिष्ठा पाइने छन्, यक्ष चोर आदिहरूबाट सम्भाव्य सम्पूर्ण उपद्रवहरूको जालबाट जुन सूत्रको स्मरणमात्रले मुक्त भएर गएकाहरूको संख्या अनगिन्ति छ, त्यो ध्वजाग्र सूत्र (धजग्गसुत्त) हे सज्जनहरू हो ! हामीले पनि पाठ गरौं ।

यसरी मैले सुनेको छु- एक समय भगवान श्रावस्तीमा अनाथपिण्डक सेठको आराम जेतवनमा विहार गरी बस्नुभएको थियो । त्यहाँ भगवानले 'हे भिक्षुगण !' भनी बोलाउनु भयो । 'भन्ते !' भनी ती भिक्षुहरूले भगवानलाई उत्तर दिए । अनि भगवानले यसो भन्नु भयो - हे भिक्षुगण ! पहिले भएर गएको देवासुर संग्राम

महापरिजाण

घनघोर रूपको थियो । हे भिक्षुगण ! त्यसबेला देवताका राजा शक्रदेव इन्द्रले त्रयत्रिंश देवताहरूलाई बोलाउनु भयो । मारिष ! संग्राममा गइरहेका देवताहरूलाई डर लाग्ने, शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो ठाडो हुने भयो भने त्यसबेला मेरो नै ध्वजाको टुप्पो हेर्नु । यो सत्य कुरा हो, मेरो ध्वजाको टुप्पो हेरी रहने तिमीहरूलाई जुन डरलाग्ने शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो हुने हो, त्यो हटेर जान्छ ॥१॥

यदि मेरो ध्वजाको टुप्पो हेर्न सकिएन भने प्रजापति नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पोलाई हेर्नु । यो सत्य कुरा हो, प्रजापति नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पोलाई हेर्ने तिमीहरूलाई डरलाग्ने शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो हुने त्यो भय हटेर जान्छ ॥२॥

यदि प्रजापति नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पो हेर्न सकिएन भने वरुण नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पोलाई हेर्नु । यो सत्य कुरा हो, वरुण नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पोलाई हेर्ने तिमीहरूलाई डरलाग्ने, शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो हुने त्यो भय हटेर जान्छ ॥३॥

यदि वरुण नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पो हेर्न सकिएन भने ईशान नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पोलाई हेर्नु । यो सत्य कुरा हो, ईशान नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पोलाई हेर्ने तिमीहरूलाई डरलाग्ने, शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो हुने त्यो भय हटेर जान्छ ॥४॥

हे भिक्षुगण ! देवताका राजा शक्रको त्यो ध्वजाको टुप्पो हेरिरहने ती देवताहरूलाई पनि, प्रजापति नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पोलाई हेरिरहने ती देवताहरूलाई पनि, वरुण नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पोलाई हेरिरहने ती देवताहरूलाई पनि, ईशान नाम गरेको देवराजको ध्वजाको टुप्पोलाई हेरिरहने ती देवताहरूलाई पनि जुन डरलाग्ने, शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो ठाडो हुने हुन्छ, त्यो भय हटेर जान पनि सक्छ । नजान पनि सक्छ ॥५॥

त्यो कुन हेतुले भने ? हे भिक्षुगण ! देवताहरूका राजा शक्र देवेन्द्र राग रहित भएको छैन, द्वेष रहित भएको छैन, मोह रहित भएको छैन, कातर छ, थर थर काम्ने गर्दछ, त्रास मान्छ, भाग्न सक्छ ॥६॥

हे भिक्षुगण ! म यो भन्छु जङ्गलमा बसेका, रूखमुनि बसेका शून्य ठाउँमा बसेका तिमीहरूलाई यदि डरलाग्ने शरीर कम्पहुने, रौं ठाडो ठाडो हुने भय उत्पन्न भयो भने त्यसबेला म तथागतको गुण अनुस्मरण गर्नु-उनी भगवान् अर्हत्, सम्यक्सम्बुद्ध, विद्या र आचरणले युक्त, सुगत, लोकविद्, अनुत्तर पुरुष दम्य सारथी, देवमनुष्यको शास्ता, बुद्ध, भाग्यवान हुनुहुन्छ ॥७॥

यो सत्य कुरा हो, हे भिक्षुगण ! म तथागतको गुणलाई अनुस्मरण गर्ने तिमीहरूलाई जुन डरलाग्ने, शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो ठाडो हुने, भय हुने हो, त्यो भय हटेर जान्छ ॥८॥

म तथागतको गुण यदि अनुस्मरण गर्न सकिएन भने मैले उपदेश दिइराखेको धर्मको गुणलाई यसरी स्मरण गर्नु- भगवान् बुद्धले देशना गर्नुभएको धर्म स्वाख्यात छ, सान्दृष्टिक छ, अकालिक छ, एहिपस्सिक छ, ओपनेधिक छ, विद्वानहरूले आफैले अनुभव गरी बोध हुनसकिने छ भनी स्मरण गर्नु ।

यो सत्य कुरा हो, हे भिक्षुगण ! धर्मको गुणलाई अनुस्मरण गर्ने तिमीहरूलाई जुन डरलाग्ने, शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो ठाडो हुने, भय हुने हो, त्यो भय हटेर जान्छ ॥९॥

यदि धर्मको अनुस्मरण गर्न सकिएन भने संघको गुणलाई यसरी स्मरण गर्नु- भगवान् बुद्धका श्रावक संघहरू सुप्रतिपन्न छन्, ऋजुप्रतिपन्न छन्, निर्वाणप्रतिपन्न छन्, सामीचि प्रतिपन्न छन्, उनी संघ मार्ग र फलको हिसाबले चार जोडा वा आठ पुद्गल छन्, भगवान्का उनी श्रावक संघहरू आमन्त्रण गर्न योग्य, पाहुना सत्कार गर्न योग्य, दक्षिणा दिन योग्य, हात जोडी बिनित्त गर्न योग्य तथा तीनै लोकमा अनुत्तर पुण्य

महापरित्राण

रोप्ने असल क्षेत्र समान हुनुहुन्छ ।

यो सत्य कुरा हो, हे भिक्षुगण ! संघको गुणलाई अनुस्मरण गर्ने तिमीहरूलाई जुन डरलाग्ने, शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो ठाडो हुने, भय हुने हो, त्यो भय हटेर जान्छ ॥१०॥

त्यो किनभने- हे भिक्षुगण ! तथागत अर्हत् सम्यक्सम्बुद्ध रागरहित हुनुहुन्छ, द्वेषरहित हुनुहुन्छ, मोहरहित हुनुहुन्छ, नडराउने, नकाम्ने, नतर्सिने, नभाग्ने हुनुहुन्छ । भगवान्‌ले यस्तो भन्नुभयो ॥११॥

सुगतले यो भन्नु भएपछि फेरी भन्नुभयो - हे भिक्षुगण ! जङ्गलमा वा रूखमुनि वा शून्य ठाउँमा सम्बुद्धको गुण तिमीहरूले स्मरण गर्नुद्वारा तिमीहरूलाई भय हुँदैन ॥१२॥

लोकमा जेष्ठ हुनुभएका, नरमध्ये उत्तम हुनुभएका भगवान् बुद्धको गुणलाई सम्झन सकेन भने यसरी संसारबाट पारलाग्ने राम्रोसँग देशना गरिराखेको धर्मको गुण स्मरण गर्नु ॥१३॥

संसारबाट पारलाग्ने, राम्रोसँग देशना गरिराखेको धर्मको गुणलाई यदि सम्झन सकेन भने अनुत्तरपुण्यबीज रोप्न अति उत्तम क्षेत्र समान संघको गुणलाई स्मरण गर्नु ॥१४॥

हे भिक्षुगण ! यसरी बुद्धगुणलाई, धर्मगुणलाई, संघगुणलाई अनुस्मरण गरिरहने तिमीहरूलाई जुन डरलाग्ने, शरीर कम्प हुने वा रौं ठाडो ठाडो हुने भय हो, त्यो हुँदैन ॥१५॥

महाकाश्यप स्थविर बोध्यङ्ग सुत्र

तथागतद्वारा देशित जुन सुत्र पढेर त्यस समयमानै महाकाश्यप स्थविर उपद्रव मुक्त भएर निरोगी हुनुभयो । त्यो महत्त्वले भरिएको गुण बलले युक्त बोध्यङ्ग परित्राण पाठ गरौं ।

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध राजगृहको वेलुवन कलन्दकनिवाप भन्ने ठाउँमा बस्नुभएको थियो । त्यस समयमा आयुष्मान महाकाश्यप पिप्पलि गुफामा अति नै विरामी भै वसिरहनु भएको थियो । त्यसवेला सांभको समयमा ध्यानवाट उठ्नु भै तथागत बुद्ध जहाँ आयुष्मान महाकाश्यप बस्नु भएको थियो त्यहाँ जानुभयो । फेरी ओच्छ्याइराखेको आसनमा बस्नुभयो । बसिसकेपछि तथागतले आयुष्मान महाकाश्यपलाई भन्नुभयो ।

“के हो काश्यप ! आरामै छ हैन त ? सञ्चै त छ ? दुःख वेदना कम हुदै गइरहेको त छ ?”

“भन्ते ! मलाई आराम छैन । रोग कम हुदै गइरहेको छैन । वरु उल्टो भन रोग वद्दै गइरहेको छ ।”

“काश्यप ! मैले सातवटा बोज्फङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । यो सातवटा बोज्फङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । ती सातवटा बोज्फङ्ग के के हुन् ? काश्यप ! मैले स्मृति सहित बोज्फङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन स्मृति सहित बोज्फङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । काश्यप ! मैले धर्मविचय सहित बोज्फङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन धर्मविचय सहित बोज्फङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । काश्यप ! मैले वीर्य सहित बोज्फङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन वीर्य सहित बोज्फङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । काश्यप ! मैले प्रीति सहित बोज्फङ्गको वारेमा देशना गरेको छु जुन प्रीति सहित बोज्फङ्गका भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । काश्यप ! मैले प्रशब्धि सहित बोज्फङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन प्रशब्धि सहित बोज्फङ्गका भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र

महापरित्राण

निर्वाण प्राप्त हुन्छ । काश्यप ! मैले समाधि सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन समाधि सहित बोज्झङ्गका भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । काश्यप ! मैले उपेक्षा सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन उपेक्षा सहित बोज्झङ्गका भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । काश्यप ! मैले यी सातवटा सम्बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन सातवटा सम्बोज्झङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । तथागत बुद्धले यी बोज्झङ्ग देशना गर्नुभयो । सुगतले यी बोज्झङ्ग देशना गर्नुभयो । आयुष्मान महाकाश्यप सन्तुष्ट भएर भगवान बुद्धको उपदेशलाई अभिनन्दन र अनुमोदन गर्नुभयो । आयुष्मान महाकाश्यप खातवाट उठेर आउनुभयो । आयुष्मान महाकाश्यपको रोग तुरुन्त निको भयो ।

महामौद्गल्यायन स्थविर बोज्झङ्ग सुत्र

तथागतद्वारा देशित जुन सुत्र पढेर त्यस समयमानै महामौद्गल्यायन स्थविर उपद्रव मुक्त भएर निरोगी हुनुभयो । त्यो महत्त्वले भरिएको गुण बलले युक्त बोध्यङ्ग परित्राण पाठ गरौ ।

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध राजगृहको वेलुवन कलन्दकनिवाप भन्ने ठाउँमा बस्नुभएको थियो । त्यस समयमा आयुष्मान महामौद्गल्यायन गृद्धकूट पर्वतमा अति नै विरामी भै वसिरहनु भएको थियो । त्यसवेला सांभको समयमा ध्यानवाट उठ्नु भै तथागत बुद्ध जहाँ आयुष्मान महामौद्गल्यायन बस्नु भएको थियो त्यहाँ जानुभयो । फेरी त्यहाँ ओच्छ्याइराखेको आसनमा बस्नुभयो । बसिसकेपछि तथागतले आयुष्मान महामौद्गल्यायनलाई भन्नुभयो ।

“के हो महामौद्गल्यायन ! आरामै छ हैन त ? सञ्चै त छ ? दुःख वेदना कम हुदै गइरहेको त छ ?”

“भन्ते ! मलाई आराम छैन । रोग कम हुदै गइरहेको छैन । वरु उल्टो भन रोग वढ्दै गइरहेको छ ।”

“ महामौद्गल्यायन ! मैले सातवटा बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । यो सातवटा बोज्झङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । ती सातवटा बोज्झङ्ग के के हुन् ? महामौद्गल्यायन ! मैले स्मृति सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन स्मृति सहित बोज्झङ्गको भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । महामौद्गल्यायन ! मैले धर्मविचय सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन धर्मविचय सहित बोज्झङ्गको भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । महामौद्गल्यायन ! मैले वीर्य सम्बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन वीर्य सहित बोज्झङ्गका भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । महामौद्गल्यायन ! मैले प्रीति सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु जुन प्रीति सहित बोज्झङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । महामौद्गल्यायन ! मैले प्रशब्धि सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन प्रशब्धि सहित बोज्झङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । महामौद्गल्यायन ! मैले समाधि सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन समाधि सहित बोज्झङ्गको भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । महामौद्गल्यायन ! मैले उपेक्षा सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन उपेक्षा सहित बोज्झङ्गको भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । महामौद्गल्यायन ! मैले यी सातवटा सम्बोज्झङ्गको वारेमा देशना गरेको छु । जुन

महापरित्राण

सातवटा सम्बोज्झङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ ।

तथागत बुद्धले यी बोज्झङ्ग देशना गर्नुभयो । सुगतले यी बोज्झङ्ग देशना गर्नुभयो । आयुष्मान महामौद्गल्यायन सन्तुष्ट भएर भगवान बुद्धको उपदेशलाई अभिनन्दन र अनुमोदन गर्नुभयो । आयुष्मान महामौद्गल्यायन उठेर आउनुभयो । आयुष्मान महामौद्गल्यायनका रोग तुरुन्त निको भयो ।

महाचुन्द स्थितिर बोज्झङ्ग सूत्र

चुन्द स्थितिरवाट देशित जुन सुत्र पढेर त्यस समयमा नै भगवान लोकनाथ उपद्रव मुक्त भएर निरोगी हुनुभयो । त्यो महत्त्वले भरिएको गुण बलले युक्त बोध्यङ्ग परित्राण पाठ गरौ ।

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध राजगृहको वेलुवन कलन्दकनिवाप भन्ने ठाउँमा बस्नुभएको थियो । त्यस समयमा भगवान बुद्ध अति नै विरामी हुनु भएको थियो । त्यसवेला सांभको समयमा ध्यानवाट उठ्नु भै महाचुन्द जहाँ तथागत बुद्ध बस्नु भएको थियो त्यहाँ जानुभयो । त्यहाँ गएर भगवान बुद्धलाई अभिवादन गरी एक छेउमा बस्नुभयो । एक छेउमा बस्नुभएको आयुष्मान महाचुन्दलाई भगवान बुद्धले आज्ञा गर्नुभयो चुन्द ! बोज्झङ्गको वारेमा भन ।

भन्ते भगवान ! तपाईले सातवटा बोज्झङ्गको वारेमा देशना गर्नुभएको छ । जुन भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । ती सातवटा के के हुन् ? भन्ते भगवान ! तपाईले स्मृति सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गर्नुभएको छ । जुन स्मृति सहित बोज्झङ्गको भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । भन्ते भगवान ! तपाईले धर्मविचय सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गर्नुभएको छ । जुन धर्मविचय सहित बोज्झङ्गको भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । भन्ते भगवान ! तपाईले वीर्य सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गर्नुभएको छ । जुन वीर्य सहित बोज्झङ्गका भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । भन्ते भगवान ! तपाईले प्रीति सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गर्नुभएको छ । जुन प्रीति सहित बोज्झङ्गका भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । भन्ते भगवान ! तपाईले प्रशब्धि सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गर्नुभएको छ । जुन प्रशब्धि सहित बोज्झङ्गको भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । भन्ते भगवान ! तपाईले समाधि सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गर्नुभएको छ । जुन समाधि सहित बोज्झङ्गको भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । भन्ते भगवान ! तपाईले उपेक्षा सहित बोज्झङ्गको वारेमा देशना गर्नुभएको छ । जुन उपेक्षा सहित बोज्झङ्गको भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ । भन्ते भगवान ! तपाईले यी सातवटा सम्बोज्झङ्गको वारेमा देशना गर्नुभएको छ । जुन सातवटा सम्बोज्झङ्ग भाविता गर्नाले अभ्यास गर्नाले अभिज्ञान सम्बोधि श्रेष्ठ ज्ञान र निर्वाण प्राप्त हुन्छ ।

आयुष्मान चुन्दले यस प्रकारले विन्ति गर्नुयो । आयुष्मान महाचुन्दले यसरी विन्ति गरेपछि भगवान बुद्ध प्रसन्न हुनुभयो । तथागत सुतिरहनु भएको ठाँउवाट उठेर आउनुभयो । भगवान बुद्धको रोग तुरुन्त निको भयो ।

गिरिमानन्द सूत्र

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय तथागत बुद्ध श्रावस्तिको अनाथपिण्डक महाजनले वनाएको जेतवनमा वस्नुभएको थियो । त्यसवेला आयुष्मान गिरिमानन्द स्थविर अतिनै रोगले पिडित हुनुभएको थियो । त्यसवेला आयुष्मान आनन्द स्थविर जहाँ भगवान बुद्ध बस्नुभएको हो त्यहाँ जानुभयो । त्यहाँ गएर भगवान बुद्धलाई अभिवादन गरी एक छेउमा बस्नुभयो ।

एक छेउमा बस्नुभएको आयुष्मान आनन्दले भगवान बुद्धलाई यसरी विन्ति गर्नुभयो । “ भन्ते भगवान ! आयुष्मान गिरिमानन्द अतिनै विरामी भएको छ । भन्ते भगवान ! यदि तपाईं करुणा राखी आयुष्मान गिरिमानन्द स्थविर कहाँ जानुभए वेश हुने छ ।”

आनन्द ! त्यसोभए तिमी गिरिमानन्द भिक्षु भएको ठाउँमा गएर दशसंज्ञा (भावना)को वारेमा उपदेश वताईदिएको खण्डमा उत्तम हुन्छ । त्यो दशसंज्ञा भावना उपदेश सुनेर गिरिमानन्द भिक्षुको रोग व्याधि छिट्टै शान्त भएर जान्छ ।

के के हो ती दशसंज्ञा ?

१. अनित्यसंज्ञा २. अनात्मसंज्ञा ३. अशुभसंज्ञा ४. आदीनवसंज्ञा ५. प्रहाणसंज्ञा ६. विरागसंज्ञा ७. निरोधसंज्ञा ८. अनभिरतसंज्ञा ९. सर्वसंस्कार अनित्यसंज्ञा १०. आनापान स्मृतिसंज्ञा ।

१. आनन्द ! अनित्यसंज्ञा भनेको के हो ? आनन्द ! भिक्षुहरू जंगलमा गएकाहरू भएपनि, रूखमुनी बसेका भएपनि, एकान्त शुन्य ठाउँमा बसेका भएपनि, यस प्रकार (ज्ञानले) विचार गर्दछ, रूपस्कन्ध अनित्य, वेदनास्कन्ध अनित्य, संज्ञास्कन्ध अनित्य, संस्कारस्कन्ध अनित्य, विज्ञानस्कन्ध अनित्य छन् । यसरी यी पाँच उपादान स्कन्धहरू अनित्य छन् भनी भावना गरी वस्दछ । आनन्द ! यसलाई अनित्यसंज्ञा भनिन्छ ।

२. आनन्द ! अनात्मसंज्ञा भनेको के हो ? आनन्द ! भिक्षुहरू जंगलमा गएकाहरू भएपनि, रूखमुनी बसेको भएपनि, एकान्त शुन्य ठाउँमा बसेका भएपनि, यस प्रकार (ज्ञानले) विचार गर्दछ, चक्षु(आखा) अनात्म हो । रूप अनात्म हो । श्रोत(कान) अनात्म हो । शब्द अनात्म हो । घ्रान (नाक) अनात्म हो । गन्ध अनात्म हो । जिह्वा (जिब्रो) अनात्म हो । रस अनात्म हो । शरीर अनात्म हो । स्पर्श अनात्म हो । मन अनात्म हो । धर्म अनात्म हो । यसरी वाहिरको छ वटा र भित्रको छ वटा गरी बाह्रवटा आयतन अंगहरूको लक्षणहरू वारम्बार विचार गर्दछ । आनन्द ! यसलाई अनात्मसंज्ञा भनिन्छ ।

३. आनन्द ! अशुभसंज्ञा भनेको के हो ? आनन्द ! पैतालादेखी शीर कपालको टुप्पोसम्म र फेरी छालाले छोपिराखेको यो शरिरमा नाना प्रकारका अशुचिले परिपूर्ण भएको रूप हेरेर राम्रोसंग भावना गरेर वस्दछ । यो शरिरमा टाउकोको रौं, शरीरको रौं, नङ्ग, दाँत, छाला, मासु, नसा, हाड,सेतो मासी, मृगौला, मुटु, कलेजो, फिल्लि, फियो, फोक्सो,तुलो आन्द्रा, सानो आन्द्रा, पेट, लादी, गिदी, पित्त, खकार, पीप, रगत, पसिना, चिल्लोपन, आँसु, बोसो, थुक आदि छन् । आनन्द ! यसलाई नै अशुभसंज्ञा भन्दछन् ।

४. आनन्द ! आदीनवसंज्ञा भनेको के हो ? आनन्द ! भिक्षुहरू जंगलमा गएकाहरू भएपनि, रूखमुनी बसेको भएपनि, एकान्त शुन्य ठाउँमा बसेको भएपनि, यस प्रकार विचारगरी, भावना गरी बस्दछ । यस शरीरमा धेरै दुःख छ, धेरै दोष छ । यस प्रकारले यो शरीरमा विभिन्न प्रकार रोग व्याधि उत्पन्न हुन्छ । आँखाको रोग, मुखको रोग, दात दुख्ने रोग, खोकी लाग्ने रोग, स्वां स्वां हुने रोग, पिनास, डाह, ज्वरो, पेट दुख्ने रोग, मुर्छा हुने रोग, रक्तातिसार, शूल, हैजा, कुष्ठ, गांडो, दाग हुने रोग, छाला सुकेर जाने रोग, मृगी, दाग, घोरी, स-साना धेरै खतिरा आउने रोग, नडमा हुने रोग, सुन्निएर आउने रोग, क्षय रोग, मधुमेह, जोर्नि

महापरित्राण

जोर्निमा गाँतो आउने रोग, डण्डिफोर, भगण्डर रोग, चित्त रोग, कफ, वायु, कफ पित्त वायु तिनवटैवाट हुने रोग, मौसम फेरिदा हुने रोग, आहार अजिर्ण भएर हुने रोग, अरुको कारणले हुने रोग, कर्म विपाकले हुने रोग, रूघा, गर्मिले हुने रोग, भोक, प्यास, भाडापखाला, पिसाव नहुने रोग, आदि । यस प्रकारले यो शरीरमा आदीनव दोषलाई देखेर, स्वभाव धर्मलाई बुझेर, विहार गरी वस्दछ । आनन्द ! यसलाई आदीनव संज्ञा भन्दछ ।

५. आनन्द ! प्रहाणसंज्ञा भनेको के हो ? भिक्षुहरूले उत्पन्न भएको काम वितर्कलाई ग्रहण गर्दैन । त्यसलाई छोड्दछ । टाढा पठाउँदछ । नाश गरेर पठाउदछ । अनभाव (जन्म मरणको सम्पूर्ण बोध) हुनेगरी भावना गर्दछ । उत्पन्न भएको विहिसा वितर्कलाई ग्रहण गर्दैन । त्यसलाई छोड्दछ । टाढा पठाउदछ । नाश गरेर पठाउदछ । अनभाव (जन्म मरणको सम्पूर्ण बोध) हुनेगरी भावना गर्दछ । उत्पन्न भएको, उत्पन्नहुने पाप अकुशल धर्मलाई ग्रहण गर्दैन । त्यसलाई छोड्दछ । टाढा पठाउदछ । नाश गरेर पठाउदछ । अनभाव (जन्म मरणको सम्पूर्ण बोध) हुनेगरी भावना गर्दछ । आनन्द ! यसलाई प्रहाणसंज्ञा भन्दछ ।

६. आनन्द विरागसंज्ञा भनेको के हो ? आनन्द ! आनन्द ! भिक्षुहरू जंगलमा गएकाहरू भएपनि, रूखमुनी बसेका भएपनि, एकान्त शुन्यको ठाउँमा बसेका भएपनि, यस प्रकार राम्रोसंग विचारगरी भावना गरी बस्दछ । जुन यो शान्त, प्रणीत, सबै संस्कार शान्त भएर जाने, कामादि सबै उपाधि(क्लेश) हटाउने, तृष्णा नाश गरेर पठाउने, विरागी भाव प्राप्तगर्ने, निर्वाण प्राप्त गर्ने हो । आनन्द ! यसलाई नै विरागसंज्ञा भनिन्छ ।

७. आनन्द ! निरोधसंज्ञा भनेको के हो ? आनन्द ! भिक्षुहरू जंगलमा गएकाहरू भएपनि, रूखमुनी बसेका भएपनि, एकान्त शुन्य ठाउँमा बसेका भएपनि, यस प्रकारको राम्रोसंग विचारगरी भावना गरी बस्दछ । जुन यो शान्त, प्रणीत, यो सबै संस्कार शान्त भएर जाने हो, कामादि सबै उपाधि (क्लेश) हटाउने, तृष्णा नाश गरेर पठाउने, विराग भाव प्राप्तगर्ने, निर्वाण प्राप्त गर्ने हो । आनन्द ! यसलाई नै निरोध संज्ञा भन्दछ ।

८. आनन्द ! सर्वलोकमा अनभिरति संज्ञा भनेको के हो ? आनन्द ! यी भिक्षु भएर वसेकाहरू यो त्रिलोकमा चार प्रकारका उपादान चित्तमा उत्पन्न हुने र सात प्रकारका अनुशय कायवश उत्पन्न हुने जुन क्लेश छ, त्यसलाई हटाउने, अलग भएर वस्ने, ग्रहण नगरीकन वस्दछ । यसलाई नै सर्वलोकमा अनभिरत संज्ञा भनिन्छ ।

९. आनन्द ! सर्वसंस्कार अनित्यसंज्ञा भनेको के हो ? आनन्द ! यी भिक्षुहरूले सबै संस्कार धर्मको कारणले गर्दा पीडा अनुभव गर्दछ, लाज मान्दछ, धृणा मान्दछ । आनन्द यसलाई नै सर्वसंस्कार अनित्यसंज्ञा भन्दछ ।

१०. आनन्द ! आनापानस्मृति भनेको के हो ? आनन्द ! भिक्षुहरू जंगलमा गएकाहरू भएपनि, रूखमुनी बसेका भएपनि, एकान्त शुन्यको ठाउँमा बसेका भएपनि वज्रासनमा बसि शरीरलाई सिधा राखी, स्मृति कर्मस्थान भावनालाई अगाडी राखी बस्दछ । उसले स्मृति राख्दै सास वाहिर पठाउँदछ । फेरी स्मृति राख्दै सास भित्र तान्दछ । लामो सास वाहिर पठाउदा, लामो सास वाहिर पठाइरहेको छु भनी स्मृति राख्दछ । छोटो सास वाहिर पठाउदा, छोटो सास वाहिर पठाइरहेको छु भनी स्मृति राख्दछ । छोटो सास भित्र लिदा पनि छोटो सास भित्र लिइरहेको छु भनी स्मृति राख्दछ । सर्वप्रकारको काय स्थितिवारे अनुभव गर्दै सास वाहिर पठाइरहेको छु भनी स्मृति राख्दछ । सर्वप्रकारको काय स्थितिवारे अनुभव गर्दै सास भित्र लिइरहेको छु भनी स्मृति राख्दछ । कायिक संस्कारलाई शान्त गर्दै सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी कायिक संस्कारलाई शान्त गर्दै सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । प्रीति अनुभव गर्दै सास वाहिर

महापरित्राण

पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी प्रीति अनुभव गर्दै सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । सुख अनुभव गर्दै सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी सुख अनुभव गर्दै सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । चित्त संस्कारलाई जानेर सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी चित्त संस्कारलाई जानेर सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । चित्त संस्कारलाई शान्त पारी सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी चित्त संस्कारलाई शान्त पारी सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । चित्तलाई राम्ररी हेर्दै अनुभव गर्दै सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी चित्तलाई राम्ररी हेर्दै अनुभव गर्दै सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । चित्तलाई धेरै प्रशन्न पारी सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी चित्तलाई धेरै प्रशन्न पारी सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । चित्तलाई समाहित गर्दै सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । चित्तलाई समाहित गर्दै सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । चित्तलाई (पञ्चनीवरण)वाट मुक्त गरी वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी चित्तलाई (पञ्चनीवरण)वाट मुक्त गरी सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । अनित्यलाई बारम्बार हेरी सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी अनित्यलाई बारम्बार हेरी सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । विरागलाई बारम्बार हेरी सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी विरागलाई बारम्बार हेरी सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । निरोधलाई बारम्बार हेरी सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । फेरी निरोधलाई बारम्बार हेरी सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । (क्लेशलाई बारम्बार हटाई) प्रतिनिसर्गमा स्मृति राखी सास वाहिर पठाउदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । (क्लेशलाई बारम्बार हटाई) प्रतिनिसर्गमा स्मृति राखी सास भित्र लिदैछु भनी अभ्यास गरी बस्दछ । आनन्द ! यसलाई नै आनापानस्मृति भनिन्छ ।

आनन्द ! यदि तिमीले गिरिमानन्द भिक्षुकां गएर यी दशसंज्ञा उपदेश वताईदिएको खण्डमा यी दशसंज्ञा उपदेश सुनेर गिरिमानन्द भिक्षुलाई भएको रोग शान्त भएर जानेछ ।

त्यसपछि आयुष्मान आनन्द तथागतको श्रीमुखवाट यी दशसंज्ञा सिकेर जहां आयुष्मान गिरिमानन्द वस्नुभएको हो, त्यहां गएर आयुष्मान गिरिमानन्दलाई यी दशसंज्ञा सुनाउनु भयो । त्यसपछि यी दशसंज्ञा उपदेश सुनेर आयुष्मान गिरिमानन्द भिक्षुको रोग तत्काल नै शान्त भयो । आयुष्मान गिरिमानन्दको रोग ब्याधि फेरी उत्पन्न नहुनेगरी नै हराएर गयो ।

इसिगिलि सूत्र

तथागतले बुद्धले जुन प्रत्येक बुद्धहरूको नाम आज्ञा गर्नुभयो, ती अनन्त गुणले युक्त भएको परित्राण पाठ गरौ ।

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध राजगृहको इसिगिलि पर्वतमा विहार गरी वस्नुभएको थियो । त्यसवेला भगवान बुद्धले भिक्षुहरूलाई "भिक्षुहरू" भनी आमन्त्रण गर्नुभयो । भिक्षुहरूले "भन्ते भगवान" भनी तथागतलाई जवाफ दियो । तथागतले यो कुरा आज्ञा गर्नुभयो । "भिक्षुहरू ! तिमीहरूले ! यस वैभार पर्वतलाई देखेका छौ ?" "देखेको छु भन्ते !" "भिक्षुहरू ! यस वैभार पर्वतलाई (पहिला)" अर्कै तरिकाले चिनाइएको थियो(संज्ञा दिइएको थियो), अर्को नै नाम दिइएको थियो । "भिक्षुहरू ! तिमीहरूले ! यस पाण्डव पर्वतलाई देखेका छौ ?" "देखेको छु भन्ते !" "भिक्षुहरू ! यस पाण्डव पर्वतलाई (पहिला)" अर्कै तरिकाले चिनाइएको थियो (संज्ञा दिइएको थियो), अर्को नै नाम दिइएको थियो । "भिक्षुहरू ! तिमीहरूले ! यस वैपुल

महापरित्राण

पर्वतलाई देखेका छौ ?" "देखेको छु भन्ते !""भिक्षुहरू ! यस वैपुल पर्वतलाई (पहिला)" अर्कै तरिकाले चिनाइएको थियो(संज्ञा दिइएको थियो), अर्को नै नाम दिइएको थियो । "भिक्षुहरू ! तिमीहरूले ! यस ग्रिधकुट पर्वतलाई देखेका छौ ?" "देखेको छु भन्ते !""भिक्षुहरू ! यस ग्रिधकुट पर्वतलाई (पहिला)" अर्कै तरिकाले चिनाइएको थियो(संज्ञा दिइएको थियो), अर्को नै नाम दिइएको थियो । "भिक्षुहरू ! तिमीहरूले ! यस ऋषिगिरि पर्वतलाई देखेका छौ ?" "देखेको छु भन्ते !""भिक्षुहरू ! यस ऋषिगिरि पर्वतलाई (पहिला)" अर्कै तरिकाले चिनाइएको थियो (संज्ञा दिइएको थियो), अर्को नै नाम दिइएको थियो ।

"भिक्षुहरू ! पहिला पहिला यस ऋषिगिरि पर्वतमा पाँचसय जना भिक्षुहरू, प्रत्येक बुद्धहरू धेरै समयसम्म निवास गरी बस्नुभएको थियो । वहाँहरू यस पर्वत भित्रगईरहनु भएको मात्र देखिन्थ्यो तर (वाहिर आउनुभएको देखिदैनथ्यो) गइसकेपछि देखिदैनथ्यो । यो देखेर मानिसहरूले यस्तो भन्न थालेछ, यस पर्वतले ऋषिहरूलाई निल्यो । त्यसकारण यस पर्वतको नाम नै ऋषिहरू निल्ले (इसिगिलि) भन्ने रहन गयो । भिक्षुहरू ! प्रत्येक बुद्धहरूको नाम भन्दछु । भिक्षुहरूको नाम देशना गर्दछु । यस देशनालाई राम्रोसंग सुन । मनमा राम्रोसंग धारणा गर । देशना गर्दछु ।" भिक्षुहरूले "हुन्छ हवस् भन्ते !" भनी भगवान बुद्धलाई जवाफ दियो । भगवान बुद्धले यस्तो आज्ञा दिनुभयो ।

भिक्षुहरू ! अरिष्ट भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! उपरिष्ट भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! तगरशिखि भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! यसस्सी भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! सुदस्सन भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! पियदस्सी भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! गन्धार भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! पिण्डोल भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! उसभ भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! निथ भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! तथ भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! सतुवा भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । भिक्षुहरू ! भवित्त भन्ने प्रत्येक बुद्ध यस ऋषिगिरि पर्वतमा चिर-निवासी भइ वस्नुभएको थियो । जसले प्राणीहरूको सार, दुःख रहित, आशा रहित प्रत्येक बोधिलाई प्राप्त गर्नुभयो, वहाँ ध्यानिरु नरोक्तमहरू प्रत्येक बुद्धहरूको नाम देशना गर्दछु । भिक्षुहरू ! तिमीहरूले सुन ॥१॥

अरिष्ट, उपरिष्ट, तगरशिखी, यशस्वी, सुदर्शन, प्रियदर्शी, गंधार, पिण्डोल, उपरिष्टभ, निथ, तथ, श्रुतवान, भावित्त, शुम्भ, शुभ, मतुल, अष्टम, अष्ट, सुमेध, अनिध, सुदार, हिंगू, हिंझा यी प्रत्येक बुद्ध बन्धन मुक्तहुनु भयो । महानुभावसम्पन्न हुनु भयो ॥२-३॥

द्वेजालि, अष्टक, त्यस्तै कौशल्या, फेरी सुबाहु, उपनेभिष र नेभिष प्रत्येक बुद्धहरू उपशान्त चित्तको हुनुभयो । त्यस्तै सत्य, पंडित र विरज पनि प्रत्येक बुद्ध भइ वस्नुभयो ॥४॥

काल, उपकाल, विजित, जित, अंग, पंग, गुतिजित, पश्वी, प्रत्येक बुद्धहरूले दुःखको मूल सन्सार बन्धनलाई नाश गर्नुभयो । त्यस्तै अपराजित प्रत्येक बुद्धले मारसेनालाई जित्नुभयो ॥५॥

शास्ता, प्रवक्ता, सरभंग, लोमहर्ष, उच्चगमाय, असित, अनाश्रव, मनोमय, मानच्छित्त, बन्धुमान त्यस्तै

महापरित्राण

अधिमुक्त, विमल र केतुमा प्रत्येक बुद्ध हुनुभयो ॥६॥

केतुम्बराग, मातंग, आर्य, अच्युत, अच्युतगाम, व्यापक, सुमंगल, दर्विल, सुप्रतिष्ठित, असह्य, क्षेम्याभिरत र सीरत प्रत्येकबुद्ध हुनुभयो ॥७॥

दुरन्नय, संघ, उच्चय, अपर, मुनी, सहयो, मनोमनिकम्म, आनन्द, नन्द, उपनन्द, भारद्वाज यी बाह्वजना अन्तिम देहधारी बुद्धहरू भइ बस्नुभयो ॥८॥

बोधि, महानाम, उत्तर, केसी, शिखी, सुन्दर, भारद्वाज, भवबन्धन, उच्छेदक, तिष्य, उपतिष्य, उपसीदरी, तृष्णाक्षेदक, र सिदरी प्रत्येक बुद्ध भइ बस्नुभयो ॥९॥

धर्मचक्रप्रवर्तन सूत्र

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध वाराणसीको ऋषिपतन मृगदाय वनमा विहार गर्नुभएको थियो । त्यहाँ भगवान बुद्ध पञ्चवर्गीय भिक्षुहरूलाई सम्बोधन गर्नुभयो ।

भिक्षुहरू ! यी दुइ अन्तमा प्रवर्जितहरू लाग्नु हुदैन । १. जुन यी हीन, ग्राम्य, पृथकजनहरूलाई योग्य, अनार्य, अनर्थले युक्त कामवासनामा लिप्त हुने हो फेरी २. जुन यी दुःखमय, अनार्य, अनर्थले युक्त आत्मपीडामा लाग्ने हो । भिक्षुहरू ! यी दुइ अन्तमा नगइकन तथागतले मध्यमप्रतिपदामार्ग पत्तालगाउनु भयो । जुन उज्यालो देखाउनको लागि, ज्ञान दिलाउनको लागि, शान्तिको लागि, अभिज्ञाको लागि, सम्बोधि परम ज्ञानको लागि, निर्वाणको लागि हो ।

भिक्षुहरू ! तथागतले जान्नु भएको, धर्मरूपी आँखा उत्पन्न गराउने, ज्ञान उत्पन्न गराउने, शान्तिको लागि, अभिज्ञाको लागि, सम्बोधिको लागि उपयुक्त हुने जुन मार्ग छ त्यहि नै आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग हो । जस्तै,

१. सम्यक दृष्टि २. सम्यक संकल्प ३. सम्यक वचन ४. सम्यक कर्मान्त ५. सम्यक आजीविका ६. सम्यक ब्यायाम ७. सम्यक स्मृति ८. सम्यक समाधि । भिक्षुहरू ! तथागतले जान्नु भएको, धर्मरूपी आँखा उत्पन्न गराउने, ज्ञान उत्पन्न गराउने, शान्तिको लागि, अभिज्ञाको लागि, सम्बोधिको लागि निर्वाणको लागि उपयुक्त हुने मध्यम मार्ग यो नै हो ।

भिक्षुहरू ! यो दुःख आर्यसत्य हो । जन्म पनि दुःख, वृद्धा हुनु पनि दुःख, रोग पनि दुःख, मृत्यु पनि दुःख, मन नपर्नेहरू संग जिवन विताउनु पनि दुःख, मनपर्नेहरू संग विछोडिनु पनि दुःख, इच्छा गरेको वस्तु प्राप्त नहुनु पनि दुःख, हो । संक्षिप्तमा भन्नुपर्दा पाँच उपादानस्कन्ध नै दुःख हो ।

भिक्षुहरू ! यो दुःख समुदय आर्यसत्य हो । यो फेरी फेरी जन्म हुने, प्रीति र रागले युक्त, उत्पन्न भएको ठाँउमा मन लगाउने तृष्णा जस्तै काम तृष्णा, भव तृष्णा, र विभव तृष्णा दुःख समुदय आर्यसत्य हो ।

भिक्षुहरू ! यो दुःख निरोध आर्यसत्य हो जुन तृष्णा, सबै प्रकारले विराग हुने, निरोध हुने, त्याग, प्रतिनिसर्ग, मुक्ति, र लिन नहुने हुन्छ ।

भिक्षुहरू ! यो दुःख-निरोध-गामिनि-प्रतिपदा आर्यसत्य हो । यहि नै आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग हो । जस्तै, १. सम्यक दृष्टि २. सम्यक संकल्प ३. सम्यक वचन ४. सम्यक कर्मान्त ५. सम्यक आजीविका ६. सम्यक ब्यायाम ७. सम्यक स्मृति ८. सम्यक समाधि ।

यी दुःख आर्यसत्य पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो, आलोक उत्पन्न भयो । यो दुःख आर्यसत्य परिज्ञेय (बुझ्नु पर्ने) धर्म, भिक्षुहरू ! पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा

महापरित्राण

उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो । यो दुःख आर्यसत्य परिज्ञात (जानिसकेको) धर्म, पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो ।

भिक्षुहरू ! यो दुःख समुदय आर्यसत्य, पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो । भिक्षुहरू ! यो दुःख समुदय आर्यसत्य प्रत्यावह (छोडन मिल्ने) धर्म भनी पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो । भिक्षुहरू ! यो दुःख समुदय आर्यसत्य प्रहिण धर्म भनी पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो ।

भिक्षुहरू ! यो दुःख निरोध आर्यसत्य, पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो । भिक्षुहरू ! यो दुःख निरोध आर्यसत्य साक्षात्कार गर्नुपर्ने भनी, पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो । भिक्षुहरू ! यो दुःख समुदय आर्यसत्य साक्षात्कार गरीसकेको भनी, पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो ।

भिक्षुहरू ! यो दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य, पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो । भिक्षुहरू ! यो दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य भावना गर्नुपर्ने धर्म, पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो । भिक्षुहरू ! यो दुःख समुदय आर्यसत्य भावना गरीसकेको धर्म भनी पहिला मैले नसुनेको धर्म हो । यसले धर्मरूपी आँखा उत्पन्न भयो । ज्ञान उत्पन्न भयो । प्रज्ञा उत्पन्न भयो । विद्या उत्पन्न भयो । आलोक उत्पन्न भयो ।

भिक्षुहरू ! जहिलेसम्म यी चारआर्य सत्य तिन परिवर्त र बाह्र आकारले ममा यर्थाय ज्ञान-दर्शन भएको थिएन । तवसम्म भिक्षुहरू ! मैले देवताहरू सहित, मारहरू सहित, ब्रम्हाहरू सहित, समस्त लोकमा देवमार सहित, मनुष्य सहित, श्रमण ब्राम्हणहरू सहित, समस्त प्राणीहरू मध्ये सर्वोत्तम सम्यक सम्बोधि प्राप्त गरे , ममा ज्ञान दर्शन उत्पन्न भयो, मेरो चेतना विमुक्ति अचल भयो, यो नै मेरो अन्तिम जन्म हो, फेरी मेरो जन्म हुनेछैन भनी भनिन ।

भिक्षुहरू ! जब यी चारआर्य सत्य तिन परिवर्त र बाह्र आकारले ममा यर्थाय ज्ञान-दर्शन भयो । त्यसपछि मात्र भिक्षुहरू ! मैले देवताहरू सहित, मारहरू सहित, ब्रम्हाहरू सहित, समस्त लोकमा देवमार सहित, मनुष्य सहित, श्रमण ब्राम्हणहरू सहित, समस्त प्राणीहरू मध्ये सर्वोत्तम सम्यक सम्बोधि प्राप्त गरे , ममा ज्ञान दर्शन उत्पन्न भयो, मेरो चेतना विमुक्ति अचल भयो, यो नै मेरो अन्तिम जन्म हो, फेरी मेरो जन्म हुनेछैन भनी भनै ।

यसरी भगवान बुद्धले आज्ञा गर्नुभयो । पञ्चवर्गीय भिक्षुहरूले सन्तुष्ट भई तथागतको उपदेशलाई अभिनन्दन गर्यो ।

यसरी तथागतले व्याख्यान सहित वयान गर्नुहुंदा आयुष्मान कोण्डन्यलाई "जुन उत्पन्न स्वभाव हो ती

महापरित्राण

त्यसपछि भगवान बुद्धले यो उदान ब्यक्त गर्नुभयो । “ अहा कोण्डन्यले बुद्धो कोण्डन्यलाई ज्ञात भयो ।
” यसै कारणले कोण्डन्यको नाम अज्ञात कोण्डन्य भयो ।

महासमय सुत्र

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध पाँचसय जना अर्हत भिक्षुहरू भएको ठूलो भिक्षुसंघको साथ कपिलवस्तुको शाक्यहरूको महावनमा विहार गर्नुभएको थियो । त्यसवेला तथागत र भिक्षुसंघको दर्शनार्थ दशवटा लोकधातुवाट धेरै देवताहरू जम्मा भए । त्यसवेला चारजना शुद्धावास देवतापुत्रले “भगवान बुद्ध पाँचसय जना अर्हत भिक्षुहरू भएको ठूलो भिक्षुसंघको साथ कपिलवस्तुको शाक्यहरूको महावनमा विहार गर्नुभएको छ । त्यसवेला तथागत र भिक्षुसंघको दर्शनार्थ दशवटा लोकधातुवाट धेरै देवताहरू जम्मा भएका छन् । किन हामी मात्र जहाँ भगवान बुद्ध वस्नुभएको हो त्यहाँ गएर आ-आफ्नो कुरा नराख्ने ?” यस्तो विचार ग-यो ।

त्यसपछि ती देवताहरूले जसरी कुनै वलवान ब्यक्तिले सिधा भएको हात बाँझो पारे भैं बाँझो हात सिधा पारे भैं शुद्धावास देवलोकवाट अन्तर्धान भई भगवान बुद्धको अगाडी प्रकट भयो । त्यसपछि ती देवताहरूले भगवान बुद्धलाई अभिवादन गरी एक छेउमा वस्नुभयो । एक छेउमा वसेका एक देवताले भगवान बुद्धलाई गाथाद्वारा यस्तो विन्ति ग-यो ।

यस वनमा देवताहरूको महासमुह जम्मा भएको छ । हामी पनि यी अजय महासंघको दर्शनको लागि यस धर्म समागममा आएका हौं ॥१॥

त्यसपछि अर्को देवताले भगवान बुद्धलाई गाथाद्वारा यस्तो विन्ति ग-यो ।

भिक्षुहरू आफ्नो चित्त वशमा लिएर ध्यानमा समाहित भइ बस्नुभएको छ । सारथीले लगाम बलियोसंग सिधा पारेर समातेभैं पण्डितहरूले आफ्नो इन्द्रियलाई वशमा राख्नुभएको छ ॥२॥

त्यसपछि फेरी अर्को देवताले भगवान बुद्धलाई गाथाद्वारा यस्तो विन्ति ग-यो ।

ज्ञानीहरू(आंखा भएकाहरू) रागरूपी कण्टक, परिधि र इन्द्रखील नाशगरी बुद्ध विमल, दान्त र श्रेष्ठरूपमा विचरण गर्नुभयो ॥३॥

अनी अर्को देवताले बुद्धको अगाडी गाथाद्वारा यसरी विन्ति ग-र्या ।

जुन व्यक्तिहरू बुद्धको शरणमा जान्छ, तिनीहरू नर्कमा जादैन । मनुष्य शरीरलाई त्याग गरिसकेपछि तिनीहरूले देवकाय लाभ गर्दछ ॥४॥

अनी भगवान बुद्धले भिक्षुहरूलाई सम्बोधन गरी आज्ञा गनुभयो, “भिक्षुहरू ! तथागत र भिक्षुसंघको दर्शन गर्नको लागि दशवटा लोकधातुवाट धेरै देवताहरू यहाँ जम्मा भएका छन् । भिक्षुहरू ! अतितमा जो अर्हत सम्यक् सम्बुद्धहरू हुनुभयो, वहाँहरूको दर्शन गर्नको लागि पनि यति नै देवताहरू जम्मा भएको थियो जति अहिले मेरो दर्शनको लागि जम्मा भएका छन् ।

भिक्षुहरू ! अनागतमा पनि जो अर्हत सम्यक् सम्बुद्धहरू हुनेछ वहाँहरूको दर्शन गर्नको लागि यति नै देवताहरू जम्मा हुनेछ, जति अहिले मेरो दर्शनको लागि जम्मा भएका छन् । भिक्षुहरू ! म देव शरीर धारणा गरेका देवताहरूको नाम भन्दछु । सुन अनी राम्रो संग मनमा राख, धारणा गर । “हस् हुन्छ भन्ते !” भनी ती भिक्षुहरूले भगवान बुद्धलाई जवाफ दिनुभयो । भगवान बुद्ध यस्तो आज्ञा गनुभयो, पृथ्वीको अनेकौ ठाँउमा पहाडको कुना काप्चामा संयमी र समाहित भएका देवताहरूको वारेमा वताउंदछु ॥५॥

सिंह जस्तै दृढ, भय रहित, रोमांच रहित, पवित्र मनले युक्त बुद्धले कपिलवस्तु वनमा वसेका निर्दोषी

महापरिज्राण

पाचसय जना बुद्ध शासनमा वसेका श्रावकहरूलाई सम्बोधन गर्नुभयो ॥६-७॥

भिक्षुहरू ! जसले देव शरीर धारणा गरेर आएका छन् तिनीहरूलाई चिन । ती भिक्षुहरू बुद्धको आज्ञा सुनेर उत्साहित भए ॥८॥

देवताहरूलाई देख्न सक्ने ज्ञान ती भिक्षुहरूले प्राप्त ग-र्यो । अनि तिनीहरूले सयौं हजारौं देवताहरू देख्यो ॥९॥

कसैले हजारौं देवताहरू देखे । कुनै भिक्षुहरूले चारै दिशामा अनन्त देवताहरू देखे । १०

अनी सबै ज्ञान भएको समन्तचक्षु बुद्धले यी सबै देखेर थाहा पाउनु भएपछि शासन धर्मका अभिरत भएर वसेका श्रावकहरूलाई सम्बोधन गर्नुभयो ॥११॥

भिक्षुहरू ! जतिजनाले देव शरीर धारणा गरी आएका देवताहरू यहाँ आएका छन् तिनीहरूलाई चिन । म क्रमैसंग तिनीहरूको वारेमा भन्छु ॥१२॥

कपिलबस्तुमा भूमीमा बसेका ऋद्धिवान द्युतिमान, सुकुमार र यशस्वी सात हजार देवताहरू प्रशन्नपूर्वक यस वनमा भिक्षुहरूको समागम हेर्नको लागि आएका छन् ॥१३॥

हिमालमा बसेका ऋद्धिवान द्युतिमान, सुकुमार र यशस्वी छ हजार रंग विरंगी यक्षहरू प्रशन्नपूर्वक यस वनमा भिक्षुहरूको समागममा आएका छन् ॥१४॥

सातागिरीका ऋद्धिवान द्युतिमान, सुकुमार र यशस्वी तिन हजार रंग विरंगी यक्षहरू प्रशन्नपूर्वक यस वनमा भिक्षुहरूको समागममा आएका छन् ॥१५॥

फेरी सोह्रहजार रंग विरंगी यक्षहरू प्रशन्नपूर्वक यस वनमा भिक्षुहरूको समागममा आएका छन् ॥१६॥
वेस्सामित्त पर्वतमा वसेका पाच सय रंग विरंगी यक्षहरू प्रशन्नपूर्वक यस वनमा भिक्षुहरूको समागममा आएका छन् ॥१७॥

राजगृहको वेपुल्ल पर्वतमा बसेको, एक लाख भन्दा वढी यक्षहरूले सेवा गराईरहेका राजगृहका कुम्भिर भन्ने यक्ष पनि यस वनमा समागम हेर्नको लागि आएको छ ॥१८॥

पूर्वदिशामा वसेका गन्धर्वहरूको अधिपति यशस्वी धृतराष्ट्र महाराज हुन्, जसको इन्द्रभन्ने महावली ऋद्धिवान द्युतिमान, सुकुमार र यशस्वी छोराहरू पनि प्रशन्न भई यस समागम हेर्न आएका छन् ॥१९-२०॥

दक्षिण दिशाका कुम्भण्डहरूको अधिपति यशस्वी विरुढक हुन्, जसको इन्द्रभन्ने महावली ऋद्धिवान द्युतिमान, सुकुमार र यशस्वी छोराहरू पनि प्रशन्न भई यस समागम हेर्न आएका छन् ॥२१-२२॥

पश्चिम दिशाका नागहरूको अधिपति यशस्वी विरुपाक्ष हुन्, जसको इन्द्र भन्ने महावली ऋद्धिवान द्युतिमान, सुकुमार र यशस्वी छोराहरू पनि प्रशन्न भई यस समागम हेर्न आएका छन् ॥२३-२४॥

उत्तर दिशाका यक्षहरूको अधिपति यशस्वी कुवेर हुन्, जसको इन्द्र भन्ने महावली ऋद्धिवान द्युतिमान, सुकुमार र यशस्वी छोराहरू पनि प्रशन्न भई यस समागम हेर्न आएका छन् ॥२५-२६॥

पूर्व दिशाका धृतराष्ट्र, दक्षिण दिशाका विरुढक, पश्चिम दिशाका विरुपाक्ष र उत्तर दिशाका कुवेर महाराज यशस्वी हुन् । यी चारजना महाराजहरू पनि कपिलवस्तुको वनमा चारदिशा बस्नुभएको छ ॥२७-२८॥

ती मायावी, वञ्चक, शठ र कपटि कुटेण्डु, वेण्टेडु, विटुच्च र विटुण्डो भन्ने दासहरू पनि आएका थिए । चन्दन, कामसेड्ड, किन्नुधण्डु, निघण्डु, पणाद, ओपमञ्ज, देवपुत्र, मातलि, चित्तसेन, जननायक, गन्धर्व नलराज, पञ्चशिख, तिम्बरु, सुर्यवर्चस र अन्य गन्धर्व नल राजाहरू प्रशन्न भई भिक्षुहरूको समागम हेर्न आएका थिए ॥२९-३२॥

महापरित्राण

आकासमा वस्ने वैशाली निवासी नागहरू पनि आ-आफ्नो सभाका साथ आए । प्रयागवासी कम्बलर अस्सतर कुलका नागहरूपनि आफन्तहरूसंग आए ॥३३॥

यशस्वी, यमुनावासी नागहरू र धृताराष्ट्र कुलका नागहरू, एरावण कुलका महानाग पनि वनमा समागम हेर्नको लागि आए ॥३४॥

ती विशुद्ध चक्षु भएका गरुड जो नागराजलाई क्षणभरमै समातेर लग्न सक्षम छन्, ती चित्र र सुपर्ण भन्ने गरुड पक्षिहरूपनि आकासको मार्गवाट त्यहाँ आए ॥३५॥

त्यहाँ नागराजहरूलाई भय थिएन । तथागतले गरुडहरूवाट नागहरूको भयमुक्त गराएका थिए । तिनीहरू आ आफु मिलिजुली सौहादृपूर्ण भै तथागतको शरणमा गए । इन्द्रले पराजित गरेको समुन्द्रमा आश्रित भै वसेको ऋद्धिमान र यशस्वी इन्द्रको भाइ असुर पनि त्यस समागममा आए ॥३६॥

कालकंज दानवेघस भन्ने अति नै भयंकर असुरहरू, वेपचित्ति, सुचित, प्रल्हाद भन्ने असुरहरू नमुची भन्ने असुर संगै आए ॥३७॥

वेरोच नाम भएका वलि असुको छोराहरू सयजना आफ्ना बलसेना संगै राहु असुरकहाँ पुगे । "तपाईंलाई शान्ति होस्" अव भिक्षुहरू हेर्नको लगी वनमा जाने उपयुक्त समय हो भनी खबर दिए ॥३८॥

जल, पृथ्वी, तेज र वायु देवताहरूपनि त्यहाँ आए । वरुण, वारण र सोम यश देवतासंगै आए । यशस्वी मैत्रिकायिक करुणा कायिक देवताहरू पनि आए । ऋद्धिमान, द्युतिमान, वर्णले युक्त अनेकौं रंङ्ग विरङ्गि दस प्रकारको दससमुहका देवताहरू खुसीहुदै भिक्षुहरूको समागम हेर्नको लागि क्षणभरमै त्यहाँ आइपुगे ॥३९-४१॥

विष्णु देवनिकायका देवताहरू, सहली देवनिकायका देवताहरू, असम निकायका देवताहरू, यम भन्ने दुइवटा देवनिकायका देवताहरू आए । चन्द्रमाको अधिपति चन्द्र देवपुत्र अगाडी राखेर आए । सूर्यको अधिपति सूर्य देवपुत्र अगाडी राख्दै त्यस आश्रित गरी बस्ने देवताहरू आए । नक्षत्र तारा आश्रित गरी वस्ने देवताहरू त्यसको अधिपति देवताको संगै आए । मन्दवलाहक देवताहरूपनि आए । वसु देवताहरूको नायक भएका पुनिन्दद भन्ने सक्क देवता पनि त्यहाँ आए । ऋद्धिमान, द्युतिमान, वर्णले युक्त अनेकौं रंङ्ग विरङ्गि दस प्रकारको दससमुहका देवताहरू खुसीहुदै भिक्षुहरूको समागम हेर्नको लागि त्यहाँ आइपुगे ॥४२-४५॥

त्यसपछि सहभू भन्ने देवता आगो भै ज्वाजल्यमान भै त्यस ठाउँमा आए । उम्म भन्ने फुलको रंग भएको अरिडक भन्ने देवताहरू, रोज भन्ने देवताहरू, वरुण, धम्म, अच्युत, अनोजक भन्ने देवताहरू पनि आए । सुलेय्यक रुचिर भन्ने देवताहरूपनि आए । वासभनेत्ति भन्ने देवताहरूपनि आए । ऋद्धिमान, द्युतिमान, वर्णले युक्त अनेकौं रंङ्ग विरङ्गि दस प्रकारको दससमुहका देवताहरू खुसीहुदै भिक्षुहरूको समागम हेर्नको लागि त्यहाँ आइपुगे ॥४६-४८॥

समान, महासमान, मानुस, मानुसुत्तम, खिड्ढापदोसिक भन्ने देवताहरूपनि आए । मनोपदोसिक भन्ने देवताहरू पनि आए । हरि भन्ने देवताहरूपनि आए । पारगु महापारगु भन्ने यशस्वी देवताहरूपनि आए । ऋद्धिमान, द्युतिमान, वर्णले युक्त अनेकौं रंङ्ग विरङ्गि दस प्रकारको दससमुहका देवताहरू खुसीहुदै भिक्षुहरूको समागम हेर्नको लागि क्षणभरमै त्यहाँ आइपुगे ॥४९-५१॥

सुकक, करुम्ह वरुण भन्ने देवताहरू वेबनस भन्ने देवतासंगै आए । ओदातगृह, पामोक्ष, विचक्षण भन्ने देवताहरू पनि आए । यशस्वी सदामत्त, हारजग भन्ने देवताहरू र मिस्सक भन्ने देवताहरू पनि आए । जसले दिशाहरूमा पानी पार्दछ, ती परजन्य देवताहरू आकास गर्जाउदै आए । ऋद्धिमान, द्युतिमान, वर्णले युक्त

महापरित्राण

अनेकौ रंङ्ग विरङ्गि दस प्रकारको दससमुहका देवताहरू खुसीहुदै भिक्षुहरूको समागम हेर्नको लागि त्यहां आइपुगे ॥५२-५४॥

खेमिय, तुसित, याम, कडुक, लम्बित, कालाम, सेट्ट, जोति, आसव भन्ने देवताहरू, निम्नानरति देवताहरू पनि आए । त्यसपछि परनिम्मित देवताहरूपनि आए । ऋद्धिमान, द्युतिमान, वर्णले युक्त अनेकौ रंङ्ग विरङ्गि दस प्रकारको दससमुहका देवताहरू खुसीहुदै भिक्षुहरूको समागम हेर्नको लागि त्यहां आइपुगे ॥५५-५७॥

अनेकौ वर्णका यी साङ्गी प्रकारका देवनिकायहरू र आफूसंग समान भएको अरु देवताहरू भए उनीहरू पनि संगै लिएर आए ॥५८॥

जन्म रहित, रागादि रहित, चार ओघ तरणगरी सकेको आश्रव क्षय गरी सकेको आर्य संघ र अंध्यारोलाई विनास गर्ने चन्द्रमा भै हुनुभएको तथागतलाई हेर्नको लागि त्यहां आए ॥५९॥

ऋद्धिवान बुद्धको आर्य श्रावक पुत्रसरि हुनुभएको सुब्रम्ह परमात्म भन्ने देवताहरू र सनतकुमार ब्रम्हा पनि आए । तिस्स भन्ने ब्रम्हा पनि भिक्षुहरूको समागम हेर्नको लागि आए ॥६०॥

हजारौ ब्रम्हलोकभन्दा माथी बस्ने ब्रम्हलोक मै जन्मनु भएको, द्युतिवान, भयंकर शरीर भएको यशस्वी महाब्रम्हा पनि त्यस ठाउँमा आए । छुट्टिएर बसेका आफ्ना सेनाहरू आफ्नो वशमा राख्ने इश्वर नामले चिनिने ब्रम्हाहरू दसजना पनि आए । तिनीहरूको विचमा चारैतिर ब्रम्हाहरू राखेका हारित भन्ने ब्रम्हापनि आए ॥६१-६२॥

त्यहां आएका इन्द्र, ब्रम्हा सहित ती सबै देवताहरू तर्फ मारहरू पनि आए । हेर यी मारहरूको मुखता पो हो की ? ॥६३॥

आउ, समात, बांध रागले सबैलाई वशमा लिउ, चारैतिरवाट घेर, कसैले कसैलाई पनि नछोड ॥६४॥ हातले भूइमा हान्दै ठूलो स्वर निकाल्दै(भैरव स्वर) , वर्षायाममा विजुली गर्जे भै आवाज निकाल्दै ठूलो सेना संगै मार पनि आए ॥६५-६६॥

यी सबै कुरा थाहा भएका चक्षुमान तथागतले सुगत शासनमा बस्नुभएका श्रावकहरूलाई सम्बोधन गरी आज्ञा गर्नुभयो ॥६७॥

मारसेना आइरहेको छ । भिक्षुहरू ! यिनिहरूलाई चिन । तथागतको वचन सुनेर भिक्षुहरू विर्यपूर्वक सचेत भयो । अनी वीतरागी भिक्षुहरू देखेर डराएर पराजित भएका मारहरू भागेर गयो । मारले ती भिक्षुहरूको रौं पनि हल्लाउन सकेन । ती सबै प्रशिद्ध, संग्राम विजयी निर्भयी र यशस्वी वीतरागी आर्यहरू संगै मुदित भए ॥६८-६९॥

आलवक सुत्र

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय तथागत बुद्ध आलवी भन्ने आलवक यक्षको भवनमा वस्नुभएको थियो । त्यस समयमा आलवक यक्ष जहाँ भगवान बुद्ध वस्नुभएको हो त्यहाँ आए । अनी भगवान बुद्धलाई यस्तो भन्यो-“श्रमण वाहिर जाऊ” “हुन्छ आयुष्मान”भनी भगवान बुद्ध बाहिर जानुभयो । “श्रमण भित्र आऊ”“हुन्छ आयुष्मान”भनी तथागत भित्र आउनुभयो ।

दोस्रोपल्ट पनि आलवक यक्षले भगवान बुद्धलाई यस्तो भन्यो-“श्रमण वाहिर जाऊ” “हुन्छ आयुष्मान”भनी

महापरित्राण

भगवान बुद्ध बाहिर जानुभयो । “श्रमण भित्र आऊ”हुन्छ आयुष्मान”भनी तथागत भित्र आउनुभयो ।

तेस्रोपल्ट पनि आलवक यक्षले भगवान बुद्धलाई यस्तो भन्यो-“श्रमण वाहिर जाऊ” “हुन्छ आयुष्मान”भनी भगवान बुद्ध बाहिर जानुभयो । “श्रमण भित्र आऊ”हुन्छ आयुष्मान”भनी तथागत भित्र आउनुभयो ।

चौठोपल्ट पनि आलवक यक्षले भगवान बुद्धलाई यस्तो भन्यो-“श्रमण वाहिर जाऊ” आयुष्मान म वाहिर जान्न । तिमीलाई जे गर्न मनलाग्छ त्यहि गर भनी तथागतले भन्नुभयो ।

“श्रमण ! म तिमी संग प्रश्न सोध्नेछु । यदि मेरो प्रश्नको जवाफ दिइएन भने म तिम्रो चित्त विक्षिप्त गर्नेछु । तिम्रो मुटु दुइ टुक्रा पार्नेछु । तिम्रो खुट्टा समातेर खोलापारि पुग्नेगरी फालिदिनेछु ।”

“आयुष्मान ! देव, मार, ब्रम्हा, श्रमण, तथा ब्राम्हण सत्वप्राणीहरूमध्ये यस्तो ब्युक्ति कोहिपनि देखिन जसले मेरो चित्त विक्षिप्त गर्न सक्दछ, फेरी मेरो मुटु दुइ टुक्रा पार्न सक्दछ, मेरो खुट्टा समातेर खोलापारी पुग्ने गरी फाल्न सक्दछ । तैपनि आयुष्मान ! तिमीलाई जे सोध्ने इच्छा छ सोध्नुहुन्छ । ” तथागतले यस्तो भनेपछि आलवक यक्षले गाथाद्वारा प्रश्न ग-र्यो ।

आलवक यक्ष : यो संसारमा मानिसहरूको सबैभन्दा ठूलो धन के हो ? केको अभ्यास गरेमा जीवन सुखी हुन्छ ? सबै रसमध्ये उत्तम रस केलाई भनिन्छ ? कसरी विताउने जीवनलाई श्रेष्ठ जीवन भनिन्छ ?॥१॥

तथागत : यो संसारमा मानिसहरूको सबैभन्दा ठूलो धन श्रद्धाधन हो । धर्मको अभ्यास गरेको खण्डमा सुख हुन्छ । सबै रसमध्ये सत्य रस ठूलो रस हो । प्रज्ञामय जीवन नै श्रेष्ठ जीवन हो ॥२॥

आलवक : मानिसहरूले ओघलाई तर्ने के ले ? संसाररूपी सागरवाट पार तरेर जाने कसरी ? के गर्दा दुःख हटाउन सकिन्छ ? कुन प्रकारले चित्त परिशुद्ध हुन्छ ?॥३॥

तथागत : मानिसहरूले श्रद्धावलले ओघ तर्दछ । अप्रमादि भएको खण्डमा संसार सागरवाट पार हुन्छ । पराक्रमि भएको खण्डमा दुःख अन्त हुन्छ । प्रज्ञाले चित्त परिशुद्ध हुन्छ ॥४॥

आलवक : प्रज्ञा लाभ गर्ने कसरी ? धन प्राप्त गर्ने कसरी ? किर्ति लाभ प्राप्त गर्ने कसरी ? साथीहरू वनाउने कसरी ? यस लोकवाट परलोकमा जादां के गरेको खण्डमा शोक गर्न नपर्ने हुन्छ ? ॥५॥

तथागत : निर्वाणमा पुग्नको लागी (बुद्ध) अर्हतहरूको धर्ममा लाग्ने, श्रद्धा राख्ने, अप्रमादि सुविनिता अनी विचक्षणहरूले लौकिक लोकोत्तर प्रज्ञा लाभ गर्दछ ॥६॥

उचित, योग्य काम गर्ने, दृढ परिश्रमी मानिसले धन प्राप्त गर्दछ । अनी सत्यले यश किर्ति प्राप्त हुन्छ । कुनै वस्तुले सहयोग गरेमा साथीहरू प्राप्त हुन्छ ॥७॥

श्रद्धालु गृहस्थीहरूमा सत्य, प्रज्ञा, विर्य, त्याग भन्ने यी चारधर्म भएमा परलोकमा जादां पश्चाताप गर्नु पर्दैन ॥८॥

यदि सत्य, प्रज्ञा, त्याग, विर्य भन्दा ठूलो अरु यस लोकमा छ की छैन भनी अरु ब्राम्हणहरू संग सोधि हेर ॥९॥

आलवक यक्ष ! अव म फेरी किन अरुलाई सोध्न जाने जवकी पारलौकिक अर्थको परमार्थ नै मैले थाहापाइसकेँ ॥१०॥

आज मेरै कल्याणको निम्ति तथागत यहाँ आउनुभएको हो । जुन पुण्यरूपी खेतलाई दिदा महाप्रतिफल प्राप्त हुन्छ, त्यो पुण्यरूपी खेतलाई जानिसकेँ ॥११॥

म तथागतलाई वन्दना गर्दछु, धर्मको सुधर्मत्व पनि भन्दै गाउँ गाउँमा शहर शहरमा घुम्नेछु ।१२॥

महापरित्राण

कसीभारद्वाज सूत्र

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय तथागत बुद्ध मगध देशको दक्षिणगिरिको एकनाला भन्ने गाउमा वस्नु भएको थियो । त्यस समयमा कसीभारद्वाज ब्राम्हण रोपाईंमा पाँचसयवटा हलो खेतमा लगाएको थियो । एक दिन तथागत बुद्ध दिँउसो पात्र चिवर धारणा गरी जहाँ कसीभारद्वाज ब्राम्हणको काम भैरहेको थियो त्यहाँ जानुभयो । त्यस समय कसीभारद्वाजको भोजनको समय थियो ।

जहाँ भोजन गरिरहेको थियो त्यहाँ तथागत बुद्ध जानुभई एक छेउमा उभेर बस्नुभयो । कसीभारद्वाज ब्राम्हणले भिक्षाको लागि उभिरहनु भएको तथागत बुद्धलाई देखेर यस्तो भन्यो “ श्रमण ! म खेत खन्छु । विउ छर्छु । खेति गरेर खान्छु । श्रमण ! तिमि पनि खेत खन । विउ छर । खेति गरेर खाउ ”

“ब्राम्हण ! म पनि खेत खन्छु, विउ छर्छु, खेति गरेर खान्छु ।”

“भो गौतम ! मैले त तपाईंसंग हलो, जुवा, हलो चलाउदा गोरुलाई हान्ने लड्ढि देखिन । तैपनि तपाईंले “ब्राम्हण ! म पनि खेत खन्छु, विउ छर्छु, खेति गरेर खान्छु । भन्नुभयो ।”

अनी फेरी कसीभारद्वाजले भगवान बुद्धलाई गाथाद्वारा यस्तो भन्यो ।

तपाईंले आफुलाई कृषक भन्नुभयो । तर मैले तपाइको औजार देखिन ।

कृपया म प्रति अनुकम्पा राखी भन्नुहोस् कि जसले गर्दा तपाइको खेतीकामलाई देख्न सकुं बुझ्न सकुं ॥१॥

मेरो श्रद्धा वीज जस्तै हो । तप वर्षा हो । प्रज्ञा जुवा हो । लज्जा हलो हो । मन डोरी हो । स्मृति गोरु हाक्ने लड्ढि हो ॥२॥

(त्रिविध) काय सुचरित भइ, (चतुर्विध) वाक सुचरित भइ, आहारको विषयमा संयत भइ, अविस्वाद सत्यले खाना जोर्छु । (निर्वाणमा लाग्ने भएकोले अर्हत फल) विनम्रता मेरो धान कुट्नु हो ॥३॥

निर्वाणको वाटोमा लग्ने विर्य हलो जोल्ने गोरु सरह हो । उ जहिले नै त्यहि दिशातर्फ लाग्छ जहाँ कुनै प्रकारको शोक हुदैन ॥४॥

मेरो खेती यसप्रकारले हुन्छ । जुन अमृतफल दिने खेति हो । यस प्रकारको खेती गर्नाले सबै मानिसहरू दुःखवाट मुक्त हुन्छ ॥५॥

अनी कसीभारद्वाज ब्राम्हणले ठूलो सुनको थालमा खिर ल्याई भगवान बुद्धको अगाडी राखी यस्तो भन्यो गौतम ! तपाईं यो खिर अनुभव गर्नुहोस् । अमृतफल फल्ने काम गर्नुहुने तपाईं पनि कृषक गौतम हुनुहुन्छ ।

गाथा वाचना गरेर प्राप्त भएको खिर मेरो निम्ति योग्य छैन । ब्राम्हण सम्यकआजिव पारिशुद्धि जान्नुहुने तथागतहरूलाई यो धर्म हैन । सर्वज्ञहरूले गाथा भनी प्राप्त भोजन प्रतिक्षेप गर्नुहुन्छ । ब्राम्हण धर्म विद्यमान रहेसम्म यो चारित्रपनि विद्यमान रहन्छ ।

अर्हत, क्षिणाश्रव र चन्चलता नभएको महर्षि तथागतहरूको पुण्य प्राप्त हुनेभएकोले अरु नै खानाले उपस्थान गर ।

त्यसोभए भो गौतम ! यो खिर म कसलाई दिउँ ? ब्राम्हण ! देव, ब्रम्ह, श्रमण, ब्राम्हण, सहित यस लोकमा तथागत र तथागतका श्रावकहरू बाहेक अरु कुनै पनि प्राणी मैले देखिन जसलाई यो भोजनले कल्याण हुनेछ । त्यसकारण हे ब्राम्हण ! यो भोजन हरियो घाँस नभएको ठाँउमा वा प्राणीहरू नभएको पानीमा राखिदेउ ।

महापरित्राण

अनी त्यस ब्राम्हणले त्यस खिरलाई प्राणी नभएको पानीमा राखिदियो । पानीमा पर्नासाथ त्यो खिर चिच्चिट चिटिचिट आवज संगै वाफ निस्कियो । जसरी दिनभर घाममा रहेको कुटोमा पानीको थोपा पर्दा चिच्चिट चिटिचिट आवाज आउने हो त्यस्तै त्यो खिर पानीमा पर्नासाथ चिच्चिट चिटिचिट भन्ने आवाजसंगै वाफ आयो ।

अनी कसीभारद्वाज ब्राम्हण संविग्न भई रौं नै ठाडो ठाडो पारी जहाँ तथागत हुनुहुन्थ्यो त्यहाँ आइ भगवानको खुट्टामा घोप्टो परी यस्तो भन्यो । “आश्चर्य हो गौतम ! आश्चर्य हो गौतम ! जसरी घोप्टाएको भांडो सुल्टो पारे भै, छोपीराखेको ठाँउ खोलेर देखाउने भै, वाटो भुलेकोलाई वाटो देखाए भै, अंधारो ठाँउमा दियो वालिदिए भै आंखा हुनेहरूले रूप देखे भै तपाइले मलाई अनेकौ प्रकारले धर्मदेशना गर्नुभयो । अव देखी म तपाइको शरणमा आएँ । धर्म र भिक्षु संघको शरणमा आएँ । जीवनभरसम्म तपाइको उपासकको रूपमा स्विकार्नुहोस् । म तपाइको शासनमा प्रवज्या तथा उपसम्पदा प्राप्त गर्न सकुं ।”

अनी कसीभारद्वाज भगवानकहाँ प्रवजित भए । उपसम्पदा लाभ गरे । केहि दिन पछि नै आयुष्मान भारद्वाज एकान्तमा उद्योगी, तत्पर भइ जुन अर्हत फलको लागी जानेर बुभेरे कुलपुत्रहरू गृहत्याग गर्दछ त्यो अनुत्तर ब्रम्हचर्या यहि जन्ममै जानेर बुभेरे साक्षात्कार गर्नुभयो । वहाँले धर्म बुझ्नुभयो, जन्म क्षिण गर्नुभयो, ब्रम्हचर्या पूर्ण भयो । वहाँ कृतकृत्य हुनुभयो । पुनर्जन्म हुदैन भनी थाहा पाउनु भयो । आयुष्मान भारद्वाज अरहन्तहरू मध्ये एक अर्हत हुनु भयो ।

परामत्त सूत्र

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध अनाथपिण्डिक महाजनले वनाउनु भएको जेतवनाराममा वस्नु भएको थियो । त्यस समयमा एक जना देवता रातको प्रथम याम वितिसकेपछि उज्जल प्रकाशले जेतवन विहारनै ज्वाजल्यमान हुने गरी ज्योति छरेर जहाँ भगवान बुद्ध वस्नुभएको थियो त्यहाँ नजिक आउनुभयो । अगाडी आएर तथागतलाई अभिवादन गरी एक छेउमा बस्नुभयो । एक छेउमा वसेका त्यस देवताले भगवान बुद्धलाई गाथाद्वारा यस्तो विन्ति ग-र्यो ।

भगवान ! तपाइको सामु आएर म पतनोन्मुखको वारेमा प्रश्न गर्दछु पतनको कारण के के हो ? ॥१॥
उन्नत मानिस सजिलै संग चिन्न सकिन्छ । पतन हुने मानिस पनि सजिलै चिन्न सकिन्छ । धर्मप्रेमी ब्यक्तिको उन्नति र लाभ हुन्छ, धर्मको द्वेषि भएका पराभव(अवनति) हुन्छ ॥२॥

अवनतिको पहिलाको कारण जानिसकेँ । भगवान ! अब अवनतिको द्रोस्रो कारण वताइदिनुहोस् ॥३॥
जसलाई असत्पुरुष मनपर्दछ । सत्पुरुष मन पर्दैन । फेरी जसले असत्पुरुषहरूको धर्मलाई मनपराउंदछ त्यो अवनतिको कारण हो ॥४॥

अवनतिको द्रोस्रो कारण जानिसकेँ । भगवान ! अब अवनतिको तेस्रो कारण वताइदिनुहोस् ॥५॥
जो ब्यक्ति निन्द्रालु हुन्छ । धेरै व्यक्तिसंग सम्बन्ध राख्ने हुन्छ । उद्योगी नभएको, अल्छी, क्रोधि हुन्छ, त्यो अवनतिको कारण हो ॥६॥

अवनतिको तेस्रो कारण जानिसकेँ । भगवान ! अब अवनतिको चौथो कारण वताइदिनुहोस् ॥७॥
जसले सामर्थ्य हुदा हुदैपनि वृद्ध आमा बुबाको लालन पालन पोषण गर्दैन, त्यो अवनतिको कारण हो ॥८॥

अवनतिको चौथो कारण जानिसकेँ । भगवान ! अब अवनतिको पांचौ कारण वताइदिनुहोस् ॥९॥

महापरित्राण

जसले निष्पापी ब्राम्हण, श्रमण वा अरु कुनै एकलै हिडेंकोलाई भुठो बोलेर भुक्क्याउदछ, त्यो अवनतिको कारण हो ॥१०॥

अवनतिको पांचौ कारण जानिसकें । भगवान ! अब अवनतिको छैठौं कारण वताइदिनुहोस् ॥११॥

जसले आफुसंग सुन हिरा मोति आदि धेरै सम्पत्ति भएर पनि आफमात्रै सुख भोग गरी वस्दछ, त्यो अवनतिको कारण हो ॥१२॥

अवनतिको छैठौं कारण जानिसकें । भगवान ! अब अवनतिको सातौं कारण वताइदिनुहोस् ॥१३॥

जसले जातिको धनको गोत्रको अभिमान गर्दछ, फेरी आफन्तहरूको अपमान गर्दछ त्यो अवनतिको कारण हो ॥१४॥

अवनतिको सातौं कारण जानिसकें । भगवान ! अब अवनतिको आठौं कारण वताइदिनुहोस् ॥१५॥

जो स्त्रीधूर्त हुन्छ, सुराधूर्त, जुवाडे हुन्छ, जसले आफ्नो कमाइ नाश गर्दछ त्यो अवनतिको कारण हो ॥१६॥

अवनतिको आठौं कारण जानिसकें । भगवान ! अब अवनतिको नवौं कारण वताइदिनुहोस् ॥१७॥

जो आफ्नो श्रीमत्संग खुसी नभएर नगरशोभिनि कहां जान्छ, त्यो अवनतिको कारण हो ॥१८॥

अवनतिको नवौं कारण जानिसकें । भगवान ! अब अवनतिको दशौं कारण वताइदिनुहोस् ॥१९॥

जसले उमेर गैसकेपनि पनि बालकन्या विवाह गर्दछ फेरी डर र इर्ष्याले जो निदाउन नसक्ने हुन्छ त्यो अवनतिको कारण हो ॥२०॥

अवनतिको दसौं कारण जानिसकें । भगवान ! अब अवनतिको एघारौं कारण वताइदिनुहोस् ॥२१॥

(सुरा मासु) आदिमा लालचि र सम्पत्ति नाश गर्ने स्त्री वा पुरुषलाई ऐश्वर्य (तूलो स्थानमा) को स्थानमा राख्नु अवनतिको कारण हो ॥२२॥

अवनतिको एघारौं कारण जानिसकें । भगवान ! अब अवनतिको बाह्रौं कारण वताइदिनुहोस् । २३

जो क्षत्रीकुलमा जन्मेर पनि अल्प सम्पत्ति भएर पनि लोभी भएर राज्यको इच्छा गर्दछ त्यो अवनतिको कारण हो ॥२४॥

पण्डित भएका यी अवनतिको कारण जानेका ती आर्य पुदगलहरू यो लोकमा पनि परलोकमा पनि श्रीसम्पत्तिशाली हुन्छ ॥२५॥

वसल सुत्र

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध अनाथपिण्डिक महाजनले वनाउनु भएको जेतवनाराममा वस्तु भएको थियो । त्यसवेला भगवान बुद्ध विहानको समयमा पात्र चिवर धारणा गरी पिण्डपात्रको लागी श्रावस्तीको नगरमा जानुभयो । त्यसवेला अग्गिक भारद्वाज ब्राम्हणको घरमा होम यज्ञको सामाग्रीकोसाथ आगो पनि वालिराखेको थियो । तथागत बुद्ध घरै पिच्छै भिक्षाटन गर्दै जहाँ अग्गिक भारद्वाजको घर हो त्यहाँ आइपुग्नु भयो ।

अग्गिक भारद्वाज ब्राम्हणले तथागत टाढावाट आइरहनु भएको देख्यो । देख्नासाथ भगवान बुद्धलाई " हे मुण्डक ! त्यहि वस । हे श्रमण त्यहि वस । हे वसल ! त्यहि वस ।" भन्यो ।

तथागतले यस्तो भनेको सुनेर अग्गिक भारद्वाजलाई भन्नुभयो । "हे ब्राम्हण वसल भनेको को हो ? वसलले गर्नेकाम के हो ? भो भगवान वसल कसलाई भनिन्छ उसको काम के हो मलाई थाहा छैन । भो गौतम

महापरिज्राण

! तपाईले मलाई उपदेश दिनुभएको खण्डमा वेशहुने थियो, जुन उपदेश सुनेर वसल र वसलको काम जान्न सक्नुं ।" "हे ब्राम्हण त्यसो भए सुन । राम्ररी मनमा धारण गर । म वताउँदछु ।" हुन्छ हवस् भनी अगिक भारद्वाज ब्राम्हणले तथागतलाई जवाफ दिए । भगवान बुद्धले यस्तो आज्ञा गर्नुभयो ।

जुन ब्यक्ति रिसाहा र वैरी स्वभावको हुन्छ, जो पापी र इष्यालु छ, मिथ्यावादि र मायावी छ उसलाई वसल भनिन्छ ॥१॥

जसले एक प्राणीहिंसा(एकज द्विज) गर्दछ, जो प्राणीप्रति दया भाव राख्दैन, उसलाई वसल भनिन्छ ॥२॥

जसले गाउ सानो गाँउ घेरेर नष्ट गर्दछ, जो अत्याचारी नामले प्रशिद्ध हुन्छ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥३॥

जसले गाँउमा वा अन्य ठाउमा (जंगलमा) अरूले आफ्नो वनाएको वस्तु चोर्दछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥४॥

जसले ऋण लिएर साहु आएको वेला तिमीलाई मैले तिर्नुपर्ने ऋण छैन भनी भागेर जान्छ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥५॥

जसले कुनै वस्तुको आसमा वाटोमा हिड्ने वटुवालाई मारेर लुट्ने काम गर्दछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥६॥

जसले आफ्नो लागी, अरूको लागी, कुनै ब्यक्तिलाई धनको कारणले साक्षिदिने वेलामा भुटो कुरा गर्दछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥७॥

जो ब्यक्ति आफन्त होस् वा साथीहरूको स्त्रीसंग वलात्कारले वा प्रेमभावले अनुपयुक्त कार्य गर्दछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥८॥

जसले आफुसंग सामर्थ्य भएतापनि वृद्ध भएका आफ्ना आमा बुवाको पालन पोषण गर्दैन, उसलाई वसल भनिन्छ ॥९॥

जसले आमाबुवा, दाजुभाई, दिदीवहिनी, सासु ससुरालाई हात उठाउँदछ वा नराम्रो वचन प्रयोग गर्दछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥१०॥

जसले अर्थयुक्त प्रश्न सोध्दा अनर्थयुक्त जवाफ दिन्छ, फेरी कुरा घुमाई राख्दछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥११॥

जसले पापकाम गरेर पनि अरूले थाहा नपाओस् भनी इच्छा राख्दछ, जो प्रतिच्छन्न कर्म गर्दछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥१२॥

जो अरूको घरमा जादां मिठो खानेकुरा खाइ, आफ्नो घरमा आउदा खानपिन दिदैन, उसलाई वसल भनिन्छ ॥१३॥

जसले श्रमण, ब्राम्हण वा याचकलाई भुक्त्याउदछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥१४॥

जसले खानेसमयमा आएको श्रमण, ब्राम्हणलाई भगाउदछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥१५॥

जो ब्यक्ति मोहमा फसेर कुनै वस्तुको लागी असत्य कुरा गर्दछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥१६॥

जसले अभिमानी भै अरूलाई तल्लो स्तरमा राखेर कुरा गर्दछ, कर्म हिन भएका त्यस्ता ब्यक्तिलाई वसल भनिन्छ ॥१७॥

जो रूष्ट स्वभावको हुन्छ, अरूलाई पुण्यकर्म गर्न दिदैन, नराम्रो इच्छा गर्ने, कंजुस छल कपटी हो,

महापरित्राण

फेरी जसलाई नराप्रो कर्म गर्नलाई लज्जा भय हुदैन, उसलाई वसल भनिन्छ ॥१८॥

जसले बुद्ध, श्रावक, परिव्राजक वा गृहस्थको निन्दा गर्दछ, उसलाई वसल भनिन्छ ॥१९॥

जसले आफु अर्हत नभैकन पनि आफलाई अर्हत भन्दछ उ नै संसारको सबभन्दा तुलो पाखन्दि हो, उसलाई वसल भनिन्छ ॥२०॥

यिनिहरूलाई नै वसल भनिन्छ भनी मैले तिमीलाई भनिसकें । कोहिपनि जातले ब्राम्हण हुदैन, वसल पनि हुदैन । कर्मले नै ब्राम्हण र वसल हुने हो ॥२१॥

सोपाक भन्ने चण्डाल पुत्र हो तर मातंग नामले प्रशिद्ध भयो । यो कुराले पनि वसल वारे बुझ्ने कोशिस गर्नुपर्दछ ॥२२॥

जव त्यस मातंगले तुलो यसकिर्ति प्राप्त ग-र्यो तव उसको सेवाको लागी धेरै क्षत्री तथा ब्राम्हणहरू आए ॥२३॥

कामरागादि दमन गरी शुद्ध मार्गमा हिडेर दिव्ययानमा बसी ब्रम्हलोकमा गए । जातले उसलाई ब्रम्हलोकमा जानको लागी रोकेन ॥२४॥

अज्झापन कुलमा जन्मेका मन्त्र वन्धु ब्राम्हणहरूले पनि धेरै जसो पाप कर्म गरिरहेको देखिन्छ ॥२५॥ ती यस लोकमा निन्दित हुन्छ । अर्को जन्ममा पनि उ दुर्गतिमा जान्छ । जातले उनीहरूलाई दुर्गतिवाट बचाउन सकेन । जातले उनीहरूलाई निन्दावाट बचाउन सकेन ॥२६॥

कोहि पनि जातले वसल हुदैन । कोहि पनि जातले ब्राम्हण हुदैन । कर्मले वसल हुन्छ कर्मले नै ब्राम्हण हुन्छ ॥२७॥

तथागतले यस्तो आज्ञा भएपछि अग्गीक भारद्वाज ब्राम्हणले तथागतलाई बिनित्त ग-र्यो । “आश्चर्य हो गौतम ! आश्चर्य हो गौतम ! जसरी घोप्टाएको भांडो सुल्टो पारे भै, छोपीराखेको ठाँउ खोलेर देखाए भै, वाटो भुलेकोलाई वाटो देखाए भै, अंधारो ठाँउमा दियो वालिदिए भै आंखा हुनेहरूले रूप देखे भै तपाइले मलाई अनेकौ प्रकारले धर्मदेशना गर्नुभयो । अव देखी म तपाइको शरणमा आएँ । धर्म र भिक्षु संघको शरणमा आएँ । जीवनभरसम्म तपाइको उपासकको रूपमा स्विकार्नुहोस् ।

सत्यविमंग सुत्र

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध अनाथपिण्डक महाजनले वनाउनु भएको जेतवनाराममा वस्नु भएको थियो । त्यससमयमा तथागतले भिक्षुहरूलाई सम्बोधन गर्नुभयो । भन्ते भनी भिक्षुहरूले जवाफ वित्त गरे । तथागतवाट यस्तो आज्ञा भयो ।

भिक्षुहरू ! तथागतले जुन लोकमा श्रमण, ब्राम्हण, देव, मार, ब्रम्हा वा अरु कुनै ब्यक्तिले प्रवर्तन गर्न नसकेको, वाराणसि ऋषिपतन मृगदावनमा अनुपम धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुभयो । यी चार आर्यसत्य आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म (प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) हो । के के हो चारआर्य सत्य ? दुःख आर्यसत्यको आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म (प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) हो । दुःख समुदय आर्यसत्यको आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म हो । दुःख निरोध आर्यसत्यको आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म (प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) हो । दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्यको आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म (प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) हो । भिक्षुहरू ! तथागतले

महापरित्राण

जुन लोकमा श्रमण, ब्राम्हण, देव, मार, ब्रम्हा वा अरु कुनै ब्यक्तिले प्रवर्तन गर्न नसकेको, वाराणसि ऋषिपतन मृगदावनमा अनुपम धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुभयो । यी चार आर्यसत्यको आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म(प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) हो । भिक्षुहरू ! सारिपुत्र र मौदगल्यायनको आश्रय गर । भिक्षुहरू ! सारिपुत्र र मौदगल्यायनको भजन गर । भिक्षुहरू ! सारिपुत्र र मौदगल्यायन पण्डित हो । सब्रम्हचारीहरूको अनुग्राहक हो । भिक्षुहरू ! सारिपुत्र जन्मदाता सरी हो, महामौदगल्यायन जन्म हुनेहरूको पालन गर्नेहरू सरी हो । भिक्षुहरू ! सारिपुत्रले श्रोताफलमा प्रतिष्ठत गराइ दिन्छ, फेरी महामौदगल्यायनले निर्वाणमा प्रतिष्ठत गराइ दिन्छ । भिक्षुहरू ! सारिपुत्रले चार आर्यसत्यलाई विस्तारपूर्वक आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म (प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) गर्नसक्दछ भनी तथागतले आज्ञा गर्नुभयो । यति भनि वहाँ उठेर विहार भित्र जानुभयो ।

अनी भगवान बुद्ध भित्र जानुभएको छिनभर पछि नै आयुष्मान सारिपुत्रले भिक्षुहरूलाई आवुस भिक्षु भनी सम्बोधन गर्नुभयो । आवुस भनी ती भिक्षुहरूले वहाँलाई जवाफदिनुभयो । आयुष्मान सारिपुत्रले यस्तो भन्नुभयो आवुस ! तथागतले जुन लोकमा श्रमण, ब्राम्हण, देव, मार, ब्रम्हा वा अरु कुनै ब्यक्तिले प्रवर्तन गर्न नसकेको, वाराणसि ऋषिपतन मृगदावनमा अनुपम धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुभयो । त्य आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म (प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) हो । के के हो चारआर्य सत्य ? दुःख आर्यसत्यको आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म (प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) हो । दुःख समुदय आर्यसत्यको आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म हो । दुःख निरोध आर्यसत्यको आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म (प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) हो । दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्यको आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म हो । आवुस ! दुःख आर्यसत्य भनेको के हो ? जन्म हुनु दुःख हो । वृद्ध वृद्धाहुनु दुःख हो । मर्नु दुःख हो । शोक गर्नु, पीडित हुनु, चिन्तित र हैरान हुनु दुःख हो । जुन इच्छा गरेको हो त्यो प्राप्त नहुनु पनि दुःख हो । संक्षेपमा भन्नुपर्दा उपादानस्कन्ध नै दुःख हो । आवुस ! जाति भनेको के हो ? जो जो प्राणी जुन जुन सत्त्वनिकायमा जन्म हुने हो, त्यहाँ जन्म हुन्छ, स्कन्धको प्रादुर्भाव हुन्छ, आयतन इन्द्रिय विषय प्रतिलाभ हुन्छ, आवुस ! यसलाई जाति भनिन्छ । आवुस ! जरा भनेको के हो ? जो जो प्राणी जुन जुन सत्त्वनिकायमा जन्मेर विस्तारै वृद्ध हुदैजान्छ, दांत भर्नु, कपाल सेतो हुनु, छाला चाउरी पर्दै जानु, शक्ति हिन हुनु, आयु घट्दै जानु, इन्द्रिय दुर्बल हुनु नै आवुस ! जरा हो । आवुस ! मरण भनेको के हो ? जो जो प्राणी जुन जुन सत्त्वनिकाय जन्मेको हो त्यस निकायलाई छोडेर च्युत हुनु, वियोग भएर जानु, वाच्ने आयु सकिनु, स्कन्ध विभाजन भएर अलग हुनु, शरीर छोडेर जानुलाई नै आवुस ! मरण भनिन्छ । आवुस शोक भनेको के हो ? ती ती ब्यसनले युक्त भएर ती दुःखले पिडित भै मन उथल पुथल वनाई भित्री मन वाहिरी मन शोकि बनाउनुलाई आवुस ! शोक भनिन्छ । आवुस ! परिदेव भनेको के हो ? ती ती ब्यसनले युक्त भएर ती दुःखको कारणले रुने कराउने हुन्छ, आवुस ! यसलाई नै परिदेव भनिन्छ । आवुस ! दुःख भनेको के हो ? जुन शारिरीक दुःख, शारिरीक पिडा, काय स्पर्श हुने दुःख, पीडा र मननपर्ने खालको वेदना उत्पन्न हुनुलाई दुःख भनिन्छ । आवुस ! दौमनस्य भनेको के हो ? जुन मानसिक दुःख, मानसिक पिडा, मानसिक स्पर्श दुःख, पीडा र मननपर्ने खालको वेदना उत्पन्न हुनुलाई दौमनस्य भनिन्छ । आवुस ! उपायास भनेको के हो ? आवुसो ! ती ती ब्यसनले युक्त भएर ती दुःख पिडाले गर्दा हुने आकुल ब्याकुललाई नै उपायास भनिन्छ । आवुस ! जुन इच्छा गरेको हो, त्यो प्राप्त नहुनुलाई दुःख भनेको के हो ? आवुसो ! जन्महुने स्वभावका जातिधर्मका

महापरित्राण

प्राणीहरूमा यस्तो इच्छा उत्पन्न हुन्छ । अहो ! जातिधर्मको नभएको भए, मेरो लागी जाति (जन्म नहुने भए) ! तर यो इच्छा पनि पुरा हुदैन । यसकारणले यो पनि इच्छा गरेको वस्तु पुरा नहुनु दुःख हो । आवुसो ! जराधर्म (वृद्ध वृद्धा हुने स्वभाव) प्राणीहरूमा यस्तो इच्छा उत्पन्न हुन्छ । अहो ! जराधर्मको नभएको भए, मेरो लागी वृद्ध वृद्धा हुने स्वभाव नभएको भए ! तर यो इच्छा पनि पुरा हुदैन । यसकारणले यो पनि इच्छा गरेको वस्तु पुरा नहुनु दुःख हो । आवुस ! व्याधि (रोगी हुने स्वभाव धर्म) का प्राणीहरूका यस्तो इच्छा उत्पन्न हुन्छ । अहो ! मेरो लागी व्याधिधर्म नआउने भए ! तर उसको त्यो इच्छा पनि पूरा हुदैन । यसकारणले पनि इच्छा गरेको वस्तु पुरा नहुनु दुःख हो । आवुस ! मरण धर्म स्वभावका प्राणीहरूमा यस्तो इच्छा उत्पन्न हुन्छ । अहो ! म मरण धर्मको नभएको भए, मेरो निम्ति मरण धर्म नआउने भए, तर यो इच्छा पनि पुरा हुदैन । यो कारणले पनि इच्छा गरेको वस्तु पुरा नहुनु दुःख हो । आवुसो ! शोक, परिदेव, दुःख, दौमनस्य धर्म भएका प्राणीहरूमा पनि यस्तो इच्छा उत्पन्न हुन्छ । अहो म शोक, परिदेव, दुःख, दौमनस्य धर्मको नभएको भए, मेरो निम्ति शोक, परिदेव, दुःख, दौमनस्य धर्म नआएको भए, तर यो इच्छा पनि पुरा हुदैन । यो पनि इच्छा गरेको वस्तु पुरा नहुनु दुःख हो । आवुसो ! संक्षिप्तमा भन्दा उपादान स्कन्ध दुःख भनेको के हो ? रूप उपादान स्कन्ध, वेदना उपादान स्कन्ध, संज्ञा उपादान स्कन्ध, संस्कार उपादान स्कन्ध, विज्ञान उपादान स्कन्ध, आवुस ! संक्षिप्तमा यीनै पाँचवटा उपादान स्कन्ध हुन् । आवुस ! यसलाई नै दुःख आर्यसत्य भनिन्छ । आवुस ! दुःख समुदय आर्यसत्य भनेको के हो ? जुन यो रागले युक्त छ, फेरी ती वस्तुहरूमा आनन्दित अनुभव गर्दछ, आवागमनमा तृष्णा उत्पन्न हुन्छ त्यसलाई नै दुःख समुदय आर्यसत्य भनिन्छ । आवुसो ! जुन यो काममा तृष्णा, भव तृष्णा, विभव तृष्णा हुन्छ त्यसलाई नै दुःख समुदय आर्य सत्य भनिन्छ । आवुसो ! दुःख निरोध आर्यसत्य भनेको के हो ? जुन यो तृष्णा पूर्णत रूपमा निरोध, त्याग, प्रतिनिसर्ग, मुक्ति अनालय गर्दछ आवुसो ! यसलाई नै निरोध आर्यसत्य भनिन्छ ।

आवुसो ! दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य भनेको के हो ? यी आर्य अष्टाङ्गिक मार्ग नै दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य हो, जस्तै सम्यक दृष्टि, सम्यक संकल्प, सम्यक वचन, सम्यक कर्मान्त, सम्यक आजीव, सम्यक व्यायाम, सम्यक स्मृति र सम्यक समाधि । आवुसो ! सम्यक दृष्टि भनेको के हो ? जुन यो दुःख, दुःख समुदय, दुःख निरोध, दुःख निरोधगामिनी प्रतिपदाको ज्ञान हो त्यसलाई नै आवुसो ! सम्यक दृष्टि भनिन्छ । सम्यक संकल्प भनेको के हो ? निष्कामता (अनाशक्ति छोड्नु) संकल्प, अब्यापाद संकल्प, अविहिंसा संकल्पलाई नै सम्यक संकल्प भनिन्छ । आवुसो सम्यक वचन भनेको के हो ? भ्रुटो बोल्नुवाट विरति हुनु, चुक्लि गर्नुवाट विरति हुनु, कडा वचन बोल्नुवाट विरति हुनु, निस्सार कुरागर्नुवाट विरति हुनुलाई नै सम्यक वचन भनिन्छ । आवुसो ! सम्यक कर्मान्त भनेको के हो ? प्राणी हिंसा गर्नुवाट विरति हुनु, चोरीवाट विरति हुनु, काम मिथ्याचारवाट विरति हुनुलाई नै सम्यक कर्मान्त भनिन्छ । आवुसो ! सम्यक आजीव भनेको के हो ? आवुसो ! मिथ्या आजीव छोडेर सम्मा आजीवले जीविका चलाउनुलाई नै सम्यक आजीव भनिन्छ । आवुसो सम्यक व्यायाम भनेको के हो ? आवुसो ! उत्पन्न नभएको पापलाई, अकुशल धर्मलाई उत्पन्न नगराउनको लागी उत्साह गर्दछ, वीर्य गर्दछ, मनलाई रोकिराख्दछ । उत्पन्न भएको पापलाई, अकुशल धर्मलाई उत्पन्न नाश गराउनको लागी उत्साह गर्दछ, वीर्य गर्दछ, मनलाई रोकिराख्दछ । उत्पन्न नभएको कुसल धर्मलाई उत्पन्न गराउनको लागी इच्छा गर्दछ, उत्साह गर्दछ, वीर्य गर्दछ । उत्पन्न भएको कुसल धर्मलाई स्थिर गरी राख्नको लागी, वचाउनको लागी, बृद्धि गर्नको लागी इच्छा गर्दछ, उत्साह गर्दछ, वीर्य गर्दछ । मनलाई रोकी राख्दछ । आवुसो ! यसलाई सम्यक व्यायाम भनिन्छ । आवुसो ! सम्यक स्मृति

महापरित्राण

भनेको के हो ? आवुस ! जब भिक्षु काय प्रति कायानुपश्यी भइ, प्रयत्नशील भइ, ज्ञानले युक्त भइ, यो संसारमा जुन लोभ र दौर्मनस्य छ त्यसलाई पन्छाएर वस्दछ । फेरी वेदना प्रति वेदानुपश्यी भइ, प्रयत्नशील भइ, ज्ञानले युक्त भइ, यो संसारमा जुन लोभ र दौर्मनस्य छ त्यसलाई पन्छाएर वस्दछ । चित्त प्रति चित्तानुपश्यी भइ, प्रयत्नशील भइ, ज्ञानले युक्त भइ, यो संसारमा जुन लोभ र दौर्मनस्य छ त्यसलाई पन्छाएर वस्दछ । आवुस ! यसलाई सम्यक स्मृति भनिन्छ । आवुस ! सम्यक समाधि भनेको के हो ? आवुस ! यहां भिक्षु पञ्चकामले अलग भइ, अकुशलले अलग भइ, वितर्क र विचारयुक्त, विवेकले उत्पन्न प्रीति सुख सहितको प्रथम ध्यान लाभ गरी विहार गरी बस्दछ । वितर्क विचारलाई नाश गरी, प्रसन्नता र एकाग्रतारूपी अवितर्क अविचार समाधि उत्पन्न हुने प्रीति सुख सहितको द्वितीय ध्यान लाभ गरी विहार गरी बस्दछ । प्रीति प्रति पनि विरक्त भइ, उपेक्षाले विहार गरी बस्दछ । स्मृतिवान र ज्ञानी भइ शरीरले सुख अनुभव गर्ने जसलाई आर्यहरूले उपेक्षावान स्मृतिवान भइ सुखपूर्वक विहार गर्नु भनिन्छ त्यस तृतीय ध्यान लाभ गरी विहार गरी बस्दछ । सुख र दुःखलाई प्रहाण गरी, सौमनस्य र दौर्मनस्य नभएको अदुःखमसुख भएको उपेक्षा र स्मृतिसहितको चतुर्थ ध्यान लाभ गरी विहार गरी बस्दछ । आवुस ! यसलाई नै सम्यक समाधि भनिन्छ । यो दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदा आर्यसत्य हो । आवुस ! तथागतले जुन लोकमा श्रमण, ब्राम्हण, देव, मार, ब्रह्मा वा अरु कुनै ब्यक्तिले प्रवर्तन गर्न नसकेको, वाराणसि ऋषिपतन मृगदावनमा अनुपम धर्मचक्र प्रवर्तन गर्नुभयो । त्यस आख्यान, देशना, प्रज्ञापन, प्रस्थापन, विवरण, विभाजन, उत्तानिकर्म (प्रकाश गर्नु वा वाहिर देखाउनु) हो ।

आयुष्मान सारिपुत्रले यी उपदेश गरिसकेपछि ती भिक्षुहरू आयुष्मान सारिपुत्रको उपदेशले सन्तुष्ट भई अभिनन्दन गरे ।

आटानाटिय सुत्र

मैले यस्तो सुनेको छु । एक समय भगवान बुद्ध राजगृहको गृहकूट पर्वतमा विहार गर्नुभएको थियो । त्यसवेला चतुर्माहाराजहरू धेरै यक्ष सेना, धेरै गन्धर्व सेना, धेरै कुम्भण्ड सेना र धेरै नागसेना साथ लिएर चार दिशाका रक्षकहरूलाई राखेर, चार दिशाका योद्धाहरू नियुक्त गरी, रातको मध्ययाम कटिसकेपछि ज्वाज्वल्यमान भइ गृहकूट पर्वत नै ज्वाज्वल्यमान पारी जहां तथागत हुनुहुन्थ्यो त्यहां आउनुभयो । आइ तथागतलाई वन्दना गरी एक छेउमा बस्नुभयो । ती यक्षहरूमध्ये कुनैले तथागतलाई वन्दना मात्र गरी एक छेउमा बस्यो । कोहि तथागतसंग कुराकानी गरी एक छेउमा बस्यो । कुनै तथागतलाई वन्दना गर्दै एक छेउका बस्यो । कोहि नाम र गोत्र मात्र वताई एक छेउमा बस्यो । कोहि त्यत्तिकै एक छेउमा बस्यो ।

एक छेउमा बस्नुभएको वैश्रवण महाराजले तथागतलाई यसरी विन्ति गर्‍यो । “ भन्ते ! माथी आकासमा बस्ने कतिपय यक्षहरू तपाईं देखेर अप्रसन्न भएको छ । भन्ते ! माथी आकासमा बस्ने कतिपय यक्षहरू तपाईं देखेर प्रसन्न भएको छ । भन्ते ! माथी मध्यभागमा बस्ने कतिपय यक्षहरू तपाईं देखेर अप्रसन्न भएको छ । भन्ते ! माथी मध्यभागमा बस्ने कतिपय यक्षहरू तपाईं देखेर प्रसन्न भएको छ । भन्ते ! माथी तल्लो तहमा बस्ने कतिपय यक्षहरू तपाईं देखेर अप्रसन्न भएको छ । भन्ते ! माथी तल्लो तहमा बस्ने कतिपय यक्षहरू तपाईं देखेर प्रसन्न भएको छ । भन्ते ! यी यति धेरै यक्षहरू तपाईं देखेर अप्रसन्न भएका छन् । त्यसको कारण के हो त ? भगवान बुद्धले प्राणीहिंसा गर्नुवाट विरत भइ बस्नको लागि धर्म देशना गर्नुहुन्छ । नदिइक लिनुवाट विरत भइ बस्नको लागि धर्म देशना गर्नुहुन्छ । ब्यभिचार गर्नुवाट विरत भइ बस्नको लागि धर्म देशना गर्नुहुन्छ । भ्रुटोबोल्नुवाट विरत भइ बस्नको लागि धर्म देशना गर्नुहुन्छ । सुरापागर्नुवाट विरत भइ बस्नको

महापरित्राण

लागी धर्म देशना गर्नुहुन्छ । भन्ते ! जो यक्षहरू प्राणीहिंसा गर्नुवाट विरत भएको छैन, नदिइक लिनुवाटवाट विरत भएको छैन, ब्यभिचार गर्नुवाट विरत भएको छैन, भ्रुटोबोल्नुवाट विरत भएको छैन, सुरापान गर्नुवाट विरत भएको छैन, तिनीहरूलाई यो धर्म देशना मनपर्देन र फेरी उनीहरूको मनको लागि यो उपयुक्त छैन । भन्ते ! भगवान बुद्धका श्रावकहरू आवाज कम भएको, कोलाहल नभएको, मानिसहरूको वासस्थानवाट टाढा, मानिसहरूको आवागमन नभएको, जनाकिर्ण नभएको, गम्भीर विचार गर्नको लागि र चित्त एकग्र गर्नको लागि उपयुक्त जंगलमा, वनमा, पर्वतमा, पर्णशालामा पातहरू ओछ्याएर बस्नुहुन्छ । त्यहां यक्षहरू पनि निवास गरी बसेको हुन्छ, जो तथागतका यी धर्म देशनाले गर्दा अप्रसन्न भएका हुन्छ । भन्ते ! भिक्षु भिक्षुणी उपासक उपासिकाहरूको रक्षाको लागि, पिडावाट बच्नको लागि, सुखपूर्वक विहार गरी बस्नको लागि, तिनीहरूको प्रशन्नताको लागि, भगवान बुद्धले "आटानाटिय रक्षा" उपदेश आज्ञा गर्नुहोस् । भगवान बुद्ध मौन भइ स्विकार गर्नुभयो ।

अनी वैश्रवण महाराजले तथागतले स्विकार गर्नुभएको बुझेर त्यस समयमा यो "आटानाटिय रक्षा" बिनित्ति गन्यो ।

चक्षुमान सिरीमत विपश्वी बुद्धलाई नमस्कार । सबै भूत प्राणीहरू प्रति अनुकम्पा राख्नुभएका शिखी बुद्धलाई नमस्कार ॥१॥

क्लेश पखाल्नु भएको तपश्वी विश्वभू बुद्धलाई नमस्कार । मारसेना छिन्न भिन्न गर्नुभएका ऋकुछन्द बुद्धलाई नमस्कार ॥२॥

पाप विनाश गर्नुभएका, ब्रम्हचर्या पूर्ण गर्नुभएका कोणागमन बुद्धलाई पनि नमस्कार । सम्पूर्ण क्लेशवाट मुक्त हुनु भएको काश्यप बुद्धलाई पनि नमस्कार ॥३॥

जसले सबै दुःखवाट मुक्तहुने धर्म देशना गर्नुभएका छन् श्री भाग्यले युक्त हुनुभएको उहाँ गौतम बुद्धलाई पनि नमस्कार ॥४॥

यथाभूत ज्ञान पत्तालगाई निर्वाण प्राप्त गर्नुभएका ती सबै महान, निर्भयी, आश्रव रहित अर्हतहरूले पनि सुन्नुहोस् ॥ ५॥

विद्या आचरणले युक्त हुनुभएका, महान निर्भयी देवताहरूले नमस्कार गर्न योग्य गौतम बुद्धको हित होस् ॥ ६॥

जहां महामण्डलले युक्त हुनुभएको, आदित्य सुर्य उदाउंछ, जुन सुर्य उदाउनासाथ रात विनाश भएर जान्छ, जुन सुर्य उदाएपछि दिन सुरु हुन्छ । त्यहां गहिरो जलाशय, नदिको पानी जम्मा हुने हुन्छ, त्यसलाई समुन्द्र भनिन्छ । यी सबै पूर्वदिशामा पर्दछ । जहां यशस्वी महाराजाले पालन गर्दछ भनी महाजनताहरूले भन्दछन् ॥७-९॥

गन्धर्वको अधिपति, जसको नाम धृतराष्ट्र हो । उ गन्धर्वको अगाडी बसी नाचगानमा लिप्त भएर बस्दछ ॥१०॥

उसको एउटै नाम भएको छोराहरू धेरै जना छन् भनी सुनेको छु । फेरी अस्सी, दश र एकजना गरी एकानब्बे जना महाबली इन्द्रहरू छ ॥११॥

तिनिहरूले पनि आदित्य बन्धु, निर्भयी र महान तथागतलाई टाढावाटे देख्नासाथ हे श्रेष्ठ महापुरुष ! नमस्कार भनी नमस्कार गर्दछ ॥१२॥

दक्ष हुनुभएको तपाईंले सर्वज्ञ ज्ञानले महाजनलाई हेर्नुहुन्छ भनी अमनुष्यहरूले पनि तपाईंलाई नमस्कार

महापरित्राण

गर्दछ । यो कुरा हामीले धेरै चोटि सुनेका छौ । त्यसकारण तिनीहरूले तथागत गौतमलाई वन्दना गर्दछौ ? भनी हामी भन्दछौ, सोध्दछौ । ' तथागत गौतमलाई हामी वन्दना गर्दछौ, विद्याचरणले युक्त हुनुभएको गौतमलाई वन्दना गर्दछौ भनी भन्दछन् ।

मृतदेह जुन दिशामा लिएर जान्छ, प्राणी हिंसक, रुद्र, चोर, फटाहा, अपराधिहरूलाई जुन दिशामा लगेर सजाय दिन्छ, त्यस दिशा महाराज यसस्वीले पालन गर्दछ, त्यसलाई दक्षिण दिशा भन्दछ भनी महाजनताहरूले भन्दछन् ॥१३-१४॥

त्यस दिशामा कुम्भण्डहरूको अधिपति भएको विरूढक नामले प्रशिद्ध भएको राजा कुम्भण्डको अगाडी नाचगानमा लिप्त भएर बस्दछ ॥१५॥

उसको एउटै नाम भएको छोराहरू धेरै जना छन् भनी सुनेको छु । फेरी अस्सी, दश र एकजना गरी एकानब्बे जना महाबली इन्द्रहरू छ ॥१६॥

तिनिहरूले पनि आदित्य बन्धु, निर्भयी र महान तथागतलाई टाढावाटै देखासाथ हे श्रेष्ठ महापुरुष ! नमस्कार भनी नमस्कार गर्दछ ॥१७॥

दक्ष हुनुभएको तपाईंले सर्वज्ञ ज्ञानले महाजनलाई हेर्नुहुन्छ भनी अमनुष्यहरूले पनि तपाईंलाई नमस्कार गर्दछ । यो कुरा हामीले धेरै चोटि सुनेका छौ । त्यसकारण तिनीहरूले तथागत गौतमलाई वन्दना गर्दछौ ? भनी हामी भन्दछौ, सोध्दछौ । ' तथागत गौतमलाई हामी वन्दना गर्दछौ, विद्याचरणले युक्त हुनुभएको गौतमलाई वन्दना गर्दछौ भनी भन्दछन् ।

जहां महामण्डलले युक्त हुनुभएको, आदित्य सुर्य अस्ताउछ, जुन सुर्य अस्ताउनासाथ रात शुरू हुन्छ, जुन सुर्य अस्ताएपछि रात सुरु हुन्छ । त्यहां गहिरो जलाशय, नदिको पानी जम्मा हुने हुन्छ, त्यसलाई समुन्द्र भनिन्छ । यी सबै पश्चिमदिशामा पर्दछ । जहां यशस्वी महाराजाले पालन गर्दछ भनी महाजनताहरूले भन्दछन् ॥ १८-२०॥

नागहरूको अधिपति हुनुभएको विरूपाक्ष नामले प्रशिद्ध भएको राजा, नागहरूको अगाडी नाचगानमा लिप्त भएर बस्दछ ॥२१॥

उसको एउटै नाम भएको छोराहरू धेरै जना छन् भनी सुनेको छु । फेरी अस्सी, दश र एकजना गरी एकानब्बे जना महाबली इन्द्रहरू छ ॥२२॥

तिनिहरूले पनि आदित्य बन्धु, निर्भयी र महान तथागतलाई टाढावाटै देखासाथ हे श्रेष्ठ महापुरुष ! नमस्कार भनी नमस्कार गर्दछ ॥२३॥

दक्ष हुनुभएको तपाईंले सर्वज्ञ ज्ञानले महाजनलाई हेर्नुहुन्छ भनी अमनुष्यहरूले पनि तपाईंलाई नमस्कार गर्दछ । यो कुरा हामीले धेरै चोटि सुनेका छौ । त्यसकारण तिनीहरूले तथागत गौतमलाई वन्दना गर्दछौ ? भनी हामी भन्दछौ, सोध्दछौ । ' तथागत गौतमलाई हामी वन्दना गर्दछौ, विद्याचरणले युक्त हुनुभएको गौतमलाई वन्दना गर्दछौ भनी भन्दछन् ।

जुन दिशामा रमणीय उत्तर कुरु र सुमेरु पर्वत छ, त्यहां परिग्रह रहित ममता रहित (म मेरो भाव नभएको) भइ जन्मिन्छ । उनीहरूले धान रोप्ने काम वा हलो जोत्ने काम गर्दैन । आफैँ उत्पन्न भएको धान मात्र परिभोग गर्दछ । तिनीहरूले कनिका नभएको, राम्रो, वास्नादार चामलको खिर बनाई भोजन गर्दछ ॥२४-२६॥

त्यहां (वैश्रवण राजाको सेना) गाईलाई वाहन बनाएर एक दिशावाट अर्को दिशामा जान्छन् । पशुहरू

महापरित्राण

वाहन बनाएर एक दिशावाट अर्को दिशामा जान्छन् ॥२७॥

स्त्रीहरूलाई वाहन बनाई एक दिशावाट अर्को दिशामा जान्छन् । पुरुषहरूलाई वाहन बनाई एक दिशावाट अर्को दिशामा जान्छन् ॥२८॥

कुमारीहरूलाई वाहन बनाई एक दिशावाट अर्को दिशामा जान्छन् । कुमारहरूलाई वाहन बनाई एक दिशावाट अर्को दिशामा जान्छन् ॥२९॥

तिनीहरू यानमा बसेर सबै दिशामा घुम्ने गर्दछन् ॥ ३०॥

वैश्रवण यक्षको सेनाहरू हस्थियान, अश्वयान, दिव्ययानहरू लिएर एक दिशावाट अर्को दिशामा जाने गर्दछन् । यशस्वी वैश्रवण महाराजालाई प्रासाद, सिविका पनि छ ॥३१॥

त्यस राजालाई आटानाटा, कुसिनाटा, परकुसिनाटा, नाटपुरिया, परकुसिटनाटा भन्ने नगरहरू अन्तरिक्षमा छन् ॥३२॥

त्यसको (परकुसिटनाटा) उत्तर दिशामा कपीवन्त भन्ने शहर, त्यससंगै जनोघ भन्ने शहर, नवनवतिय भन्ने शहर, अम्बरअम्बरवतिय भन्ने शहर, आलकमन्दा भन्ने राजधानी छ । तथागत, कुवेर महाराजको राजधानीलाई विसाण भनिन्छ । त्यसकारण वैश्रवण पनि भनेको हो । त्यहां ततोला, तत्तला, ततोतला, ओजसि, तेजसी, ततोजसी, सुर, राज, सुरराज, अरिद्रु, नेमी, अरिद्रुनेमी भन्ने यक्षहरू प्रश्न सोध्ने जवाफ दिने गर्दछन् ।

जुन पोखरीको पानी लिएर मेघ गर्जन्छ, जुन पोखरीको कारणले पानी पर्दछ, त्यस धरणी नाम भएको जलाशय पनि त्यहां छ । त्यहां यक्षहरू बस्ने भगलवती भन्ने सुनले बनाएको सभा(हल) पनि छ ।

त्यहां (त्यस सभाको नजिक) विविध पक्षीसमुहले युक्त भएको, मयुरहरू, सारसहरू, कोइलिहरूको आवाजले युक्त भएको, जहिले फल फल्ने रूखहरू पनि छन् ॥३३॥

त्यहां जीव जीव भन्ने शब्द निकाल्ने पक्षीहरू र ओड्क चित्रक भन्ने पक्षीको पनि आवाज गुन्जिन्छ । त्यस पोखरीमा कुकुत्थक, कुलिरक र पोखरसातक भन्ने पक्षीहरूपनि कराउदछन् ॥ ३४॥

जहां यशस्वी महाराजाले पालन गरेको छ, त्यसलाई उत्तर दिशा भनी महाजनताहरूले भन्दछन् ॥३५॥

यक्षहरूको अधिपति हुनभएको कुवेर भन्ने नामले प्रसिद्ध यक्षहरूको अगाडी नाचगानामा लिप्त भइरहेको हुन्छ ॥३७॥

उसको एउटै नाम भएको छोराहरू धेरै जना छन् भनी सुनेको छु । फेरी अस्सी, दश र एकजना गरी एकानब्बे जना महाबली इन्द्रहरू छ ॥३८॥

तिनीहरूले पनि आदित्य बन्धु, निर्भयी र महान तथागतलाई टाढावाटै देखासाथ हे श्रेष्ठ महापुरुष ! नमस्कार भनी नमस्कार गर्दछ ॥३९॥

दक्ष हुनुभएको तपाईंले सर्वज्ञ ज्ञानले महाजनलाई हेर्नुहुन्छ भनी अमनुष्यहरूले पनि तपाईंलाई नमस्कार गर्दछ । यो कुरा हामीले धेरै चोटि सुनेका छौं । त्यसकारण तिमीहरूले तथागत गौतमलाई वन्दना गर्दछौं ? भनी हामी भन्दछौं, सोध्दछौं । ' तथागत गौतमलाई हामी वन्दना गर्दछौं, विद्याचरणले युक्त हुनुभएको गौतमलाई वन्दना गर्दछौं भनी भन्दछन् ।

भन्ते ! भिक्षु भिक्षुणी उपासक उपासिकाहरूको रक्षाको लागि, पिडावाट बच्नको लागि, सुखपूर्वक विहार गरी बस्नको लागि, तिनीहरूको प्रशन्नताको लागि, भगवान बुद्धको यो सुत्र "आटानाटिय रक्षा" हो ।

तथागत ! यदि जो कोहि भिक्षु, भिक्षुणी, उपासक वा उपासिकाले यस आटानाटिय रक्षा सुत्र राम्ररी

महापरिज्राण

पाठ गन्यो वा धारणा गन्यो भने तिनीहरूलाई यक्ष, यक्षिणी, यक्षको छोरा, यक्षको छोरी, यक्षको महामात्य, यक्ष परिषदको सदस्य वा यक्षपरिचार, गन्धर्व, गान्धर्वि, गन्धर्वको छोरा, गन्धर्वको छोरी, गन्धर्वको महामात्य, गन्धर्वको परिषदको सदस्य, गन्धर्व परिचार, कुम्भण्ड, कुम्भण्डि, कुम्भण्डको छोरा, कुम्भण्डको छोरी, कुम्भण्डको महामात्य, कुम्भण्डको परिषदको सदस्य, कुम्भण्डपरिचार, नाग, नागिनी, नागको छोरा, नागको छोरी, नागको महामात्य, नागको परिषदको सदस्य, नागपरिचार आदि अमनुष्यहरू द्वेषले युक्त भै पछि पछि गएको खण्डमा, बसेकाहरू संगै बसेको खण्डमा, रोकिएकाहरू संगै रोकिएको खण्डमा, उठिरहेकाहरू संगै उठिरहेको खण्डमा, सुतिरहेकाहरू संगै सुतिरहेको खण्डमा ती अमनुष्यहरूले मेरो गाँउमा वा सानो गाँउमा सत्कार वा गौरव प्राप्त गर्नेछैन । तथागत ! ती यक्षहरू मेरो आलकमन्दा भन्ने राजधानीमा बस्न पाउदैन । ती यक्षहरू मेरो सभामा बस्न पाउदैन । ती यक्षहरूले आवाह विवाह जस्ता सम्बन्ध पनि राख्न पाउनेछैन ।

मार्ष ! ती अमनुष्यहरूलाई अरु अमनुष्यहरूले परिहास गर्नेछ । ती अमनुष्यलाई खाली पात्रले टाउको छोपिदिनेछ । ती अमनुष्यहरूको टाउको सात टुक्रा पारिदिनेछ । मार्ष कुनै अमनुष्यहरू चण्ड, रुद्र र तेज स्वभावकाहरू छन् तिनीहरूले चतुर्माहाराजहरूको वचन सुन्दैन । महाराजहरूको सेनापतिहरूको वचन पनि सुन्दैन । महाराजहरूको अधिकारीहरूको पनि वचन सुन्दैन । ती अमनुष्यहरूलाई विरुदक पनि भन्दछन् ।

मार्ष ! मगधाधिपतिको राज्यमा चोरहरूले राजाको कुरा नसुनेका, सेनापतिको कुरा नसुनेका, अधिकारीहरूको कुरा नसुनेका ति चोरहरूलाई महाराजको विरोधि भने भै हो । यदि कुनै चण्ड, रुद्र र तेज स्वभावका यक्ष, यक्षिणी, यक्षको छोरा, यक्षको छोरी, यक्षको महामात्य, यक्ष परिषदको सदस्य वा यक्षपरिचार, गन्धर्व, गान्धर्वि, गन्धर्वको छोरा, गन्धर्वको छोरी, गन्धर्वको महामात्य, गन्धर्वको परिषदको सदस्य, गन्धर्व परिचार, कुम्भण्ड, कुम्भण्डि, कुम्भण्डको छोरा, कुम्भण्डको छोरी, कुम्भण्डको महामात्य, कुम्भण्डको परिषदको सदस्य, कुम्भण्डपरिचार, नाग, नागिनी, नागको छोरा, नागको छोरी, नागको महामात्य, नागको परिषदको सदस्य, नागपरिचार आदि अमनुष्यहरू द्वेषले युक्त भै (भिक्षु भिक्षुणी, उपासक वा उपासिकाको)पछि पछि गएको खण्डमा, बसेकाहरू संगै बसेको खण्डमा, रोकिएकाहरू संगै रोकिएको खण्डमा, उठिरहेकाहरू संगै उठिरहेको खण्डमा, सुतिरहेकाहरू संगै सुतिरहेको खण्डमा यी अमनुष्यहरूलाई बोलाउनु पर्दछ । ठूलो स्वरले बोलाउनु पर्दछ । यो यक्षले दुःख दिइरहेको छ, यसले धेरै दुःख दिइरहेको छ, यसले समातिरहेको छ भनी भन्नुपर्दछ ।

यसरी खबर गर्नुपर्ने कुन यक्षलाई हो ? कुन सेनापतिलाई हो ? कुन महासेनापतिलाई हो ?

इन्द्र, सोम, वरुण, भारद्वाज, प्रजापति, चन्दन, कामश्रेष्ठ, किन्नु, घण्डु, निघण्डु, पणाद, औपमन्व, देवसूत, मातलि, गन्धर्व, चित्रसेन, नलराज देवपुत्र, सातागिरी, द्वैवत, पूर्णक, करती, गुल, शिवक, मुचलिन्द, वैश्वमित्र, युगन्धर, गोपाल, सुप्ररोध, हिरि, नेत्ति, मन्दिय, पञ्चाल, चण्ड, आलवक, पर्जन्य, सुमन, सुमुख, दधिमुख, मणिचर, दीर्घ, र सेरिसकलाई बोलाउनु पर्दछ ॥४०-४३॥

यी यक्ष, महायक्ष, सेनापति, महासेनापतिलाई बोलाउनु पर्दछ । ठूलो स्वरले बोलाउनु पर्दछ । यो यक्षले दुःख दिइरहेको छ, यसले धेरै दुःख दिइरहेको छ, यो यक्ष आवेस भइरहेको छ, यसले समातिरहेको छ भनी भन्नुपर्दछ ।

भन्ते ! भिक्षु भिक्षुणी उपासक उपासिकाहरूको रक्षाको लागि, पिडावाट बच्नको लागि, सुखपूर्वक विहार गरी बस्नको लागि, तिनीहरूको प्रशन्नताको लागि, भगवान बुद्धको यो सुत्र "आटानाटिय रक्षा" हो । त्यसोभए भगवान बुद्ध हामी जानेछौ । हाम्रो धेरै काम छ । गर्न बांकी काम धेरै छ । महाराज तपाईंलाई जस्तो लाग्छ

महापरित्राण

त्यस्तै गर्नुस् । त्यसपछि चतुर्महाराजहरू उठेर तथागतलाई अभिवादन गरी प्रदक्षिणा गरी त्यहिवाट अन्तरधान हुनुभयो । ती यक्षहरूमध्ये कसैले तथागतलाई वन्दना गरी प्रदक्षिणा गरी अन्तरध्यान भए । कुनैले तथागतसंग सम्मोदनीय कुरा गरी अन्तरध्यान भए । कुनैले तथागतलाई प्रणाम गरी अन्तरध्यान भए । कुनै त्यत्तिकै अन्तरध्यान भए ।

आटानाटिय सुत्र (स)

त्यसपछि भगवान बुद्धले त्यो रात कटिसकेपछि भिक्षुहरूलाई सम्बोधन गर्नुभयो । भिक्षुहरू ! आज राति चतुर्महाराजहरू धेरै यक्ष सेना, धेरै गन्धर्व सेना, धेरै कुम्भण्ड सेना र धेरै नागसेना साथ लिएर चार दिशाका रक्षकहरूलाई राखेर, चार दिशाका योद्धाहरू नियुक्त गरी, रातको मध्ययाम कटिसकेपछि ज्वाज्वल्यमान भइ गृद्धकूट पर्वत नै ज्वाज्वल्यमान पारी जहां म बसेको थिएं त्यहां आयो । आइ मलाई वन्दना गरी एक छेउमा बस्यो । ती यक्षहरूमध्ये कुनैले मलाई वन्दना मात्र गरी एक छेउमा बस्यो । कोहि मसंग कुराकानी गरी एक छेउमा बस्यो । कुनै मलाई वन्दना गर्दै एक छेउका बस्यो । कोहि नाम र गोत्र मात्र वताई एक छेउमा बस्यो । कोहि त्यत्तिकै एक छेउमा बस्यो ।

एक छेउमा वसेको वैश्रवण महाराजले मलाई यसरी विन्ति गर्‍यो । " भन्ते ! माथी आकासमा बस्ने कतिपय यक्षहरू तपाईं देखेर अप्रसन्न भएको छ.....।

त्यसपछि चतुर्महाराजहरू उठेर तथागतलाई अभिवादन गरी प्रदक्षिणा गरी त्यहिवाट अन्तरधान भयो । ती यक्षहरूमध्ये कसैले तथागतलाई वन्दना गरी प्रदक्षिणा गरी अन्तरध्यान भए । कुनैले तथागतसंग सम्मोदनीय कुरा गरी अन्तरध्यान भए । कुनैले तथागतलाई प्रणाम गरी अन्तरध्यान भए । कुनै त्यत्तिकै अन्तरध्यान भए ।

महापरित्राण हुदां भिक्षुसंघको तर्फबाट सबभन्दा पहिला र अन्तिममा हुने सामुहिक पाठको अर्थ

वहां भगवान बुद्ध अर्हत सम्यक सम्बुद्धलाई नमस्कार

अष्टवीस बुद्ध गाथा

महावीर तण्हंकर, महायशस्वी मेधंकर, लोक हितैषी शरणंक, ज्योतिष्मान दीपंकर ॥१॥
जनप्रमुख कोण्डन्य, पुरुषोत्तम मंगल, असल मन र धैर्यवान सुमन, प्रेम बृद्धि गर्ने रेवत ॥२॥
गुण सम्पन्न शोभित, जनहरूको बीचमा उत्तम अनोमदर्शी, लोक प्रद्योत पदुम, श्रेष्ठ सारथी स्वरूप नारद ॥३॥

सत्वहरूमध्ये सार पद्मोत्तर, श्रेष्ठ पुद्गल सुमेध, सबै लोकमा अग्र सुजात, नर उषभ प्रियदर्शी ॥४॥
कारुणीक अर्थदर्शी, अन्धकार दुर गर्ने धर्मदर्शी, असमान सिद्धार्थ, वर दिने र संयमी तिष्य ॥५॥
वर दिने सम्बुद्ध फुस्स, अनुपम विपश्वी, सर्व हितैषी शास्ता शिखी, सुख दिने विश्वभू ॥६॥
सार्थवाह ऋकुच्छन्द, युद्ध विजयी कोणागमन, श्री सम्पन्न काश्यप, शाक्य पुंगव गौतम ॥७॥
यी सकल बुद्धहरूको सत्य शील शान्ति र मैत्रीको आनुभावले तिम्रो रक्षा होस् । फेरी तिमी निरोगी होस् र सुखी होस् ॥८॥

महापरित्राण

जिनपञ्जर गाथा

जुन श्रेष्ठ पुरुषहरूले, वीरहरूले, जय ग्रहण गर्ने आशन बोधिमण्डपमा गएर आफु सेना रहित भैकन पनि ससैन्य मारलाई जिती चार सत्यको अमृत रस पान गर्नुभयो ॥१॥

उनी तण्हंकर आदि अट्टाइस बुद्धहरू र सबै श्रेष्ठ मुनीहरू मेरो शिरमा प्रतिष्ठित हुनु भएको छ ॥२॥
मेरो शिरमा बुद्ध प्रतिष्ठित हुनुहुन्छ, फेरी आँखामा धर्म प्रतिष्ठित भइरहेको छ । मेरो छातीमा सम्पूर्ण गुणले सम्पन्न संघहरू प्रतिष्ठित हुनभएको छ ॥३॥

हृदयमा अनुरुद्ध छ, दायाँ तर्फ सारिपुत्र छ, कौण्डिन्य पिठयुंमा र मौद्गल्यायन बायाँपट्टि छ ॥४॥
मेरो दाहिने कानमा आनन्द र राहुल छन्, बायाँ पट्टि कानमा काश्यप र महानाम छन् ॥५॥
पछाडि सुर्यसमान प्रकाशमान श्री सम्पन्न श्रेष्ठमुनी शोभित विराजमान छ ॥६॥
विचित्र धर्मकथिक, गुणको खानी, महर्षि कुमार काश्यप मेरो अनुहारमा सदैव प्रतिष्ठित छ ॥७॥
पूर्ण, अंगुलिमाल, उपाली, नन्द र सीवली यी पाँच स्थविरहरू मेरो निधारमा टीकाभै छन् ॥८॥
विजयी भगवान् बुद्धका अरु शिष्यहरू असिती महास्थविरहरू शीलको तेजले जाज्वल्यमान भई अङ्ग प्रत्यङ्गमा प्रतिष्ठित छन् ॥९॥

अगाडी रतन सुत्त छ, दाहिने तर्फ मेत्त सुत्त छ, पछाडी धजग्ग सुत्त छ । फेरी बायाँ तर्फ अंगुलिमाल सुत्त छ ॥१०॥

खन्ध, मोर परित्राण अनि आटानाटिय सुत्त आकासमा चँदुवा भै छन् । बाँकी पर्खालको रूपमा छन् ॥११॥

बुद्धहरूको शासनबलले युक्तभएको, धर्मको प्राकारले सुशोभित चार कार्यले सधै सम्बुद्ध पञ्जरमा रहेको कारणले बात पित्त आदिबाट हुने बाहिर र भित्री उपद्रव सबै अनन्तगुण तेजद्वारा विनष्ट होस् ॥१२-१३॥

जिनपञ्जरको माभ्रमा बसी रहेको मलाई ती सबै श्रेष्ठ महापुरुषहरूले सधै पालन गरोस् ॥१४॥
यसरी अत्यन्त सुरक्षित भएर बुद्धको आनुभावले उपद्रवहरूमा विजयी भएर शत्रु समुह नष्ट भई सद्धर्मको आनुभावले रक्षित भएर सदैव विचरण गर्छु ॥१५॥

यसरी अत्यन्त सुरक्षित भएर बुद्धको आनुभावले उपद्रवहरूमा विजयी भएर धर्मको आनुभावले शत्रु समुह नष्ट भई सद्धर्मको आनुभावले रक्षित भएर सदैव विचरण गर्छु ॥१६॥

यसरी अत्यन्त सुरक्षित भएर संघको आनुभावले उपद्रवहरूमा विजयी भएर शत्रु समुह नष्ट भई सद्धर्मको आनुभावले रक्षित भएर सदैव विचरण गर्छु ॥१७॥

सद्धर्म पर्खालले घेरी राखेको भएर पनि आठ दिशामा आठ आर्यहरू बसेको छन् । यिनका बीचमा आठ नाथ पनि छन् । माथि चँदुवाजस्तै बुद्ध हुनुहुन्छ ॥१८॥

बोधिवृक्षमा उक्लनुभई मारसैन्यलाई विध्वंसगरी मेरो शिरमा बस्नुभयो । मौद्गल्यायन स्थविर बायाँ हातमा बस्नुभयो ।

दाहिने हातमा सारिपुत्र स्थविर बस्नुभयो । बोधिसत्व मयुरको योनिमा जन्मनुहुँदा एउटै मात्र लोकनाथ हुनुभएका सूर्यको चरण युगलमा गएर भय अन्तरायबाट मुक्त हुनुभयो ॥१९॥

सम्पूर्ण अमङ्गल, उपद्रव, खराब निमित्त, भय रोग, ग्रहदोष अनि सबै प्रकारको निन्दा, सबै प्रकारको विघ्नभय अनिष्ट र दुस्वप्नहरू संघको आनुभावले नष्ट होस् ॥२०॥

महापरित्राण

महाजयमंगल गाथाको अर्थ

महाकारुणिक भगवान बुद्धको सम्पूर्ण प्राणीहरूको कल्याणको निम्ति सबै पारमिता पूर्ण गर्नु भई उत्तम सम्बोधि (ज्ञान) प्राप्त गर्नुभयो । यो सत्यवचनले मलाई कल्याण होस् ॥१॥

बोधिवृक्षको मूलमा बस्नुभई जसरी शाक्यसिंह भगवान् बुद्धले बिजय प्राप्त गर्नुभयो, त्यस्तै मलाई जय होस् मङ्गल होस् ॥२॥

उत्तम र श्रेष्ठ औषधी जस्तै हुनुभएका बुद्धरत्नको सत्कार गर्दछु । उनी देव र मनुष्यको निम्ति हितकारक हुनुहुन्छ । उनी बुद्धको तेजले कल्याणपूर्वक सबै उपद्रव नष्ट होस् र मेरो सम्पूर्ण दुःख शान्त होस् ॥३॥

उत्तम र श्रेष्ठ औषधिजस्तै हुनुभएका धर्मरत्नको सत्कार गर्दछु, जुन पीडा शान्त गर्ने हो । त्यो धर्मको तेजले कल्याणपूर्वक सबै उपद्रव नष्ट होस् र मेरो सम्पूर्ण भया शान्त होस् ॥४॥

उत्तम र श्रेष्ठ औषधीजस्तै हुनुभएका संघरत्नको सत्कार गर्दछु, जुन आह्वान योग्य र पाहुना गर्न योग्य हुनुहुन्छ । ती संघको तेजले कल्याणपूर्वक सबै उपद्रव नष्ट होस् र मेरो सम्पूर्ण रोग शान्त होस् ॥५॥

संसारमा विभिन्न प्रकारका जति पनि रत्नहरू छन् । बुद्धरत्न समान अरु रत्न छैन । यो सत्यवचनको प्रभावले मलाई कल्याण होस् ॥६॥

संसारमा विभिन्न प्रकारका जति पनि रत्नहरू छन् । धर्मरत्न समान अरु रत्न छैन । यो सत्यवचनको प्रभावले मलाई कल्याण होस् ॥७॥

संसारमा विभिन्न प्रकारका जति पनि रत्नहरू छन् । संघरत्न समान अरु रत्न छैन । यो सत्यवचनको प्रभावले मलाई कल्याण होस् ॥८॥

मेरो अरु कुनै शरण छैन, बुद्ध नै मेरो उत्तम शरण हो । यो सत्यवचनको प्रभावले मलाई कल्याण होस् ॥९॥

मेरो अरु कुनै शरण छैन, धर्म नै मेरो उत्तम शरण हो । यो सत्यवचनको प्रभावले मलाई कल्याण होस् ॥१०॥

मेरो अरु कुनै शरण छैन, संघ नै मेरो उत्तम शरण हो । यो सत्यवचनको प्रभावले मलाई कल्याण होस् ॥११॥

सम्पूर्ण आपत टाढा होस्, सम्पूर्ण रोग नष्ट होस्, मलाई विघ्न नपरोस्, सुखी र दीर्घायु होस् ॥१२॥

सबै प्रकारको मलाई मङ्गल होस्, सबै देवताहरूले मलाई रक्षा गरुन्, सबै सम्बुद्धको आनुभावले मलाई सदा कल्याण होस् ॥१३॥

सबै प्रकारको मलाई मङ्गल होस्, सबै देवताहरूले मलाई रक्षा गरुन्, सबै धर्मको आनुभावले मलाई सदा कल्याण होस् ॥१४॥

सबै प्रकारको मलाई मङ्गल होस्, सबै देवताहरूले मलाई रक्षा गरुन्, सबै संघको आनुभावले मलाई सदा कल्याण होस् ॥१५॥

जयमंगल गाथाको अर्थ

जुन मुनिन्द्र तथागतले सुदृढ हथियार धारणगरी गिरिमिखल नामक हात्ती माथी चढी अत्यन्त भयंकर सैन्य सहित भै आएर हजार हात भएका मारलाई आफ्नो दान आदि धर्मको बलले जित्नुभयो, उनी भगवान् बुद्धको आनुभावले मलाई कल्याण होस् ॥१॥

महापरित्राण

जुन मुनिन्द्र तथागतले मारले भन्दा चर्को रूपले रातभरी संग्रामगर्ने घोर दुर्घर्ष र कठोर हृदयी आलवक यक्षलाई शान्ति र संयम विधिले जित्नुभयो, उनी भगवान् बुद्धको आनुभावले मलाई कल्याण होस् ॥३॥

जुन मुनिन्द्र तथागतले डढेलो, चक्र र विद्युत समान अत्यन्त दारुण र अत्यन्त मदमत्त भएका नालगिरी हात्तीलाई मैत्रीरूपी जल सिञ्चनगरी जित्नुभयो, उनी भगवान् बुद्धको आनुभावले मलाई कल्याण होस् ॥३॥

जुन मुनिन्द्र तथागतले अत्यन्त भयंकर हातमा खड्ग धारणा गरेका, योजनका योजन डगुर्न सक्ने अंगुलिमाल डांकालाई ऋद्धिको बलले जित्नुभयो । उनी भगवान् बुद्धको आनुभावले मलाई कल्याण होस् ॥४॥

जुन मुनिन्द्र तथागतले काठको टुक्रा पेटमा बांधी जनसभामा गर्भिणीको भेषलिई दुष्ट बचन बोल्ने चिञ्चामानविकालाई आफ्नो शान्त र सौम्य बलले जित्नुभयो । उनी भगवान् बुद्धको आनुभावले मलाई कल्याण होस् ॥५॥

जुन मुनिन्द्र तथागतले सत्य छाडी असत्य वाद पोषण गर्ने अभिमानी वादविवाद परायण र अहंकारले अन्धा भएका सच्चक परिव्राजकलाई प्रज्ञाको ज्योति बाली जित्नुभयो । उनी भगवान् बुद्धको आनुभावले मलाई कल्याण होस् ॥६॥

जुन मुनिन्द्र तथागत विविध महान ऋद्धिले सम्पन्न नन्दोपनन्द नागलाई आफ्ना शिष्य मौद्गल्यायन महास्थविरद्वारा आफ्नो ऋद्धिशक्ति र उपदेशको बलले जित्नुभयो । उनी भगवान् बुद्धको आनुभावले मलाई कल्याण होस् ॥७॥

जुन मुनिन्द्र तथागतले भयानक, मिथ्यादृष्टिरूपी सर्पद्वारा डंसित, विशुद्धज्योति ऋद्धि शक्ति सम्पन्न बक नामक ब्रह्मालाई ज्ञानरूपी औषधीद्वारा जित्नुभयो, उनी भगवान् बुद्धको आनुभावले मलाई कल्याण होस् ॥८॥

जुन श्रद्धालु पाठकले यो बुद्धको आठ जयमङ्गल गाथा निरालसी भई नित्य पाठ गर्ला, त्यो बुद्धिमान् व्यक्तिले नाना प्रकारका उपद्रवहरूबाट मुक्तभई मोक्षसुख प्राप्त गर्नेछ ।

आवाहन सूत्रको अर्थ

यस लोकान्तरमा शान्त भैरहेका शान्तचित्त भैरहेका त्रिशरण गइरहेका, भूमिमा रहेका, आकाशमा रहेका देवताहरू, फेरि सर्वदा लौकिक र लोकोत्तर गुणउपकार लाभगर्ने आशा लिएका देवताहरू उत्तम कनकमय सुवर्णले परिपूर्ण पर्वतराजमा वासगर्ने सज्जन देवताहरू सन्तुष्टि हेतु भैरहेको तथागतको उत्तम धर्मोपदेश सुन्नुको निम्ति सबै मिलेर आउनुहोस् । सम्पूर्ण चक्रवालमा रहेका देवताहरू, ब्रह्माहरू, यक्षहरू, सम्पूर्ण सम्पत्ति पूर्णहुने हामीले गरेको यस पुण्यलाई अनुमोदनगरी सबै मिलेर यो शासनमा आनन्द मान्ने होऊन् । प्रमादरहित भई विशेष गरी रक्षा गर्नुपन्यो ।

बुद्धशासनको र लोकको सधैं उन्नति बृद्धि होऊन्, शासनलाई र लोकलाई पनि सधैं देवताहरूले रक्षागरून्, सम्पूर्ण सत्वप्राणीहरू आफ्नो आफ्नो परिवारसहित दुःखवेदनारहित र हर्षित उत्साहित होऊन् ।

राजभय, चोरभय, मनुष्यभय, अमनुष्यभय, आगोकोभय, पानीकोभय, पिशाचभय, नदीमा गाडेका बाँसका किल्लाको भय, काँडाको भय, नक्षत्रको भय, गाउँ गाउँमा हुने सरुवारोगको भय, असत्धर्मको भय, असत्दृष्टिको भय, असत्पुरुषको भय, फेरि दुष्ट भैरहेका हात्ती, घोडा, गोरू, कुकुर, कनसुत्लो, विच्छे, फणधारी सर्प, चितुवा, भालु, तरच्छ, सुँगूर, भैसी, यक्ष र राक्षस आदिको कारणबाट हुने अनेक भय, रोग उपद्रवलाई नाशगरी रक्षागर्ने कामलाई सबै देवताहरूले ग्रहण गरून् ।

महापरित्राण

पूर्वाह्न सूत्रको अर्थ

जुन कुनिमित्त, अमंगल, चराचुरङ्गीहरूको कुशब्द पापग्रह दुस्वप्न आदि हुने हो । ती सबै बुद्धको आनुभावले विनास भएर जाओस् ॥१॥

जुन कुनिमित्त, अमंगल, चराचुरङ्गीहरूको कुशब्द पापग्रह दुस्वप्न आदि हुने हो । ती सबै धर्मको आनुभावले विनास भएर जाओस् ॥२॥

जुन कुनिमित्त, अमंगल, चराचुरङ्गीहरूको कुशब्द पापग्रह दुस्वप्न आदि हुने हो । ती सबै संघको आनुभावले विनास भएर जाओस् ॥३॥

दुःख, भय, शोक, भइरहेका प्राणीहरूलाई दुःख, भय, शोक, नहुने होस् ॥४॥

यस लोक र नाग गरुड लोकहरूमा जे जति सम्पत्तिहरू छन् फेरी स्वर्गमा जुन अनर्घ रत्न छन्, ती सबै सत्त भन्दा बुद्धरत्न उत्तम हुन् । बुद्धमा यहि उत्तम रत्नत्व छ । यो सत्यद्वारा कल्याण होस् ॥५॥

यस लोक र नाग गरुड लोकहरूमा जे जति सम्पत्तिहरू छन् फेरी स्वर्गमा जुन अनर्घ रत्न छन्, ती सबै सत्त भन्दा धर्मरत्न उत्तम हुन् । धर्ममा यहि उत्तम रत्नत्व छ । यो सत्यद्वारा कल्याण होस् ॥६॥

यस लोक र नाग गरुड लोकहरूमा जे जति सम्पत्तिहरू छन् फेरी स्वर्गमा जुन अनर्घ रत्न छन्, ती सबै सत्त भन्दा संघरत्न उत्तम हुन् । संघमा यहि उत्तम रत्नत्व छ । यो सत्यद्वारा कल्याण होस् ॥७॥

तिमीलाई सबै प्रकारको मंगल होस्, सम्पूर्ण देवताहरूले रक्षा गरुन् । सम्पूर्ण बुद्धहरूको आनुभावले सधै सुखीहोस् ॥८॥

तिमीलाई सबै प्रकारको मंगल होस्, सम्पूर्ण देवताहरूले रक्षा गरुन् । सम्पूर्ण धर्मको आनुभावले सधै सुखीहोस् ॥९॥

तिमीलाई सबै प्रकारको मंगल होस्, सम्पूर्ण देवताहरूले रक्षा गरुन् । सम्पूर्ण संघको आनुभावले सधै सुखीहोस् ॥१०॥

श्रद्धाबलधारी सबै तथागतहरू, प्रत्येकबुद्धहरू र अरहन्तहरूको तेजबलज्ञानद्वारा सम्पूर्ण स्थानमा रक्षाबन्धन गन्यौ ॥११॥

नक्षत्र, यक्ष, भूतहरूको सबै पापग्रह निवारण हुने परित्राणको आनुभावले कारणले तिनीहरूको तर्फबाट हुने सबै उपद्रव नाश भएर जाओस् ॥१२॥

समय समयमा पानी परोस् । सबै सम्पत्ति प्राप्त होस् । दिवंगतहरू सबै सुगतिमा पुगोस् । राजा धार्मिक होस् ॥१३॥

यो हामीले दानपुण्य भावभक्ति गरेको धर्मलाई श्री सम्पत्ति सिद्ध गर्ने आशा राखेका सबै देवताहरूले अनुमोदन गरुन् ॥१४॥

श्रद्धापूर्वक दान गरोस्, सर्वदा शील पालन गरोस्, भावनारत होस् र धर्म श्रवणार्थ पाल्नुभएका देवताहरू आफ्नो आफ्नो स्थानमा पाल्नुहोस् ॥१५॥

आकासमा बस्ने भूमीमा बस्ने देवताहरू, नागहरू पनि ऋद्धि सम्पत्ति भएकाहरू हुन् । तिनीहरूले यो पुण्य अनुमोदन गरी बुद्ध शासनलाई लामोसमयसम्म रक्षा गरोस् ॥१६॥

आकासमा बस्ने भूमीमा बस्ने देवताहरू, नागहरू पनि ऋद्धि सम्पत्ति भएकाहरू हुन् । तिनीहरूले यो पुण्य अनुमोदन गरी धर्मदेशनालाई लामोसमयसम्म रक्षा गरोस् ॥१७॥

आकासमा बस्ने भूमीमा बस्ने देवताहरू, नागहरू पनि ऋद्धि सम्पत्ति भएकाहरू हुन् । तिनीहरूले यो पुण्य अनुमोदन गरी तपाईंहरू सबैलाई लामोसमयसम्म रक्षा गरोस् ॥१८॥

महापरित्राण
सीवली सूत्र

पुरेन्ता पारमि सब्बे सब्ब पच्चेकनायका ।
सीवलि गुणतेजेन परित्तं तं मणामहे ।

पदुमुत्तरो नाम जिनो सब्ब धम्मेसु चक्खुमा ।
इतो सतसहस्समिह कप्पे उप्पज्जि नायको ॥२॥

सीवलि च महाथेरो सो रहो पच्चयादिनं ।
पियो देवमनुस्सानं पियो ब्राम्हणमुत्तमो ।
पियो नाग सुपण्णानं जिणिन्द्रियं नमामहं ॥३॥

नासं सीमोच मे सीसं नानाजालिति सज्जलिं ।
सदेवमनुस्स पूजितं सब्बलाभा उपेन्तु मे ॥४॥

सत्ताहं द्वारमुल्होहं महादुक्खसमप्पितो ।
माता मे जनददानेन एवमासि सुदुक्खिता ॥५॥

केसेसु जिज्जमातेसु अरहन्तमपापुणी ।
देवा नागा मनुस्सा च पच्चयानुपनेन्ति मं ॥६॥

पदुमुत्तरनामञ्च विपस्सिंच विनायकं ।
संपुजयिं पमुदितो पच्चयेहि विसेसतो ॥७॥

ततो तेसं विसेसेन कम्मान विपुलुत्त मं ।
लाभं लभामि सब्बत्थ वने गामे जले थले ॥८॥

महापरित्राण

तदा देवो पणितेहि ममत्थाय महामति ।
पच्चयेहि महाविरो ससंघो लोकनायको ॥९॥

उपड्डितो मया बुद्धो गन्त्वा रेवतमद्दस ।
ततो जेतवनं गन्त्वा एतदग्गे ठपेसि मं ॥१०॥

रेवतं दसनत्थाय यदा याति विनायकं ।
तिसभिव्खुसहस्सेहि सह लोकगनायको ॥११॥

लाभीनं सीवली अग्गो मम सिस्सेसु भिक्खवो ।
सब्बलोकहितो सत्था कित्तयी परियासु मं ॥१२॥

किलेसा भापिता मय्हं भवा सब्बे समुहता ।
नागोव बन्धनं जेत्वा विहरामि अनासवं ॥१३॥

स्वागतं वत मे आसि बुद्धसेट्ठस्स सन्तिकं ।
तिस्सो विज्जा अनुप्पत्तो कतं बुद्धस्स सासनं ॥१४॥

रक्खन्ता सिलतेजेन धनवन्तो यसस्सिनो ।
एवं तेजानुभावेन सदा रक्खन्तु सीवली ॥१५॥

दसपारमितप्पत्तो पब्बजी जीनसासने ।
गोतम सक्यपुत्तोसी थेरेन मम सीवली ॥१६॥

महासावका असीतिसु पुण्णत्थेरो यसस्सी सो ।
भवभोगे अग्गलाभीसु उत्तमो तेन सीवली ॥१७॥

महापरित्राण

एवं अचिन्तियं बुद्धा बुद्धधम्मा अचिन्तिया ।
अचिन्तियेसु पसन्नानं विपाको होति अचिन्तियो ॥१८॥

तेसं सच्चेन सीलेन खन्तिमेत्तावलेन च ।
तेपि मं अनुरक्खनतु सब्बदुक्ख विनासनं ॥१९॥

तेसं सच्चेन सीलेन खन्तिमेत्तावलेन च ।
तेपि मं अनुरक्खनतु सब्बभय विनासनं ॥२०॥

तेसं सच्चेन सीलेन खन्तिमेत्तावलेन च ।
तेपि मं अनुरक्खनतु सब्बरोग विनासनं ॥२१॥

जलनन्दन सुत्र

चतुविसति बुद्धोति यो भविस्सति उत्तमं ।
पारमिबल युत्तेहि जलनन्दन मुत्तमं ॥१॥

अनोमाति जलन्तिरे उत्तमं पत्त चीवरे ।
पारमि ते जलं होति सब्ब बन्धन छेदनं ॥२॥

आनन्दोति महाथेरं उत्तमं धम्म भण्डकं ।
येन भिक्खु महाथेरं सयने वन्धन विध्वंसनं ॥३॥

इति सिरि लोक बुद्धेहि येन धम्मानु भावतो ।
यन्त्र मन्त्र हरं कत्वा विनासं बुद्धानु भावतो ॥४॥

मुनिन्दोहोति नमो बुद्धं मारसेना पहिज्जति ।
दसकोटि सहस्सनी सब्ब वन्धन छेदनं ॥५॥

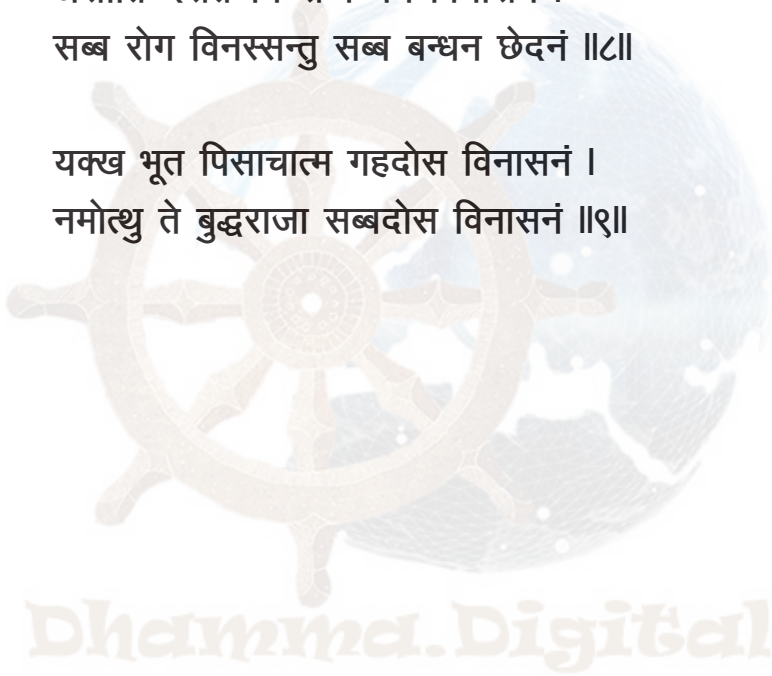
महापरित्राण

पारमिता गुणा होन्ति यो भविस्सति उत्तमं ।
अनेक जाति संसारं सहस्सं धम्मानु भावतो ॥६॥

सयानो वा सहस्सानि उत्तमं गुण पुग्गलं ।
असीतिं येन सब्बेपि सब्ब सिद्धि भवन्तु ते ॥७॥

असीतिं दसतेजेन सब्ब भय विनासनं ।
सब्ब रोग विनस्सन्तु सब्ब बन्धन छेदनं ॥८॥

यक्ख भूत पिसाचात्म गहदोस विनासनं ।
नमोत्थु ते बुद्धराजा सब्बदोस विनासनं ॥९॥

एतेन सच्चवज्जेन सोत्थि ते होतु सब्बदा ।
एतेन सच्चवज्जेन सब्ब रोगो विनस्सतु ।
एतेन सच्चवज्जेन होतु ते जयमङ्गलं ।

Dhamma.Digital